

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2549

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์
เรื่อง
แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

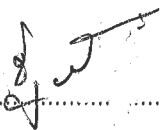
นางสาว อาณานิกรณ์ ชรรรมโชติ
ผู้วิจัย

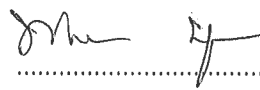
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ อินทรสุขศรี
วท.บ., ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปุสดี มอนซอน
ส.ม.บ., สค.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา), M.O.H
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. ชัยฉุณสร สวัสดิวัตน์
Ph.D
บัณฑิตวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ พรรณีภา บุรพาชีพ
น.บ. (เกียรตินิยมดี), น.ม.
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

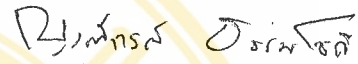
แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

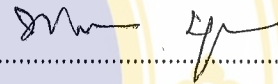
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม

วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2549

นางสาว ญาณิกรณ์ ธรรมโชติ

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ พรรณีภา บุรพาชีพ

น.บ. (เกียรตินิยมดี), น.ม.

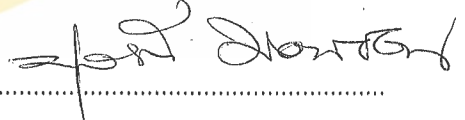
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ อินทรสุขศรี

วท.บ., ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปุสดี มอนซอน

ศค.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา), M.O.H.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์ กาญจนวงศ์

คณบดี

คณะ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

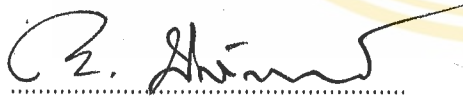
มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาสินี อโนมะศิริ

ศค.ม. (สิ่งแวดล้อม), วท.บ. (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิดิชาญ ปลื้มอารมย์

Dipl. Ing., Architec , Dr. Ing.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์ ดร. หม่อมราชวงศ์ ชินนุสรณ์ สวัสดิวัตน์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถดำเนินการสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูง และความอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ อินทรสุขศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปุสดี มอนซอน รองศาสตราจารย์ พรรณีภา บุรพาชีพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาสินี อโนมะศิริ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิติชาญ ปลื้มอารมย์ ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะ แก้ไขข้อบกพร่อง ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยจนงานประสบความสำเร็จ ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาสิ่งแวดล้อมทุกท่านที่ได้ช่วยประสิทธิประสาทความรู้ให้คำชี้แนะด้านวิชาการรวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวกตลอดเวลาที่ได้ศึกษาอยู่ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณชาวบ้านตำบลเกาะยอที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกตลอดจนให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดเวลาที่เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา พี่ ๆ รวมถึงเพื่อนๆ ที่คอยเป็นกำลังใจและผลักดันให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วง ท้ายสุด ผลแห่งคุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแก่ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในความสำเร็จครั้งนี้

ญาณีกรณ์ ธรรมโชติ

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (THE MANAGEMENT GUIDELINES OF KOHYOR'S AGRO TOURISM. MUANG DISTRICT SONGKHLA PROVINCE)

ญาติกรรม ธรรมโชติ 4436900 SHEV/M

ศศ.ม. (สิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ทศนีย์ อินทรสุขศรี วท.บ., ศศ.ม. (พัฒนาสังคม), ปุสดี มอนซอน ศศ.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา), M.O.H

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอสามารถดำเนินการจัดการไปได้ด้วยดีนั้นมาจากทุนต่างๆอันได้แก่ ทุนทางบุคคล ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนภายนอก

ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นมาจากการขาดงบประมาณ ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการวางแผนการตลาด ไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน ขาดความต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว และขาดการวางแผนระยะยาว แนวทางแก้ไขปัญหา/อุปสรรคได้แก่ การให้ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเพิ่มการประชาสัมพันธ์โดยทำแผ่นพับเป็นภาษาอังกฤษและภาษามลายู ทำสถิติประเมินผลและสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เพิ่มการมีส่วนร่วมโดยให้ส่วนอื่นๆเข้าร่วมชมรมและให้นักท่องเที่ยวโอนเงินตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะมาก่อน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมี 5 ด้านได้แก่ 1) การประชาสัมพันธ์ที่ควรทำแผ่นพับเป็นภาษาอังกฤษและภาษามลายู ประสานความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นและงานเทศกาลอื่นๆของจังหวัด ปรับปรุง เว็บไซต์ให้เป็นปัจจุบันและแจกจ่ายแผ่นพับตามจุดประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัด 2)การประเมินและติดตามผลควรมีการประเมินผลและทำสถิตินักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ 3) การมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้กลุ่มอื่นๆ เข้าร่วมชมรมและอบรมเยาวชนให้มาเป็นมัคคุเทศก์น้อย 4) งบประมาณ ควรสร้างเครือข่ายอื่นมาเป็นภาคีเพื่อช่วยเหลือด้านงบประมาณ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้จัดทำแผ่นพับเผยแพร่ความรู้การทำนุชีวิตภาพ การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง เพิ่มทักษะด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดโดยเชิญผู้รู้จากมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นมาให้ความรู้และเชิญเป็นที่ปรึกษา

THE MANAGEMENT GUIDELINES OF KOHYOR'S AGRO TOURISM. MUANG DISTRICT SONGKHLA PROVINCE

YANEEKORN THAMMACHOT 4436900 SHEV/M

M.A.(ENVIRONMAL)

THESIS ADVISORS : TASSANEE INDRASUKHSRI B.Sc., M.A (SOCIAL DEVELOPMENT), PUSATEE MONZON M.A.(SOCIOLOGY), M.O.H.

ABSTRACT

This research aimed to study the problems and obstacles of Koh Yor Agricultural Tourism management using related research and official documents, participant observation, in-depth interview and group interview. The research found that personal factors, cultural factors, natural resource factors, economic factors and outside factors are very important for Koh Yor Agro-tourism management.

The problems and obstacles were due to a lack of budget, public relations, marketing, inability to communicate with foreign tourists, insufficient number of operations officers, irregular tourist numbers and lack of long term planning. Koh Yor Agricultural Tourism Club improve efficiency of communication and public relations by making leaflets in English and Malay, tourist statistics, evaluations and questionnaires for tourists, opportunities for other entrepreneurs to participate in the Koh Yor Agricultural Tourism Club and transfer money from the tourists before their visit.

5 suggestions from the research : 1.) Public Relations : make leaflets in English and Malay, cooperation with other tourist's attractions and provincial festivals, update website and distribute leaflets at the provincial tourist center. 2.) Evaluation and follow up: there should be evaluations and tourist statistics regularly. 3.) Participation : give regular other groups the opportunity to join the Koh Yor Agricultural Tourism Club and train students as tour guides. 4.) Budget : invite other organizations to network to get the support. 5.) Knowledge exchange : make leaflets about organic fertilizer and the bass fishery with the floating basket to distribute to the public, marketing strategy, coaching by experts from the local university.

KEY WORDS : SUSTAINABLE TOURISM / AGRO TOURISM THE DEVELOPMENT OF AGRO TOURISM

182 P.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
1.3 ขอบเขตการศึกษา	7
1.4 ผลที่ได้จากการศึกษา	9
1.5 กรอบแนวคิด	9
1.6 นิยามศัพท์	11
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	16
2.1 แนวคิดการพัฒนายั่งยืน	16
2.1.1 ความหมายของการพัฒนายั่งยืน	16
2.1.2 องค์ประกอบของการพัฒนายั่งยืน	18
2.1.3 ลักษณะสำคัญของการพัฒนายั่งยืน	20
2.1.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนายั่งยืน	21
2.1.5 ทิศทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9	21
2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	22
2.2.1 ลักษณะสำคัญการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	24
2.2.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	25
2.2.3 รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	27
2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเกษตร	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตร	30
2.3.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเกษตร	35
2.3.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเกษตร ในต่างประเทศ	35
2.4 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร	37
2.4.1 การจัดการท่องเที่ยว	37
2.4.2 รูปแบบการท่องเที่ยว	41
2.4.3 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร	43
2.4.4 นโยบายการท่องเที่ยว	45
2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	53
3.1 วิธีการศึกษา	53
3.1.1 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ	54
3.1.2 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ	55
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	55
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	57
บทที่ 4 ผลการศึกษา	58
4.1 ประวัติชุมชน	58
4.2 สภาพทั่วไป/บริบทชุมชน	61
4.2.1 สภาพทั่วไป	61
4.2.2 สภาพภูมิประเทศ	61
4.2.3 สภาพภูมิอากาศ	61
4.2.4 การปกครอง	62
4.2.5 การประกอบอาชีพ	62
4.2.6 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	64
4.2.7 ศาสนา	66
4.2.8 การคมนาคม	67
4.2.9 ทรัพยากรธรรมชาติ	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.10 สิ่งแวดล้อม	68
4.2.11 ประเพณีและวัฒนธรรม	68
4.2.12 โบราณสถาน	70
4.2.13 โบราณวัตถุ	70
4.2.14 แหล่งท่องเที่ยว	70
4.2.15 บุคคลสำคัญในท้องถิ่น	71
4.2.16 วิถีชีวิตในชุมชน	72
4.2.17 ปัญหาในชุมชน	74
4.3 ความเป็นมา/สถานการณ์การท่องเที่ยวเกษตร	76
4.3.1 ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม	76
4.3.2 การจัดการการท่องเที่ยวเกษตร	79
4.3.3 กระบวนการจัดการท่องเที่ยว	82
4.4 ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม	91
4.4.1 งบประมาณ	91
4.4.2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว	91
4.4.3 การตลาด	92
4.4.4 การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว	92
4.4.5 บุคลากร	92
4.4.6 ความต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว	93
4.4.7 การวางแผนการดำเนินงาน	94
4.5 แนวทางแก้ไขปัญหา	94
4.5.1 ด้านการประชาสัมพันธ์	94
4.5.2 สถิตินักท่องเที่ยว	94
4.5.3 ประเมินผลหรือสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	95
4.5.4 การตลาด	95
4.5.5 เพิ่มศักยภาพชมรม	95
4.6 แผนอนาคต 5 ปีของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม	96

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.7 การวิเคราะห์ โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ	99
4.7.1 ฐานคิดโครงการ	99
4.7.2 การออกแบบและวางแผนโครงการ	100
4.7.3 บุคลากรของโครงการ	103
4.7.4 การดำเนินงานของโครงการ	105
4.7.5 การบริหารและติดตามโครงการ	106
4.7.6 การบริหารเงินโครงการ	109
4.7.7 บริบทในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ	110
บทที่ 5 อภิปรายผล สรุปผลและข้อเสนอแนะ	111
5.1 อภิปรายผล	111
5.1.1 ทูทางบุคคล	111
5.1.2 ทูทางวัฒนธรรม	113
5.1.3 ทูทางทรัพยากร	114
5.1.4 ทูทางเศรษฐกิจ	114
5.1.5 ทูภายนอก	115
5.2 สรุปผลการวิจัย	116
5.3 ปัญหาและอุปสรรค	124
5.4 แนวทางแก้ไขปัญหา	125
5.5 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	126
5.1.1 ด้านการประชาสัมพันธ์	126
5.2.2 ด้านการประเมินและติดตามผล	126
5.5.3 ด้านการมีส่วนร่วม	126
5.5.4 ด้านงบประมาณ	127
5.5.5 ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	127
5.6 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	129
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาไทย	130
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาอังกฤษ	144

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม
ภาคผนวก
ประวัติผู้วิจัย

หน้า
157
162
182

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน	18
5.1 แสดงข้อเสนอแนะ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง	127

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แสดงกรอบแนวคิด	10
1.2	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการศึกษา	12
1.3	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการศึกษา	13
1.4	แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมขอเกาะยอจากพื้นที่ใกล้เคียง	14
1.5	แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ	15
2.1	ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามแนวคิด และหลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	29
2.2	องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเกษตร	32
2.3	การทำงานของระบบการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	33
2.4	แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร	34
4.1	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการศึกษา	63
4.2	สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ วัดเขาภู	66
4.3	วัดแหลมพ้อ	66
4.4	เรือนไทยวัดท้ายขอ	66
4.5	ศาลเจ้าไต้ก๋ง	66
4.6	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการศึกษา	87
4.7	ประวัติความเป็นมาและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ	98

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเดินทางของมนุษย์ที่มีมาแต่โบราณนั้น แม้จะมีได้เป็นกิจกรรมการเดินทางที่เน้นการท่องเที่ยวเป็นหลักก็ตาม แต่ในระหว่างการเดินทางมนุษย์ได้ชื่นชมกับธรรมชาติได้รับความพึงพอใจและเพลิดเพลินด้วยในขณะเดียวกัน ความพึงพอใจและความเพลิดเพลินเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุก่อให้เกิดการเริ่มต้นของการท่องเที่ยวและในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญอีกด้านหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต ซึ่งทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้ ได้พบเห็นกับสิ่งใหม่ๆ ได้พักผ่อนหย่อนใจและได้คลายเครียดจากการทำงานหรือจากชีวิตประจำวัน

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องมาจากประเทศไทยเราตั้งอยู่บนชายภูมิที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอยู่ทั่วประเทศ และการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2541-2542 ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้จัดให้มีงานปีการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1999) ขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ จำนวนตัวเลขที่เป็นรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวในปีพ.ศ. 2541 เป็นจำนวนถึง 402,901.58 ล้านบาท โดยแบ่งเป็นรายได้จากคนไทยจำนวน 187,897.82 ล้านบาท และชาวต่างประเทศเป็นจำนวน 215,003.76 ล้านบาท (กองสถิติและการวิจัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542:11) แม้แต่ในช่วงที่ประเทศตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำก็ยังมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึง 343,570 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2543 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: 2543) นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2545 ยังได้จัดให้มีโครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน (Be My Guest) รวมถึงโครงการห้ศรชัยท่องเที่ยวไทย (Unseen In Thailand) ในปี พ.ศ. 2546 และยังคงจัดต่อเนื่องไปในปี พ.ศ. 2547 โดยประมาณการว่าในปี พ.ศ. 2546 นี้จะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีกถึง 11.13 ล้านคน โดยคิดรายได้ที่เข้าประเทศเพิ่มขึ้นถึง 360,600 ล้านบาท หรือคิดเป็น 11.50% และในส่วนของนักท่องเที่ยวไทยคาดว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 63.07 ล้านคนครั้ง และคาดว่าจะทำรายได้จากนักท่องเที่ยวไทยเพิ่มขึ้นเป็น 323,000 ล้านบาท หรือเพิ่มเติบโตขึ้น 4.87% เมื่อเทียบกับปี

2545(www.subuy.com/ttt/news/20021/20021224pkp05.html) ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศให้ประสบความสำเร็จอีกครั้งทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้พยายามส่งเสริมให้คนไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) เป็นเครื่องมือทางนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐ เป็นบริการและสวัสดิการทางสังคมที่รัฐพึงส่งเสริมและจัดให้กับประชาชน เป็นสิทธิมนุษยชนที่รัฐควรสนับสนุนตามแนวนโยบายด้านการท่องเที่ยวของประชากรขององค์การประชาชาติ และเห็นว่าหากได้ดำเนินการท่องเที่ยวภายในประเทศโดยเหมาะสมจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการรักษาที่ช่วยพัฒนาโลกทัศน์ ภูมิปัญญา เป็นการยกระดับความคิด จิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อแผ่นดินเกิด สร้างความภาคภูมิใจ รัก ห่วงแหนในทรัพยากรและสมบัติทาง วัฒนธรรมของชาติ (ระพี สาคริก อังในเนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ, 2538: 2)

อย่างไรก็ดีแม้ว่าการท่องเที่ยวภายในประเทศจะเจริญก้าวหน้า มีรายได้หมุนเวียนในประเทศเป็นมูลค่ามหาศาลซึ่งนับว่าเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในทางตรงกันข้ามการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเสื่อมโทรมลง อยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) จึงมีนักวิชาการด้านต่างๆ ได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม เพื่อให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามารถไปด้วยกันได้ ภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540:1) ทั้งยังคงเป็นหลักประกันว่าการท่องเที่ยวยังคงสร้างรายได้และยังช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือสร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด ทั้งนี้ในวันที่ 14 มิถุนายน 1992 ได้มีการประชุมสุดยอดแห่งสหประชาชาติที่นครริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล (Rio Summit หรือ Earth Summit) ได้มีอนุสัญญา 1 ใน 5 ฉบับนั้นคือแผนแม่บทของโลก (Agenda 21) ได้กล่าวถึงการพัฒนาทุกประเภทต้องเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ด้วยเหตุนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) โดยมีหลักการที่สำคัญคือ คำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยและสุขอนามัย และคำนึงถึงการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2545:39)

ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ขานรับแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในฐานะสมาชิกขององค์การท่องเที่ยวโลก

และเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศโดยตรง ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งประกอบด้วยการบริหารจัดการให้พัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างรอบคอบระมัดระวัง เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจและความงามทางสุนทรียภาพ มีการ จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและยาวนาน โดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น (กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย,2545:4) จึงมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบตามแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว รูปแบบที่1 ได้แก่ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Travel) รูปแบบที่2 ได้แก่ การท่องเที่ยวในแหล่ง วัฒนธรรมวัฒนธรรม(Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวงานประเพณีวัฒนธรรม(Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวคว วัติชีวิตชนบท (Rural Tourism or Village Tourism) (รำไพพรรณ แก้วสุริยะ:2544; 9)

ประเทศไทยเองเป็นประเทศเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีตกาล พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ ทำการเกษตรแทบทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.)ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ ของการเกษตร จึงได้ร่วมมือกับกรมส่งเสริมการเกษตรจัดกิจกรรมการเกษตรไทย(Amazing Agricultural Heritage) ขึ้นในช่วงของปีการท่องเที่ยวไทย 2541-2542 (Amazing Thailand 1998-1999) ซึ่งโครงการนี้ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรเพื่อช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาการว่างงานของคนในชนบทอันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ อีกทั้งยังเป็นการ เพิ่มรายได้และกระจายรายได้แก่เกษตรกรในชนบท (กรมส่งเสริมการเกษตร:2541) ด้วยเหตุนี้ ทางคณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ในการจัดตั้งโครงการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเกษตรภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้มาตรการส่งเสริม การพัฒนาชนบทและชุมชน(มพช.) อันเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมวิชาการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวเมืองไทยเพิ่มขึ้นเป็นการสร้างรายได้ จากในประเทศและจากต่างประเทศให้แก่ชนบทและชุมชนเกษตร ทั้งยังสนับสนุนการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนและเกิดการจ้างงาน (ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์:2543) จึงเกิดนโยบายที่ส่งเสริมให้ทุกจังหวัด จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น โดยกำหนดให้มีรูปแบบทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตรที่สามารถ

ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้ไปสัมผัสเยี่ยมชมได้เป็น 3 ประเภทคือแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทรายบุคคลหรือรายกิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแหล่งนี้ได้กระจายในภูมิภาคต่างๆของประเทศและพร้อมให้นักท่องเที่ยวไปเยือนในช่วงปีพ.ศ.2543 จำนวนทั้งสิ้นถึง 89 แห่ง โดยกระจายตามภาคต่างๆ คือ ภาคเหนือ 25 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17 แห่ง ภาคกลางและภาคตะวันออก 38 แห่ง และภาคใต้ 9 แห่ง (รุ่ง กาญจนวิโรจน์:2542;5)

การท่องเที่ยวเกษตร (Agro-tourism) ทัวร์เกษตรหรือเกษตรสัญจร (Agrotour) เป็นการผสมผสานระหว่างการนำวิถีการดำเนินชีวิตชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวชนบท รูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตร ที่มีความหลากหลายในรูปแบบดั้งเดิมไปจนถึงการพัฒนาสู่แนวหน้าร่วมกับทัศนียภาพของธรรมชาติอันสวยงาม มาจัดให้มีระบบการบริหารจัดการ โดยเกษตรกรหรือชุมชนเกษตร และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัส เรียนรู้ เยี่ยมชมกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและประสบการณ์ โดยยึดหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของระบบนิเวศ เป็นการอนุรักษ์ฐานการเกษตรให้คงอยู่ เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจพร้อมกับพัฒนาพื้นที่ทางเกษตรให้มีคุณภาพต่อไป (สรวิศวดี อาสาสมัครพกิจ,2540;41-44) และการท่องเที่ยวเกษตรก็นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้สนองนโยบายของรัฐในการจัดให้มีการท่องเที่ยวเกษตรขึ้นในตำบลเกาะขอม ซึ่งเป็นเกาะเล็กและเป็นเกาะเพียงเกาะเดียวในทะเลสาบสงขลาตอนล่าง อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาโดยระยะห่างจากตัวเมืองสงขลาทางน้ำประมาณ 6 กม. ทางบกประมาณ 14 กม. มีฐานะเป็นตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ 9,375 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการเพาะปลูกสามารถแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้านและมีประชากรประมาณ 4,000 คน การเดินทางมายังเกาะขอมมีสะพานติณสูลานนท์ 2 ช่วงเชื่อมเกาะขอมกับฝั่ง อ.เมืองสงขลา และ อ.สิงหนคร ภายในเกาะขอมมีถนนราดยางรอบเกาะ พื้นที่ส่วนใหญ่ในเกาะขอมเป็นภูเขาไม่สูงมากนัก มีที่ราบเชิงเขาติดทะเล และมีที่ราบทางตอนใต้ของเกาะ ชาวเกาะขอมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ ทำประมงและทอผ้าพื้นเมือง (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอม:2546)

เกาะขอยเป็นเกาะที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีประเพณีวัฒนธรรมเก่าแก่สืบทอดกันมานาน เช่น ประเพณีแห่หมรับเรือสลิบ (ประเพณีแห่สำหรับที่ใช้ใส่อาหารและขนมท้องถิ่นอาทิเช่น ต้มสามเหลี่ยม ลา ข้าวพอง คอเป็ด) ประเพณีขึ้นเขาภูเป็นต้น ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนเกาะขอยเป็นชุมชนที่เข้มแข็งน่าอยู่และยังมีของดีทางการเกษตร อันเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเช่น ฝ้ายทอเกาะขอยที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นแหล่งปลูกผลไม้ซึ่งมีรสชาติดี เช่น ละคร (บางต้นอายุถึง 100 ปี) จำปาละ ขนุนและผลไม้อื่นๆ นอกจากนี้ชาวเกาะขอยมีวิถีชีวิตและประกอบอาชีพทางการเกษตรอื่นๆที่หาดูไม่ได้ง่ายนักจากแหล่งอื่น อันได้แก่การทำประมงพื้นบ้าน การดักกุ้ง ดักปลา การเลี้ยงปลากระพงขาว

ในปี พ.ศ.2540 ได้มีแนวทางในการพัฒนาตำบลที่ชาวเกาะขอยช่วยกันกำหนดเกิดขึ้นและดำเนินไปตามวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตำบล ซึ่งได้กลายเป็นกิจกรรมการดำเนินการพัฒนาตำบลในรูปแบบต่างๆอาทิเช่นการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเก่าแก่ดั้งเช่น ประเพณีลอยแพ การสืบสารหัตถกรรมฝ้ายทอเกาะขอย การสร้างสวนสมุนไพรและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและที่สำคัญคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อชุมชนเกาะขอยโดยได้ทดลองในเส้นทางสายวัฒนธรรม (แผนพับประกอบการท่องเที่ยวเกาะขอย:มปป.) และได้มีนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนเกาะขอยโดยเฉพาะเกษตรกรมากนัก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าไปสัมผัสกับชุมชนโดยแท้จริง

อย่างไรก็ตามในช่วงระยะ 5-10 ปีที่ผ่านมาได้มีหลายหน่วยงานเข้าไปจัดการท่องเที่ยวในเกาะขอยแต่ไม่ประสบผลสำเร็จจนต้องล้มเลิกไป ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการดำเนินงานที่ผ่านมาหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการไม่ได้ดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการเองจึงทำให้ไม่เกิดผลสำเร็จ ต่อมาในปีพ.ศ. 2543 ทางสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาโดยศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้เข้าไปจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Assessment and Planning) ของตำบลเกาะขอย เพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมคิดในการวางแผนพัฒนาด้านการเกษตรของตนเอง ผลปรากฏว่าโครงการหนึ่งที่เกษตรกรตำบลเกาะขอยต้องการให้เกิดขึ้นคือ โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอย โดยไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร และในปีพ.ศ. 2544 กรมส่งเสริมการเกษตรได้อนุมัติให้จังหวัดสงขลาดำเนินโครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอย ภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามมาตรการเสริมพัฒนาชุมชนและชนบท (มพช.) (สำนักงานเกษตรจังหวัด:2544)

การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเกษตรที่มีการดำเนินการบริหารจัดการร่วมกันในสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน มีรายการการท่องเที่ยวประเภทต่างๆแต่เป็นระยะสั้นไม่ 1 วัน ในแต่ละจุดท่องเที่ยวจะมีจุดเด่นโดยเฉพาะ (highlight) ของพื้นที่ทั้งการเกษตร การประมงและการทอผ้า ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาในพื้นที่มุ่งมาทัศนศึกษาเพื่อหาความรู้ ประสบการณ์ และความเพลิดเพลิน ในด้านการตลาดของพื้นที่จึงมีตลาดเฉพาะรวมถึงมีนักท่องเที่ยวเฉพาะที่จะต้องติดต่อมายังศูนย์บริการนักท่องเที่ยวก่อนลงพื้นที่

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมาชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนมีจำนวนสมาชิก 125 คน จากสมาชิกที่ทำการเกษตรอยู่แล้วดั้งเดิมและรวมกลุ่มกันเป็นสมาชิกจากชมรมต่างๆที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นอันได้แก่ กลุ่มทำสวน 20 ราย กลุ่มทอผ้า 50 ราย กลุ่มประมงรวมถึงเรือหางยาว 20 ราย และสมาชิกจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร การทำการเกษตรในพื้นที่เกาะขอนเป็นการทำสวนแบบผสมผสานกล่าวคือในครัวเรือนหนึ่งประกอบอาชีพทำสวนมากกว่าหนึ่งประเภทเช่น ละครูด กระท้อน จำปาจะเป็นต้น โดยมีราษฎรประกอบอาชีพทำสวนภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล 273 ครัวเรือน ส่วนอาชีพประมงมีราษฎรประกอบอาชีพทำประมงภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล 253 ครัวเรือนโดยแยกออกเป็น 2 ประเภทคือเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง 172 ครัวเรือนและประมงอื่นๆ เช่นวางอวน ไช้หนั่ง 81 ครัวเรือนและประกอบอาชีพทอผ้าในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล 125 ครัวเรือน(องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอน:2546:3) และมีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่เพื่อทัศนศึกษาและดูงานโดยติดต่อผ่านศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนประมาณ 1,605 ราย แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยประมาณ 794 ราย นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 811 ราย ปี พ.ศ.2545มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ประมาณ 1,441 รายแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยประมาณ 842 รายและ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 599 ราย (สมุดเยี่ยมชมการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอน) ซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้มีทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษารวมถึงข้าราชการจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐและองค์กรเอกชนต่างๆ

จากสถิติโดยประมาณทำให้เห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนเป็นจุดท่องเที่ยวอีกจุดหนึ่งที่เป็นแหล่งทัศนศึกษาและดูงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยอาชีพที่โดดเด่นทางการเกษตรของพื้นที่เกาะขอนั้นได้แก่การทำสวนผสม ซึ่งเป็นสวนผสมที่มีการปลูกผลไม้หลายชนิดในพื้นที่เดียวกันและยังมีการใช้โครีะ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้านที่ใช้ในการห่อผลไม้จำปาคะขุ่นซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ยังมีการอนุรักษ์ไว้ ทั้งยังมีการทำ

ประมง โดยการเลี้ยงปลากระชังในกระชัง ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งเลี้ยงปลากระชังที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ และยังมีการทำประมงทั่วไปตามวิถีชาวบ้าน เช่นการทำไชนั่ง ไชนอน นอกจากนี้ยังมีอาชีพหัตถกรรมที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงมาแต่อดีตอันได้แก่การทำผ้า ซึ่งผ้าทอเกาะยอนั้นนับได้ว่าขึ้นชื่อจนได้เป็นสินค้า 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบลของจังหวัดสงขลาโดยลายผ้าที่มีชื่อเสียงโดดเด่นนั้นได้แก่ลายราชวัตร ซึ่งลายนี้ได้รับพระราชทานมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 สมัยที่เสด็จประพาสหัวเมืองทางใต้

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบว่าพื้นที่ตำบลเกาะยอ เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรที่มีค่าทั้งทางการเกษตร วัฒนธรรมและมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สำคัญที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้และเป็นทุนที่สนับสนุนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ ดังนั้นจึงเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้วิจัยอยากทำการศึกษา เพื่อศึกษาว่าชุมชนมีแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรอย่างไร ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตรให้ไปในทิศทางที่เหมาะสม ภายใต้อิทธิพลของทรัพยากรการท่องเที่ยวและตามความต้องการของชุมชนทั้งยังให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่คนในท้องถิ่นท้องถิ่นผู้คอยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นของ ชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- 1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตร

เกาะยอ

1.3 ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษาจากแนวความคิดการท่องเที่ยวเกษตรอย่างมีระบบของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยพิจารณาจากพื้นที่ของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ อ.เมือง จ. สงขลา ซึ่งประกอบด้วย 9 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านอ่าวทราย หมู่ที่ 2 บ้านดิน หมู่ที่ 3 บ้านนอก หมู่ที่ 4 บ้านสวนเรียน หมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร หมู่ที่ 6 บ้านในบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านป่าโหนด หมู่ที่ 8

บ้านท้ายเสาและหมู่ที่ 9 บ้านสวนใหม่ หนึ่งเนื่องจากบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษาได้เกิดเหตุการณ์ปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลเกาะยอ จึงทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องนักท่องเที่ยวเพราะมีนักท่องเที่ยวลงไปในพื้นที่น้อยมาก จึงได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการวิจัยโดยใช้เฉพาะมุมมองของผู้ประกอบการ 12 คนและเจ้าหน้าที่จากองค์กรของรัฐ 4 คนอันได้แก่ นักวิชาการเกษตรจากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา นักวิชาการเกษตรจากสำนักเกษตรจังหวัดข้าราชการปกครองจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1 สงขลา

1.3.1 ประเด็นในการศึกษาดังนี้

1.3.1.1 สถานการณ์ ของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

1.3.1.2 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

- แหล่งท่องเที่ยว
- การจัดการ/บริการ
- การพัฒนาการท่องเที่ยว

1.3.1.3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการดำเนินการแก้ไขในการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

1.3.2 คำถามเพื่อการวิจัย

1.3.2.1 การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอมีสถานการณ์อย่างไร

1.3.2.2 การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอมีแนวทางการจัดการอย่างไร

1.3.2.3 การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง

1.3.2.4 ชุมชนเกาะยอมีแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยออย่างไร

1.4 ผลที่ได้จากการศึกษา

1.4.1 ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

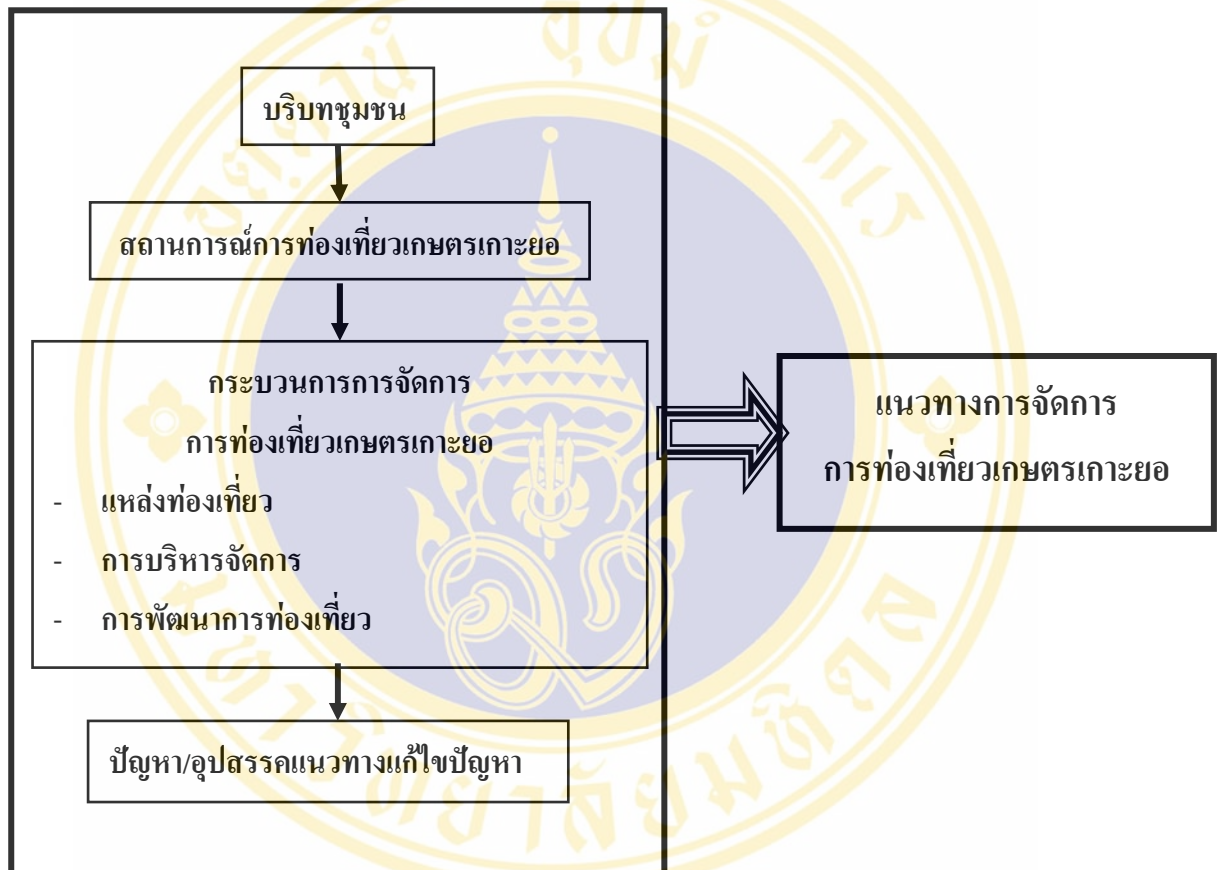
1.4.2 ทำให้ทราบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

1.4.3 ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมซึ่งจะเป็นเป็นตัวอย่างในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่พื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกับเกาะขอม

1.4.4 เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมและการจัดทำแผน/นโยบายในอนาคตต่อไป

1.5 กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์จากบริบทชุมชน เพื่อแสดงถึงศักยภาพของชุมชนรวมถึงทุนของพื้นที่เกาะขอม เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

1.6 นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของเกาะขอให้สามารถตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยให้เกิดผลกระทบที่น้อยสุดกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม แต่ยังคงไว้ซึ่งทรัพยากรอันทรงคุณค่าและให้ใช้ประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด ทั้งยังให้ประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนและสัมผัสกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอื่นๆ

การท่องเที่ยวเกษตร (Agro-tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังชุมชนเกาะขอเพื่อท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกษตร โดยทางชุมชนได้จัดกิจกรรมหรือบริการต่างๆไว้รองรับเพื่อให้ผู้ไปเยี่ยมชมได้ความรู้ ได้ประสบการณ์เกี่ยวกับการเกษตร ทั้งยังเป็นการพักผ่อนหย่อนใจและ ยังเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ทางการเกษตรให้ยั่งยืนต่อไป

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร หมายถึง กระบวนการหรือรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนเกาะขอที่ไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม โดยให้ความสำคัญกับการทรงคุณค่าที่แท้จริงของทรัพยากร เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมบนพื้นถิ่น กิจกรรมต้องเน้นการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่น ทั้งยังก่อประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นด้วย

ความพร้อมของสถานที่/ชุมชน หมายถึง สภาพแวดล้อม สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยวและความมีชื่อเสียงของสถานที่ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

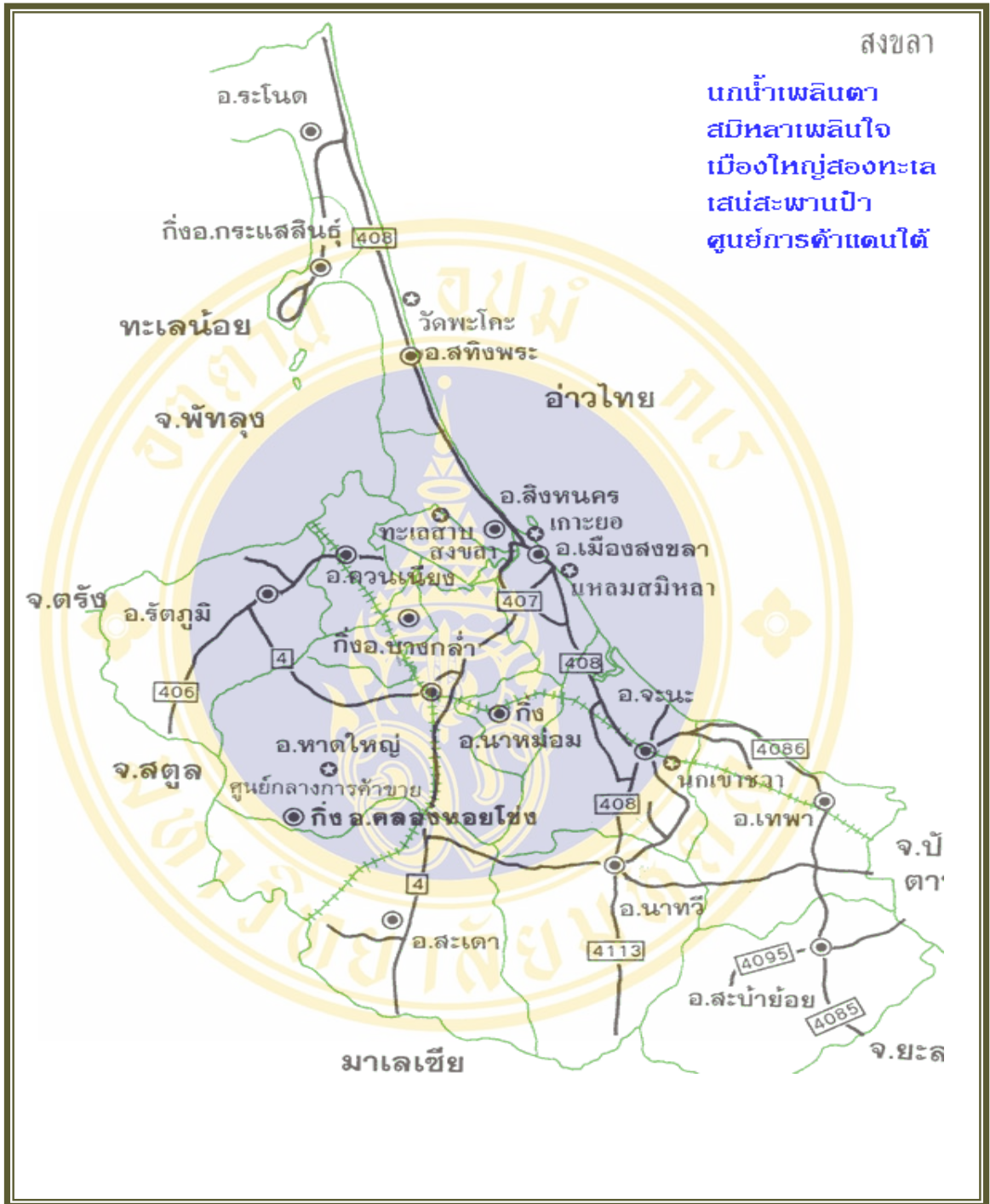
อนาคตการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอ หมายถึง ลักษณะ/รูปแบบของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอจากปัจจุบันและนับต่อจากนี้ไปอีก 5 ปีข้างหน้า

แผนที่จังหวัดสงขลา

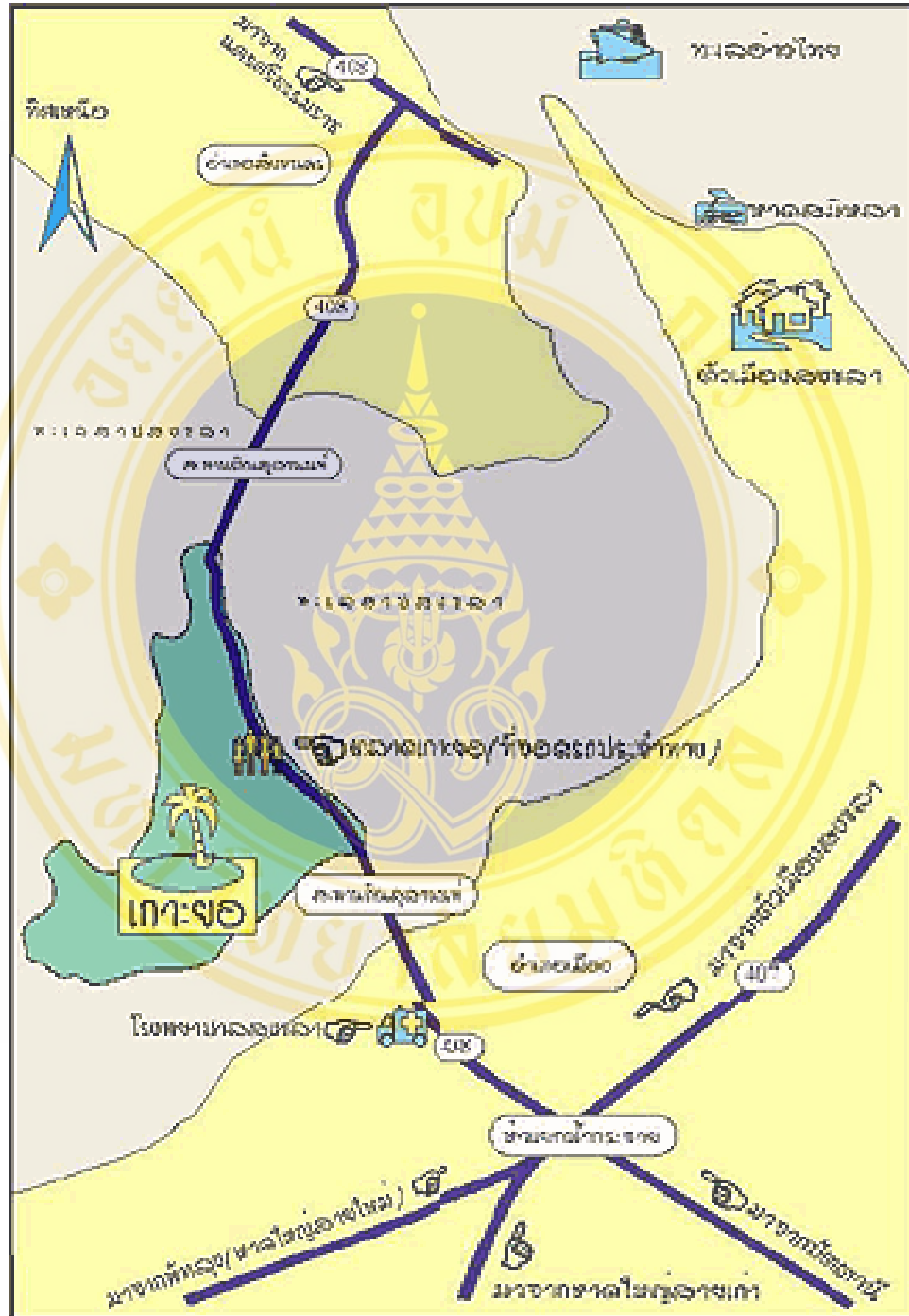
Map of Songkhla

ภาพที่ 1.2 แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการศึกษา

แผนที่จังหวัดสงขลา
Map of Songkhla

ภาพที่ 1.3 แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการศึกษา

แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมเกาะยอจากพื้นที่ใกล้เคียง

ภาพที่ 1.4 แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมเกาะยอจากพื้นที่ใกล้เคียง

แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

ภาพที่ 1.5 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

บทที่ 2

บททวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยศึกษาในบริบทของพื้นที่ตำบลเกาะขอม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งได้ทำการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2.2 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2.4 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา มนุษย์เริ่มมีความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก ความตระหนักเหล่านั้นได้นำมาสู่ความตื่นตัวในเรื่องของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยในปีค.ศ. 1980 International Union for Conservation of Nature and Natural Resources ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ World Conservation Strategy ซึ่งได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและได้ให้ความสำคัญว่าเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความอยู่รอดของมนุษยชาติ และในรายงาน Our Common Future ได้กล่าวถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน(Sustainable Development)ว่าเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมลดความสามารถในการสนองความต้องการของพวกเขา (WCED,1987 อ้างในโครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ , 2541:2-3)

International Institute for Environment and Development (IIED) ได้เสนอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือ กระบวนการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของคนยากจนส่วนใหญ่ของมนุษย์ให้ดีขึ้นโดย

หลักเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งมีชีวิต เพื่อให้การเพิ่มผลผลิตและการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยั่งยืนไปในระยะยาวนานคือการพัฒนาต้องเกิดขึ้นภายใต้ขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและของมนุษย์(McCormick,1989อ้างในสมพร แสงชัย, 2545:163)

Brundtland Report ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความเป็นของคนยุคปัจจุบัน โดยไม่ลดขีดความสามารถในการตอบสนองความจำเป็นของคนยุคต่อไป(Sustainable Development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.) คำจำกัดความนี้มีการขยายความว่า 1) การพัฒนาจะต้องถูกจำกัดโดยความสามารถทางเทคโนโลยีและองค์การทางสังคมและโดยขีดความสามารถของชีวมณฑล (Biosphere)ในการดูดซับผลกระทบของกิจกรรมต่างๆของมนุษย์นั่นคือมนุษย์จะมุ่งการพัฒนาจนเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมไม่ได้ เทคโนโลยีและองค์การทางสังคมอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา 2) การพัฒนาต้องสามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจนที่ต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้สมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และการพัฒนาต้องเปิดโอกาสให้แก่คนทุกคนในการทำ ความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นให้เป็นจริง ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นการดึงให้ทุกคนพ้นจากความยากจนและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้พัฒนาตัวเองไปสู่เป้าหมายของชีวิตอย่างทัดเทียมกัน 3) เพื่อให้คนทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบในสังคมอย่างยุติธรรม พลเมืองทุกคนของประเทศจะต้องมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและทัดเทียมกันในระดับประเทศ และประชาธิปไตยควรมีมากขึ้นในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมระหว่างประเทศนั่นคือประชาธิปไตยต้องมีในระดับต่างๆของสังคม คือตั้งแต่ระดับท้องถิ่นระดับชาติและระดับนานาชาติ 4) วิถีชีวิตที่มั่งคั่งจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศตะวันตกและชนชั้นผู้นำของประเทศที่กำลังพัฒนาที่ควรลดการอุปโภคบริโภคลง เพราะวิถีชีวิตเช่นนั้นใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยเกินขอบเขตจนไม่เป็นที่ยอมรับกันได้ทางนิเวศ 5) ขนาดของประชากรและการเพิ่มประชากรต้องสอดคล้องกับศักยภาพทางการผลิตของระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนาที่จะต้องมีการควบคุมประชากรไม่ให้เกินขีดความสามารถในการเลี้ยงดูประชากรให้กินคืออยู่ดีและไม่อดตาย(สมพร แสงชัย,2545:167-168)

คณะกรรมการว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED) ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ Development that meets the needs of present without compromising the ability of future generations to meet their own needs ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ทำให้ความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของอนาคตต้องลดน้อยลงหรือด้อยลง(สุมาลี สันติพลวุฒิจ้างในนริศรา สรณเสาวภาคย์,2545:59)

บุญจง ขาวสิทธิวงศ์ (2541:241)ให้คำนิยาม การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่เพิ่มคุณภาพชีวิตแก่มนุษย์โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในยุคลูกหลานต่อไป

จากแนวคิดต่างๆของการพัฒนาที่ยั่งยืน ถือว่าเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นดีขึ้น โดยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมิได้หลงลืมในวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

2.1.2 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การแสดงองค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามตารางที่ 1 โดย 9 ข้อแรกเป็นแนวทางที่ได้มาจากรายงาน Our Common Future ส่วนข้ออื่น ๆ เป็นแนวทางที่นักวิชาการหรือหน่วยงานอื่นๆ ได้เพิ่มเติมเข้ามา (Murphy,1994)

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Murphy,1994)

องค์ประกอบ	ข้อความที่บ่งชี้
1.การกำหนดขีดจำกัด และมาตรฐานเชิงนิเวศที่สมเหตุสมผล	จำเป็นต้องมีการส่งเสริมค่านิยม ที่สนับสนุนให้มีการบริโภคอย่างคำนึงถึงขีดจำกัดเชิงนิเวศวิทยาและตอบสนองความต้องการของทุกคนอย่างสมเหตุสมผล
2.การกระจายกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ และการจัดสรรทรัพยากรใหม่	ความสำเร็จของการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับการบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดในที่ที่ยังไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้ การพัฒนาอย่างยั่งยืนก็ยังคงต้องพึ่งพาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย
3.การควบคุมจำนวนประชากร	แม้ว่าประเด็นสำคัญจะมีได้อยู่เพียงขนาดของประชากร แต่ยังคงรวมถึงการกระจายทรัพยากรด้วย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อความเจริญเติบโตด้านประชากรมีความสอดคล้องกับศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ต่อ)

องค์ประกอบ	ข้อความบ่งชี้ (ต่อ)
4. การอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นฐาน	การพัฒนาอย่างยั่งยืน จะต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ระบบธรรมชาติซึ่งจำเป็นต่อชีวิตบนโลก บรรยากาศ น้ำ ดินและสิ่งมีชีวิตต่างๆ
5. การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอย่างเสมอภาค และการเพิ่มความพยายามในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น	ความเจริญเติบโตมิได้มีขีดเพดานสูงสุดด้านจำนวนประชากรหรือการใช้ทรัพยากร ซึ่งหากเกินขีดนี้แล้วจะนำไปสู่ความหายนะทางนิเวศวิทยา แต่ขีดเพดานสูงสุดนี้ทุกฝ่ายควรจะสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอย่างเสมอภาคและเพิ่มความพยายามใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดแรงกดดันนี้
6. ขีดความสามารถในการรองรับและผลลัพธ์แบบยั่งยืน	โดยส่วนใหญ่ทรัพยากรที่เกิดใหม่ทดแทนได้ เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศวิทยาที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงถึงกัน และผลลัพธ์แบบยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นสูงสุดจะต้องกำหนดโดยคำนึงถึงผลกระทบของการใช้ประโยชน์อย่างเห็นแก่ตัวทั่วทั้งระบบ
7. การธำรงรักษาทรัพยากร	การพัฒนาอย่างยั่งยืนกำหนดว่า อัตราของการเสื่อมสลายของทรัพยากรที่ไม่อาจเกิดใหม่ทดแทนได้ จะต้องทำลายทางเลือกในอนาคตให้น้อยที่สุด
8. ความหลากหลายทางชีวภาพ	การพัฒนาที่ยั่งยืนกำหนดให้มี การอนุรักษ์สายพันธุ์ของพืชและสัตว์
9. ลดผลกระทบทางลบให้เหลือน้อยที่สุด	การพัฒนาที่ยั่งยืนกำหนดว่า ผลกระทบทางลบที่มีต่อคุณภาพของอากาศ น้ำ และองค์ประกอบอื่นๆ ทางธรรมชาติ จะต้องมีน้อยที่สุดเพื่อการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศเอาไว้
10. การควบคุมโดยชุมชน	ชุมชนจะต้องมีอำนาจควบคุมการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาใดๆที่จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน (ต่อ)

องค์ประกอบ	ข้อความบ่งชี้ (ต่อ)
11.กรอบความคิดเชิงนโยบาย	โลกชีวภาพ (Biosphere)คือ บ้านของมวลมนุษยชาติ การมี การจัดการร่วมกันเกี่ยวกับ โลกชีวภาพ จึงเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับความมั่นคงทางการเมืองของทั้งโลก
12.ความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ	ชุมชนจะต้องพัฒนาสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องยอมรับว่า นโยบายของรัฐอาจจำกัด ขอบเขตของความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุ
13.คุณภาพเชิงสิ่งแวดล้อม	นโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมขององค์การต่างๆ คือ ส่วนที่ ต้องขยายเพิ่มเติมลงไปในการจัดการคุณภาพทั่วทั้งระบบ
14.การตรวจสอบเชิงสิ่งแวดล้อม	ระบบการตรวจสอบเชิงสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพคือ หัวใจสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี

2.1.3 ลักษณะสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

Ree(1989) ได้กล่าวว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะสำคัญ 5 ประการคือ

1. การพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งบรรลุวัตถุประสงค์เชิงนิเวศวิทยา สังคม และเศรษฐกิจ ไปพร้อมๆกัน
 2. การพัฒนาที่ยั่งยืนอาจกำหนดขีดจำกัดทางนิเวศวิทยา เพื่อจำกัดการบริโภคทางวัตถุ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของชุมชนและบุคคล
 3. จำเป็นต้องอาศัยการแทรกแซงของราชการ แต่ก็ต้องอาศัยความเป็นผู้นำและความร่วมมือของภาคเอกชนด้วย
 4. จำเป็นต้องมีการประสานงานและบูรณาการเชิงนโยบายในทุกส่วนระหว่างหน่วยงานทางกฎหมายทั้งหลาย
- การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการศึกษา การวางแผน และการเมืองที่เปิดกว้างให้ทุกคนรับรู้ และมีความเสมอภาค

สำหรับประเทศไทยแล้ว การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสอดคล้องกับปรัชญาและความเชื่อ ประเพณีและปัจจัยอื่นๆของสังคมไทย การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในชุมชนต่างๆทั่วประเทศ จริยธรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทยมาจากพุทธศาสนาและแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งต้องการให้ประชาชนผู้ยากจนได้พอกินพอใช้เป็นอันดับแรก และเมื่อพัฒนาต่อไปอีกก็จะเกิดความกินดีอยู่ดีและความอุดมสมบูรณ์ในระดับที่สูงขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ จริยธรรมของการพัฒนานี้จะไม่ใช้ทรัพยากรอย่างสุรุ่ยสุร่าย

2.1.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

“เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากกลไกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ :2543)

2.1.5 ทิศทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9

ในการจัดทำกรอบและทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยมาเป็นแนวทางโดยยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี มีเหตุผล เป็นแนวทางในการพัฒนาทุกมิติอย่าง

เป็นองค์รวมและมี “คนเป็นศูนย์กลาง” โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และเป็นการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุข สามารถพึ่งตนเองได้ ก้าวทันโลก และยังรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว กรอบและทิศทางแผนพัฒนาฉบับที่ 9 ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ คือ การปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่คุณภาพ โดยการเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงปริมาณมาสู่การพัฒนาในเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความสามารถก้าวทันโลกที่จะอำนวยความสะดวกต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนนอกจากนี้ ยังกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศใหม่ โดยเปลี่ยนจากเดิมที่มุ่งสร้างความร่ำรวยด้วยการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักไปสู่การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานที่เข้มแข็ง มีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศเพื่อเป็นการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

แนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นการพัฒนาแบบบูรณาการ หมายความว่า เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ทั้งเอกชนและภาครัฐเข้าร่วมกันในการพัฒนาโดยยึดพื้นที่เป็นหลัก และการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้นจะต้องอาศัยองค์กรชุมชน เป็นศูนย์กลางในการร่วมคิด ร่วมสร้างและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้หากการพัฒนาประสบความสำเร็จ ก็จะทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น สังคมดี และสิ่งแวดล้อมดีมีความยั่งยืน ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้สมดุลและยั่งยืน โดยเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้สามารถนำแนวคิดมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอได้

2.2 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้เป็นแหล่งประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในขณะที่เดียวกันก็ต้องแบ่งปันทรัพยากรเหล่านี้ให้แก่หน่วยอื่นๆ ในสังคมรวมทั้งผู้พำนักอาศัยในท้องถิ่นด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การท่องเที่ยว

จะต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเพื่อให้ทรัพยากรเหล่านั้นดำรงอยู่ต่อไปเป็นเวลานาน

การพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการอนุรักษ์เป็นจุดกำเนิดที่ช่วยส่งเสริมให้ระบบของสิ่งแวดล้อมดีขึ้นเป็นการเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจและความสามารถในการอยู่รอดของชุมชนซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “ระบบนิเวศที่สมบูรณ์จะไม่สามารถคงอยู่ได้ถ้าปราศจากกำลังความร่วมมือของชุมชนและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจท้องถิ่น” ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดการค้นหารูปแบบของการท่องเที่ยวสำหรับศตวรรษที่ 21 ขึ้นมา โดยมีความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาในลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) จะทำให้การปฏิบัติต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม ซึ่งในการประชุมที่นครริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิลในปี ค.ศ. 1992 ได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) โดยกล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าควรมีทิศทางการตัดสินใจพัฒนาและการจัดการอย่างยั่งยืนรวมถึงการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน

นอกจากนี้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มาจากแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ การประชุม Globe's 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าเป็น “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ด้วย” (จุลสารการท่องเที่ยว, 2545:39) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นจะเน้นความสำคัญของการควบคุมคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การเอาใจใส่ดูแลจำนวนและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น ลักษณะ 6 ประการดังต่อไปนี้ ประกอบขึ้นเพื่อเป็นแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อนพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณสุขปโลกที่มีอยู่

2. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Local Participation) ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3. ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Scale of Tourism Development) ควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นๆ

4. การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น (Local Product) ควรสนับสนุนการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นมีการก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่างๆของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ในทางหนึ่ง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

5. การกระจายรายได้ (Income Distribution) การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน

6. การจ้างงาน (Employment) คุณภาพของงานสำหรับคนในท้องถิ่นควรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้สามารถตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยให้เกิดผลกระทบที่น้อยสุดกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม แต่ยังให้คงไว้ซึ่งทรัพยากรอันทรงคุณค่าและให้ใช้ประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด ทั้งยังให้ประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนและสัมผัสกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยว นั้น ๆ

2.2.1 ลักษณะสำคัญการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมี ลักษณะสำคัญที่ควรพิจารณา 6 ประการคือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบของต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนผลประโยชน์สู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

ส่วนกรณี เอ็มพันธ์(2544) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (continuity) ความต่อเนื่องในที่นี้หมายถึงความต่อเนื่องในทรัพยากรธรรมชาติและต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยวและสามารถมอบประสบการณ์นันทนาการที่ดีให้นักท่องเที่ยว
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (quality) โดยเน้นคุณภาพของ3ส่วนหลักคือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (balance) ความสมดุลดังกล่าว หมายถึง ความสมดุลระหว่างความต้องการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากร

2.2.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเล็งเห็นว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนนั้นประกอบหลักสำคัญ 4 ประการคือ

1. การดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว
4. การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

Shirley Elber (1992) ได้ให้หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าประกอบด้วย

1. Using Resource Sustainable การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางในการทำธุรกิจระยะยาว
2. Reducing Over-Consumption and Waste การลดการบริการที่มีมากเกินไปและลดผลเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณค่าของการท่องเที่ยว
3. Maintaining Diversity การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของวัฒนธรรม สังคม และธรรมชาติ มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาวและช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
4. Integrating Tourism into Plan การประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติการพัฒนาท้องถิ่นการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว
5. Supporting Local Economic การท่องเที่ยวที่รองรับกิจการทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัดแต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมมิให้ถูกทำลายอีกด้วย
6. Involving Local Communities การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่น ในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย
7. Consulting Stakeholders and the public การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งให้ผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
8. Training Staff การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคคลท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว
9. Marketing Tourism Responsibly การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวและจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย
10. Undertaking Research การวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยวและนักลงทุน

2.2.3 รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นักวิชาการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้จำแนกประเภทของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักตาม Agenda 21 ออกเป็น 2 รูปแบบ (รำไพพรรณ ,2544;118-119) คือ ซึ่งสามารถจำแนกตามรูปแบบได้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ(Natural Based Tourism)

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Eco-tourism) คือการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลและแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน กิจกรรมท่องเที่ยวทางทะเลอาทิ เดินป่าชมธรรมชาติ ป่าบนเกาะ ป่าชายหาด ป่าชายเลน การดำน้ำดูปะการัง

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูแลสุขภาพ ภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นโลก ศึกษาธรรมชาติของหินประเภทต่างๆและซากฟอสซิล ได้ความรู้ มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จผลิตผลในสวนเกษตร ได้ความรู้ มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม(Cultural Based Tourism)

2.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและผลิตผลในสถานที่ท่องเที่ยวได้มีความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาคม ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อาจจัดรายการเส้นทางท่องเที่ยว

ตามรอยประวัติศาสตร์ต่างๆ อาทิ ทวีร์ศิลป์ขอม ตามรอยพ่อขุนเม็งราย เที้ยวอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2.2 การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆที่ชาวบ้านในท้องถิ่นจัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินและมีความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม ประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยววัฒนธรรมและประเพณีได้แก่ งานประเพณีในราชสำนัก(ประเพณีหลวง) และประเพณีพื้นบ้าน อาทิ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

2.3 การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism or Village Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ คุุผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวรูปแบบนี้ได้แก่ หมู่บ้านช้าง (ปางช้าง) หมู่บ้านทอผ้า หมู่บ้านทำเครื่องเงิน หมู่บ้านทำร่ม หมู่บ้านจักสาน หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบผสมผสานในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยมีกิจกรรมเพื่อรักษาสุขภาพเป็นกิจกรรมสำคัญ เช่น การพักในรีสอร์ทที่มีบริการรักษาสุขภาพ การท่องเที่ยวที่มีโปรแกรมการรับประทานอาหารชีวจิต อาหารมังสวิรัต การฝึกสมาธิ การฝึกออกกำลังกาย เป็นต้น มักมีกำหนดเวลาช่วงหนึ่งเพื่อให้เกิดผล เช่น 7 วัน 5 วัน หรือ 3 วัน เป็นต้น

ที่มา : ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544). ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน(ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. อนุสารอ.ส.ท. 42 (พฤศจิกายน) หน้า119

ภาพที่ 2.1 ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามแนวคิดและหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กล่าวสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ที่ช่วยส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นและสามารถทำให้ชุมชนอยู่รอดได้ โดยมีความเชื่อมั่นว่า การพัฒนาในลักษณะนี้จะทำให้การปฏิบัติต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยุติธรรม นอกจากนี้ยังสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรท้องถิ่นได้โดยยังคงสามารถสงวนรักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้อีกด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวเกษตรก็เป็น

รูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรม การทำฟาร์มปศุสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ประเภทต่างๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องยึดแบบและแนวทางของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาเป็นเกณฑ์สำคัญในการดำเนินและการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรมและวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนรวมถึงคงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดแต่ยังสามารถดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งการท่องเที่ยวเกษตรนั้นมีได้หลายรูปแบบเพียงการท่องเที่ยวเกษตรเพียงอย่างเดียวแต่ยังมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวประเภทอื่นในแนวทางของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมารวมอยู่ในการปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมซึ่งได้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและ การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท โดยการศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมก็จะใช้แนวทางดังที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นแนวทางในการศึกษาด้วย

2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเกษตร (Agro Tourism)

จากการที่เรามีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม เราจึงควรทราบถึงแนวคิดการท่องเที่ยวเกษตร โดยการท่องเที่ยวเกษตร (Agro Tourism) ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของ “Soft tourism” ที่มุ่งเน้นการรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการผสมผสานระหว่างการนำวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวชนบท รูปแบบของกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีความหลากหลาย รวมทั้งทัศนียภาพของธรรมชาติอันงดงามมาจัดให้เกษตรกรหรือชุมชนเกษตร มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมชุมชนเกษตรกรรม เพื่อได้สัมผัสกับธรรมชาติ เรียนรู้วิถีชีวิต ชนบทธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและได้ศึกษาการเกษตรบนพื้นที่จริง พร้อมทั้งยังได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตร ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะและประสบการณ์โดยยึดหลักแห่งการเคารพในระบบนิเวศและยังเป็นการอนุรักษ์การเกษตรให้คงอยู่ เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรเป็นการยกระดับชีวิตให้กับเกษตรกรและชุมชน และยังส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้ทำให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้าต่อไป

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตร

การท่องเที่ยวเกษตรได้มีผู้ให้คำนิยามหรือความหมายไว้หลายแนวคิดดังนี้

Holinhoji (1996;42-43) ได้ให้แนวคิดของการท่องเที่ยวเกษตรว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชน

ในชนบทเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัสและมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตกับผู้คนในชนบทในฐานะแขกหรือผู้มาเยี่ยมในช่วงสั้นๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ใช่การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเล แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนา การประกอบธุรกิจและการเชื่อมต่อ

ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ(2544:120) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตรว่าหมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้รับความรู้ ประสบการณ์ใหม่ๆ บนพื้นฐานการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น และจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีจากบุคคลทั้ง 3 กลุ่มอันได้แก่เจ้าของสวน ผู้จัดนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกัน โดยจะต้องรู้วิธีการจัดการอย่างมีระบบเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งนั้นๆเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(โครงการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร:2544) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตรไว้หลายแนวทางคือเป็นการท่องเที่ยวที่

- ที่มุ่งความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตรหรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก
- มีความพร้อมในการดำเนินการ สามารถควบคุมและดำเนินการปัจจัยภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว
- มีกลไกกระจายรายได้ไปยังเกษตรกร
- ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้เพลิดเพลิน เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ การสร้างเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ

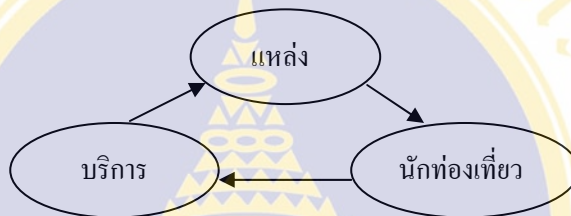
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2543:18-20) นิยามการท่องเที่ยวเกษตร โดยใช้หลักการต่างๆในการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเกษตรดังนี้

1. การให้นิยามโดยใช้หลักองค์ประกอบ กล่าวคือการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

- 1) แหล่ง หมายถึง กิจกรรมการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว
- 2) บริการ หมายถึง การให้การให้รองรับเพื่อตอบสนองตามมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว

3) นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ต้องการได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน มีความสามารถและยินดีที่จะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและใช้บริการ

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบการท่องเที่ยวเกษตรสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่ใช้กิจกรรมการเกษตรเป็นหลักในการดึงดูดและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวก็ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินและพร้อมที่จะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งบริการนั้น

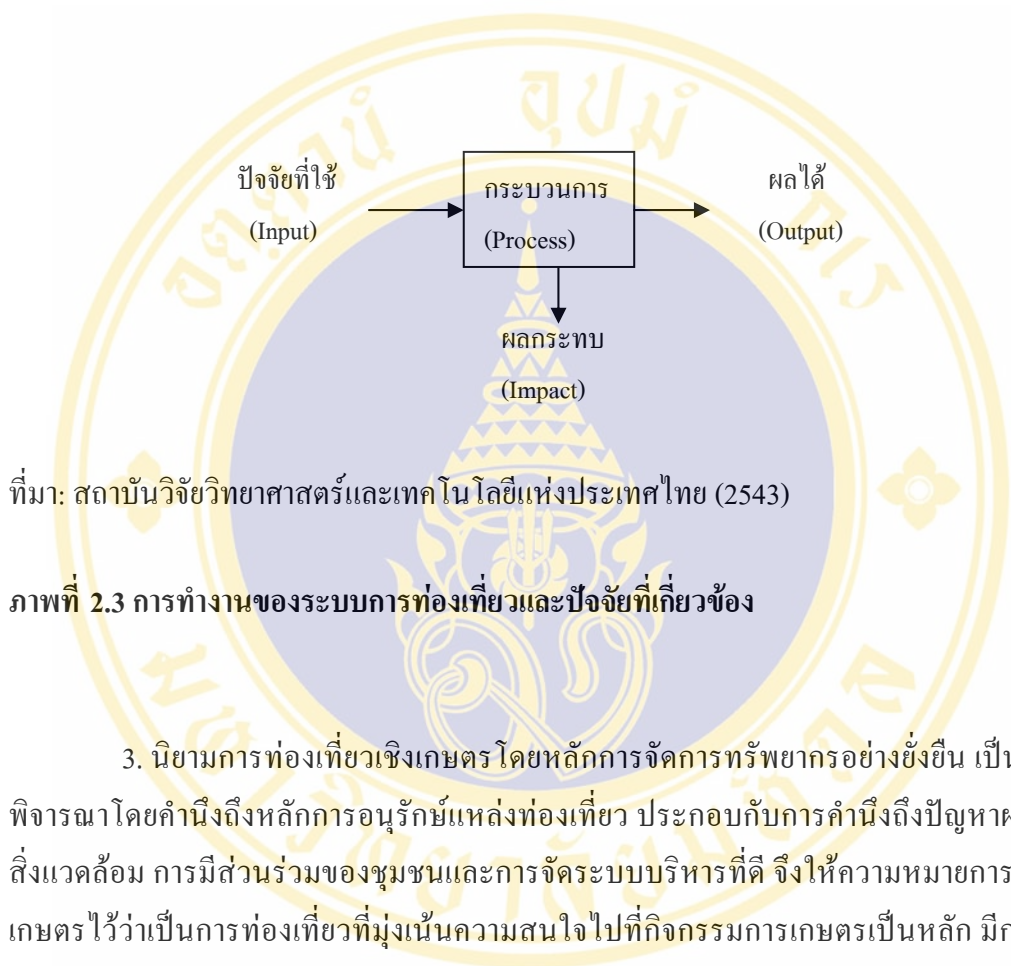
ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543)

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยวเกษตร

2. การให้คำนิยามโดยใช้หลักการเชิงระบบ เป็นการให้คำนิยามและความหมายโดยพิจารณาว่าการท่องเที่ยวมีปัจจัยที่ใช้(input) กระบวนการ(process)และผลได้(output)รวมผลข้างเคียง หรือ ผลกระทบ(Impact)อย่างไร

- 1) ปัจจัยที่ใช้ (Input) หมายถึง ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกษตรเป็นหลัก
- 2) กระบวนการ (Process) หมายถึง การบริหารและการจัดการไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
- 3) ผลได้ (Output) หมายถึง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและรายได้ของเกษตรกร
- 4) ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ

เมื่อพิจารณาถึงระบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้วสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดระบบบริหารและการจัดการไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยสร้างความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ต่อเกษตรกรและมีการจัดการผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

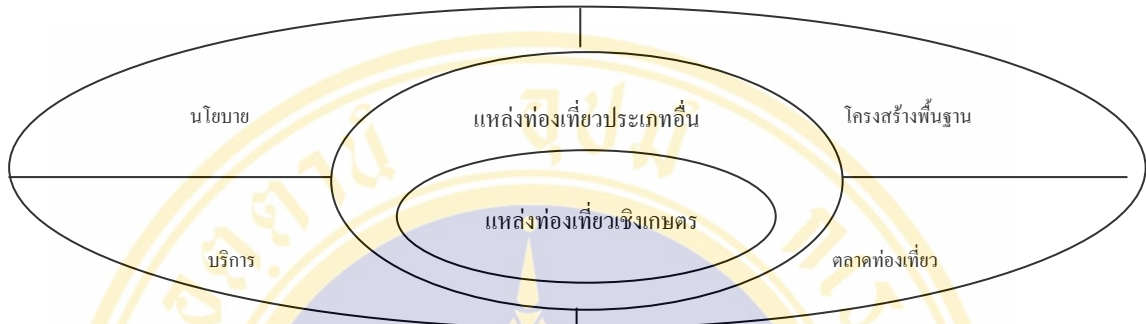
ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543)

ภาพที่ 2.3 การทำงานของระบบการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

3. นิยามการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เป็นหลักการพิจารณาโดยคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับการคำนึงถึงปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดระบบบริหารที่ดี จึงให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสนใจไปที่กิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดการโดยใช้หลักการเชิงอนุรักษ์โดยเกษตรกรและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการบริหารจัดการคุณภาพโดยมุ่งให้เกิดผลทางด้านส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร คุณภาพชีวิตเกษตรกร การพักผ่อนและการศึกษาทางวัฒนธรรมและการรักษาสภาพแวดล้อม

อย่างไรก็ตามในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีความจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างของความหมายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งนี้ภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นเพียงจุดท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะรวมถึงองค์ประกอบทุกส่วนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนอกจากการจัดส่วนผสมขององค์ประกอบให้ได้สัดส่วนและทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์

แล้ว ยังต้องคำนึงถึงการจัดการหรือสร้างส่วนผสมของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆเข้าด้วยกันเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างครบวงจร ดังในภาพที่ 2.4

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543)

ภาพที่ 2.4 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเกษตรอย่างมีระบบ

นริศรา สรณเสาวภาคย์ (2545:80) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรไว้ว่า

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตร หรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก
2. เป็นการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวยังมีวัตถุประสงค์ไปยังกิจกรรมการเกษตรหรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก
3. เป็นการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวยังมีความพร้อมในการดำเนินงาน สามารถควบคุมและดำเนินการปัจจัยภายในและภายนอก
4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกลไกการกระจายรายได้ไปยังเกษตรกร
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการได้รับรู้ความเพลิดเพลิน เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ การสร้างเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ

จากแนวคิดที่ได้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ที่ทำการเกษตรหรือมีสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก

โดยแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรนั้น ได้จัดกิจกรรมหรือบริการต่างๆ ไว้รองรับเพื่อให้ผู้ที่ไปเยี่ยมชม ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์เกี่ยวกับการเกษตร ทั้งยังเป็นการพักผ่อนหย่อนใจและยังเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ทางการเกษตรให้ยั่งยืนต่อไป

2.3.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีองค์ประกอบที่สำคัญที่สำคัญ 3 ส่วนอันได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวเกษตร และบริการการท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542:25) ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้มีความสำคัญดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตร ทรัพยากรการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลิตผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นแสงแดด ดินน้ำ ตลอดจนพันธุ์พืช-พันธุ์สัตว์และเกิดการจัดการโดยมนุษย์ก่อให้เกิดผลิตผลทางการเกษตร เพื่ออุปโภคและบริโภค ซึ่งในที่นี้อาจทรัพยากรการท่องเที่ยวเกษตรนี้ว่าแหล่งเกษตรกรรม ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อแหล่งเกษตรกรรมโดยครอบคลุมบทบาทของพื้นที่กระบวนการและกิจกรรมการเกษตร สามารถคัดเลือกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้

2. ตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะ เป็นตลาดที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเฉพาะเรื่องมากขึ้น นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะด้านเช่นการศึกษาวิถีชีวิต การศึกษาวัฒนธรรม โบราณสถานวัตถุเฉพาะด้าน จึงทำให้มีความสนใจในการจัดการตลาดมากขึ้น ปัจจุบันนักท่องเที่ยวประเภทนี้มีมากขึ้น เช่นมีการจัดทัวร์การดำเนินการเกษตรกรรมของท้องถิ่น การจัดทัวร์ผลไม้ เป็นต้น

3. บริการการท่องเที่ยว เช่นที่พัก ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว จะต้องเกี่ยวเนื่องกับการเกษตรกรรมชนบท ปัจจุบันการบริการที่อยู่ในรูปแบบที่พักธรรมชาติได้แก่ การพักตามบ้าน (Home stay) และที่พักตามสวนเกษตรต่างๆ (Farm stay)

2.3.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเกษตร ในต่างประเทศ

นอกจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร(Agro tourism) แล้วยังมี Rural tourism และ Farm Tourismอีกที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวไปในพื้นที่ที่มีการทำเกษตรกรรม โดยบางประเทศหน่วยงานของภาครัฐหรือกลุ่มสหกรณ์เป็นผู้ลงทุนหลัก ในบางพื้นที่ก็เป็นการลงทุนโดยส่วนตัว (Private enterprise) (<http://agnet.org/library/article/ac1998b.html>)

ในอินโดนีเซีย Rural tourism ถูกพัฒนาในพื้นที่เกษตรกรรมของสุมาตรา(Sumatra)และชวา(Java) โดยนักท่องเที่ยวจะพักในโรงแรมแต่จะลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมชมกิจกรรมทางการเกษตรเช่น การปลูกข้าว การกรีดยาง

ในญี่ปุ่น รูปแบบพื้นฐานของFarm tourism คือ การพักในโรงแรมที่มีการทำฟาร์ม (Farm Inn) ซึ่งมีทั้งที่พักและอาหารให้

ในเกาหลี Tourism Farms ถูกพัฒนาจากกลุ่มของเจ้าของฟาร์มที่อยู่ในละแวกเดียวกันกว่า 5 กลุ่มและมีที่พักในหมู่บ้าน(Home-stay villages)ที่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว

ในมาเลเซีย รัฐบาลได้จัดงบประมาณเพื่อจัดตั้งศูนย์กลางการท่องเที่ยวเกษตร(Agro tourism Center) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เข้าไปศึกษา(education)และพักผ่อนหย่อนใจ(recreation) บางครั้งพืชหายาก(rare plants)หรือสัตว์บางชนิด(animal species) อาหารพื้นบ้าน(traditional food) หัตถกรรมท้องถิ่น(handicraft)หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น(historic building) ก็เป็นจุดดึงดูดความสนใจได้

ในส่วนของยุโรป ประเทศฝรั่งเศสเป็นตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาRural tourism กล่าวคือ มีการตั้งแคมป์ (camping) และจัดการคาราวาน (caravan)ในพื้นที่ที่เป็นฟาร์มในหลายๆฟาร์ม ซึ่งถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการจัดที่พักในชนบทที่มีชื่อเสียงที่สุด (camping and caravan are the most popular form of accommodation in rural areas) เกษตรกรจำนวนมากมีการพัฒนาจุดตั้งแคมป์ (camp sites) บนพื้นที่เกษตรเหล่านั้น แต่เกษตรกรบางคนชอบที่จัดให้มีการเช่าที่พักระยะสั้น(short-term rental)เพื่อให้เกิดความหลากหลายโดยจะเรียกกันในชื่อว่า “Gites”

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเกษตรนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้ลงไปสัมผัสในพื้นที่เกษตรกรรม โดยได้เรียนรู้และได้ประสบการณ์ใหม่จากชุมชนที่ทำการเกษตร ยังเกี่ยวเนื่องถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท ซึ่งการท่องเที่ยวเกษตรตามหลักการของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนนั้นให้พิจารณาถึงหลักการการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบการคำนึงถึงปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบการจัดการบริหารที่ดี จากบุคคล 3 กลุ่มอันได้แก่ เจ้าของสวน ผู้จัดนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์และ นักท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการของการท่องเที่ยวเกษตรได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะและการบริการการท่องเที่ยวต่อนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจะต้องคำนึงถึงแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเกษตรอย่างเป็นระบบมาเป็นแนวทางในการศึกษา

2.4 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกษตรจะต้องใช้แนวคิดในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรมาใช้ในการศึกษา

2.4.1 การจัดการท่องเที่ยว

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ(2541) ได้เสนอหลักการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวว่าประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อม และความต้องการของชุมชนรวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐเป็นต้น
2. องค์กรต่างๆในพื้นที่ เช่นสภาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่นๆ
3. ภาคธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน
4. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540:27-9) ได้กล่าวถึงกระบวนการการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่าประกอบด้วย

1. การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การศึกษาขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการใช้ประโยชน์ปลูกสร้างอาคารและปรับปรุงพื้นที่ การควบคุมนักท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว การใช้มาตรการการป้องกันและลดผลกระทบในพื้นที่
2. การให้การศึกษาและการสื่อความหมายได้แก่การส่งเสริมให้สถานที่ให้ความรู้ทุกรูปแบบ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการบริการ

ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัลติเทคโนโลยีเฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและให้การศึกษากับชุมชน

3. การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ มุ่งกิจกรรมที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสามารถป้องกันแก้ไขได้ ส่งเสริมกิจกรรมให้ความรู้ จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จัดกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ด้านนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และคนในท้องถิ่น

4. การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริการชุมชน กำหนดรูปแบบการบริการให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม อบรมบุคคลากรและสนับสนุนการบริการที่ได้มาตรฐาน

5. การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและลดผลกระทบ ได้การกำหนดมาตรการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย กำหนดมาตรการการป้องกันและกำจัดสิ่งปฏิกูล ควบคุมอาคาร กวดขันกับกิจกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม

6. การส่งเสริมการตลาด ได้แก่ การแนะนำเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่เหมาะสม และการกำหนดเน้นกลุ่มเป้าหมาย

7. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ได้แก่ การสนับสนุนคนในท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ ยกกระดับชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อม จัดอบรมให้ความรู้ด้านบทบาทการมีส่วนร่วม

การจัดการท่องเที่ยวเกษตรที่จะประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้นั้นต้องมีการดำเนินโครงการที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการบริหารจัดการนั้นได้แก่เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวหรือประชาชนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์(ราไพพรรณ แก้วสุริยะ:2544) ซึ่งบุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้จะต้องดำเนินการในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดการนำเที่ยวและการบริการการตลาดรวมถึงการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีองค์ประกอบสำคัญคือ

1.1 คงรักษาสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความสะอาด สงบ สะดวกสบาย อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี

1.2 การออกแบบสิ่งก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวอันได้แก่ ที่พัก การเดินทาง การบริการเครื่องดื่ม ห้องสุขาเป็นต้น ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมในพื้นที่นั้นๆหรือทำให้ภาพเกิดทัศนียภาพอูจาด

1.3 การจัดการสาธารณสุขปโลกพื้นฐานต้องคำนึงถึงขีดความสามารถขอบเขตในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวโดยใช้หลักการสภาพแวดล้อมขีดความสามารถรองรับทางกายภาพ(Physical carrying capacity) และขีดความสามารถรองรับทางสภาพแวดล้อม (environmental carrying capacity) อาทิ ไฟฟ้า ประปา ขยะมูลฝอย ต้องมีแผนการจัดการที่ดีเพียงพอต่อการใช้

1.4 ศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่างๆ

1.5 ศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เพื่อนำพลังงานจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์มากที่สุด

1.6 การกำจัดของเสีย จะต้องมียระบบกำจัดน้ำที่มีประสิทธิภาพ การบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งตามธรรมชาติ การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลถือหลักใช้ซ้ำ (reuse) และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีก(reuse)

1.7 การบริหารจัดการควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล อาทิเช่น ISO18000 เป็นต้น

1.8 การให้การศึกษาต้องรู้วิธีบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว จะต้องให้การศึกษ ต่อประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับ ให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ รู้วิธีการบริการ การฝึกอบรมดูงาน ให้เกิดความรู้ใหม่ๆทันเหตุการณ์เสมอ และในส่วนของประชาชนท้องถิ่นจะต้องมีการปฏิบัติตัวเพื่อการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

1.9 มีการตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม โดยหารายละเอียด รวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นว่าควรอยู่ในระดับไหน หากความสมดุลระหว่างความสามารถรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวและการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนารวมถึงนโยบายของรัฐจะต้องมีความสัมพันธ์กัน

1.10 การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องมีการวางแผน ปรับปรุง พัฒนา กฏระเบียบระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่น องค์กรประกอบธุรกิจจะต้องเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

2. การจัดการนำเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

2.1 การดำเนินการบริการนำเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ ร่วมคิด วางแผน ดำเนินการขายรายการ และได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน ซึ่งการจัดการนี้ควรอยู่ในรูปคณะกรรมการ สหกรณ์หรือบริษัทชุมชน

2.2 การจ้ดรายการนำเที่ยว ควรแจ้งรายการให้ชัดเจนเพื่่อนักท่องเที่ยวที่มีการเตรียมตัวเดินทางได้ถูกต้อง มุ่งเน้นการให้ความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆจากการเดินทางและให้ข้อคิดกับนักท่องเที่ยวในการเดินทางซึ่งมีหลักการปฏิบัติดังนี้

2.3 การจ้ดรายการนำเที่ยว ควรแจ้งรายการให้ชัดเจนเพื่่อนักท่องเที่ยวที่มีการเตรียมตัวเดินทางได้ถูกต้อง มุ่งเน้นการให้ความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆจากการเดินทางและให้ข้อคิดกับนักท่องเที่ยวในการเดินทางซึ่งมีหลักการปฏิบัติดังนี้

2.3.1 แจ้งกำหนดการเดินทาง นับแต่การเดินทางถึงสิ้นสุดรายการ

2.3.2 แจ้งราคาค่าบริการรวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆนอกเหนือค่าบริการและการให้บริการเดินทาง

2.3.3 แจ้งอุปกรณ์ของใช้ที่ให้บริการ และส่วนที่นักท่องเที่ยวต้องจัดเตรียมไปเองรวมทั้งบริการอาหารและเครื่องดื่ม

2.3.4 มีคู่มือนำชมที่ประกอบด้วยแผนที่ที่ชัดเจนและข้อมูลในการสื่อความหมายที่ดี

2.4 มัคคุเทศก์นั้นจะต้องเป็นมัคคุเทศก์ที่มีคุณสมบัติดังนี้

2.4.1 มีความรอบรู้ในสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

2.4.2 มีความสามารถในการสื่อสารที่ดี

2.4.3 มีบุคลิกภาพและความประพฤติที่สร้างภาพสร้าความศรัทธา และความประทับใจ ความเป็นมิตรไมตรีกับบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยว

2.4.4 เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ และมีความคิดสร้าสรรค์

2.4.5 รักและรู้คุณค่าศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านของแหล่งท่องเที่ยว

2.4.6 มีศีลธรรม กล้าตัดสินใจ เคารพหลักการและเหตุผล หมั่นพิจารณาตัวเองและมีทัศนคติที่ชัดเจนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. การบริหารการตลาด การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หลังจากที่มีความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยวแล้ว ผู้ประกอบการต้องวางแผนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สู่กลุ่มนักท่องเที่ยวตามกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ควรเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการได้ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการ ทั้งนี้การเผยแพร่ข่าวสารสู่กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ผู้ดำเนินการต้องรู้จักเผยแพร่สู่สื่อมวลชนแต่ละประเภท โดยต้องมีการวางแผนทั้งวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว มีการศึกษาวิจัยตลาดและการประเมินผลตลาดรวมอยู่ด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตรัฐนั้นนอกจากจะมีการบริหารจัดการที่ดีแล้วยังต้องพิจารณาถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี(2538) ได้กล่าวถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวโดยสรุปพอสังเขปได้ว่าเป็นสิ่งหรือส่วนประกอบของสถานที่แห่งนั้นที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเลือกเดินทางมาสู่สถานที่แห่งนั้น แม้ว่าความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวไม่ใช่สิ่งดึงดูดใจหรือสิ่งตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยวแต่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกเดินทางมายังสถานที่นั้น ซึ่งข้อกำหนดความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

- สภาพการเข้าถึง หมายถึงสภาพการคมนาคมสู่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆมีความสะดวกเหมาะสมต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด
- สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึงการบริการขั้นพื้นฐานต่างๆที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและสาธารณูปการที่มีในแหล่งท่องเที่ยว
- สภาพแวดล้อม หมายถึงสิ่งรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยวตั้งแต่สภาพภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศและสภาพอื่นๆเช่นสภาพทางกายภาพ สภาพทางอากาศ สภาพน้ำ
- ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว หมายถึงอุปสรรคและข้อขัดข้องในการใช้สถานที่นั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- ความมีชื่อเสียง หมายถึง ความเป็นที่รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยวนั้น

2.4.2 รูปแบบการท่องเที่ยว

ประเทศไทยได้แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ต่างๆมากมายซึ่งตรงจุดนี้ส่งผลให้เห็นถึงประเภทของนักท่องเที่ยวที่ตามมาโดยรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ พยอม ธรรมบุตร(2540) ได้กล่าวถึงมีดังนี้

1. NATUR TOURISM เป็นการท่องเที่ยวทุกประเภทที่ขึ้นอยู่กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ ทัศนียภาพ ภูมิประเทศ ผืนน้ำ พืชพรรณ สัตว์ป่ารวมถึงการทำกิจกรรมไม่ว่าชมวิว จี่จักรยานยนต์ ล่องแก่ง
2. MASS TOURISM เป็นการท่องเที่ยวสำหรับคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งมักจะมีการควบคุมที่ไม่ดี เป็นตัวการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
3. SUSTAINABLE TOURISM เป็นการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่มีการพัฒนาและการจัดการอย่างมีระบบ
4. NATURE – BASED TOURISM เป็น ECOLOGICAL TOURISM หรือ ECO-TOURISM ซึ่งรูปแบบนี้มีคำที่เกี่ยวข้องมากมายเพื่อหมายถึงรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวอันได้แก่ nature tourism, green tourism, sustainable tourism, alternative tourism, agro-tourism, rural tourism เป็นต้น
5. ALTERNATIVE/APPROPRIATE TOURISM โดย DE KAPT ได้เสนอว่าผู้กำหนดนโยบายของรัฐไม่ควรแยก ALTERNATIVE TOURISM ออกจาก MASS TOURISM เพราะจะทำให้ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและสามารถจัดการการท่องเที่ยวโดยทำลายสิ่งแวดล้อมไปเรื่อยๆ ควรกำหนดนโยบายให้ MASS TOURISM กลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ในส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2543) ได้จำแนกออกเป็น 4 รูปแบบคือ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวประกอบในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ใช้สำหรับการท่องเที่ยวช่วงสั้น ๆ โดยวางเป้าหมายการตลาดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ในกรณีนี้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่จำเป็นต้องมีศักยภาพสูงหรือมีขนาดใหญ่ แต่เนื่องจากตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมมากคือ ตลาดเกษตรกร ส่วนประเภทอื่นจัดให้เป็นการท่องเที่ยวช่วงสั้นๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจุดหมายหลักมีความพึงพอใจกับการท่องเที่ยวมากขึ้น
- 2) ย่านเกษตรหรือพื้นที่เกษตร เป็นแบบการพัฒนาที่ต้องการสร้างชื่อเสียงและเป็นจุดหมายการเดินทาง เนื่องจากพื้นที่เกษตรมีขนาดใหญ่และเป็นการเกษตรที่มีความดึงดูดใจสูง เช่น พื้นที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จ.สมุทรสงคราม แหล่งผลิตนม จ.เพชรบุรี เป็นต้น ในการพัฒนาตามรูปแบบนี้จะมีตลาดเฉพาะ รวมถึงนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวประเภทนี้ต้องการทัศนศึกษา

จึงพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความสมบูรณ์ กล่าวคือ ทั้งเพื่อขายผลิตผลทางการเกษตร การผลิต และวิถีชีวิต

3) จุดเชื่อมโยง/เส้นทางทาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพเป็นจุดท่องเที่ยว และเป็นที่ตั้งกระจายทั่วไปซึ่งอาจไม่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเป้าหมายการเดินทาง จึงกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงข่ายการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นตลาดเกษตรกร หรือแหล่งผลิตทางการเกษตรที่มีความน่าสนใจได้ ในการพัฒนาจัดเป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อการสร้างชื่อเสียงสินค้าเกษตร การขายผลิตผลหรือจัดเป็นที่พักขึ้นอยู่กับความเหมาะสม โดยดึงตลาดที่เดินทางท่องเที่ยวผ่าน

4) แหล่งเฉพาะ เป็นกรณีที่แหล่งเกษตรจัดเป็นจุด/พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะและมีความดึงดูดใจสูง เช่นการเกษตรที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรหรือเป็นแหล่งผลิตเกษตรที่หายากเช่นผลิตไวน์

2.4.3 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์(ศูนย์การประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์:2544)ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวเกษตรออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร ดำเนินการในลักษณะร่วมกันในลักษณะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน มีทั้งประเภทที่พักค้างในหมู่บ้านได้ และประเภทระยะสั้น ไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีจุดเด่นโดยเฉพาะ (highlight) เช่นหมู่บ้านทำนา หมู่บ้านไม้ผล หมู่บ้านไม้ดอก หมู่บ้านพืชผัก หมู่บ้านเลี้ยงไหม หมู่บ้านเลี้ยงผึ้ง หมู่บ้านกล้วย หมู่บ้านดงตาล หมู่บ้านเกษตรกรยั่งยืน ฯลฯ นอกจากกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นแล้วก็มีกิจกรรมอื่นๆ ที่น่าสนใจ ในหมู่บ้านท่องเที่ยวจะแบ่งเขตเพื่อให้เหมาะสมและง่ายต่อการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นส่วน ๆ ดังนี้

- บริเวณที่เป็นจุดหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visiting center) เป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวจะแวะพักก่อนเที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลานจอดรถที่นักท่องเที่ยวแวะรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม ที่จำหน่ายสินค้าแปรรูป สินค้าสด เครื่องดื่ม สถานที่แสดงเกี่ยวกับการเกษตร แสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านเกษตรกร แปลงรวบรวมพันธุ์พืชที่น่าสนใจ ฯลฯ

- ส่วนที่เป็นพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้าน เกษตรกรในหมู่บ้านจะเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร โดยเกษตรกรเหล่านี้จะได้รับคำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างดี สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหรือร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละรายได้

ผลผลิตจากไร่นาของเกษตรกรเหล่านี้จะไปรวมจำหน่ายที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งมีเกษตรกรในหมู่บ้านบางส่วนทำงานอยู่ ณ จุดบริการนักท่องเที่ยวโดยเกษตรกรเหล่านี้จะได้รับค่าตอบแทนตามข้อตกลงของกลุ่ม ตามเป้าหมาย ของโครงการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเข้าไปพัฒนาและจัดตั้งหมู่บ้านท่องเที่ยวเหล่านี้

2. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่ของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะเป็นสวนเกษตรที่มีความก้าวหน้าในการปลูกพืชเฉพาะอย่าง เช่น สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนมะม่วง สวนลิ้นจี่ สวนลองกอง สวนเกษตรผสมผสาน สวนไม้ดอกต่าง ๆ สวนผักต่าง ๆ จุดท่องเที่ยวเหล่านี้ทางกรมส่งเสริมการเกษตรจะเข้าไปช่วยสนับสนุนด้านเทคโนโลยี และการจัดการให้ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่และ วิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยว ช่วยเหลือเกี่ยวกับภููทวงสินค้าแปรรูป และสินค้าหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นการช่วยส่งเสริมสินค้าจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอีกทางหนึ่งด้วย

3. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ เป็นลักษณะของจุดท่องเที่ยวเกษตรที่มีการจัดงาน เทศกาลหรืองานมหกรรมทางด้านการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น งานวันทุเรียนโลก งานวันเงาะโรงเรียน งานวันระกำหวาน งานวันลองกอง งานวันลำไยโลก เทศกาลหม่อนไหม หรือเป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรที่น่าสนใจในช่วง เวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ทุ่งดอกทานตะวันบาน ทุ่งดอกปอเทือง ทุ่งดอกปทุมมา ทุ่งนาข้าวที่แก่เหลืองอร่าม เป็นต้น จุดท่องเที่ยวดังกล่าวนี้จะมีนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจไปชมกันมาก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเกษตรจัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของ ECO TOURISM ซึ่งมีแนวทางในการรักษาสีงแวดล้อม โดยมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจากคนในชุมชน ให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวยั่งยืนนอกจากนี้ ผู้ประกอบการนำเที่ยวและภาคีผู้เกี่ยวข้องต้องดำเนินการในด้านการจัดการนำเที่ยว การบริหารการตลาดรวมถึงการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรนั้นยังต้องพิจารณาถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้วยว่า สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยวและความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเป็นเช่นไรเหมาะแก่การจัดการให้มีการท่องเที่ยวหรือไม่ ถึงแม้ว่าความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวไม่ใช่สิ่งดึงดูดใจหรือสิ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่มีอิทธิพลในการตัดสินใจว่าควรเดินทางมายังสถานที่นั้นหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงใช้ข้อสรุปนี้ไปเป็นแนวทางในการศึกษา “แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม”

2.4.4 นโยบายการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ 14 จังหวัดภาคใต้

จากมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องของ CEO (Chief Executive Officer) หรือการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการทำให้มีการกำหนดนโยบาย/ยุทธศาสตร์ขึ้นมาใหม่เพื่อความเหมาะสมในการพัฒนาประเทศ ในส่วนของ 14 จังหวัดทางภาคใต้ได้มีการกำหนดกลุ่มจังหวัดขึ้นโดยแบ่ง 14 จังหวัดภาคใต้ออกเป็น 5 กลุ่มคือ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบน ได้แก่ กลุ่มจังหวัด สุราษฎร์ธานี ชุมพร ระนอง กลุ่มจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง กลุ่มจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ และกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ กลุ่มจังหวัดสงขลา สตูลและกลุ่มจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส โดยได้กำหนดภาพลักษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวตามกลุ่มยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้(เอกสารกำหนดการประชุมเพื่อเตรียมการจัดทำแผนการตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยปี 48)

กลุ่ม 1 กลุ่มจังหวัด สุราษฎร์ธานี ชุมพร ระนอง

ศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนด้านการบริการ การขนส่ง ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ความโดดเด่นของหาดทราย ชายทะเลและหมู่เกาะ โดยเฉพาะเกาะสมุย เกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทอง จัดเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวทางทะเลอ่าวไทย

กลุ่ม 2 กลุ่มจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งทางบกและทางทะเล ผสมผสานกับการท่องเที่ยวชุมชนวัฒนธรรม

กลุ่ม 3 กลุ่มจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่

กลุ่มท่องเที่ยวระดับโลก (World Class Tourism Destination) และศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลและหมู่เกาะฝั่งทะเลอันดามัน

กลุ่ม 4 กลุ่มจังหวัดสงขลา สตูล

ศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า การบริการ การค้าชายแดนของภาคใต้ตอนล่าง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวหมู่เกาะทางทะเลอันดามันที่สงบเงียบ

กลุ่ม 5 กลุ่มจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส

กลุ่มเมืองชายแดนที่เคร่งครัดวัฒนธรรมมุสลิม ทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ป่าพรุสิรินธร และป่าฮาลา-บาลา

วิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัดสงขลา-สตูล

จากวิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัดสงขลา-สตูลที่ว่า “ศูนย์กลางทางพาราโลก เมืองท่าสองทะเล เมืองธุรกิจการค้า การท่องเที่ยวและการศึกษาของภาคใต้” ดังกล่าวได้นำไปสู่การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด 4 ประเด็นคือ

1. เป็นศูนย์กลางทางพาราของโลก
2. เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการเชื่อมโยงภาคใต้กับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชีย
3. เป็นเมืองท่องเที่ยว และกีฬาในระดับมาตรฐานสากล
4. เป็นศูนย์กลางการศึกษาของภูมิภาค

จะเห็นได้ประเด็นยุทธศาสตร์ที่3 การเป็นเมืองท่องเที่ยวและกีฬาในระดับมาตรฐานสากลนั้น ในกลุ่มจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เหมาะสมต่อการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงเป็นเมืองท่องเที่ยวและขยายตลาดนักท่องเที่ยว รวมถึงเพิ่มการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ทำให้สามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นและส่งผลดีต่อธุรกิจที่ต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว

วิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดสงขลา

วิสัยทัศน์จังหวัดสงขลา “ สงขลา 2550 ศูนย์กลางธุรกิจการค้า การบริการและการศึกษาของภาคใต้บนพื้นฐานความอยู่ดีมีสุข ของประชาชน”ได้กำหนดเป้าประสงค์(Goals) ไว้ดังนี้

1. ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้น
2. ภาคธุรกิจการค้าการท่องเที่ยวและการบริการขยายตัวเพิ่มขึ้น
3. เป็นเจ้าภาพการจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ
4. ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงหลากหลายตลอดชีวิต
5. สถาบันการศึกษาได้รับการพัฒนาสู่ระดับสากล
6. ประชาชนได้รับการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเข้าสู่ความเป็นนานาชาติ
7. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากวิสัยทัศน์การพัฒนาของจังหวัดสงขลาเห็นได้ว่าข้อ2.ภาคธุรกิจการค้าการท่องเที่ยวและการบริการขยายตัวเพิ่มขึ้น เป็นการพัฒนาในด้านของการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา

สรุปได้ว่านโยบาย/ยุทธศาสตร์ที่กล่าวมาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยหนึ่งในการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาที่มีการท่องเที่ยวเกษตรของเกาะยอรวมอยู่ด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำ

นโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวไปพิจารณาเป็นแนวทางในการศึกษา “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม”

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์(2543:42) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร “ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรเกษตร ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเกษตรกรทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านนันทนาการ การเรียนรู้ รวมทั้งก่อให้เกิดกระบวนการในการพัฒนา ความตระหนักในคุณค่าของวิถีเกษตร การอนุรักษ์ทรัพยากรในขณะที่ยังคงปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรสำหรับในเรื่องการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในรูปของคณะกรรมการที่มีโครงสร้าง หรือองค์ประกอบที่มาจากส่วนของราชการต่างๆอาจไม่ได้ผล เนื่องจากภาระงานประจำของข้าราชการ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือแนวคิดของบุคลากรที่มักมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ดังนั้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในกลุ่มเกษตรกรหรือผู้ประกอบการเกษตร จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพความรู้ต่างๆอย่างกว้างขวางเพื่อรองรับกิจกรรมในทิศทางที่เหมาะสม

อุทัย ทักษิณธรรม(2542:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยประชาชนในท้องถิ่น กรณีศึกษา : หมู่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า เมื่อได้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านคีรีวงค์และพื้นที่บางส่วนของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ตามแนวทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถลดปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวในรูปแบบประเพณีนิยมได้ในบางเรื่องเช่นปัญหาอาชญากรรม ความปรารถนาทางศิลปะเสื่อมลงเป็นต้น แต่มีบางปัญหาที่ยังคงอยู่เช่น ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและประเพณี เป็นต้น นอกจากนั้นยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเช่นป่าไม้และสัตว์ป่าได้จริงตามหลักการ ซึ่งยังเป็นที่ยกเถียงอยู่จนถึงทุกวันนี้และยังพบว่า ที่ได้กล่าวไว้ จึงได้นำผลจากการศึกษาถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหา มาหาแนวทางในการแก้ปัญหา และนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศ เพื่อที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งประชาชนในท้องถิ่นเองและนักท่องเที่ยวได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาให้ความสนใจดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการพัฒนากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป

เดชา โต้สูงเนิน(2543:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวที่บ้านม่วงคำและหมู่บ้านใกล้เคียงพบว่า มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในสามพื้นที่คือ 1) พื้นที่บริเวณศูนย์ท่องเที่ยวม่วงคำ 2) พื้นที่บริเวณถนนเชื่อมต่อระหว่างบ้านม่วงคำกับบ้านโป่งแยงใน และ3) ในส่วนพื้นที่ภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเข้ามาเพื่อศึกษาดูงานและเยี่ยมชมกิจกรรมทางด้านการเกษตรภายในศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ส่วนศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรม่วงคำยังไม่พร้อมที่จะเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ส่วนพื้นที่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศคือบริเวณถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านม่วงคำและบ้านโป่งแยงในซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางทำเพื่อชมธรรมชาติสองข้างถนนและศึกษาวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น

ด้านปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ พบว่ามีสาเหตุมาจาก 1) การมอบหมายอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน 2) เจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว 3) ขาดงบประมาณ 4) ขาดบุคลากร 5) ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างองค์กร และ6)เกิดความขัดแย้งภายในและภายนอกชุมชน

ภาวิณี เวชสิทธิ์นิตย์(2543:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพและปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่โดยศึกษาศักยภาพการดำเนินงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรและศึกษาพื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านเกษตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้คำนิยามและความหมายและความหมายของการท่องเที่ยวเกษตรโดยใช้หลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เห็นด้วยมากที่สุด(ร้อยละ60)การศึกษาดัชนีชี้วัดศักยภาพการท่องเที่ยวเกษตรพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่พบว่าปัจจัยด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญมากที่สุด รองลงมาคือ การบริหารการจัดการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว ปัญหาการดำเนินงาน

พบในแต่ละประเภทแหล่งท่องเที่ยวมีดังนี้คือ ประเภทโครงการทดลองของรัฐมีปัญหาขาดงบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาด้านการตลาด และปัญหาขั้นตอนของส่วนราชการประเภทโครงการหลวงมีปัญหาด้านบุคลากรในการปฏิบัติงาน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและขั้นตอนการขออนุญาตทางราชการ

การศึกษาพื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านไม้ดอกก้าวหน้า หมู่ที่3 บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเกษตรของชุมชนอยู่ในระดับต่ำ

อร สีแพร(2543:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงการขยายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่องโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการค้นหาลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่จะเป็นจุดดึงดูดและสนับสนุนโครงการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษามีลักษณะดังนี้1) มีคุณค่าของแหล่งเกษตรกรรมในด้านกายภาพ ชีวภาพ แนวคิด เทคโนโลยี วิถีเกษตร ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ 2) มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวสูง และ3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรกรรมที่อยู่ในโครงการขยายการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครราชสีมาและใกล้เคียง

ชัยยันตร์ เหลืองดี (2544:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านโคกเกตุ ตำบล ปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดพื้นที่ไว้สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวแต่ละอย่าง แต่ยังไม่มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในบางพื้นที่และไม่มีการกำหนดข้อควรปฏิบัติเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยว ในด้านการสื่อความหมายและการบริการความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว มีมัลคฤเทศก์ท้องถิ่นให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีการจัดทำบอร์ดแสดงรูปของบ้านทรงไทยและความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติโดยเฉพาะหิ้งห้อยซึ่งยังพบเห็นได้มากในบริเวณดังกล่าว ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการ การสรุปและการประเมินผล แต่ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและเสนอความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของชาวบ้านยังถูกจำกัดให้อยู่ในกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น ในด้านการป้องกันผลกระทบทางวัฒนธรรม ยังไม่มีการดำเนินงานใดๆ ในเรื่องดังกล่าวในขณะนี้ ในด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ยังไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป และผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว

วรพล วัฒนเหลืออรุณ (2544:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน:กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่า หมู่บ้านห้วยอีค่างเป็นหมู่บ้านของชาวกระเหรี่ยงสะกอที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิม มีความเชื่อ พิธีกรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับน้ำ พื้นที่การเกษตรในแบบยังชีพและเศรษฐกิจที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบยั่งยืนได้ แต่ธุรกิจนำเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบลแม่วินส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในการเดินทางมาเที่ยวชมมากนัก เนื่องจากระบบของการบริหารจัดการของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็ง ขาดงบประมาณและขาดความเข้าใจในระบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การศึกษาความพร้อมและความต้องการชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวและการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านห้วยอีค่างให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้านพบว่ามีสาเหตุมาจากปัญหาอุปสรรคทางการบริหารจัดการของหมู่บ้านและปัญหาและอุปสรรคทางด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

ผลจากการศึกษาความพร้อมและแนวทางการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการจัดทำระบบเหมืองฝายกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านห้วยอีค่าง จะต้องมีการจัดเตรียมการบริการให้กับนักท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง สำหรับพื้นที่ตำบลแม่วินนั้นมีความหลากหลายในกิจกรรมและความหลากหลายในทรัพยากรท่องเที่ยว

รัชชัญญ จารุวัฒนพงศ์(2545:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ น้ำตกพรหมโลก ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า 1)สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลกเกิดจากการที่ชาวบ้านในชุมชนได้ประสบปัญหาอุทกภัยทำให้หลายคนได้เล็งเห็นความสำคัญของป่าไม้ ประกอบกับมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้ไปพบน้ำตกแห่งหนึ่งที่มีความสวยงาม จึงทำให้มีการเล่าสู่กันฟังและเริ่มรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติเขาหลวงบ้านปลายอนขึ้น และได้มีการจัดการการท่องเที่ยวพาคนในชุมชนขึ้นไปท่องเที่ยวที่น้ำตกดังกล่าว หลังจากนั้นจึงเริ่มมีนักเรียนและนักศึกษาเข้ามาทัศนศึกษา แต่ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้ามาน้อย 2)การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านน้ำตกพรหมพิมาน จากแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้มีการพบปะพูดคุยกันในกลุ่ม และเกิดการร่วมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรมฯขึ้น

ทำให้มีการจัดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ เช่นการบวชป่า และการจัดกิจกรรมงานวันเด็ก เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือด้านการบริจาคเงิน บางคนจะให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และอำนวยความสะดวกในด้านการเดินทางท่องเที่ยว 3)ชุมชนมีความคิดเห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่มีการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนเพราะจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน แต่ทั้งนี้ชุมชนจะต้องมีการจัดการที่ดี 4) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยว คือ ปัญหาการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ปัญหาขาดการประชาสัมพันธ์ ปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างคนในกลุ่มและหน่วยงานอื่น และปัญหาขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยวไม่ประสบผลสำเร็จ

วิชชุดา ให้เจริญ (2546:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา ชุมชนเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเกาะยวน้อยมีกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอยู่ 4 กระบวนการ ได้แก่การวางแผน การจัดสายงาน การดำเนินการ และการควบคุมดำเนินงาน โดยชุมชนเกาะยวน้อยมีปัจจัยเอื้อที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อยู่ 6 ประการ ได้แก่ ทุนทางบุคคล ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนภายนอก

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของชุมชนเกาะยวน้อยมี 2 ลักษณะคือปัญหาภายในซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารภายในคณะกรรมการเอง และปัญหาภายนอกซึ่งเกิดจากการจัดการท่องเที่ยวที่ซ้อนทับกันภายในชุมชน และการเอาใจใส่นักท่องเที่ยวมากเกินไปของเจ้าของบ้านพัก สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้น ชุมชนเกาะยวน้อยต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน การดำเนินงานต่างๆ ต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ เมื่อมีปัญหาต้องพูดคุยทำความเข้าใจกันและทุกคนต้องยึดมั่นในแนวทางการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่ตั้งไว้

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้ทราบว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเกษตรที่อยู่บนฐานการของท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและฐานของทรัพยากรการเกษตรนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเกษตรกรทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรไว้ได้โดยที่นักท่องเที่ยวก็ยังคงได้รับความรู้และความ

ผลิตเพลิน แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยบางชิ้นได้ให้แง่คิดออกมาว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นสามารถลดปัญหาด้านประเพณีนิยมได้บางเรื่องเช่นด้านอาชญากรรม ด้านความเสื่อมทางศิลปะแต่บางปัญหาที่เคยมีอยู่ก็ยังคงอยู่เช่น ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การบุกรุกที่สาธารณะ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและประเพณี นอกจากนี้ยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเช่นป่าไม้และสัตว์ป่าได้ โดยในทางปฏิบัติการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ยากที่จะทำให้เป็นไปตามแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ จึงต้องหาแนวทางใหม่จากการศึกษามาเป็นเสนอเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาให้ความสนใจดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทางด้านของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นได้ให้ข้อคิดว่าควรมีการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยมีการกำหนดพื้นที่ในกิจกรรมแต่ละอย่าง โดยมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว กำหนดข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยว และการบริการความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวโดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้ความรู้ มีการป้องกันถึงผลกระทบทางวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่นก็ควรมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ทางด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ควรมีแผนดำเนินงานที่ชัดเจนในกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรนั้นให้แนวคิดเพิ่มเติมว่าการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปของคณะกรรมการที่มีโครงสร้างหรือองค์ประกอบที่มาจากส่วนของราชการต่างๆอาจไม่ได้ผล เนื่องจากภาระงานประจำของข้าราชการ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือแนวคิดของบุคลากรที่มักมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ดังนั้น การดำเนินการจัดการควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมเพราะเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย(Stake Holders) เป็นเจ้าของพื้นที่ จึงมีความรัก ห่วงเห่น และเป็นผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ต้องชำระไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและยังต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้โดยไม่ทำลายและทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด เพื่อให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ทางด้านปัญหาและอุปสรรคที่มักเกิดขึ้นนั้นจะมาจากปัญหา การขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ปัญหาเรื่องความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอก ปัญหาขาดการประสานงานที่ดีระหว่างกลุ่มและที่สำคัญอีกประการคือ ปัญหาขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง

จากข้อสรุปข้างต้นผู้วิจัยจึงนำแนวทางที่ได้จากการศึกษานี้ไปเป็นแนวทางในการศึกษา “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ”

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative) ในพื้นที่ตำบลเกาะยอทั้ง 9 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในแง่ของการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นผู้สังเกต (Participant as Observer) ซึ่งจะใช้นักวิชาการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและแนวคิดการท่องเที่ยวเกษตรมาใช้เป็นแนวทางในการสังเกตสภาพทั่วไปของพื้นที่และแนวทางในการสังเกตการจัดการท่องเที่ยวเกษตร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interviews) โดยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเกษตร เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง มัคคุเทศก์ท้องถิ่นและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) โดยสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้อาวุโสและเป็นผู้รู้ในชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกษตร แต่ด้วยปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลเกาะยอทำให้มีนักท่องเที่ยวลงไปเที่ยวในพื้นที่น้อยมากในช่วงที่ผู้วิจัยลงไปทำการเก็บข้อมูลจึงได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการวิจัยโดยใช้เฉพาะมุมมองของผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร/วารสาร งานวิจัยที่เผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง

3.1 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนี้ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ไปทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเองโดยเบื้องต้นในการหาข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้ลงไปในพื้นที่ตำบลเกาะยอในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2546 เพื่อไปหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ซึ่งได้คำแนะนำในการประสานงานหรือติดต่อกับคนในท้องถิ่นที่เป็นผู้รู้และผู้ที่ทำเนื้องานในการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ และได้ลงภาคสนามในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 – เมษายน พ.ศ.2547 เพื่อทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ทำการคัดเลือกมาแล้วจากข้อมูลที่ได้ศึกษามา

3.1.1 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยศึกษาจาก

3.1.1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในส่วนของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต (Participant as observer) ซึ่งแนวทางของการสังเกตนี้ใช้แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและแนวคิดการท่องเที่ยวเกษตรมาเป็นแนวทางในการสังเกต โดยจะทำการสังเกตในส่วนของบริษัทชุมชน ประวัติ/สภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตร แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร ปัญหาและอุปสรรค

3.1.1.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interviews) โดยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร เกษะขอรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ซึ่งให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในการดำเนินงานชมรมท่องเที่ยวเกษตรดังนี้

- ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกษตร เนื่องจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกษตรมีสมาชิกจากชมรมต่างๆ ที่มารวมตัวกันก่อตั้งเป็นชมรมท่องเที่ยวเกษตรทั้งหมด 125 คน โดยผู้วิจัยเลือกผู้แทนให้ข้อมูลจำนวน 12 คน จากสมาชิกชมรมและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบโดยตรงกับการท่องเที่ยวเกษตร เกษะขอรันได้แก่ ผู้ประกอบการกลุ่มไม้ผล 1 คน ผู้ประกอบการกลุ่มทอผ้า เกษะขอ 2 คน ผู้ประกอบการกลุ่มเรือหางยาวและกลุ่มเลี้ยงปลากระพง 1 คน ผู้ประกอบการกลุ่มแม่บ้าน เกษะขอ 1 คน รวมถึงคณะกรรมการการท่องเที่ยวเกษตร เกษะขอ 7 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นผู้รู้และมีความชำนาญในด้านการประกอบอาชีพต่างกัน และมีหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากชมรมการท่องเที่ยวเกษตร เกษะขอ ให้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่องานวิจัยชิ้นนี้ โดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่องของบริษัท/สถานการณ์การท่องเที่ยว แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตร การมีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหาร/จัดการ ปัญหา อุปสรรคและอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตร เกษะขอ ในอีก 5 ปีข้างหน้า

- เจ้าหน้าที่จากองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ นักวิชาการเกษตรจากเกษตรอำเภอเมืองสงขลา 1 คน นักวิชาการเกษตรจากเกษตรจังหวัดสงขลา 1 คน ข้าราชการปกครองจากองค์การบริหารส่วนตำบล เกษะขอ 1 คน และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 คน โดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่องของแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร การมีส่วนร่วมของชุมชน ปัญหา อุปสรรคและอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตร เกษะขอ ในอีก 5 ปีข้างหน้า

- มัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 คน โดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่อง การเตรียมนักท่องเที่ยว การนำลงพื้นที่ ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) โดยจะทำการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ ผู้รู้ และผู้อาศัยอยู่ในชุมชนมานานมากกว่า 10 ปี นอกจากนี้บางท่านยังเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

- ประชาชนในพื้นที่อันได้แก่ผู้อาวุโส ผู้รู้ในชุมชนทั้งชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 18 ปี โดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่องของบริบทชุมชนอันได้แก่ ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกาะขอม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน การเพิ่มของจำนวนประชากรและสาธารณสุขไปกับการพัฒนาชุมชนเกาะขอมตามนโยบายของรัฐ วิถีชีวิตของคนในชุมชน ปัญหาที่เกิดในชุมชน รวมถึงประวัติ/สถานการณ์ท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม ความพร้อมของสถานที่/ชุมชน และอนาคตการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม โดยการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ชาวชุมชนที่นั่งพักผ่อนตามศาลาอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ตามศาลาร้านค้าที่ขายของในท้องถิ่นและตามบ้านเรือนที่ชาวชุมชนนั่งพักผ่อนและคุยกันอยู่ โดยแต่ละครั้งจะมีผู้ร่วมให้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มประมาณ 3-5 คน

- ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเกษตรในเรื่องของประวัติ/สถานการณ์ท่องเที่ยวเกษตร แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตร การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร/จัดการ ปัญหาอุปสรรคและอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยมีผู้ร่วมให้ทำการสัมภาษณ์กลุ่ม 5 คนเวลาที่สมาชิกนัดเจอกันเพื่อพูดคุยในเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตร

3.1.2 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการศึกษาจากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์รวมถึงงานวิจัยต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานทั่วไป รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม โดยแหล่งข้อมูลมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันได้แก่สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา สำนักงานจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอม สถาบันทักษิณคดีศึกษา และชมรมการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1) แบบสังเกตโดยการใช้นวัตกรรมพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

- บริบทชุมชนโดยใช้เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมาของการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมรวมถึงทุนต่างๆที่มีในพื้นที่ตำบลเกาะขอม

- ประวัติ/สถานการณ์การท่องเที่ยวเกษตร เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาในการก่อตั้งชมรมรวมถึงศึกษาสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- ความพร้อมของสถานที่/ชุมชน เพื่อศึกษาถึงความพร้อมและความสามารถในการดำเนินการและบริหารจัดการของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการและบริหารจัดการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- การมีส่วนร่วมในการบริหาร/จัดการ เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- ปัญหาและอุปสรรค เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

2) แบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีประเด็นคำถามดังนี้

- ประวัติ/สถานการณ์การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาในการก่อตั้งชมรมรวมถึงศึกษาสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมเพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการและบริหารจัดการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- การมีส่วนร่วมในการบริหาร/จัดการเพื่อศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- การเตรียมนักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการเตรียมนักท่องเที่ยว โดยรวมถึงการให้ข้อมูลในการปฏิบัติตัวแก่นักท่องเที่ยวก่อนการลงพื้นที่ท่องเที่ยว
- ปัญหาและอุปสรรค เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

- อนาคตการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมในอีก 5 ปีข้างหน้า เพื่อศึกษาถึงแผนการดำเนินงานและรูปแบบการดำเนินงานในอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

3) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยมีประเด็นคำถามดังนี้

- ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกาะขอม เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อศึกษาถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อทราบถึงทุนของพื้นที่
- การเพิ่มของจำนวนประชากรและสาธารณูปโภค เพื่อศึกษาถึงการเติบโตและการขยายตัวของชุมชนและทราบถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ในชุมชน

- การพัฒนาชุมชนเกาะยอตามนโยบายของรัฐ เพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์และสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชน
- วิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อศึกษาถึงแนวทางในการการดำเนินชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของคนในชุมชน
- ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อศึกษาถึงปัญหาหรือภาวะความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในชุมชน
- ประวัติ/สภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเพื่อศึกษาถึงความเป็นมาในการก่อตั้งชมรมรวมถึงศึกษาสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการและบริหารจัดการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- การมีส่วนร่วมในการบริหาร/จัดการเพื่อศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- ปัญหาและอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- อนาคตการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอในอีก 5 ปีข้างหน้าเพื่อศึกษาถึงแผนการดำเนินงานและรูปแบบการดำเนินงานในอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา ด้วยการจำแนกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวการศึกษาที่ตั้งไว้ โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารทั้งแนวความคิดพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรวมถึงแนวความคิดท่องเที่ยวเกษตรมาวิเคราะห์ประกอบกันกับผลการศึกษาที่ได้มาจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่มและอื่นๆที่ได้ตรวจสอบข้อมูลมาแล้วเพื่อเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์(Descriptive Analysis) ซึ่งการวิเคราะห์จะใช้หลัก 7 อันได้แก่ ฐานคิดโครงการ (Project) การออกแบบและวางแผนโครงการ (Project Design and Planning) บุคลากรของโครงการ (Project Personal) การดำเนินงานของโครงการ (Project Operation) การบริหารและติดตามโครงการ(Project Management/ Monitoring) การบริหารเงินโครงการ (Project Financial Management) และปรับทบทวนในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ(Project Control)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 ประวัติชุมชน

ประวัติความเป็นมาของการกล่าวเรียก “เกาะยอ” นั้นมีที่มาหลายกระแสตามคำบอกเล่าของพ่อเต่า แม่เต่า (คำที่ใช้เรียกผู้สูงอายุ) และปราชญ์ชุมชนในท้องถิ่น โดยได้เล่าว่า กระแสที่หนึ่งมาจากชื่อเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ยอ เนื่องจากเกาะยอเป็นเกาะที่มีความอุดมสมบูรณ์ บริเวณโดยรอบมีสัตว์น้ำทั้งกุ้ง ปลา ชุกชุม ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีอาชีพทำการประมงและใช้ยอเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำกันมาก มีการขยอจับปลารอบเกาะ จึงเรียกเกาะว่า เกาะขยอ และท้ายสุดเรียกกันว่า เกาะยอ กระแสที่สองมาจากชื่อต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ทั่วไปรอบเกาะและตามชายฝั่งทะเล เป็นไม้ผลที่ใช้แก่นและรากย้อมสีทอผ้า ลูกใช้ทำยาทำให้เป็นที่มาของคำว่า เกาะยอ ส่วนกระแสที่สามมาจากชื่อหินชนิดหนึ่ง เป็นก้อนกลมรีคล้ายผลลูกยอ ชาวบ้านเรียกว่า หินลูกยอมีมากในบริเวณหมู่ 7 และหมู่ 8 ในปัจจุบัน จึงทำให้เรียกเกาะว่าเกาะหินลูกยอและท้ายสุดเรียกว่า เกาะยอ ปัจจุบันก้อนหินเหล่านี้ได้หายไปหมดแล้ว นอกจากนี้ ยังมีอีกกระแสที่ว่าเพราะเกาะมีรูปร่างลักษณะทางภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกับยอ ที่เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำจึงได้ชื่อว่าเกาะยอ และกระแสสุดท้ายที่เรียกกันว่าเกาะยอนั้น เพราะมาจากสภาพภูมิประเทศที่มีความสมบูรณ์ทั้งบนบกและในทะเล ทั้งยังมีน้ำจืดที่มีคุณภาพดีไม่กร่อย อากาศดี ลมทะเลพัดโดยรอบทำให้ไม่ร้อน คนทั่วไปจึงกล่าวยอ (“ยอ” ในภาษาถิ่นทางใต้คือ การกล่าวสรรเสริญหรือชม) สุดท้ายจึงเรียกกันว่า เกาะยอมาจนถึงทุกวันนี้

ส่วนการตั้งถิ่นฐานในเกาะนั้นพ่อเต่าอดีตผู้นำชุมชนท่านหนึ่งได้เล่าว่า แรกเริ่มเกาะเป็นเกาะร้างเล่าสืบต่อกันมาว่า ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมามีชาวบ้านจากบ่อเตย ท่านางหอม ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่และตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (ในปัจจุบัน) ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานบนเกาะ โดยผู้ที่อพยพในระยะแรก ๆ มีเชื้อสายจีนเป็นส่วนใหญ่ จึงกล่าวได้ว่าชาวเกาะยอ มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีน ต่อมาได้แต่งงานกับชาวไทยอื่นๆ ทำให้ค่อยๆผสมกลมกลืนกลายเป็นคนไทยมีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่เฉกเช่นชาวไทยได้ทั่วไปแต่ยังคงประเพณีบางอย่างของจีนไว้ ซึ่งเป็นประเพณีที่ผสมผสานระหว่างประเพณีจีนผสมไทยด้านการใช้ภาษา ชาวเกาะยอใช้ภาษาถิ่นทางใต้แต่ก็มีการใช้ภาษาจีนเป็นคำๆ เข้าผสมผสานในการเรียกงานบ้างเช่น เรียกชาย

หนุ่มว่า โกวี สาวว่า จี เรียกพ่อว่า เตี้ย หรือเต้ เรียกปู่ว่า กังหรือก้อง เป็นต้น ส่วนชื่อสมัยก่อนนิยมตั้งชื่อและมีนามสกุลเป็นภาษาจีน เช่น ใช้ชื่อว่า ปอเซียน เฮง ฮวด หรือ ตัง เป็นต้น ใช้นามสกุลว่า แซ่ เช่น แซ่ตัน แซ่ลิม แซ่อิว เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนิยมตั้งชื่อเป็นภาษาไทยทั่วไป และใช้นามสกุลเป็นภาษาไทย นามสกุลที่พบได้ในเกาะได้แก่ ยอลินธุ์ พงศ์พุกภัย ที่ปรึกษพันธ์ุ เป็นต้น(นิตย :2546)

ในส่วนของประวัติเกาะยอที่มีบันทึกนั้นพบว่า ได้มีชื่ออยู่ในแผนที่เมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2158 ในอดีตเมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองหลักที่เป็นศูนย์กลางทางการปกครองของภาคใต้ นอกจากนี้ตำบลเกาะยอยังมีประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในแผนที่เมืองสงขลาริมเขาแดง ที่เขียนโดย เดอ ลามาร์ วิศวกรชาวฝรั่งเศสที่เขียนไว้ใน พ.ศ.2230 ซึ่งตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยในแผนผังมีการบันทึกที่ตั้งเกาะยอว่าตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองสงขลา (ในสมัยนั้นเมืองสงขลาตั้งอยู่ฝั่งเขาแดง ซึ่งเป็นตำบลหัวเขาในปัจจุบัน) และมีการปลูกไม้ผลมากมาย นอกจากนี้ในหนังสือ “ชีวิตฉัน” พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชได้ประพันธ์ถึงเกาะยอในรายงานการเสด็จประพาสหัวเมืองภาคใต้ พ.ศ. 2427ว่า

“อนึ่ง ที่ปากช่องทะเลสาบสงขลานั้นมีเกาะ ๆ หนึ่งชื่อเกาะยอ มีเขาสามเขา เป็นสามเหลี่ยมแหลมทางตะวันออกเฉียงใต้ เรียกว่า แหลมภอ แหลมทิศเหนือเรียกว่า ช่องเขาเขียว แหลมทิศตะวันตกเฉียงใต้เรียกว่า แหลมหัวการัง มีตำบลบ้านสวนแห่งตำบลตะวันตกเรียกว่า บ้านอ่าวทราย ตำบลตะวันออกเรียกว่าบ้านสวนใหม่ ตำบลใต้เรียกว่า บ้านท่าไทร ในเกาะยอนี้มีสวนเรียงรายอยู่ในเกาะ แลรอบเกาะเป็นสวนผลไม้ หมายความว่า รำไพ มะพร้าว จำปา ตะขบุน สดอ พุมเรียง ละมุด ทูเรียน แลมีสวนมัน ผักและผลไม้บริบูรณ์ มีบ้านราษฎรเจ้าของสวนเรียงรายอยู่ในเกาะ แลรอบเกาะตลอดมีบ่อน้ำจืดสนิทอยู่หลายแห่ง มีบ่อน้ำหนึ่งเรียกว่าบ่อหิน เป็นบ่อศิลา น้ำจืดสนิท ที่ว่าบ่อหินเป็นบ่อของเก่า แต่บ่อนี้บ่อนั้น ไสโครก มีบ่อเลื่อนขึ้นมา ปากบ่อก่ออิฐ มีศาลาเล็กที่นั่นหลังหนึ่ง ในเกาะนั้นมีวัดสองวัด ชื่อวัดแหลมภอวัดหนึ่ง วัดท้ายเสาวัดหนึ่ง วัดแหลมภอนั้นตั้งอยู่ที่แหลมภอ มีโบสถ์เสาเหลี่ยม ก่อเป็นคูหา และมีศาลาการเปรียญ ราษฎรสร้างใหม่ ก่ออิฐสงขลาไว้ฝีมืออย่างดีไม่ถื่อปูน ก่อเป็นคูหา มีศาลาริมน้ำเป็นที่พักแห่งหนึ่ง พื้นวัดเตียนสะอาดร่มรื่นด้วยต้นไม้ ปรากฏทางหัวแหลม ทิศเหนือมีโรงจีนตั้งปั้นดินเผา หม้อไห โอ่งต่าง อยู่ ๓ โรง ทำของหยาบ ๆ หนา ๆ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้มีถนนราษฎรลงทุนทำถมใหม่ กว้างประมาณ ๔ ศอกสูง ๒ ศอกเศษ ตัดตรงไปเขาสำหรับเลียบชายเขาไปตามสวนลงไปบ่อหินได้ ”

และในหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง “เงาะป่า” ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ครั้นเสด็จประพาสต้น ตอนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาอันเป็นที่รู้จักดี ของชาวเกาะยอและทรงบรรยายถึงทะเลสาบสงขลา ดังนี้

“จะเริ่มร่างต่างว่ไปเที่ยวป่า ขึ้นสงขลาตามจิตคิดหมายมุ่ง
แล้วลงเรือมาคใหญ่ไปพัทลุง ข้ามเขตคุ้งทะเลสาบคลื่นราบดี
แวะเกาะยอซื้อหม้อเข้านขาย แล้วแจวกราย เลียบเลาะไปเกาะสี่
บรรลุลถึง พัทลุง คำราตรี ต่อแต่นี้ ชี่ข้าง ระวังไพร่”

แต่ในปัจจุบันอาชีพปั้นเครื่องปั้นดินเผาในตำบลเกาะยอไม่มีอีกแล้วคงเหลือแต่อาชีพทำสวนที่เป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวเกาะยอและมีอาชีพทอผ้าปรากฏขึ้นมาแทน โดยในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2476 นางกำ ภัทรชนม์ ราษฎรหมู่ 4 ตำบลเกาะยอได้เข้าเฝ้าฯ ถวายผ้าทอเกาะยอ ซึ่งเป็นผ้ายกดอก พระองค์ได้พระราชทานชื่อผ้ายกดอกกลายนั้นว่า “ผ้าลายราชวัตร” ส่วนประวัติการทอผ้านั้นเริ่มในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนแน่นอน แต่ได้มีชาวบ้านเล่าถึงเพลงกล่อมเด็กที่กล่าวถึงประเพณีที่ว่าผู้หญิงในเกาะยอต้องทอผ้าเป็นดังนี้

“ บ้านนี้หื้อ เขาถือว่าสาวมาก
สาวครกสาวสาก สาวเชือกสาวปอ
สาวนูกสาวฝ้าย สาวไม่รู้ทอ...หูก”

และยังมีเพลงกล่อมเด็กที่เล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนถึงการทอผ้า คือ “ ทอหูกทอทิม สามสิบสอง ทอดอกเข็มทอง ทอสองเดือนครึ่ง ไม่ใช่ตัวน้อง ใครหนอทอถึง ทอสองเดือนครึ่ง ต่อไฉจะถึงมือ บ่าว”

ด้านศาสนาถือได้ว่าชาวเกาะยอนับถือศาสนาพุทธโดยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น สมเด็จพระราชมนู (สมเด็จพระเอกาทศรถ) ได้เดินทางมาจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งสำนักสงฆ์บนเขาภู (เป็นเขาที่อยู่ในพื้นที่ของเกาะยอ) และได้เผยแผ่พุทธศาสนาให้ชาวเกาะยอได้นับถือมาจนปัจจุบัน ต่อมาเมื่อกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ช่วง พ.ศ. 2311 ชาวเกาะยอได้สร้างวัดท้ายข่อยขึ้นเป็นวัดแรกและสร้างต่อๆ มาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีอีก 3 วัด คือ พ.ศ. 2360 ในสมัยรัชการที่ 2 สร้างวัดแหลมพ้อ พ.ศ. 2425 สร้างวัดโคกเปี้ยว และ พ.ศ. 2477 ในรัชสมัยรัชการที่ 7 สร้างวัดเขาปอ ซึ่งปัจจุบันวัดเหล่านี้ยังคงอยู่และเป็นที่น่าถือของคนในชุมชน

4.2 สภาพทั่วไป/บริบทชุมชน

4.2.1 สภาพทั่วไป

ตำบลเกาะขอมมีสภาพเป็นเกาะเล็กๆและเป็นเกาะเพียงเกาะเดียวในทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ระยะห่างจากอำเภอเมืองทางน้ำ 6 กิโลเมตร ทางบก 14 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จดทะเลสาบสงขลา จดเขตสุขาภิบาลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ทิศใต้ จดทะเลสาบสงขลา จดเขตตำบลพะวง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา

ทิศตะวันออก จดทะเลสาบสงขลา จดเขตตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก จดทะเลสาบสงขลา จดเขตตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

มีเนื้อที่รวมพื้นที่น้ำ 17.95 ตารางกิโลเมตร(11,220 ไร่) และมีเนื้อที่เฉพาะพื้นที่ดิน 15 ตารางกิโลเมตร(9,375 ไร่) พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการเพาะปลูก คือ ปลูกสวนผลไม้ ประมาณ 3,800 ไร่ คิดเป็นร้อยละ33.89 ของพื้นที่รวม เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณ 3,200 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.52 ของพื้นที่รวม พื้นที่เกษตรอื่นๆ 2,275 ไร่ คิดเป็นร้อยละ20.28 ของพื้นที่รวม พื้นที่ชุมชน 1,864ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.62 ของพื้นที่รวม พื้นที่ป่าช้าสาธารณะประโยชน์ 77 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.69ของพื้นที่รวม

4.2.2 สภาพภูมิประเทศ

ตำบลเกาะขอมมีสภาพทางกายภาพเป็นเกาะล้อมรอบด้วยทะเลสาบสงขลา พื้นที่บนเกาะมีภูเขาสูงเพียงระดับ 100 - 200 เมตรภูเขาที่เด่นที่สุดของเกาะขอมคือเขาภู ตั้งอยู่บริเวณทางตอนกลาง มีที่ราบเชิงเขาลาดสู่ชายฝั่งทะเล มีที่ราบอยู่ทางตอนใต้ของเกาะ และมีที่ราบบริเวณเชิงเขา นอกจากนี้ยังมีภูเขาอื่นๆอีก ได้แก่ ภูเขาบ่อ ภูเขาสวนทุเรียนและภูเขาเพหาร

4.2.3 สภาพภูมิอากาศ

มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน กันยายน และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึงเดือนมกราคม สภาพภูมิอากาศทั่วไปไม่ร้อนหรือหนาวจัด อากาศเย็นสบายทั้งปี

เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดคือเดือนพฤศจิกายน และฝนตกน้อยที่สุดคือปลายเดือนมกราคมต่อต้นเดือนเดือนกุมภาพันธ์

4.2.4 การปกครอง

ปกครองโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แบ่งเป็น 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านอ่าวทราย หมู่ที่ 2 บ้านดิน หมู่ที่ 3 บ้านนอก หมู่ที่ 4 บ้านสวนเรียน หมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร หมู่ที่ 6 บ้านใน บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านป่าโหนด หมู่ที่ 8 บ้านท้ายเสาและ หมู่ที่ 9 บ้านสวนใหม่ มีประชากรทั้งสิ้น 4,191 คน แยกเป็นชาย จำนวน 2,004 คน เป็นหญิง 2,187 คน (สำรวจเมื่อ วันที่ 1 สิงหาคม 2545) ปัจจุบันมีนาย จำรัส พันธนิยะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและมีนาย สมปอง สุนทโกเป็นกำนัน

4.2.5 การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพมีหลายอาชีพดังนี้ คือ

4.2.5.1 อาชีพทำสวน ส่วนใหญ่ราษฎรจะประกอบอาชีพทำสวนผสม (สวนผสม) หมายถึง ในครัวเรือนหนึ่งประกอบอาชีพทำสวนโดยปลูกไม้ผลมากกว่าหนึ่งประเภท เช่น สวาล (ละมุด) กระท้อน จำปาตะขบ ลองกอง ทูเรียน มะพร้าว เป็นต้น ในสวนจำปาดะยังคงมีการใช้โคระ (ภาชนะที่สานด้วยใบมะพร้าวเป็นตะกร้อยาวๆ ใช้ห่อหุ้มผลจำปาดะขบ) ซึ่งทำกันมาตั้งแต่โบราณผสมกับการห่อด้วยกระดาษหรือถุงพลาสติกในผลไม้ชนิดอื่น ในปัจจุบันบางสวนก็สานโคระเอง บางสวนก็ซื้อมาจากที่อื่น ผลไม้ที่ปลูกในเกาะขอมมีรสชาติอร่อย หวานเป็นที่ขึ้นชื่อของตำบล ชาวสวนส่วนหนึ่งนำผลไม้จากสวนของตนมาวางขายหน้าสวนเองทำให้ราคาผลไม้ในพื้นที่เกาะขอมไม่แพง ส่วนอาชีพทำนา พ่อเฒ่าเจ้าของสวนผลไม้ได้เล่าว่า ในอดีตมีพื้นที่ในการทำนาประมาณ 300 ไร่ซึ่งนับได้ว่าน้อยมาก ผลผลิตไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงคนทั้งเกาะทำให้ชาวเกาะขอมต้องซื้อข้าวจากจังหวัดสงขลามาบริโภค แต่ในปัจจุบันไม่มีการทำนาแล้ว พื้นที่นาเหล่านั้นถูกกว้านซื้อโดยนายทุนต่างถิ่นและนำไปพัฒนาเป็นหมู่บ้านจัดสรรขึ้นมาแทน

4.2.5.2 อาชีพประมง สามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ อาชีพเลี้ยงปลากระพงขาวในกระชัง ซึ่งนับได้ว่าที่เกาะขอมมีการเลี้ยงปลากระพงมากที่สุดในประเทศไทย (สถิติกรมประมงปี 2544) และอาชีพประมงทั่วไป เช่น วางอวน ไซนั่ง ไซนอน เป็นต้น

4.2.5.3 อาชีพหัตถกรรม ได้แก่อาชีพทอผ้า ในปัจจุบันมีกี่กระทงประมาณ 125 กี่ ผลผลิตที่ได้จากการทอผ้าได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล (Otop) ของจังหวัดและเป็น ผ้าประจำจังหวัดสงขลาด้วยเช่นกัน การทอผ้าในเกาะยอนั้นหลายๆบ้านจะมีที่อยู่ซึ่งถ้า เดิน ทางเข้าไปในเกาะและเงี้ยวฟังจะได้ยินเสียงกี่กระทงทอผ้าดังมาเป็นระยะๆ กระจายไปตามจุดต่างๆ ของเกาะ พ่อเฒ่าอดีตผู้นำชุมชนได้เล่าว่า ในอดีตสมัยสงครามโลกครั้งที่สองชาวเกาะยอปลูกฝ้าย ปั่นด้ายเอง แต่ในปัจจุบันไม่นิยมปลูกเพราะฝนตกชุกเกินไปทำให้ฝ้ายเปียกและเสีง่ายอีกทั้งการ ย้อมสีโดยวิธีแบบเก่ายุ่งยาก สีที่ข้อมไม่คงทน จึงได้สั่งซื้อวัตถุดิบจากทางกรุงเทพมหานคร และได้ เปลี่ยนวัตถุดิบที่ใช้จากฝ้ายมาเป็นใยสังเคราะห์ซึ่งคงทนกว่า สีสวยกว่าและไม่ยุ่งง่ายสะดวกต่อการ นำไปใช้ ส่วนอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาปัจจุบันไม่มีการทำแล้ว

4.2.5.4 อาชีพค้าขาย แยกออกเป็นร้านอาหาร จำนวน 16 ร้าน ร้านขายของชำ จำนวน 24 ร้าน แผงลอย จำนวน 65 แผง อาชีพค้าขายอื่นๆ จำนวน 30 ร้าน (ขายผลไม้ตามฤดูกาล) มี ตลาดในชุมชน 2 แห่งคือตลาดวัดแหลมพ้อและตลาดเกาะยอ นอกจากนี้ยังมีตลาดนัดประจำหมู่บ้าน ในทุกๆเช้าวันพฤหัสบดีที่บริเวณทางเข้าวัดแหลมพ้อ

4.2.5.5 อาชีพรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือลูกจ้างของรัฐ (ส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่)

4.2.5.6 อาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างก่อสร้าง มอเตอร์ไซด์รับจ้างเป็นต้นนอกจากอาชีพหลักแล้วในปัจจุบันยังมีอาชีพเสริมหรืออาชีพรองที่เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอันได้แก่ อาชีพ ให้บริการการท่องเที่ยวโดยมีชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอเกิดขึ้นและนำนักท่องเที่ยวเที่ยว ตามจุดต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้

4.2.6 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

สาธารณูปโภคต่างๆประกอบด้วยที่พักในเกาะมีรีสอร์ท 6 แห่ง ร้านอาหารมาตรฐาน 18 ร้าน ซึ่งร้านส่วนใหญ่เป็นของคนในชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่สามารถผลิตได้เองเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับไม่ต้องเสียค่าเช่าที่ ทำให้ต้นทุนต่ำจึงสามารถดำเนินกิจการได้อย่างราบรื่น ส่วนคน ต่างถิ่นที่มาเปิดกิจการ มักจะไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากต้อง เช่าที่และต้องซื้อวัตถุดิบเกือบทุกอย่างทำให้ต้นทุนสูง ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจการสู้คนใน ท้องถิ่นได้ ด้านธนาคาร โรงแรม ปั้มน้ำมันและก๊าซ โรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงโรงสีไม่มีในพื้นที่ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่งคือ โรงเรียนวัดแหลมพ้อ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 บ้านนอก มีนายนิศย์ พงศ์พฤกษ์ เป็นผู้อำนวยการ มีอาจารย์ทั้งหมด 12 คน โรงเรียนวัดท้ายขอ หมู่ 9 บ้านสวนใหม่ มีนาย

สุพรรณี่ แสงจันทร์ เป็นผู้อำนวยการ มีอาจารย์หมด 12 คนเช่นกัน ซึ่งก็ล้วนเป็นชาวเกาะยอทั้งสิ้น การศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้น เด็กในหมู่บ้านบางส่วนก็ไปเรียนในเมืองแต่ส่วนใหญ่จะเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเกาะและเมื่อจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ก็จะออกไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา นอกเกาะซึ่งเป็น โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดอัน ได้แก่ โรงเรียนนวมินทราชูทิศทักษิณ โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชู และโรงเรียนวนรารีเฉลิม ในปัจจุบันชาวเกาะยอนิยมส่งบุตรหลานศึกษาต่อทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้บนเกาะยังเป็นสถานที่ตั้งของสถาบันทักษิณคดีศึกษา ที่หมู่ 1 บ้านอ่าวทราย (เทียบเท่าคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา) มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 9 แห่ง ซึ่งชาวบ้านนิยมนั่งอ่านหนังสือ ฟูดคุยและพักผ่อนเป็นประจำ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ได้แก่ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขและสถานีโทรคมนาคมอื่นๆ ไม่มี แต่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ 3 แห่ง โทรศัพท์พื้นฐาน (โทรศัพท์ส่วนตัว) 760 หมายเลข และปัจจุบันมีการใช้โทรศัพท์พกพา (Mobile Phone) กันอย่างแพร่หลาย มีไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสงขลา ครอบคลุมทุกหมู่บ้านทำให้ชาวชุมชนใช้ไฟฟ้าแทนตะเกียง และมีเครื่องใช้ไฟฟ้าเกือบทุกชนิดเข้าไปสู่ตำบลเกาะยอเช่นคนในเมือง มีประปาหมู่บ้าน 4 แห่งที่หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 และหมู่ 6 ทั้งยังมีประปาส่วนภูมิภาคครอบคลุมทั้งเกาะแต่ชาวบ้านไม่นิยมใช้เพราะค่าบริการแพงกว่าประปาหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำตื้น 363 แห่ง บ่อโยก 7 แห่ง เกาะยอนับได้ว่ามีน้ำจืดที่บริสุทธิ์ สะอาดไม่กร่อยและนับว่าหาได้ง่ายเพียงขุดบ่อลึกไปประมาณ 4-5 เมตรก็จะได้น้ำจืดใช้ จึงทำให้มีกิจการทำน้ำดื่มมาตั้งและดำเนินกิจการถึง 4 กิจการ ในอดีตชาวบ้านในเขตหมู่ 1 นิยมไปเอาน้ำที่บ่อของวัดเขาบ่อมาใช้ แต่หลายบ้านก็นิยมขุดน้ำใช้เอง ในหมู่ 8 มีบ่อน้ำขนาดใหญ่ กว้าง ประมาณ 3 เมตรอยู่หน้าโรงพระเงิน (ศาลเจ้าได้ก่) ซึ่งมีน้ำมากตลอดปีและน้ำก็จืดสนิทเช่นน้ำฝน ในปัจจุบันไม่นิยมใช้น้ำจากบ่อเพราะมีประปาหมู่บ้านเข้ามา แต่ตามบ้านเรือนยังคงมีบ่อน้ำที่ขุดเอาไว้และยังสามารถนำไปใช้งานได้ อย่างไรก็ดี บ่อน้ำที่หมู่ 8 แห่งนี้ได้ยกให้เป็นบ่อน้ำโบราณของเกาะและได้กลายเป็นจุดท่องเที่ยวของเกาะยออีกจุดคู่กับศาลเจ้าได้ก่ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน ด้านการรักษาพยาบาลมีสถานอนามัยประจำตำบล 2 แห่งคือ ที่หมู่ที่ 4 สถานอนามัยบ้านสวนทุเรียน ที่หมู่ 5 สถานอนามัยบ้านท่า อัครการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100% ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 1 แห่ง ไม่มีโรงพยาบาลตั้งอยู่ในเกาะแต่สามารถไปใช้บริการได้ที่โรงพยาบาลสงขลาซึ่งตั้งอยู่ห่างจากเกาะยอเพียงสะพานติณสูลานนท์ข้ามไปประมาณ 500 เมตร มีตำรวจชุมชนให้บริการประชาชนในพื้นที่ 1 แห่ง

4.2.7 ศาสนา

ชาวชุมชนนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักจึงมีวัด 4 วัดคือ วัดแหลมพ้อ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 บ้านสวนเรียน วัดโลกเปี้ยว ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร วัดท้ายขอ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 บ้านเสาะ นับได้ว่าเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดและเป็นวัดแรกที่ตั้งขึ้นในเกาะ ในวัดท้ายขอนี้มีสถาปัตยกรรมบ้านทรงไทยโบราณที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้ยังมีวัดเขาบ่อตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 บ้านอ่าวทราย และมีสำนักสงฆ์ 1 แห่ง คือ สำนักสงฆ์เขาภู ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 บ้านอ่าวทราย ส่วนสิ่งก่อสร้างของศาสนาอื่นไม่ปรากฏ มีศาลเจ้า 1 แห่ง คือ ศาลเจ้าไต้ก๋ง (โรงพระจีน) ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาให้เป็นจุดหนึ่งของการท่องเที่ยวบนเกาะ

ภาพที่ 4.2 สมเด็จพระเจ้าเกาะขอม วัดเขาภู

ภาพที่ 4.3 วัดแหลมพ้อ

ภาพที่ 4.4 เรือไทยวัดท้ายขอ

ภาพที่ 4.5 ศาลเจ้าไต้ก๋ง

4.2.8 การคมนาคม

สามารถเดินทางทางบกได้โดยมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 และสะพานติณ-
สุลานนท์ ทางทิศเหนือยาว 1.3 กิโลเมตรเชื่อมต่อกับอำเภอสิงหนคร และทางทิศใต้สะพานติณ -
สุลานนท์ยาว 0.94 กิโลเมตรเชื่อมต่อกับอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา การคมนาคมภายในเกาะมีทาง
หลวงแผ่นดินหมายเลข 408 ระยะทาง 3.30 กิโลเมตรผ่านหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 1
ถนนลาดยางสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท(รพช.) หมายเลข สข 4111 สข 4112 สข 4113 และสข
4114 รวมระยะทาง 0.50 กิโลเมตร ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กระหว่างหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 ของ
องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ระยะทาง 0.70 กิโลเมตร และถนนที่สร้างโดยองค์การบริหาร
ส่วนตำบลโดยแบ่งเป็น ถนนลาดยาง 2 สายที่หมู่ 1 ระยะทาง 0.70 กิโลเมตร ถนนคอนกรีตเสริม
เหล็ก 3 สาย หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 8 ระยะทาง 1 กิโลเมตร และถนนลูกรัง 3 สาย หมู่ที่ 6
หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 ระยะทาง 1.20 กิโลเมตร ส่วนการเดินทางเข้าไปภายในเกาะนั้น สมาชิกกลุ่ม
แม่บ้านสตรีได้เล่าว่า ไม่มีรถโดยสารอื่นนอกจากมอเตอร์ไซค์รับจ้างโดยคิดค่าโดยสารขั้นต่ำ 15
บาทและสูงสุด 20 บาท การเดินทางออกจากเกาะไปยังตลาดจุดต่อรถไม่มีรถโดยสารใดๆ โดยมาก
มักขออาศัยไปกับคนในท้องถิ่นที่มีรถและกำลังจะเดินทางออกไปหรือไม่ก็ต้องเดินออกไปและไป
ต่อรถโดยสารที่จุดต่อรถซึ่งมีรถโดยสารประจำทางวิ่งไปมาสม่ำเสมอ ส่วนการเดินทางทางเรือใน
ปัจจุบันไม่นิยมนอกจากใช้เพื่อการท่องเที่ยว และชาวบ้านอีกท่านได้กล่าวเสริมว่า ก่อนจะมีการ
สร้างสะพานติณสุลานนท์ชาวเกาะจะต้องเดินทางด้วยเรือและไปขึ้นฝั่งบริเวณท่าน้ำใกล้ตลาด
ทรัพย์สินสงขลาหรือไปขึ้นที่ท่าน้ำแปดห้องโดยเรือจะมี 2 เที้ยวช่วงเช้าและเย็นเท่านั้น

4.2.9 ทรัพยากรธรรมชาติ

เกาะขอมเป็นเกาะมีน้ำล้อมรอบจึงมีทรัพยากรทั้งบนบกและในน้ำ

4.2.9.1 ทรัพยากรบนบกได้แก่ ทรัพยากรดิน โดยดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนที่ตี
เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำสวนผลไม้แต่มีข้อจำกัดคือมีพื้นที่ในการเพาะปลูกจำกัด ส่วนดินเหนียว
เดิมใช้ทำกระเบื้อง อิฐ โอง อ่าง ในอดีตเกาะขอมมีชื่อเสียงในด้านเครื่องปั้นดินเผาจนเป็นที่กล่าวขวัญ
และได้บอกเล่ากันมาว่า “ สติงทำหม้อ เกาะขอมทำอ่าง หัวเขาคัก โพงพาง บ่ออย่างชายเคย ” (สติง
หมายถึง อำเภอสติงพระในปัจจุบัน และเคย หมายถึง กระบี่) แต่ในปัจจุบันไม่มีการทำหัตถกรรม
เครื่องปั้นดินเผาในเกาะขอมแล้ว หิน มีอยู่ทั่วไปตามภูเขาในหมู่ต่างๆ ซึ่งเหมาะกับการนำไปทำ
ก่อสร้าง กำแพงอาคาร หรือรั้วเป็นต้น

- ทรัพยากรป่าไม้ ในเกาะประกอบด้วยภูเขาที่สำคัญถึง 4 ลูกได้แก่ ภูเขาภู ภูเขาบ่อ ภูเขาสวนทุเรียนและภูเขาเพหารจึงมีทรัพยากรป่าไม้ที่สมบูรณ์อยู่ แต่ไม่มีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีป่าชายเลนขึ้นทั่วไปรอบเกาะในหมู่ที่ 4 , 5, 6, 7, 8 และ 9 ซึ่งเป็นที่อาศัยและวางไข่ของสัตว์น้ำ รวมถึงใช้กำบังคลื่นและ ลม

- ทรัพยากรน้ำ แม้ว่าเกาะขอมจะมีสภาพเป็นเกาะแต่น้ำก็เป็นน้ำที่จัดสนิท รสชาติดี และสามารถหาได้ง่าย ชาวเกาะขอมจึงไม่มีความลำบากในการอุปโภคหรือบริโภคน้ำส่วน

4.2.9.2 ทรัพยากรในน้ำหรือในทะเลสาบสงขลานั้นก็เป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิดรวมถึงสาหร่ายทะเลอันเป็นอาหารอีกชนิดที่ขึ้นชื่อของเกาะ บริเวณรอบรอบทะเลสาบจะเป็นที่ประกอบอาชีพประมงและการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง

4.2.10 สิ่งแวดล้อม

ในช่วงปีพ.ศ. 2545 ทะเลสาบสงขลาประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำเสียทำให้ชาวบ้านรอบทะเลสาบสงขลา รวมถึงชาวเกาะขอมที่ทำประมงประสบกับความเดือนร้อน ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลร่อยหรอและตาย แต่ในปัจจุบันก็ได้รับการแก้ไขจนอยู่ในสภาพที่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับเกาะขอมแอบปล่อยน้ำทิ้งลงมาบ้างเป็นระยะๆ ซึ่งชาวบ้านท่านหนึ่งได้บอกว่าทำให้สาหร่ายที่เคยอุดมสมบูรณ์และมีเฉพาะรอบๆ เกาะขอมตายไปจำนวนมาก ทั้งยังทำให้ดินบริเวณริมฝั่งของเกาะที่อยู่ตรงข้ามกับโรงงานอุตสาหกรรมมีกลิ่นเหม็น ส่วนทางด้านมลพิษอื่นๆ ในเกาะนั้นว่ามีน้อยมากถึงขั้นสามารถกล่าวได้ว่า เกาะขอมอากาศดี มีความสงบ ร่มรื่น ปัญหาด้านขยะไม่มี ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอม ที่ได้จัดวางถังขยะไว้ตามบ้านเรือนต่างๆ โดยเก็บค่าใช้จ่ายประจำเดือน เดือนละ 20 บาทและมีรถมาจัดเก็บตามหมู่ต่างๆ สลับกันไปทั้ง 9 หมู่บ้าน แต่ก่อนเคยมีการณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทก่อนทิ้งแต่ในปัจจุบันทิ้งรวมกันหมด

4.2.11 ประเพณีและวัฒนธรรม

เนื่องจากชาวเกาะขอมเป็นคนไทยที่มีเชื้อสายจีนผสมผสานมาจึงมีประเพณีทั้งไทยและจีนปะปนมาบ้างแต่อย่างไรก็ดีล้วนนับถือศาสนาพุทธ ประเพณีและวัฒนธรรมจึงเหมือนชาวพุทธทั่วไปในภาคใต้เช่น บวชนาค แต่งงาน เข้าพรรษา ลากพระ ชิงเปรต ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตรุษจีน เป็นต้น แต่ก็มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นได้แก่

- ประเพณีลอยแพ จัดก่อนวันสงกรานต์ เป็นประเพณีลอยเคราะห์ ลอยทุกข์ลอย โศก โดยทำเป็นเรือลำเล็กๆที่มีทุกอย่างเหมือนเรือใหญ่เช่น สมอ แจว พาย ได้กั้ง แล้วใส่ข้าวสาร ดอกไม้ รูปเทียน เศษผม เศษเล็บลงไปและนำไปลอย พ่อเฒ่าท่านได้บอกว่าต้องอธิษฐานว่า “เคราะห์ดีเอาไว้เคราะห์ร้ายเอาไป ” แล้วให้นายภานายแพ (นายสำเภาหรือนายท้ายเรือ) พายเรือ นำเอาไปทิ้งทะเลคล้ายลอยกระทง มีพิธีส่งแพโดยมีกลองยาวลงเรือพายตามไปส่งแพด้วย

- ประเพณีวันกตัญญูหรือวันสงกรานต์ ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปีโดยมี กิจกรรมสงฆ์พระพุทธรูป พระสงฆ์ เพื่อเป็นสิริมงคลในวันสงกรานต์ที่ถือว่าเป็นวันปีใหม่ของไทย มีการถวายภัตตาหารและปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ และรดน้ำคำ หัว ผู้สูงอายุอันเป็นที่นับถือของคนในเกาะ

- ประเพณีตรุษจีน ในเดือน 3 ด้วยเหตุที่ชาวเกาะขอมมีเชื้อสายมาจากชาวจีน จึงยังคงดำเนินประเพณีนี้ไว้ ซึ่งนอกจากมีการเซ่นไหว้เจ้าและบรรพบุรุษ ยังได้นำอาหารไปถวาย พระสงฆ์ในวัด และได้มีการไหว้เจ้าที่เจ้าทางตามบ้านตามสวน โดยถือว่าเป็นเจ้าที่เจ้าทางมีอยู่ทั่วไป ฉะนั้นจะจุดธูปไปวางไว้ตรงไหนของสวนก็ได้และมีการจุดประทัดเพื่อรับเทวดา นอกจากนี้ในเดือน 5 ยังมีประเพณีไหว้ปู่ย่า หรือเรียกว่า วันว่าง ซึ่งคนจีนจะเรียกว่า เซงเม้ง จึงกล่าวได้ว่าประเพณีนี้ที่เกาะขอมเป็นประเพณีที่ผสมผสานสองวัฒนธรรมคือทั้งของชาวไทยและชาวจีน

- ประเพณีขึ้นเขากูฏ ทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ตรงกับวันวิสาขบูชา ชาวเกาะขอม พร้อมใจกันขึ้นเขากูฏเพื่อไปไหว้ขอพรและทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้พ่อสมเด็จเจ้าเกาะขอม (พระสงฆ์ ที่นำพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ให้ชาวเกาะขอม) นอกจากนี้ยังนับได้ว่าเป็นการรวมญาติ เพราะชาว เกาะขอมทุกแห่งต่างพร้อมใจกันมาขึ้นเขากูฏทำให้ได้พบปะกันพร้อมหน้าพร้อมตากัน โดยก่อน วันขึ้นเขากูฏ 1 วันคือวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 ชาวเกาะขอมนำโดยสภาวัฒนธรรมตำบล ได้จัดพิธีแห่ ผ้าห่มพ่อสมเด็จเจ้าและผ้าห่มเจดีย์รอบเกาะขอมเพื่อประชาสัมพันธ์และบอกบุญรวมถึงเชิญชวนให้ ชาวบ้านมาร่วมพิธีสมโภชผ้าห่มพ่อสมเด็จเจ้าและผ้าห่มเจดีย์นั้นเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของ ชาวเกาะขอมที่ช่วยกันทอผ้าขึ้นเพื่อให้นำไปห่มแทนที่จะต้องไปซื้อหามา นับว่าเป็นการอนุรักษ์และ ส่งเสริมอาชีพคนในชุมชนอีกชั้นหนึ่ง

- ประเพณีวันสารท ทุกปีในวันสารท แรม 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวเกาะขอมนอกจาก ไปทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษแล้วยังพร้อมใจกันทำพิธีแห่ห่มรับ (แห่สำหรับ) หรือเรียกว่า ยกห่มรับ (ยกสำหรับ) ซึ่งเป็นภาชนะที่ประกอบด้วยอาหาร ขนมเดือน 10 อันได้แก่ ขนมลา ขนมเจาะ รุ ขนมดีซำ ขนมพอง ขนมต้มสามเหลี่ยม และผลไม้ต่างๆชนิด ตกแต่งอย่างดีเพื่อแห่ นำไปประกวด และถวายพระในที่สุด นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันต่างๆเช่น ปิดตาตีหม้อ ชกมวยทะเล แข่งเรือพาย อย่างสนุกสนานซึ่งนับได้ว่าเป็นประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

4.2.12 โบราณสถาน

เกาะขอมเป็นชุมชนเก่าแก่มานาน จึงมีโบราณสถานสำคัญหลายแห่งได้แก่ จึงมีโบราณสถานสำคัญหลายแห่งได้แก่

- วัดท้ายขอ ซึ่งจะมีกุฏิเรือนทรงไทย โบสถ์ ศาลาการเปรียญ เจดีย์เขาเพชร
- วัดแหลมพ้อ ซึ่งจะมีอุโบสถ์ ศาลาการเปรียญ เจดีย์พ้อท่านโนบว (พระครูทิพย์วาสี)
- ศาลเจ้าไต้ก๋ง หรือ โรงพระเงิน ซึ่งเป็นศาลเจ้าเพียงแห่งเดียวในเกาะขอม
- บ้านเรือนไทย ซึ่งมีประมาณ 20 หลังคาเรือน โดยปราชญ์ชาวบ้านท่านหนึ่ง กล่าวว่า ในจังหวัดสงขลามีเพียงที่เกาะขอมเท่านั้นที่มีบ้านทรงไทย จึงเป็นที่ภาคภูมิใจของชาวเกาะขอมมาก
- บ่อน้ำโบราณ (วัดท้ายขอ) และบ่อน้ำโบราณบ่อหลา หมู่ 4 ทั้งสองบ่อนี้เคยเป็นบ่อสาธารณะประโยชน์ที่สำคัญที่เลี้ยงชาวเกาะขอมแทบทั้งเกาะ โดยชาวบ้านมาตักน้ำไปใช้อุปโภคและบริโภค
- เตาเผาโบราณ ที่เคยใช้เผาอิฐ กระจเบื้อง ใ้องอ่าง เป็นต้น

4.2.13 โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุมีทั้งที่ชาวเกาะขอมทำขึ้นมาเองและที่ชาวเกาะขอมได้ซื้อหามาใช้จากต่างถิ่น

- เครื่องปั้นดินเผา ชาวเกาะขอมมีความเจริญด้านเครื่องปั้นดินเผามานานจึงมีทั้งอิฐ กระจเบื้อง ใ้อง อ่าง มากมาย
- เครื่องมือประมง ซึ่งใช้ในการประกอบอาชีพประมงมาช้านานได้แก่ สุ่ม ไซ ฉมวก ลอบ
- เครื่องจักสาน เช่น กระจดั่ง กระจู้ กระจอน กระจู กระจเซอ
- เครื่องมือเกษตร เช่น คันไถ ครก สาก
- เครื่องมือที่ใช้ในการทำอาหาร เช่น ครก โม่บดแป้ง เหล็กขูด (กระจต่ายขูดมะพร้าว) พริ้ว (มีดพริ้ว)

4.2.14 แหล่งท่องเที่ยว

ตำบลเกาะขอม เคยได้รับรางวัลชนะเลิศแหล่งท่องเที่ยวประเภทภูมิทัศน์พัฒนาที่ประกวดใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. 2532 จึงนับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญดังนี้

- แหล่งท่องเที่ยวประเภทภูมิทัศน์ หรือชมทัศนียภาพของเกาะ ได้แก่ สถาบันทักษิณคดีศึกษา เขาภูฏ เขาเพชร(วัดท้ายขอ)
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทพิพิธภัณฑ์ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สวนสาธารณะตำบลเกาะขอม
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทเรือนไทย ได้แก่ บ้านเรือนไทย ภูฏเจ้าอาวาสวัดท้ายขอ
- แหล่งท่องเที่ยวประเภทท่องเที่ยวเกษตร โดยชาวบ้านตำบลเกาะขอมร่วมกับเกษตรจังหวัดสงขลาได้ตั้งชมรมท่องเที่ยวเกษตรขึ้น พ.ศ. 2543 มีเจ้าหน้าที่นำชมตามจุดต่างๆ ได้แก่ ชมวิถีชีวิตชาวประมงไชนั่ง การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง ชมสวนละมุด สวนจำปาตะขุนุน และสวนสมรมที่มีผลไม้หลากหลายชนิดในสวนเดี่ยว ชมการทอผ้าเกาะขอมเป็นต้น
- ชมสถาบันทางศาสนา เช่น วัดท้ายขอ วัดแหลมพ้อ สำนักสงฆ์เขาภูฏและ ศาลเจ้าไต่ก้งหรือโรงพระจีน

4.2.15 บุคคลสำคัญในท้องถิ่น

บุคคลสำคัญที่เป็นตัวอย่างแก่สังคมที่ได้รับการคัดเลือกจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอมว่าเป็นคนดีศรีเกาะขอม ได้แก่

1. นายธานี ไพโรจน์ภักดิ์ อดีตกำนันดีเด่นและนักปกครอง นักพัฒนาท้องถิ่นดีเด่น
 2. นายไพจิตร ปริสวงศ์ อดีตครูประถมศึกษา เกษตรกรดีเด่นในปัจจุบัน
 3. นาย ปั้น เพ็ชรมณี ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเกาะขอม และเกษตรกรดีเด่น
 4. นายนิศย์ พงศ์พฤกษ์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดท้ายขอ รองประธานสภาวัฒนธรรมเกาะขอม รองประธานการท่องเที่ยวเกษตรตำบลเกาะขอม ผู้ก่อตั้ง โรงเรียนวัดแหลมพ้อ (แห่งใหม่)
 5. นาง เห็อง ไชยบุปผา ผู้นำอาชีพทอผ้าเกาะขอม อุบาสิกาวัดแหลมพ้อ
 6. นาง ลឹม สงเคราะห์ ผู้นำอาชีพทอผ้าเกาะขอม อุบาสิกาวัดแหลมพ้อ
- และนอกจาก 5 ท่านแรกที่กล่าวมาแล้ว ทางสภาวัฒนธรรมจังหวัดสงขลาและศูนย์ วัฒนธรรมไทย (สายใยชุมชน) ตำบลเกาะขอมได้คัดเลือกอีก 4 ท่านเป็น 9 ท่าน ได้แก่
1. นางจิม จันทโก ผู้นำชุมชน และอุบาสิกาวัดแหลมพ้อ
 2. นายกริม สาธรัตน์ ครูสอนทอผ้าเกาะขอม และครูสอนทอผ้าตามโครงการศิลปาชีพพิศุลทอง จ.ปัตตานี
 3. นาย กิมเที่ยง รุกข์สุคนธ์ ผู้นำชุมชน และอุบาสกาวัดโคกเปี้ยว

4. ค.ต. อรรถณพ ชุมศรีเมฆ ผู้นำชุมชน และอุบาสกวัดเขาบ่อ

บุคคลสำคัญในการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งในปัจจุบันมีคณะหนังตะลุงในตำบล 2 คณะ ได้แก่

1. คณะนายหนังตะลุง วิโรจน์ ไชยเหมวรงค์ หมู่ 5 ตำบล เกาะยอ
2. คณะนายหนังตะลุง โจมทอง ตุงพะโร หมู่ 4 ตำบล เกาะยอ

บุคคลสำคัญทางศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสทั้ง 4 วัดดังนี้

1. พระมานพ อคคมโม วัดท้ายยอ
2. พระครูวิจิตรธรรมวาที วัดแหลมพ้อ
3. พระครูสังฆรักษ์ วัดโลกเปี้ยว
4. พระปลัดสมพร วัดเขาบ่อ

และบุคคลสำคัญทางการปกครองได้แก่

1. นาย จำรัส พันธนิย กำนันตำบลเกาะยอ
2. นาย สมปอง สุนทโก นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ

4.2.16 วิถีชีวิตในชุมชน

ชุมชนเกาะยอเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีมานาน โดยอดีตเป็นเพียงเกาะที่มีการเดินทางออกไปสู่โลกภายนอกได้ด้วยทางเรือเท่านั้นทำให้เป็นสังคมปิด ประชาชนชุมชนท่านหนึ่งได้เล่าว่า “เมื่อก่อนคนอยู่กันแบบญาติกันทั้งเพ ต่างคนต่างอยู่โดยความลำบาก ความสะดวกหาไม่ หรือเรียกว่า พริกบ้านเหนือ กลือบ้านใต้ คือ ปั่นกัน เดียวนี้หาไม่ เป็นสังคมแบบตลาด คนสะดวกไม่ง้อใคร แต่ก่อนจำเป็น ไปไหนไม่ได้ จะซื้อที่ตลาดไม่ได้ บ้านแค่อยืมกันก่อน ไม่ว่าน้ำมัน กลือ ข้าวสาร เดียวนี้ยืมกันไม่ได้ โดยเฉพาะพวกบ่าวๆอย่างแรง ขอแรงกันก็ไม่ได้ต้องจ้าง อย่างบ้านที่อยู่ สร้างวันเดียวเสร็จ ขอแรงกันมา เดียวนี้ต้องจ้างทั้งเพ” (เมื่อก่อนคนอยู่กันแบบญาติกันทั้งนั้นต่างคนต่างอยู่ด้วยความลำบาก ความสะดวกไม่มี หรือเรียกว่า พริกบ้านเหนือ กลือบ้านใต้ คือ แบ่งปั่นกัน เดียวนี้ไม่สามารถทำได้ เป็นสังคมแบบตลาด คนสะดวกไม่ง้อใคร แต่ก่อนจำเป็น ไปไหนไม่ได้ จะซื้อที่ตลาดก็ไม่ได้ บ้านใกล้กันยืมกันก่อน ไม่ว่าน้ำมัน กลือ ข้าวสาร เดียวนี้ไม่สามารถยืมกันได้โดยเฉพาะพวกหนุ่มๆ ขอความช่วยเหลือไม่ได้ต้องจ้าง อย่างบ้านที่อยู่ สร้างวันเดียวเสร็จ บอกกล่าวขอความช่วยเหลือกันมา เดียวนี้ต้องจ้างทั้งนั้น) ซึ่งในปัจจุบันมีการสร้างสะพานติณสูลานนท์เชื่อมต่อกับเกาะไปสู่ฝั่ง ทำให้ความเจริญต่างๆเข้ามาสู่ภายในเกาะซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียในชุมชน แต่อย่างไรก็ดีก็ได้ทำให้วิถีชีวิตในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง การเปลี่ยนแปลงในชุมชนก็ค่อยๆ

เปลี่ยนแปลงไปดังแจกเช่นชุมชนอื่นๆ ส่วนการเติบโตของประชกรนั้นอดีตผู้นำชุมชนได้เล่าว่า “การเติบโตของประชกรในพื้นที่นั้นเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่พรวดพรวดแต่ก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ”

จากความเจริญที่มีถนนและสะพานเชื่อมต่อจากฝั่งสู่เกาะ ทำให้การเดินทางไปมาสะดวก รวดเร็วขึ้น ชาวบ้านจึงเลิกเดินทางโดยทางเรือ มาเป็นการโดยสารโดยรถประจำทางที่ผ่านไปมาแทน และเริ่มซื้อรถทั้งรถกระบะ รถยนต์ ไว้ใช้ในครัวเรือนรวมถึงรถมอเตอร์ไซด์ที่ใช้เดินทางไปมา รอบๆ เกาะ รถจักรยานก็เริ่มเข้ามาและใช้กันมากในกลุ่มเด็กๆ นอกจากชาวบ้านในชุมชนมีความ สะดวกขึ้นแล้ว ผู้คนต่างถิ่นก็เริ่มเดินทางเข้ามาเที่ยวชมวิถีชีวิตทัศนของเกาะ ทำให้เกิดร้านค้าเพื่อขาย ของขึ้นริมฝั่งถนนที่เป็นทางผ่านของเกาะ มีของขายทั้งพวกอาหารทะเลแปรรูปต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กุ้งแห้ง ปลาหมึกแห้ง ฯลฯ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านพวกผ้าทอเกาะยอลายต่างๆ รวมถึงนำพวก เสื้อผ้าลายย้อมต่างๆและยังนำผลไม้จากในเกาะที่ออกผลในฤดูกาลนั้นๆ เช่นจำปาตะขบุน ลองกอง กระท้อน ฯลฯ ออกมาวางขายด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ทั้งคนในชุมชนและคนต่างถิ่นเริ่มสร้างกิจการร้านอาหารมาตรฐานไว้ต้อนรับ ผู้คนที่มาเที่ยวชมบรรยากาศบริเวณเกาะยอ ซึ่งล้วนแล้วแต่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน แทบทั้งสิ้น และทำให้คนในชุมชนมีรายได้โดยแทบไม่ต้องออกไปหางานทำข้างนอก แต่อย่างไรก็ดี ผู้ประกอบการร้านอาหารที่เป็นคนในชุมชนได้เล่าให้ฟังว่า “ร้านอาหารที่เป็นของคนในชุมชนจะอยู่ ได้มากกว่าร้านอาหารที่มาจากคนข้างนอก ทั้งนี้เนื่องมาจากคนที่อื่นมาเช่าที่ มาสร้างต้องซื้อทั้งนั้น คนในเกาะตะไคร้ปลูกเอง ข่าปลูกเอง ปลาและวัตถุดิบที่ทำเลี้ยงเอง จึงอยู่ได้” ในด้านชาวสวนต่างๆ นอกจากทำสวนของตนและขายผลผลิตของตนให้กับพ่อค้าคนกลางแล้วยังได้นำผลไม้ของตน ออกมาวางขายหน้าสวนหรือตามท้องถนนที่เป็นเส้นทางผ่านในหมู่บ้าน ด้านกิจการร้านค้าที่เป็น แผงเล็กๆ ก็เกิดขึ้นกระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งมีทั้งข้าวยาที่เป็นอาหารพื้นบ้าน ก๋วยเตี๋ยว น้ำแข็ง ใส ขนมทอดต่างๆ รวมถึงอาหารตามสั่งด้วย ส่วนชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทอผ้า จะเป็นผู้หญิงและ คนเฒ่าคนแก่ โดยทอผ้าและส่งให้กับกลุ่มหรือเถ้าแก่ที่ตนสังกัดอยู่ ในปัจจุบันกลุ่มทอผ้าในชุมชน แบ่งออกได้ถึง 4 กลุ่มอันได้แก่กลุ่มทอผ้าราชวดี กลุ่มทอผ้าดอกพิกุล กลุ่มแม่บ้านเกษตรและกลุ่ม ทอผ้าสตรี ซึ่งแต่ละกลุ่มเกิดขึ้นมาจากการส่งเสริมของแต่ละหน่วยงานของรัฐ ส่วนชาวบ้านที่ ประกอบอาชีพด้านการประมงก็มักจะตั้งบ้านเรือนรอบๆ ฝั่งและเตรียมงานต่างๆ เช่น สับปลาเพื่อ เป็นอาหารปลากระพงในกระชัง ซ่อมแห หรือตากปลาบริเวณบ้านหรือตามริมถนนหน้าบ้านของตน และจะออกไปให้อาหารปลากระพงในกระชังปลาที่เลี้ยงไว้กลางทะเลสาบสงขลา โดยในช่วง กลางคืนก็จะออกไปนอนเฝ้าที่หน้า (กระท่อมกลางทะเลสาบที่ปลูกสร้างแบบง่ายๆ) ส่วนการ เดินทางไปมาระหว่างกระชังปลากับฝั่งจะใช้เรือหางยาว ส่วนอาชีพประมงอื่นๆ ในปัจจุบันค่อนข้าง หากินลำบากเพราะทรัพยากรธรรมชาติในทะเลลดน้อยลง

ด้วยวิถีชีวิตที่มีมานานเช่นนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของรัฐท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า “ ชาวบ้านถือว่าทำงานอยู่กับบ้าน ถ้าขยันก็ได้มากก็เกียจก็ได้ น้อย ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่ค่อยอยากออกไปร่วมกิจกรรมอื่นๆนอกจากงานแต่งงาน งานศพ งานบุญหรืองานประเพณีต่างๆ ส่วนความร่วมมือด้านอื่นๆมีน้อย นอกจากนี้อาจเป็นเพราะเกาะยอเป็นเมืองปิดมาก่อน จึงทำให้ไม่ค่อยอยากสูงส่งกับอะไร รักสงบและอยากอยู่เงียบๆ ”

ด้านวิถีชีวิตในแง่มุมอื่นๆนั้นพ่อเผ่าเกษตรกรดิเค่นได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเจริญที่เข้ามาว่า “ มีถนนเข้ามาทำให้ของไม่ดีเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้วัฒนธรรมเสีย เด็กเสีย มียาเสพติดเข้ามา การแต่งตัวของวัยรุ่นทำให้วัฒนธรรมเสียไป การนั่งซ้อนมอเตอร์ไซด์ก็กอดกันจนไม่น่าดู ตอนเย็นๆแทนที่จะเข้าสวนไปตากหญ้าคายหญ้าก็กลับไปเดินแอโรบิก การเดินแอโรบิกเหมาะสำหรับคนในเมืองหรือคนที่ทำงานนั่งโต๊ะ ไม่มีเวลาออกกำลังกาย แต่บ้านเราทำงานตามสวนปลูกผักปลูกหญ้า ก็เท่ากับออกกำลังกายไปแล้ว ไปเดินอยู่เสียเวลาทำมาหากิน ส่วนคนในพื้นที่อยู่กันอย่างสงบ คนที่ร้ายๆ ดันๆอยู่ไม่ได้ ทำอะไรไม่ดีก็อยู่ไม่ได้ก็ออกไปเอง ” (ต้นหมายถึงคูราย เกร หรือ อังธพาล)และแม่ค้าขายข้าวยาในหมู่บ้านได้เล่าว่า “คนดันๆแทบไม่มี สมัยก่อนคนดันเยอะ เดียวนี้พวกดันอยู่ไม่ได้ พวกดันจนทั้งนั้นเพราะไม่ทำมาหากิน ขอแต่เพื่อนแต่ก่อนได้ เดียวนี้ไม่ได้ ไม่มีใครเก็บเบี้ยในบ้านแล้ว ” (คนคูราย เกรหรืออังธพาลแทบไม่มี สมัยก่อนคนคูราย เกรหรืออังธพาลเยอะ เดียวนี้พวกคูราย เกรหรืออังธพาลอยู่ไม่ได้ พวกคูราย เกรหรืออังธพาลจนทั้งนั้นเพราะไม่ทำมาหากิน ขอแต่ผู้อื่น แต่ก่อนได้ ปัจจุบันนี้ไม่ได้ ไม่มีใครเก็บเงินในบ้านแล้ว) นอกจากนี้แม่เผ่าในชุมชนก็ให้คำยืนยันว่าเกาะยออยู่กันอย่างสงบ โดยกล่าวว่า “คนที่นี้โดยมากต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีปัญหากัน ไอ้ที่รบกันก็มีบ้างแต่ไม่ค่อยร้ายแรง”(รบ หมายถึง ทะเลาะ)

4.2.17 ปัญหาในชุมชน

ปัญหาในชุมชนด้านอาชญากรรมต่างๆในหมู่บ้านมีบ้างเล็กๆ น้อยๆ โดยพี่สาวชาวบ้านหมู่ 7 (คำที่ใช้เรียกหญิงสาวที่มีอายุมากกว่า) ได้เล่าว่า “เมื่อก่อนมีขโมยเรือเด็ยนี้ขโมยปลาในกระชัง คนในเกาะยอขโมยกันเอง ส่วนการลอบขึ้นบ้านเพื่อขโมยของก็มีบ้างแต่น้อย เคยมีบางบ้านโดนสะกดรูศรทรัพย์ (มอมยาและรูศรทรัพย์) เจ้าหน้าที่อนามัยก็เคยโดนแต่เด็ยนี้ไม่ค่อยมีแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนเข้ามาตรวจบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอ” ส่วนปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้นก่อนหน้านี้เคยเป็นปัญหาสำหรับชุมชนแต่ปัจจุบันได้รับการแก้ปัญหาจากทางรัฐบาลอย่างจริงจังในปัจจุบันจึงหายไป โดยพี่สาวท่านเดิมได้กล่าวอีกว่า “กลุ่มวัยรุ่นติดยามีบ้าง แต่ก่อนมีคนติดยาแล้ว

ตายเพราะใช้เข็มร่วมกันทำให้เป็น เอชส์ ยาบ้าก็มี วันก่อน โคนจับไป 3 ราย พวกคิดยาเดี่ยวนี่ โคนจับไปรักษา เลยทะเลง”

ในปัจจุบันที่คืนในเกาะส่วนหนึ่งได้ถูกนายทุนและคนต่างถิ่นมากว้านซื้อไปและมีคนต่างถิ่นเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ด้วย โดยมากจะอยู่ในเขตที่เป็นหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งที่คืนในส่วนนั้นเดิมเป็นนาข้าวของชุมชนและบ้างก็เคยเป็นพื้นที่สวนของชาวบ้านมาก่อน โดยพ่อเฒ่าเจ้าของสวนสมรมได้เล่าว่า “คนนอกเข้ามาซื้อที่ในเกาะเยอะ เห็นว่างๆ ใหญ่ๆคนนอกซื้อไว้ทั้งนั้น ชาวบ้านบางคนขายทั้งสวนและอพยพไปอยู่ที่อื่น คือ ขายที่ได้เป็นล้านและไปซื้อที่แถวสะเดา นาทวี บางคนมีสวนไร่เดียวขายเป็นล้าน ไปซื้อที่อื่นได้สี่สิบล้าน ห้าสิบล้าน ที่คืนแพงเพราะเศรษฐกิจดี เกาะยอน่าอยู่ อากาศดี คนเลยมาซื้อไว้” แต่อย่างไรก็ดีหมู่บ้านจัดสรรบางแห่งในเกาะที่ไม่สามารถสร้างได้สำเร็จทั้งนี้เป็นเพราะพิษเศรษฐกิจยุคฟองสบู่แตกเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา จึงยังคงสภาพสิ่งก่อสร้างที่สร้างไม่เสร็จและทิ้งร้างไว้ให้เห็นแต่ก็มีหมู่บ้านจัดสรรที่มีคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่แต่คนต่างถิ่นที่เข้ามาอยู่ก็ได้ทำตัวกลมกลืนกับคนท้องถิ่น มีการไปทำบุญตามประเพณีสำคัญทางศาสนา โดยพ่อเฒ่าในชุมชนเล่าว่า “มีคนต่างถิ่นย้ายมาอยู่ตามหมู่บ้านจัดสรรแต่ก็ไม่ได้ทำตัวมีปัญหากับชุมชนอยู่โดยความสงบสุข เวลาถึงงานบุญก็มาร่วมงานบุญและทำความรู้จักกับคนในเกาะ โดยมากคนที่มาอยู่เป็นข้าราชการ บ้าง ทำงานตามหาดใหญ่บ้าง บางคนก็มาเป็นเขยเป็นสะใภ้คนในเกาะ อยู่ไปอยู่มากก็กลายเป็นคนในเกาะไป” และที่คืนที่เป็นสวนของสวนที่ถูกซื้อจากคนนอกพื้นที่นั้นโดยมากก็ทิ้งไว้ให้เป็นสวนตามสภาพเดิมยังมีได้ทำอะไรมากกว่าที่เป็นอยู่ ส่วนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมากกล่าวคือเมื่อก่อนทรัพยากรในทะเลมีชุกชุมมาก ทำมาหากินสะดวก แต่ในปัจจุบันหาได้ยากขึ้นและมีการเพาะเลี้ยงในกระชังเพิ่มมากขึ้นด้วย โดยพ่อเฒ่าเกษตรกรดีเด่นได้เล่าว่า “เกาะยอแต่ก่อนสมบูรณ์ทุกอย่าง กุ้งปลาไม่ต้องไปหา ไปหยิบเอาน้ำในทะเล แต่เดี๋ยววางอ้อจับได้ เหนื่อยพอแรง แต่ก็ยังพอได้หาอยู่” (เกาะยอแต่ก่อนสมบูรณ์ทุกอย่าง กุ้งปลาไม่ต้องไปหาสามารถลงไปหยิบได้ในทะเล แต่ปัจจุบันเริ่มหายากขึ้น กว่าจะจับมาได้ก็ต้องใช้เวลา แต่ก็ยังสามารถหาได้) และพี่สาวกลุ่มทอผ้าสตรีได้กล่าวไว้ว่า “ทะเลเดี่ยวนี่ไม่ค่อยมีอะไร หาปลาไม่ค่อยได้ ทำกระชังหมด สิ่งแวดล้อมทั่วไปยังคงอยู่ ป้าชายเลนปลูกไม่ค่อยขึ้น ไปปลูกหลายครั้งแล้ว นักศึกษาเข้ามาปลูกก็ไม่ขึ้น ที่นี้มีป่าชายเลนไม่มากแต่มีมานานแล้ว ที่คืนแถบป่าชายเลนมีเจ้าของ เขาขายไม้ป่าชายเลนตัดไปทำกระชังปลาหมด แต่ก่อนป่าชายเลนมีเยอะกว่านี้แล้วเจ้าของเขาถมดินทำให้ป่าโกงางหายไปเยอะ”

ด้านการส่งเสริมหัตถกรรมในชุมชนที่มีความโดดเด่นและได้รับการยกย่องให้เป็นผลิตภัณฑ์ของจังหวัดนั้นได้แก่ ผ้าทอเกาะยอ โดยทางโรงเรียนวัดท้ายขอและโรงเรียนวัดแหลมพ้อได้ส่งเสริมให้เด็กนักเรียนและครูอาจารย์ได้ใส่เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าทอเกาะยอในทุกวันศุกร์ ซึ่ง

โรงเรียนวัดท้ายขอให้เด็กนักเรียนใส่สีฟ้าเป็นหลัก และจะใส่ลายอะไรก็ได้ ทางด้านโรงเรียนวัดแหลมพื่อนั้นใส่สีแดงเป็นหลัก ซึ่งเป็นที่แปลกตาและชื่นชมยินดีเป็นอย่างมากแก่ผู้พบเห็น นับว่าเป็นการช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชนอย่างดี

4.3 ความเป็นมา/สถานการณ์การท่องเที่ยวเกษตร

4.3.1 ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเกษตร และต้องการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้ร่วมมือกับกรมส่งเสริมการเกษตรจัดกิจกรรมการเกษตรไทย (Amazing Agricultural Heritage) ขึ้นในช่วงของปีการท่องเที่ยวไทย 2541-2542 (Amazing Thailand 1998-1999) ซึ่งโครงการนี้ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่การเกษตรเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาการว่างงานของคนในชนบทอันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้และกระจายรายได้แก่เกษตรกรในชนบท (กรมส่งเสริมการเกษตร:2541) ด้วยเหตุนี้ทางคณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2543 ในการจัดตั้งโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้มาตรการส่งเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน(มพช.) อันเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมวิชาการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวเมืองไทยเพิ่มขึ้นเป็นการสร้างรายได้จากในประเทศและจากต่างประเทศให้แก่ชนบทและชุมชนเกษตร ทั้งยังสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนและเกิดการจ้างงาน (ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์:2543) จึงเกิดนโยบายที่ส่งเสริมให้จังหวัดทุกจังหวัดจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น โดยกำหนดให้มีรูปแบบทรัพยากรท่องเที่ยวเกษตรที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้สัมผัสเยี่ยมชมได้ ทางจังหวัดสงขลาจึงได้เลือกพื้นที่ตำบลเกาะยอเป็นพื้นที่หนึ่งที่จะทำโครงการการท่องเที่ยวเกษตร โดยเล็งเห็นว่า เกาะยอมีของดีมากมายไม่ว่าจะเป็นจำปาอะขนุนที่เลื่องชื่อ ผ้าทอที่สวยงาม การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง การดำเนินวิถีชีวิตที่เรียบง่าย การทำไชนั่งไชนอน รวมถึงทัศนียภาพตามธรรมชาติที่สวยงามตามธรรมชาติ ตามปกติก็มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมแวะซื้อของรอบนอกเกาะที่เป็นทางผ่านและจุดขายของริมทางแต่ไม่ได้เข้ามาในพื้นที่ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จึงมีเพียงชาวบ้านเพียงบางกลุ่มที่มีร้านค้าข้างถนน ชาวบ้านหรือเกษตรกรที่

ผลิตผลผลิตแทบไม่ได้รับประโยชน์อะไรจึงเห็นสมควรที่จะทำการท่องเที่ยวเกษตร โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับเกษตรกรอย่างแท้จริง

โดยแก่นนำสมาชิกโครงการท่องเที่ยวเกษตรท่านหนึ่งได้เล่าให้ฟังถึงจุดเริ่มต้นโครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอว่า “โครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา มีโครงการที่จะทำการท่องเที่ยวที่ใช้แหล่งการทำเกษตรเป็นจุดท่องเที่ยว โดยให้เกษตรกรที่ทำงานด้านนี้อยู่แล้วมาดำเนินการ แล้วเชิญชวนผู้ที่สนใจ รวมถึงผู้ที่ในชีวิตประจำวันไม่เคยสัมผัสกับสิ่งเหล่านี้ ได้มาร่วมสัมผัส ”

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในระดับจังหวัดได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ตำบลเกาะยอมีหลายหน่วยงานเข้าไปทำ อยากเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรนอกเหนือจากขายผลผลิตทางการเกษตร แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เลยกลับมาทบทวนดูว่าเกาะยอมีของดีมากมายไม่ว่าจะเป็นจำปาคะขนุน ลำโพงที่สวยงาม ตามปกติก็มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวแต่ไม่ได้เข้ามาในพื้นที่ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จึงมีเพียงบางกลุ่มที่มีร้านค้าขายข้างถนน ชาวบ้านชาวสวนที่อยู่รอบในแทบไม่ได้อะไรจึงเห็นสมควรที่จะทำการท่องเที่ยวเกษตร โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับเกษตรกรอย่างแท้จริง และในช่วงเวลานั้นทางภาครัฐส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวเกษตร จึงดำเนินการของงบประมาณมาดำเนินการซึ่งทางกรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับงบประมาณจาก อพช.และจากจังหวัดประมาณเก้าแสนกว่าบาทมาดำเนินการ ในตอนเริ่มต้นได้ระดมความคิดเห็นจากชาวบ้านรวมถึงได้จัดเวทีอีกหลายครั้งและได้งบประมาณจากอบต. จึงได้นำชาวบ้านไปดูงานที่นครปฐม สมุทรสงครามและกลับมาให้ชุมชนเป็นผู้เสนอว่าจะดำเนินการอย่างไร เลือกตรงไหนเพราะถือว่าชาวบ้านเป็นเจ้าของทรัพยากรจะรู้ดีกว่า และรู้ว่าคนไหนที่สามารถเชื่อใจให้มาบริหารงานและตรงไหนเป็นจุดท่องเที่ยวได้ โดยใช้งบประมาณเก้าแสนบาทที่มีมาพัฒนาจัดตั้งศูนย์ขึ้นมาเป็นศูนย์กลางให้คณะกรรมการได้เข้ามาทำงาน และพัฒนาเป็นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเชิงรับที่เหลือพัฒนาจุดท่องเที่ยวที่ได้รับการคัดเลือก”

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในระดับอำเภอได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “ทางจังหวัดเองมีหน้าที่ให้การอบรมคณะกรรมการด้านการให้ความรู้ เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำปรึกษา ยังได้เชิญทางททท.มาให้ความรู้ในการจัดการบริการ และแนะนำเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น”

นอกจากนี้ยังมีแก่นนำการท่องเที่ยวเกษตรอีกท่านหนึ่งได้เล่าถึงความเป็นมาของการท่องเที่ยวเกษตรว่า “การท่องเที่ยวเกษตรได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอได้ให้งบประมาณมาจัดหมื่นบาทเพื่อพาแก่นนำ 70 คนไปดูงานด้านการท่องเที่ยวเกษตรทางภาคกลางในหลายจังหวัด เมื่อกลับมาก็ได้เชิญ ผู้ที่ได้ไปร่วมดูงานมาแสดงวิสัยทัศน์โดยใครมีความคิดเห็นอย่างไรให้เสนอมานำเพื่อจะได้

นำไปพัฒนาตำบลเกาะยอให้เดินไปข้างหน้า การคัดเลือกคณะกรรมการ ได้คัดมาจากคนที่เชิญมาประชุม โดยดูว่าใครมีความสามารถใครมีความเหมาะสม เลือจากตัวบุคคลและความพร้อมในเรื่องพื้นที่ที่จะทำเป็นจุดท่องเที่ยว และเลือกที่เข้มแข็งที่สุดมาร่วมดำเนินการ

จากภาพรวมสามารถกล่าวได้ว่าโครงการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเริ่มต้นในปี พ.ศ.2543 โดยสำนักงานการเกษตรจังหวัดสงขลาได้มอบหมายให้นักวิชาการเกษตรทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัดเป็นผู้ดูแลในนามของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลโดยได้งบประมาณสนับสนุนตามมาตรการส่งเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน(มพช.)ละดำเนินการโดยประสานไปยังชุมชนเพื่อดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทางนักวิชาการเกษตรได้เข้าไปจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Assessment and Planning) มีการจัดเวทีชาวบ้านหลายครั้งเพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมคิดในการวางแผนพัฒนาด้านการเกษตรของตนเอง นอกจากนี้ยังได้เงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอเพื่อที่จะไปศึกษาดูงานด้านการเกษตรทางภาคกลางอันได้แก่จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดนครปฐมเป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจว่าชุมชนจะดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลปรากฏว่าโครงการหนึ่งที่เกษตรกรตำบลเกาะยอต้องการให้เกิดขึ้นคือ โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นได้ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกคณะกรรมการ โดยคัดเลือกจากชาวมุขมนตรีที่เชิญมาประชุม หลักในการพิจารณาคือพิจารณาจากตัวบุคคลและความพร้อมที่จะเข้าร่วมทำงาน ในด้านพื้นที่ที่จะทำเป็นจุดท่องเที่ยวนั้นได้ร่วมกันพิจารณาคัดสรรจุดท่องเที่ยวจุดต่างๆเพื่อนำมาคัดกรองพิจารณาให้เป็นจุดท่องเที่ยวของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ โดยจะเลือกพื้นที่ที่เข้มแข็งที่สุดมาจุดท่องเที่ยวแต่ละจุดนั้นทางเจ้าของสถานที่จะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลให้บริการแก่ผู้ที่มาเยือน โดยถ้าเจ้าของพื้นที่ที่มีความสามารถในการบรรยายก็จะให้บรรยายเองตามความสามารถถ้าไม่สามารถทำได้ทางชมรมจะได้จัดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยบริการให้ความรู้แก่ผู้ที่มาเยือน ด้านนักวิชาการเกษตรเองมีหน้าที่ให้การอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆแก่ทางคณะกรรมการและสมาชิกพร้อมทั้งเป็นที่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำ ทั้งยังได้มีการประสานความร่วมมือกับทางสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 มาอบรมให้ความรู้ในการด้านการจัดการ การบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและมาคอยแนะนำเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น ทางด้านงบประมาณที่ได้มานั้นส่วนหนึ่งมาจัดตั้งศูนย์การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเพื่อให้คณะกรรมการได้มีที่ทำงานและใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนรวมถึงเป็นสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังนำไปพัฒนาจุดท่องเที่ยวต่างๆที่ได้รับเลือกอันได้แก่ท่าเทียบเรือเพื่อไปชมการเลี้ยงปลาในกระชัง ป้ายชื่อจุดท่องเที่ยวตามจุดต่างๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นเกิดมาจากนโยบายของรัฐที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเกษตรและต้องการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่การเกษตรเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาการว่างงานของคนในชนบทที่ประสบปัญหาจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มรายได้ รวมถึงกระจายรายได้แก่เกษตรกรในชนบท โดยทางสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลาเลือกพื้นที่เกาะยอนเป็นพื้นที่ดำเนินการเพราะพื้นที่นี้มีความพร้อมทางการท่องเที่ยว มีของดีมากมายในชุมชนและพื้นที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั่วไปรู้จักอยู่แล้ว แต่รูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วสร้างรายได้เฉพาะผู้ที่มีร้านค้าริมฝั่งถนนเท่านั้น มิได้ไปถึงเกษตรกรหรือคนในชุมชนอื่นๆจึงเล็งเห็นว่าควรให้คนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเกษตรกรและวิถีชีวิตคนในพื้นที่ด้วยจึงได้ลงไปในพื้นที่และจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมคิดในการวางแผนว่าต้องการที่จะทำโครงการนี้ในพื้นที่หรือไม่ ทั้งยังได้นำไปศึกษาเยี่ยมชมการท่องเที่ยวเกษตรในพื้นที่จังหวัดต่างๆทางภาคกลาง เมื่อชาวชุมชนที่ได้ไปศึกษาดูงานก็กลับมาทำเวทีพบปะพูดคุยกันและได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการดำเนินโครงการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนจากสำนักงานเกษตร โดยมีความร่วมมือต่างๆจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 จังหวัดสงขลาและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆตามความสามารถ การคัดเลือกคณะกรรมการได้คัดมาจากคนที่เชิญมาประชุมโดยดูว่าใครมีความสามารถใครมีความเหมาะสมเลือกบุคคลที่มีความพร้อมมาเป็นคณะกรรมการและเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อมที่จะทำเป็นจุดท่องเที่ยว โดยคัดเลือกจากพื้นที่ที่เข้มแข็งที่สุดมาร่วมดำเนินการ

4.3.2 การจัดการการท่องเที่ยวเกษตร

ในการดำเนินการท่องเที่ยวเกษตรนั้นทางสำนักงานเกษตรจังหวัดเน้นให้เกษตรกรและชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจศักยภาพความพร้อมในด้านการท่องเที่ยว การวางแผน การกำหนดจุดและประเด็นการท่องเที่ยว การดำเนินการบริหารจัดการ การจัดสรรผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสทบทวน ปรับปรุง รวมถึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้จะนำไปสู่ความยั่งยืน โดยมีเจ้าหน้าที่เกษตรทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาคอยดูแลให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาและคณะกรรมการบริหารต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการดังนี้

1. บริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตรตำบลเกาะยอนให้เป็นไปอย่างมีระบบ

2. รวบรวมข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการท่องเที่ยวของตำบลเกาะขอม เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

3. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนการต้อนรับให้และสร้างทัศนคติที่ดีแก่นักท่องเที่ยวและชุมชนในตำบลเกาะขอม ส่วนราชการในท้องถิ่น

4. ประสานงานกับนักท่องเที่ยวและส่วนราชการ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวตลอดจนควบคุมดูแลให้การทำงานแต่ละจุดดำเนินไปด้วยดี

และดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ

1. เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่เกษตรกรในตำบลเกาะขอมทั้งรายได้เสริมและรายได้นอกภาคเกษตร

2. เพื่อเป็นแหล่งให้ความรู้ทางการเกษตร วิถีชีวิต วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพในตำบลเกาะขอม

3. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในตำบลเกาะขอม

4. เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเกษตรและการท่องเที่ยวเกษตรอย่างยั่งยืน

5. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและนำเงินตราเข้าประเทศและลดการท่องเที่ยวต่างประเทศ

โดยมีคณะกรรมการบริหารชมรมท่องเที่ยวเกษตรที่ได้จัดตั้งขึ้นเป็นชุดแรกในปี พ.ศ.2544 ดังนี้คือ

1. นาง กษมา สุวรรณลักษณ์

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

ประธานกรรมการ

2. นาย ธานี ไพโรจน์ภักดิ์

ประธานกลุ่มสมุนไพรตำบลเกาะขอม

รองประธานกรรมการ

3. นาย สาโรจน์ ลิ้มปริงสี

ข้าราชการบำนาญ

รองประธานกรรมการ

4. นาย ไพจิตร ปริสวงค์

กลุ่มไม้ผล

รองประธานกรรมการ

5. นางสาวอาภรณ์ สาสนัย

ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กรรมการ

6. นางสาว เพ็ญศรี สิ้นโน

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอม

กรรมการ

7. นาย ปั่น เพชรรมณี	
คณะกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี	กรรมการ
การเกษตรประจำตำบล	
8. นายอภิสิทธิ์ มากสุวรรณ	กรรมการ
9. นาย สุรินทร์ ชัยชูโชค	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
10. นาย คนอง คงประโชติ	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
11. นายกวี สหกะโร	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
12. นายวิชัย มารเสนา	กรรมการ
13. นายเดชา มีสุวรรณ	กรรมการ
14. นาย สมพิศ สงค์ประโยม	กรรมการ
15. นาย ผล มีสุวรรณ	กรรมการ
16. นาย นราธิป สุวรรณวงศ์	กรรมการ
17. นาย พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์	กรรมการ
18. นาย นิตย์ พงศ์พฤกษ์	กรรมการ
19. นางสาว อรุษา ลาภวาร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ในการคัดเลือกคณะกรรมการเข้ามาทำงานนี้รองประธานชมรมได้เล่าให้ฟังว่า “ คัดเลือกจากผู้ที่มีความพร้อมและมีความสามารถโดยเสนอชื่อมาและช่วยกันพิจารณาเลือกคณะกรรมการที่ได้รับเลือกมานั้นมีทั้งข้าราชการประจำที่ทำงานและอาศัยอยู่ในท้องถิ่น ข้าราชการเกษียณอายุ นักธุรกิจรวมถึงคนในชุมชนที่เป็นสมาชิกจากกลุ่มต่างๆได้แก่กลุ่มไม้ผล กลุ่มประมง และเรือหางยาว กลุ่มแม่บ้านเกษตร กลุ่มทอผ้า กลุ่มสมุนไพร กลุ่มสภาวัฒนธรรมท้องถิ่นและสมาชิกจากศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตร” และในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการบางคนเพื่อความเหมาะสมและแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นเป็นชุดที่ 2 โดยมีรายชื่อคณะกรรมการดังนี้คือ

1. นาย พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์	ประธานกรรมการ
2. นาย รุ่งโรจน์ เรืองรุ่ง	รองประธานกรรมการ
3. นายเดชา มีสุวรรณ	รองประธานกรรมการ
4. นาย สาโรจน์ ลิมปริงสี	กรรมการ
5. นาย ไพจิต ปริศวงค์	กรรมการ
6. นาย คนอง คงประโชติ	กรรมการ

7. นาย วิชัย มารเสนา	กรรมการ
8. นาย ผล มีสุวรรณ	กรรมการ
9. นาย สุรกิจ สุวรรณนิมิต	กรรมการ
10. นาย ปั่น เพชรรมณี	กรรมการ
11. นาย นิติย์ พงศ์พฤกษ์	กรรมการ
12. นาย สุรินทร์ ชัยชูโชค	กรรมการ
13. จ.ส.ต. วีระ พงศ์เพิ่มทรัพย์	กรรมการ
14. นาย เกียรติวัฒน์ ไชยเหมวงศ์	กรรมการ
15.นางสาว อารณ์ สาสนัย	กรรมการและเลขานุการ

สำหรับการกำหนดวาระการประชุมนั้นสมาชิกชมรมฯท่านหนึ่งได้เล่าว่า “โดยทั่วไปกำหนดให้มีวาระการประชุมเดือนละครั้งแล้วแต่สะดวก โดยเชิญคณะกรรมการมาประชุมที่ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรในช่วงเย็นซึ่งใครว่างก็มา แต่ก็มีการประชุมกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการบ้างสำหรับแกนนำหลักโดยพบปะพูดคุยปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ ในการประชุมใหญ่นั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการเงิน ปัญหาและอุปสรรคต่างๆเช่นทำอย่างไรให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะๆ การดำเนินงานต่างๆไป แนวทางการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น เช่นต้องจัดแต่งอะไรเพิ่ม ควรสร้างอะไรเพิ่ม แต่จะมีวาระพิเศษที่จะมาประชุมกันคือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวจากรายการท่องเที่ยวมาจะประชุมชี้แจงรายละเอียดต่างๆให้สมาชิกรับทราบว่าจะต้องทำอะไรบ้าง จะต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างไรกำหนดตัวสมาชิกที่จะมาต้อนรับ กำหนดตัวมัคคุเทศก์และสถานที่ที่จะนำนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมตามรายการที่ได้จองไว้ โดยดูความพร้อมและความเหมาะสมตามโอกาสและความเหมาะสมของสถานที่ในตอนนั้น และจะได้ไปเตรียมสิ่งของที่จะใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยว”

4.3.3 กระบวนการจัดการท่องเที่ยว

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเกาเขยอนั้นเราทำการศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวตามประเด็นดังนี้

- 4.3.3.1 การจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- 4.3.3.2 การจัดการนำเที่ยว
- 4.3.3.3 การบริหารการตลาด
- 4.3.3.4 การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

4.3.3.1 การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

เนื่องด้วยการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในพื้นที่และได้ไปดำเนินการปรับปรุงตกแต่งเพิ่มเติมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร(พัฒนาของเดิมที่มีอยู่แล้ว) กล่าวคือ จุดท่องเที่ยวเกษตรแต่ละจุดนั้นเป็นจุดท่องเที่ยวที่ชาวชุมชนประกอบอาชีพอยู่แล้ว เพียงแต่ปรับแต่งเพิ่มเติมให้น่าดูยิ่งขึ้นเพื่อใช้รองรับนักท่องเที่ยวซึ่งเกาะยอนั้นมีทุนดีทั้งทางบกและทางน้ำ ทำให้เพิ่มความน่าสนใจในการท่องเที่ยวยิ่งขึ้น พื้นที่ทางบกได้แก่ สวนสมรม ซึ่งเป็นสวนผลไม้ที่เกษตรกรในพื้นที่ใช้ในการปลูกไม้ผลต่างๆ ผสมกันไปอันได้แก่ ลองกอง ส้มโอ จำปาตะขบุนทุกระทอน เป็นต้น โดยเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ได้ใช้ปฎิชีวะภาพในการบำรุงพันธ์พืช จึงใช้จุดนี้เป็นจุดสาธิตเพิ่มเติมให้กับนักท่องเที่ยวรับทราบถึงกรรมวิธีในการทำปฎิชีวะภาพ นอกจากนี้ยังได้ให้นักท่องเที่ยวได้ชิมผลิตผลจากไม้ผลเหล่านี้ซึ่งการให้ชิมนั้นทางเจ้าของสวนจะใช้ผลไม้ที่มีอยู่ตามฤดูกาลให้นักท่องเที่ยวได้ชิมและยังให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันของเกษตรกรด้วยอันได้แก่การตัดแต่งกิ่ง ต่อยอด ตอนกิ่งและห่อผลไม้ โดยเจ้าของสวนสมรมได้เล่าว่า “ นักท่องเที่ยวมาก็จะพาไปที่สาละกินน้ำกินทำให้สบายก่อนแล้วก็เล่าถึงการทำสวนสมรมว่าคืออะไร มีต้นอะไรบ้าง แล้วพาไปดูต้นต่างๆในสวน เราก็ห่อผลไม้ให้เขาดูเป็นตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่อยากห่อก็ให้ลองห่อ แล้วก็มีการสาธิตการทำปฎิชีวะภาพให้ดู แต่ที่นักท่องเที่ยวชอบคือการได้ชิมผลไม้ที่เตรียมไว้เราจะเอาผลไม้ที่ออกตอนนั้นให้ชิม ” นอกจากนี้ยังมีสวนผลไม้อื่นๆที่มีในพื้นที่ได้แก่สวนตะมุค สวนจำปาตะขบุนทุซึ่งจะมีการสาธิตการห่อผลจำปาตะขบุนด้วยโคระ และสาธิตการถัก โคระและนำผลจำปาตะขบุนมาให้ให้นักท่องเที่ยวได้ชิมด้วย ทางด้านการประมงซึ่งได้แก่การเพาะเลี้ยงปลากระพงในกระชัง ตามปกติเกษตรกรก็จะดำเนินชีวิตของเขาอยู่แล้วและเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมก็จะเตรียมความพร้อมต่างๆไว้เพื่อต้อนรับโดยประธานชมรมเรือหางยาวได้เล่าให้ฟังว่า “ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาก็จะล้างทำความสะอาดเรือที่ชาวบ้านใช้อยู่แล้วในชีวิตประจำวันมาทำเป็นเรือต้อนรับนักท่องเที่ยว พานักท่องเที่ยวไปล่องเรือชมการเลี้ยงปลากระพงในกระชัง ชมการกู่ไชนั่งไชนอนในทะเลสาบสงขลา และได้จัดหาเสื้อชูชีพมาให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ยังกำหนดให้เรือลำหนึ่งบรรทุกผู้โดยสารได้ไม่เกิน 5 คน ” นอกจากนี้ก็เป็นอาชีพอื่นๆที่ชาวบ้านดำเนินวิถีชีวิตอยู่แล้วเช่นกันเช่น การทอผ้า โดยในพื้นที่เกาะยอนั้นมีกลุ่มทอผ้าต่างๆ ถึง 5 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะจัดตั้งโดยหน่วยงานของรัฐต่างกันไป กลุ่มที่มาเข้าร่วมกับชมรมนี้ได้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกลุ่มทอผ้าราชวัตร ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรได้เล่าว่า “ กลุ่มทอผ้าได้มี 2 กลุ่มที่เข้าร่วมเราจะให้นักท่องเที่ยวผลัดกันไปแต่ละจุดตามความเหมาะสม ถ้านักท่องเที่ยวมารถใหญ่ก็ไปชมกลุ่มแม่บ้านลำบากก็จะให้ไปชมกลุ่มราชวัตร แต่ถ้ากลุ่มราชวัตรไม่พร้อมก็ให้ไปชมกลุ่มแม่บ้านแทน ” นักท่องเที่ยวจะได้เห็นถึง

กรรมวิธีในการทอผ้าในลวดลายต่างๆ ซึ่งลายที่ขึ้นชื่อของเกาะได้แก่ ลายราชวัตถ์นอกจากนี้ยังมีการทอในลายต่างๆ อีกมากมายเช่นลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุลเป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวนอกจากชมการทอแล้วยังได้หาซื้อผ้าทอได้จากผู้ผลิตโดยตรงอีกด้วย

จากการสังเกตยังพบว่าพื้นที่เกษตรเกาะยอนับได้ว่ายังคงรักษาสภาพเดิมของพื้นที่ไว้ได้มากเพราะไม่ได้ทำอะไรเพิ่มเติมมากไปกว่าการก่อสร้างอาคารรับรองนักท่องเที่ยวในสวนซึ่งใช้เป็นจุดสาธิต และใช้เป็นสถานที่รับรองนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ก็เป็นห้องน้ำเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ทางลงท่าเทียบเรือเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ขึ้นเรือ ศาลาขายของของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และของสวนสมรมเพื่อใช้ขายของจากสวนหรือจากสมาชิกในกลุ่ม โดยสิ่งก่อสร้างเหล่านี้สร้างตามรูปแบบที่ทางททท.กำหนดให้ ใช้วัสดุตามธรรมชาติแต่ก็มีการปรับเปลี่ยนบ้างเพื่อความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของท้องถิ่นและสภาพของพื้นที่ โดยเจ้าของสวนสมรมได้เล่าให้ฟังว่า “ ทางททท. แนะนำให้ทำเก้าอี้รับรองนักท่องเที่ยวจากไม้ตามได้ต้นไม้ แต่ในความเป็นจริงถ้ามีคนมาขึ้นเหยียบย่ำได้ต้นไม้จะทำให้ต้นไม้ตายได้เพราะดินจะแน่น จึงให้นักท่องเที่ยวไปนั่งในศาลาแทน ส่วนศาลาส่งตามแบบททท.แล้วฝนสาดจึงต้องทำหลังคาเพิ่มและปรับให้เหมาะกับบ้านเรา ”

ทางด้านสาธารณูปโภคที่ใช้รองรับนักท่องเที่ยวนั้นจากการสังเกตพบว่า ในพื้นที่เกาะยอนับได้ว่าไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพราะตัวเกาะไม่ห่างจากฝั่งมากนัก จึงไม่ขัดสนระบบสาธารณูปโภค ทั้งไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ ด้านการคมนาคมก็สามารถเดินทางจากฝั่งมาถึงเกาะโดยทางสะพานติณสูลานนท์ ปัจจุบันก็ได้ขยายทางเดินรถและสะพานเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งสะพานเพื่อให้การสัญจรสะดวกขึ้น ด้านในตัวเกาะเองก็สามารถเดินทางได้รอบเกาะเพราะมีถนนที่สร้างด้วยงบประมาณของรพช.และ อบต. ด้านการจัดการเรื่องขยะนั้นทาง อบต. มีมาตรการในการจัดเก็บขยะให้กับประชาชนในพื้นที่โดยจะมีถึงขยะมาวางไว้ให้และจะมาเก็บวันเว้นวันโดยเก็บค่าบริการบ้านละ 20 บาทซึ่งทำให้พื้นที่เกาะสะอาดและไม่มีปัญหาเรื่องขยะ

4.3.3.2 การจัดการน้ำเที่ยว

- การดำเนินการบริการน้ำเที่ยวในพื้นที่ถือได้ว่าชาวชุมชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการอันได้แก่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการขายรายการท่องเที่ยวรวมถึงร่วมรับผลประโยชน์ซึ่งในส่วนนี้คณะกรรมการชมรมท่านหนึ่งได้เล่าว่า “เราร่วมประชุมกันว่าจะเอาตรงไหนบ้างทำเป็นจุดท่องเที่ยว และจะทำโปรแกรมท่องเที่ยวอย่างไร คิดค่าใช้จ่ายต่อจุดเท่าไรให้แต่ละจุดเท่าไร ให้ชมรมเท่าไรอย่างเที่ยวทางบกมีสวนสมรม สวนละมุด ชมทอผ้า สวนจำปาคะ คิดหัวละ 25 บาท ต่อจุดค่าผู้นำชม 25 บาท ค่าบำรุงชมรม 20 บาท แล้วทางชมรมก็แบ่งให้แต่ละจุด

เที่ยวทางน้ำก็เก็บหัวละ 300 บาท ใ้หนึ่ง 6 คนต่อลำเพื่อความปลอดภัย ถ้าจะกินข้าวยาบายหรือขนมจีนก็คิดหัวละ 30 บาท ”

แต่อย่างไรก็ดีจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าก็มีกิจกรรมบางอย่างของชมรมถูกผูกขาดโดยหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงทำให้ดำเนินการไม่ค่อยสะดวกและเกิดความสับสนเช่นในการติดต่อชมรมฯเพื่อขอข้อมูลหรือต้องการจอร์นรายการท่องเที่ยว ควรติดต่อไปยังคนของชมรมโดยตรงเพื่อขอข้อมูลหรือจอร์นรายการท่องเที่ยว แต่ในแผนพับหรือในเวปไซค์ที่ประชาสัมพันธ์จะเน้นให้ติดต่อไปยังสำนักงานเกษตรและองค์การบริหารส่วนตำบล โดยคณะกรรมการชมรมท่านหนึ่งได้ให้ความคิดเห็นว่า “ ถ้าจะติดต่อสะดวกรวดเร็วก็ติดต่อมาที่ผม แต่ในแผนพับที่ได้จัดพิมพ์ไว้ฉันให้ไปติดต่อที่สำนักงานเกษตร ซึ่งทางสำนักงานเกษตรก็ต้องประสานมาที่ผมอยู่ดี บางทีทำให้เกิดความล่าช้าและผิดพลาดได้ นอกจากนี้ในเวปไซค์และแผนพับที่ทำโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอก็ก็น่าจะติดต่อไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลแต่ไม่มีใครให้ข้อมูลได้ เขาก็ให้ติดต่อมายังผมอยู่ดี ”

เมื่อนักท่องเที่ยวติดต่อมาและได้จอร์นรายการเที่ยวแล้วทางชมรมฯก็จะมีการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมต่างๆเพื่อรับนักท่องเที่ยวโดยคณะกรรมการผู้ดูแลในการเตรียมความพร้อมได้เล่าว่า “ในวันที่นักท่องเที่ยวมานั้นจะนำนักท่องเที่ยวไปยังศูนย์การท่องเที่ยวเกษตรก่อน เลี้ยงน้ำเลี้ยงท่าแล้วจะมีการกล่าวต้อนรับโดยจะเชิญปลัดอบต.บั้ง ผู้ใหญ่ในชุมชนบั้ง ประธานชมรมบั้งหรือไม่ก็ผมเองเป็นคนกล่าวต้อนรับ และบรรยายสรุปในเรื่องต่างๆอันได้แก่ประวัติความเป็นมาของเกาะยอ สิ่งที่มีในเกาะ การท่องเที่ยวเกษตรของเกาะเป็นอย่างไรรวมถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆที่จะนำไปชมให้กับนักท่องเที่ยว โดยจะบอกถึงข้อห้ามและสิ่งที่พึงปฏิบัติขณะลงไปยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ หลังจากนั้นจึงส่งต่อไปยังจุดท่องเที่ยวที่ได้เตรียมไว้ โดยมีไกด์ของเราเองเป็นคนดูแลอธิบายให้นักท่องเที่ยว แต่ในส่วนที่เจ้าของสถานที่จัดการเองได้ก็ให้เจ้าของสถานที่ทำเองเช่น สวนสมรมลุงไพจิตรบรรยายเองได้ก็ให้เขาบรรยายไป แต่อย่างสวนละมุด สวนจำปาคะขนุนเจ้าของสวนทำไม่ได้ ไกด์ของเราที่จะบรรยายให้ฟัง”

- การจัดรายการนำเที่ยว ทางชมรมได้ร่วมกันประชุมเพื่อคัดเลือกพื้นที่ที่เป็นจุดท่องเที่ยวโดยให้สมาชิกช่วยกันเสนอว่าจะให้จุดใดเป็นจุดท่องเที่ยวบ้างซึ่งดูจากความพร้อมทั้งตัวบุคคลและสถานที่โดยจะเน้นที่อยู่ติดริมถนนเข้าถึงได้ง่ายและเลือกเอาตามถนนสายวัฒนธรรมจากตลาดไปวัดท้ายขอและท้ายสุคก็ได้ข้อสรุปที่เหมาะสมและจัดเป็นรายการท่องเที่ยวดังนี้

รายการที่ 1 ใช้เวลาครึ่งวัน

จุดที่ 1 นั่งเรือหางยาว ชมทิวทัศน์ธรรมชาติและวิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้าน

จุดที่ 2 ขึ้นฝั่งสักการะศาลเจ้าไต้ก๋ง

จุดที่ 3 ชม/ชิม จำปาอะขนูน การจักสาน โคระห่อผลจำปาอะขนูน

รายการที่ 2 ใช้เวลาครึ่งวัน โดยให้นักท่องเที่ยวเลือกชมได้ 3 จุดดังนี้

จุดที่ 1 สวมสมรม

จุดที่ 2 ผ้าทอเกาะขย

จุดที่ 3 สหรัยผมนาง

จุดที่ 4 วัดจุดท้ายขย

จุดที่ 5 ปลายะพงในกระซัง

จุดที่ 6 จำปาอะขนูน/ศาลเจ้าไท้กั้ง

จุดที่ 7 สมเด็จพระเจ้าเกาะขย

จุดที่ 8 สวนละมุด

ในระหว่างการดำเนินการท่องเที่ยวที่สวนนั้นทางชมรมฯ ได้จัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยถ่ายทอดความรู้และให้ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับจุดท่องเที่ยวต่างๆ รวมถึงประวัติความเป็นมาของพื้นที่แก่นักท่องเที่ยว ด้านกำหนดการท่องเที่ยวนั้นก็จะมีแก่นักท่องเที่ยวตั้งเริ่มกิจกรรมจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม มีการแจ้งค่าบริการรวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆนอกเหนือจากค่าบริการอย่างชัดเจน มีอาหารและเครื่องดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยวเช่นเมื่อไปเที่ยวสวนสมรมทางเจ้าของสวนสมรมก็ได้เตรียมผลไม้จากสวนที่มีในฤดูกาลนั้นไว้คอยให้ชิมเช่น ลองกอง ขนุนจำปาอะ ส้มโอ ละมุด เป็นต้น โดยเจ้าของเรือหางยาวได้เล่าว่า “เมื่อไปเที่ยวจุดไหนก็เอาของกินให้เขาชิม เขาชอบกัน ว่างไปสวนสมรมก็เอาผลไม้ที่ออกตอนนั้นมาให้เขาชิมตอนนี้ลองกองออกลูกแก่ก็เอาลองกองมาให้ชิม ลองกองแหหวาน

แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

ภาพที่ 4.6 แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ที่ทำการศึกษา

“อร้อย กินแล้วจิตใจซื่อกลับไปหลายโล ” นอกจากนี้ยังมีแผ่นพับที่จัดทำโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดแจกแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้อีกด้านหนึ่ง

- การจัดการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีการประสานประโยชน์ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น กล่าวคือ ทางชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจะมีการแจ้งให้กับคนในชุมชนทราบถึงกำหนดการมาเยี่ยมชมพื้นที่ของนักท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้นำสินค้าหรือผลผลิตที่ตัวเองมีมาวางขายแก่นักท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับคนในชุมชน

นอกจากนี้หากนักท่องเที่ยวต้องการอาหารกลางวันหรือต้องการชิมอาหารท้องถิ่นทางชมรมก็ยินดีจัดการให้โดยจะนำอาหารพื้นถิ่นจากแม่ค้าที่ขายอยู่ในชุมชนมาให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานโดยค่าใช้จ่ายส่วนนี้นักท่องเที่ยวต้องจ่ายเพิ่มเติมนอกเหนือจากรายการนำเที่ยว ซึ่งอาหารพื้นถิ่นที่ขึ้นชื่อของชาวเกาะยอได้แก่ ข้าวย่ำและยำสาหร่ายผมนาง เลขาชมรมท่องเที่ยวเกษตรได้เล่าว่า “ ข้าวย่ำที่อร่อยและที่เป็นยอดนิยมจะเป็นของป่าหนุซึ่งขายอยู่ทางเข้าหมู่บ้าน และป่าหนุจะขายอยู่ที่หน้าวัดแหลมพ้อ เมื่อนักท่องเที่ยวของมาว่าต้องการกินอาหารด้วยเราจะจัดหามาให้ ส่วนสาหร่ายผมนางซึ่งนิยมเอามาทำเป็นยำ อร่อยมาก ปกติหาซื้อได้ที่ตลาด แต่เวลานักท่องเที่ยวมาแม่ค้าจะเอามาขายให้กับนักท่องเที่ยว และเวลาไม่มีนักท่องเที่ยวเขาก็จะกลับไปขายที่ตลาด ”

- มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้ผ่านการฝึกอบรมจากทาง ททท.โดย มัคคุเทศก์ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นเป็นอย่างดี และยังเป็นผู้ที่มีทักษะในการพูด ที่ดี มีความสามารถในการถ่ายทอด หนึ่งในมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชมรมฯ เป็นประธานสภาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งทำกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของถิ่นอยู่แล้วจึงมีความรู้ทั้งในด้านประวัติท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมเป็นอย่างดี ซึ่งประธานสภาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นท่านนี้ได้เล่าให้ฟังว่า “ เวล่านำทัวร์บางทีก็จะร้องโนราห์ร้องหนังตะลุง ให้นักท่องเที่ยวฟัง นักท่องเที่ยวต่างถิ่นชอบ ” ซึ่งเป็นการเพิ่มความบันเทิงให้กับนักท่องเที่ยวและสร้างความสนิทสนมกับนักท่องเที่ยวไปด้วยในตัว แต่ปัญหาที่เกิดในการดำเนินการท่องเที่ยวของชมรมคือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเช่น ชาวมาเลเซียเข้ามาเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่นไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้โดยตรง แต่ต้องสื่อสารผ่านล่ามของกลุ่มนักท่องเที่ยวนั้น ทำให้การสื่อสารขาดความสมบูรณ์ ไม่ค่อยราบรื่นและเกิดความห่างเหินระหว่างมัคคุเทศก์ท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว ลูกเจ้าของสวนสมรมได้เล่าว่า “ ไรค์เราพูดภาษาไม่ได้เวลานักท่องเที่ยวมาเลยเข้ามา บางทีไปเค็ดลูกอ่อนเราก็ไม่รู้จะบอกเขายังไงพูดภาษาเขาไม่ได้ บางทีเขาก็ข้ามไปสวนอื่นทั้งที่กั้นเชือกไว้แล้วเราก็ต้องรีบบอกเขาว่าห้ามไปสวนอื่นแต่เขาฟังไม่รู้เรื่องต้องหาล่ามของเขาให้บอกให้ ”

4.3.3.3 การบริหารการตลาด การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเป็นการดำเนินงานโดยกลุ่มเกษตรกรที่ใช้ชีวิตในการดำรงชีวิตด้วยอาชีพทางการเกษตรเป็นหลักและมองว่าไม่มีความรู้ความสามารถในด้านการตลาดจึงดำเนินงานไปตามอัธภาพไม่ได้เน้นการตลาดเท่าที่ควร แต่ดำเนินการไปเรื่อยๆตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แม้มิไม่ได้มีการวิจัยด้านการตลาด ประเมินผลตลาด หรือเจาะจงกลุ่มเป้าหมายว่าจะต้องเป็นนักท่องเที่ยวรูปแบบใดหรือประเภทไหนบ้างแต่ในหลักความเป็นจริงจากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจะเป็นกลุ่ม

นักวิชาการและข้าราชการจากหน่วยงานต่างๆของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มชาวบ้านจากชุมชนอื่นๆ ทางด้านชาวต่างชาติที่มาเยี่ยมชมก็จะเป็นชาวมาเลเซียเป็นส่วนใหญ่ โดยดูจากสมุดเยี่ยมของสวนสมรมที่มีทั้งนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่ สถาบันราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ โรงเรียนบ้านลำซิ่ง โรงเรียนหาดใหญ่บริหารธุรกิจ สำนักงานงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช สวนจิตลดา สำนักงานส่งเสริมเกษตรภาคใต้ เกษตรจังหวัดยะลา ชมรมไม้ผล อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ คณะกลุ่มผู้ใช้น้ำ ต.แหลมโดนด จังหวัดพัทลุง เป็นต้น โดยรองประธานชมรมได้เล่าว่า “ด้านการตลาด ตรงนี้เราต้องพึ่งททท.เป็นแม่แรงในการช่วยโปรโมท คนในเกาะยกก็ประกอบอาชีพตามประสา เราไม่มีความสามารถตรงนั้น แต่ถ้านักท่องเที่ยวมาเรารับรองได้เพราะทุกคนรวมผมประกอบอาชีพตรงนี้อยู่ ไม่ได้สัมผัสโลกภายนอกตอนนี้ทางสำนักงานเกษตร กับ ททท.ก็ช่วยเหลือตรงนี้ เรามีแผ่นพับแจก แจกมาเลย์แต่ก่อนมาก ตอนนี้ไม่มี คงมีสาเหตุมาจากความไม่สงบ คนไทยกลุ่มที่เข้ามาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาซึ่งเข้ามาก็ขอความอนุเคราะห์ เขาขอมาก็ให้แต่ถ้าไม่ใช่ นักศึกษาก็มีค่าตอบแทนบ้างเพราะเราต้องให้กับจุดท่องเที่ยวและบำรุงชมรม”

ด้านการเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ก็พบว่าไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์อย่างมากมาย มีเพียงแผ่นพับที่ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอจัดพิมพ์ให้เป็นเอกสารที่ใช้แจกบุคคลทั่วไป โดยนำไปไว้ที่สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอและที่ชมรมบ้างเพื่อให้ผู้ที่ต้องการข้อมูลมาขอไปศึกษาหรือติดต่อสอบถาม แต่ไม่ได้มีการกระจายไปในที่ต่างๆ เท่าไรนัก ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ก็มีบ้างแต่ไม่มาก ซึ่งนาย นพดล เพชรรัตน์ จากหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ได้เขียนในสมุดเยี่ยมของสวนสมรมในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2546 ดังนี้ “จากหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ได้เข้ามาเยี่ยมชมสถานที่แห่งนี้แล้วสามารถเขียนเป็นข่าวหน้าเกษตรได้ เพื่อเป็นการเผยแพร่และเป็นแหล่งความรู้กับคนอื่นๆต่อไปและขอขอบคุณสำหรับการต้อนรับที่อบอุ่น ” และ ปฏิมาจากทีมงานรายการบันทึกเส้นทางท่องเที่ยวได้บันทึกไว้ในสมุดเยี่ยมเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2546 ดังนี้ “ ชมสวนแล้วรู้สึกทึ่งกับภูมิปัญญาชาวบ้าน และความเก่งกาจของเจ้าของสวน ขอขอบคุณสำหรับการต้อนรับเสมือนทีมงานเป็นญาติมิตรค่ะ หมายเหตุ ออกอากาศวันที่ 4 มกราคม 2547 เวลา 06.30 - 7.00น ช่องไอทีวี ”

นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอยังได้ทำเว็บไซต์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรขึ้นคือ <http://www.kohyor.thaigov.net/> เพื่อเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่งด้วยซึ่งในด้านการประชาสัมพันธ์นี้ นายสุเทพ เกื้อสังข์ ผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้ เขต 1 จังหวัดสงขลาได้ให้ความเห็นว่า “การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ไม่มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เรารู้ว่าลูกค้าของเราคือใคร ชอบอะไรแล้วมาคิดว่าทรัพยากรที่เรามีสามารถทำให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างไร เมื่อทางชมรมไม่มีตัวเลขหรือสถิติตรงนี้ก็พัฒนาไปตามความรู้สึกโดยไม่รู้ว่าตลาดอยู่ตรงไหน ลูกค้าคือใครจึงไม่รู้ทิศทางว่าจะไปในทางใด โดยททท.มองว่าทางชมรมมีความพร้อมในการดำเนินการบริหารจัดการเพียง 50% ทางชมรมมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเป็นศูนย์ท่องเที่ยวของชมรมซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีแต่ควรขยายผลให้มากกว่านี้ โดยการสร้างเครือข่ายให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้เข้าร่วมมากกว่านี้ มิใช่จำกัดเพียงกลุ่มคนเพียงบางส่วน ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรบุคคลในเกาะยอถือว่ามีความพร้อมอยู่แล้วในการที่จะดำเนินการจัดการแต่ถ้าได้รับการบริหารจัดการที่ดีก็จะไปได้ดีกว่านี้ ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดทางการท่องเที่ยวเองมีแนวทางว่าสินค้าใดเป็นสินค้าที่พร้อมจะขายก็จะประชาสัมพันธ์และหาตลาด แต่ในส่วนของนักท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนี้ต้องรออีกระยะ ให้มีความพร้อมมากกว่านี้ ซึ่งทางการท่องเที่ยวเองผอ.คนก่อนก็ได้ลงไปช่วยเหลือในด้านการอบรมให้ความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งยังอบรมวิทยากรเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย แต่อย่างไรก็ดีในด้านการจัดการด้านพื้นที่ก็อยากให้มีการกระจายไปในหลายๆ พื้นที่มิใช่กระจุกตัวอยู่เพียงกลุ่มเดียว ส่วนที่จะให้เข้าไปชมน่าจะมีหลายๆ ส่วน ถ้านักท่องเที่ยวมามากควรมีจัดระบบหมุนเวียนและต้องดูศักยภาพในการรองรับของพื้นที่ด้วย ควรมีการหมุนเวียนกันไปซึ่งตรงนี้ทางชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอยังขาดอยู่ นอกจากนี้ทางการท่องเที่ยวเกษตรเองก็ยังคงขาดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์โรคซาร์ ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งหายไป และยังคงมาเจอกับปัญหาเรื่องความไม่สงบในจังหวัดภาคใต้ซึ่งทำให้ในด้านการท่องเที่ยวชบเซาลงไปทั้งจังหวัด”

อย่างไรก็ตาม แม้ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจะไม่ได้มีการวางแผนพัฒนาการตลาดไว้อย่างเป็นทางการอย่างธุรกิจท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ แต่เกาะยอก็มิได้เป็นสังคมปิดและชมรมเองก็มีประธานที่เป็นนักธุรกิจคนสำคัญของเกาะเป็นแกนนำในการนำชมรมไปในทิศทางที่เหมาะสมซึ่งได้แก่นาย พงษ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์ ซึ่งปัจจุบันทำหน้าที่เป็นตัวแทนประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน และยังเป็นวิทยากรรับเชิญไปตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งก็เท่ากับเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาดและประชาสัมพันธ์ไปโดยปริยาย ซึ่งนายพงษ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์ได้เล่าให้ฟังว่า “ ได้มีการประชุมในระดับจังหวัดเกี่ยวกับนโยบาย CEO ในด้านการท่องเที่ยว โดยทางผู้ว่าราชการจังหวัดมีแนวคิดที่จะต่อยอดการท่องเที่ยวเกษตรและทำหมู่บ้าน Otop เพื่อการท่องเที่ยวที่เกาะยอ โดยจะนำของที่มีอยู่แล้วมาผสมผสานกันซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวเกษตรได้รับการสนับสนุนมากขึ้น การจัดการคงดีขึ้นและจะมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาสนับสนุนและดูแลมากขึ้น ด้านการประชาสัมพันธ์เวลาผมไปประชุมหรือออกงานตามทีต่างๆ ก็พยายามประชาสัมพันธ์ให้ผู้คน

รับทราบถึงกิจกรรมที่เราทำอยู่ แต่การประชาสัมพันธ์ด้านอื่นๆยังน้อยมาก ผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยฯ คนใหม่ที่เพิ่งย้ายมาก็เห็นความสำคัญของชมรมเราก็พยายามฟื้นฟูขึ้นมา แต่หลังจากมีโรคระบาดมาการท่องเที่ยวของเราที่เงียบไปปีนี้ก็มิใช่หวั่นกลับมาอีกและยังมีปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีก ทำให้ไม่มีใครกล้ามาเที่ยว เราก็เจอผลกระทบนี้เหมือนกัน ”

4.4 ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์กลุ่มทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดของการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

4.4.1 งบประมาณ

ในการก่อตั้งการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอขึ้นนั้น งบประมาณการก่อตั้งส่วนใหญ่ได้มาจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลาและมีงบประมาณส่วนหนึ่งมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ซึ่งงบประมาณที่ได้มานั้นส่วนใหญ่เน้นไปใช้ในการก่อสร้างเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ อันได้แก่ ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยว ป้ายแสดงรายละเอียดแต่ละจุดท่องเที่ยว ป้ายแสดงแผนที่ ป้ายชื่อชมรม ทางเดินชมป่าชายเลน อาคารที่ทำการชมรม ห้องน้ำ เป็นต้น เลขาชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอกล่าวว่า “ มีงบประมาณบางส่วนที่เราอยากไปใช้ทำตรงอื่นที่สำคัญกว่าแต่เอาไปใช้ไม่ได้ต้องไปทำตามแปลนที่ช่างเขาเขียนมาให้อย่างแท่งเก็บน้ำเป็นต้น เราเห็นว่าไม่จำเป็นเพราะปัจจุบันมีทั้งประปาหมู่บ้านและประปาส่วนภูมิภาค เราไม่ได้ขาดแคลนน้ำ แต่ก็ต้องสร้าง ไปตามแปลนปรับปรุงตกแต่งสถานที่ ส่วนในพื้นที่ท่องเที่ยวเองต้องการใช้งบประมาณในการปรับปรุงตกแต่งกลับไม่มีให้ เจ้าของพื้นที่ต้องหาเงินมาทำเองและไม่มียกงบประมาณให้ในส่วนของการบริหารจัดการ และการประชาสัมพันธ์ งบประมาณปัจจุบันได้มาจากผลกำไรที่เกิดขึ้นซึ่งก็ไม่มาก และตอนนี้ก็ขาดการต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวหยุดตั้งแต่โรคระบาด และค่อยมีมาเที่ยวบ้างซึ่งนานๆครั้ง ไม่เหมือนในช่วงแรกและพอมามีปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ อีก นักท่องเที่ยวก็ไม่ค่อยมา ”

4.4.2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นขาดการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยการประชาสัมพันธ์มีเพียงสำนักงานเกษตรเป็นผู้ดำเนินการให้ ซึ่งที่ได้จัดทำไปแล้วนั้นได้แก่ ทำแผ่นพับแจก และทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ทำเวปไซด์นำเสนอไว้ให้แต่การติดต่อกลับมานั้นให้

ติดต่อไปยังหน่วยงานของรัฐ เมื่อนักท่องเที่ยวติดต่อมากกลับ ไม่มีเจ้าหน้าที่ผู้ใดให้ข้อมูลได้ก็ต้องส่งต่อมายังสมาชิกอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 ยังถือว่าไม่สมบูรณ์ ยังเพิ่งเริ่มต้นหรือยังมีสภาพที่ไม่พร้อมเท่าที่ควร จึงยังไม่จัดเข้าบรรจุในแผนประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยว โดย ผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขตภาค 1 ได้กล่าวว่า “ การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยังคงต้องรออีกระยะให้มีความพร้อมมากกว่านี้ จึงจะสามารถนำไปบรรจุแผนการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวได้ ถ้าเราประชาสัมพันธ์ไปก่อนแต่พอนักท่องเที่ยวไปจริงกลับไม่มีอะไร ทำให้เกิดผลเสียหายได้ ”

4.4.3 การตลาด

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมีสมาชิกโดยทั่วไปเป็นมีอาชีพเป็นเกษตรกร ชาวประมง ทอผ้า จึงไม่มีความรู้ด้านตลาดการท่องเที่ยวมากนักจึงดำเนินงานไปตามอัธยาศัยค่อยเป็นค่อยไป โดยผู้ประกอบการสวนสมรมกล่าวว่า “ เราเป็นชาวสวนไม่รู้เรื่องไม่รู้วิธีในการหานักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาก็ได้ทางเกษตรจังหวัดช่วยประชาสัมพันธ์ให้ ซึ่งในด้านการตลาดนั้นทางบริษัททัวร์ยังไม่ได้เอาไปบรรจุในโปรแกรมท่องเที่ยวและขายอย่างเป็นจริงเป็นจัง และทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเองก็ยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นเรื่องเป็นราว เรามีแค่แผ่นพับที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะวางไว้ที่ชมรมกับที่สำนักงานเกษตร แล้วก็ป้ายบอกถึงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะอยู่ที่ทางเข้าหมู่บ้านแค่นั้น ”

4.4.4 การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว

เนื่องจากการท่องเที่ยวเกษตรมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเยี่ยมชมบ้าง โดยเฉพาะชาวมาเลเซีย แต่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นไม่สามารถสื่อสารโดยตรงได้กับนักท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคเกิดในการสื่อสารเกิดขึ้น เจ้าของสวนสมรมกล่าวว่า “ นักท่องเที่ยวมาเลย เข้ามาเที่ยวบางทีลอดคร้วข้ามไปสวนอื่น เรบอกเขาก็ฟังไม่รู้เรื่องต้องหาไกด์ของเขามอบอกซึ่งบางทีก็หาตัวไม่เจอไม่รู้ไปไหน เจ้าของสวนอื่นเขาก็ไม่พอใจที่เข้าไปในสวนของเขา ”

4.4.5 บุคลากร

สมาชิกชมรมท่องเที่ยวเกษตรบุคลากรหลายคนแต่ที่เข้ามาดำเนินงานอย่างจริงจังและเป็นทางการเพียงไม่กี่คน โดยประธานชมรมแม้เป็นผู้นำที่มีบุคลิกภาพดี เป็นที่นำเชื่อถือและมีความเข้มแข็งพอที่จะนำชมรมได้ แต่ก็แก่นักธุรกิจต้องเดินทางตลอดและมีภารกิจในการนำชุมชน

ด้านอื่นๆ ด้วยจึงทำให้ไม่สามารถทุ่มเวลาให้ได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ได้รองประธานชมรมที่มีความสามารถคอยช่วยเหลือและดำเนินการแทนในด้านต่างๆ ด้านคณะกรรมการคนอื่นที่มีชื่อในองค์กรไม่ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจังนอกจากคณะกรรมการที่ได้รับผลประโยชน์และเห็นถึงผลของการประกอบการท่องเที่ยวเกษตร โดยรองประธานชมรมเล่าให้ฟังว่า “เรามีสมาชิกหลายคนแต่ตอนนี้ทำงานเป็น ตัวหลักๆก็มีผม ประธาน และเลขา ทุกครั้งจะมีผมอยู่ด้วยทุกเรื่อง ประธานไม่ค่อยอยู่แต่ผมจะอยู่ตลอด ดำเนินการทุกเรื่อง ประธานยังไม่รู้จุดแรกเริ่มของโครงการเพราะเป็นประธานคนที่ 2 เข้ามาเมื่อกลางปี 45 คนแรกเป็นปลัดคอยแต่ย้ายไปแล้ว เราเห็นว่าประธานเก่งเรื่องประสานงานภายนอกเลยให้เป็นประธานนำชมรม ผมเก่งเรื่องภายในและไม่ค่อยไปไหนจึงคอยดูแลและดำเนินการเรื่องต่างๆทัวๆไป ” นอกจากนี้บุคลากรในส่วนของภาครัฐที่รับผิดชอบดูแลและช่วยกันก่อตั้งชมรมก็เปลี่ยนแปลงโยกย้ายไปส่งผลให้การดำเนินงานบางอย่างไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานงานและการให้ความร่วมมืออย่างจริงจังจากเจ้าหน้าที่ขององค์กรท้องถิ่น โดยปลัดองค์กรบริหารส่วนตำบลได้ให้มุมมองว่า “ การท่องเที่ยวเกษตรเป็นของสำนักงานเกษตรซึ่งเน้นผลงานมากไปมาจัดตั้งกลุ่ม ใครมาจัดตั้งอะไร ไว้ทางอบต. ไม่กล้าเข้าไปก้าวก้าว ถ้าเขาเปิดกว้างกว่านี้ให้คนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเกษตรมาเข้าร่วม เข้ามาช่วยการท่องเที่ยวเกษตรจะก้าวหน้ากว่านี้ โดยปกติผมก็ไม่ได้เข้าไปยุ่งอะไรมากนักนอกจากเขาเชิญมา ผมจึงจะไปหรือเขาร้องขออะไรมาถ้าเราให้ความช่วยเหลือได้ก็จะช่วยไป อย่างอาจารย์ ม. ทักษิณ ก็มีความรู้เรื่องนี้และสอนวิชานี้ก็น่าจะเชิญเขา มาช่วยหรือมีอะไรก็ไปปรึกษาเขาอีกคนก็น่าจะทำให้ชมรมก้าวหน้ากว่านี้ ”

4.4.6 ความต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว

ทั้งนี้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมเกิดปัญหา ชะงักงันไปช่วงหนึ่งซึ่งปัญหาตรงนี้เกิดจากการระบาดของโรคซาร์ และต่อเนื่องมาด้วยปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่จะเดินทางมาได้ระงับและยกเลิกการเดินทาง แต่ก็ยังคงมีนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนหนึ่งเข้ามาบ้างแต่ไม่สม่ำเสมอและไม่มากเหมือนช่วงแรกที่เริ่มดำเนินการ แต่ผู้ประกอบการก็ไม่ได้หยุดนิ่งยังคงพัฒนาพื้นที่ของตนอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ เพราะถือว่าการประกอบการท่องเที่ยวเกษตรเป็นเพียงอาชีพรองที่สร้างรายได้อันน่าพึงพอใจให้ ผู้ประกอบการประมงกล่าวว่า “ ทางเราอยากทำโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้พัก แต่ให้พักที่หน้ากลางทะเล ให้เขาได้สัมผัสธรรมชาติจริงๆอยู่ใกล้ชายหาด กระชังปลา ได้ร่วมกิจกรรมจริงๆตั้งแต่เช้าที่ให้อาหารปลา พาออกไปร่วมกุ๊วไฉนั้งไฉนอน ทำกับข้าวจากปลาในกระชังที่ตักขึ้นมา ทำแกงส้มให้กินสดๆตอนนี้ผมกำลังศึกษาอยู่ว่าจะต้องทำยังไงบ้าง กำลังดูอยู่”

4.4.7 การวางแผนการดำเนินงาน

ทางชมรมท่องเที่ยวเกษตร ดำเนินงานและวางแผนงานในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินงาน แต่ไม่ได้วางแผนในระยะยาวหรือวางแผนงานในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม แต่ดำเนินงานไปเรื่อยๆ หรือแก้ปัญหาไปเรื่อยๆแบบ day by day หรือ case by case ตามปัญหาที่เกิดขึ้น ดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไปตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อความยั่งยืนที่ไม่ทำให้ทรัพยากรท่องเที่ยวช้ำเกิน หรือไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 กล่าวว่า “ การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ ไม่ได้มีการวางแผนอย่างเป็นทางการ ดำเนินงานไปตามอรรถภาพ มีปัญหาที่แก้กันไป ”

4.5 แนวทางแก้ไขปัญหา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสัมภาษณ์กลุ่มทั้งจากคณะกรรมการชมรมท่องเที่ยวเกษตร เกาะยอ นักวิชาการเกษตร ข้าราชการในท้องถิ่นและผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 ทำให้ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

4.5.1 ด้านการประชาสัมพันธ์

ด้านการประชาสัมพันธ์นั้นให้เพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่าเดิม โดยการทำแผ่นพับให้เป็นภาษาสากล และภาษาที่นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่มา ซึ่งรองรับประชาชนชมรม ฯ กล่าวว่า “ อยากให้ทำแผ่นพับเพิ่มโดยทำเป็นภาษาอังกฤษ กับภาษามลายู ให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้อ่าน เขาจะได้รู้จักชมรมเรามากขึ้นและอยากมาเที่ยว และให้อาแผ่นพับไปแจกจ่ายตามที่ต่างๆมากกว่าที่วางไว้อยู่”

4.5.2 สถิตินักท่องเที่ยว

ให้บันทึกสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว เพื่อที่จะได้รู้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาและช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากที่สุด โดยผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้เขต 1 ได้กล่าวว่า “ ชมรมต้องบันทึกสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพื่อที่จะได้รู้ว่ากลุ่มที่มาเป็นใคร อย่างไร เพื่อที่จะได้ประชาสัมพันธ์ได้ถูกกลุ่มและจะได้รู้กลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่เข้ามา” ซึ่งในปัจจุบันมีเพียงสมุดลงนามเยี่ยมชมของสวนสมรมเพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่สามารถนำมาเป็น

เกณฑ์ได้ เพราะบางครั้งก็มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพื่อเยี่ยมชมหรือดูงานสวนผลไม้เพียงอย่างเดียวแต่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมอย่างอื่นของชมรม และไม่ได้ติดต่อผ่านมายังชมรมแต่ติดต่อมายังสวนหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอโดยการขอความอนุเคราะห์

4.5.3 ประเมินผลและสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ทำการประเมินผลและสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวหลังจากที่เข้ามาเพื่อที่จะได้รับทราบข้อดีข้อเด่น เพื่อทำการปรับปรุงต่อไป โดยรองประธานชมรมให้ความเห็นว่า “ น่าจะถามความเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวว่า ชอบอะไรไม่ชอบอะไรจะได้เอาไปปรับปรุงแก้ไข ในส่วนของผู้ดูแลการท่องเที่ยวทางน้ำผมก็ถามๆนักท่องเที่ยวที่มาว่าชอบหรือเปล่า อะไรที่ไม่ชอบหรืออยากให้ทำอะไรเพิ่ม ซึ่งผมก็ได้คำตอบมาว่าอยากให้ทำโฮมสเตย์กลางน้ำ ทำให้ผมได้แนวความคิดที่จะทำต่อไป ”

4.5.4 การตลาด

ควรมีการวิงวาดตลาดจากกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว ไม่ใช่แค่รอให้ผู้สนใจติดต่อมาเองหรือรอการประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความคิดเห็นว่า “ ชมรมน่าจะไปติดต่อบริษัททัวร์ในหาดใหญ่เอาสินค้าเราไปเสนอเขาไว้ ให้เขาทำแพคเกจขายนักท่องเที่ยวมาเล สิงคโปร์ เพราะปัจจุบันการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอก็ยังไม่รู้จักเป็นที่แพร่หลายนัก ” แต่การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นตามหลักการแล้วดำเนินงานตามแนวการพัฒนาที่ยั่งยืนและตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงดำเนินงานไปตามวิถีของเกษตรกรที่ไม่ได้เน้นการขายการท่องเที่ยวเป็นหลักแต่ทำเป็นอาชีพเสริม

4.5.5 เพิ่มศักยภาพชมรม

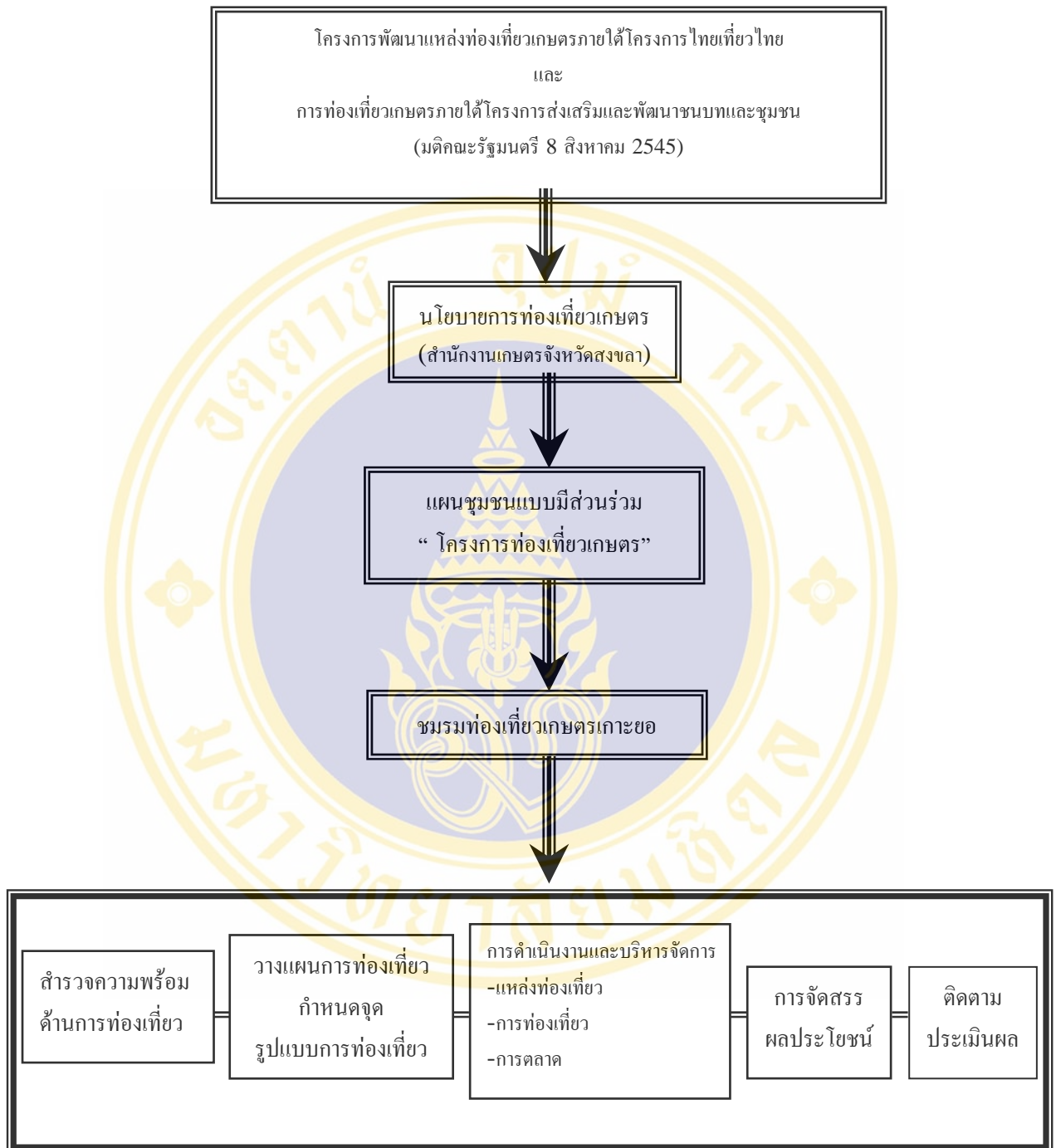
เพิ่มศักยภาพของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอให้มากกว่านี้โดยการดึงสวนอื่นๆที่มีความพร้อมมาร่วมชมรมและเปิดกว้างให้กลุ่มอื่นๆของท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในชมรม โดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกล่าวว่า “ การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจำกัดอยู่แค่ในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานเกษตร กลุ่มอื่นไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยมากมายทำให้ไม่เกิดความหลากหลายและดำเนินงานอยู่แค่ประชากรเพียงกลุ่มเดียว ”

4.6 แผนอนาคต 5 ปีของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

เนื่องด้วยการทำงานที่ไม่ได้มีการวางแผนระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรมของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอทำให้ไม่สามารถเห็นภาพอนาคตข้างหน้าของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอได้อย่างเด่นชัด แต่การดำเนินงานที่เป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและตามแนวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นทำให้การท่องเที่ยวเกษตรยังคงดำเนินงานไปเรื่อยๆ ตามวิถีของตัวเองจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ นักวิชาการเกษตร ผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และสมาชิกชมรม ทำให้ได้ทราบว่า การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอสามารถดำเนินงานไปได้เรื่อยๆตามวิถีของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีศักยภาพ และเมื่อปัญหาระดับจังหวัดอันเกี่ยวเนื่องจากความไม่สงบและปัญหาโรคระบาดระดับชาติได้หมดไปวาระการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเกษตรก็ยังคงดำเนินต่อไปได้ด้วยดีโดยคณะกรรมการชมรมท่านหนึ่งซึ่งเป็น ผู้อำนวยการโรงเรียนในชุมชนได้มองว่า “ต่อไปอาจจะมีมัคคุเทศก์น้อยเกิดขึ้น โดยให้นักเรียนได้ฝึกอบรบการเป็นมัคคุเทศก์ของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ นำเที่ยวตามส่วนต่างๆที่ชมรมได้จัดขึ้นเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและเพิ่มองค์ความรู้ของท้องถิ่นให้กับเยาวชน ทำให้เยาวชนรู้จักท้องถิ่นของตนมากขึ้นและมีความรักและหวงแหนท้องถิ่นของตน ” นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวเกษตรที่ครบวงจรคือมีที่พักหรือโฮมสเตย์เกิดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสวิถีเกษตรของชาวเกาะยอมากขึ้นและได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งขึ้น โดยผู้ประกอบการประมงกล่าวว่า “ผมได้แนวความคิดที่จะทำโฮมสเตย์กลางน้ำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาพัก และได้สัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริงโดยไม่มีใครมารบกวน ตอนแรกจะให้นักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านแต่เมื่อคุยๆ กับคนอื่นแล้วก็กลัวมีปัญห่อื่นๆ ตามมา จึงเห็นว่าทำที่หน้ากลางทะเลเหมาะที่สุดซึ่งขณะนี้ก็ได้เริ่มดำเนินการไปบ้างแล้ว” ทางนักวิชาการเกษตรได้กล่าวว่า “อนาคตน่าจะให้นักท่องเที่ยวจอดเรือไว้ที่ชมรมท่องเที่ยวเกษตร และใช้รถกลางหรือรถลากให้นักท่องเที่ยวนั่งไปเที่ยวชมตามส่วนต่างๆของกิจกรรมชมรม เพื่อลดปัญหาถนนแคบ รถใหญ่เข้าไม่ถึงกึ่งไม้จากสวนที่ยื่นออกมา และสายไฟที่พาดผ่านถนนสู่ทะเลของชาวบ้านเป็นต้น ” และผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้ เขต 1 มองว่า “เกาะยอเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในเรื่องของการท่องเที่ยวค่อนข้างดี ไม่ว่าจะทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตแต่ไม่เพียงพอต้องมีเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากกว่านี้ เพิ่มการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม ซึ่งทางตัวผมเองได้ลงพื้นที่ไปบ่อยครั้งเพื่อต้องการให้ชุมชนสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่เขาต้องการคืออะไร ปัญหา อุปสรรคคืออะไร อย่างน้อยที่สุดเราก็ได้เข้ามาช่วยเหลือ ในเรื่องการท่องเที่ยวเกาะยอก็ได้เปรียบเพราะเป็นทางผ่าน ไปจังหวัด

นครศรีธรรมราช ทำให้เดินทางได้สะดวก นักท่องเที่ยวคนไทยสามารถเดินทางมาได้ง่าย ตอนนี้คงต้องรอจังหวะและความพร้อมของชมรมอีกระยะทางเราจึงจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้” นอกจากนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า “ เกาะยอเป็นเครื่องพัฒนาคนเกาะยอได้เช่นกัน การศึกษาในโรงเรียนอาจไม่ได้พูดถึงองค์ความรู้ท้องถิ่นไว้ แต่ถ้าเยาวชนมาเป็นมัคคุเทศก์น้อย สิ่งเหล่านี้จะถูกบอกเล่าโดยปู่ย่าตายายพ่อแม่ เพื่อเป็นข้อมูลให้เยาวชนถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยว และสิ่งเหล่านี้ทำให้เยาวชนได้รู้ตัวเองรู้จักท้องถิ่นมากขึ้น ”

ภาพที่ 4.7 ประวัติความเป็นมาและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะข่อ

4.7 การวิเคราะห์ โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการในการวิเคราะห์ครั้งนี้จะพิจารณาแนวทางการจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอโดยใช้หลักคิด 7 ประเด็น คือ 1) ฐานคิดโครงการ (Project Concept) 2) การออกแบบและวางแผนโครงการ (Project Design and Planning) 3) บุคลากรของโครงการ (Project Personal) 4) การดำเนินงานของโครงการ (Project Operation) 5) 5.2.5.การบริหารและติดตามโครงการ (Project Management /Monitoring) 6) การบริหารเงินโครงการ (Project Financial Management) 7) บริบทในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ (Project Control) (ธีรเดช ฉายอรุณ : ม.ป.ป.)

4.7.1 ฐานคิดโครงการ (Project Concept)

โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเกิดขึ้นจากการจัดตั้งของหน่วยงานของรัฐโดยดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการซึ่งทำให้เกิดการยึดติดและคอยฟังฟังโดยสมาชิกชมรมนั้นก็ล้วนมาจากการเป็นสมาชิกของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลจึงทำให้สมาชิกไม่หลากหลายและไม่ได้เปิดกว้างไปสู่กลุ่มอื่นๆของชุมชนผู้ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ (Stake Holders) และถือได้ว่าเป็นเจ้าของชุมชนเช่นกัน

การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเกิดจากแนวความคิดที่มาจากรัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและมีมติให้จัดตั้งโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรภายใต้โครงการท่องเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้มาตรการส่งเสริมและพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) อันเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น คือ คำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และให้ประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยและสุขอนามัย และคำนึงถึงการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2545 : 35) และการท่องเที่ยวเกษตรเป็นการผสมผสานระหว่างการทำวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวชนบท รูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีความหลากหลายในรูปแบบดั้งเดิมไปถึงการพัฒนาสู่แนวหน้าร่วมกับทัศนียภาพของธรรมชาติอันสวยงามมาจัดให้เป็นระบบการบริหารจัดการ โดยเกษตรกรหรือชุมชนและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัส เรียนรู้ เชื่อมชมกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง ได้มีส่วนร่วมใน

กิจกรรมการเกษตร ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและประสบการณ์ โดยยึดหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของระบบนิเวศ เป็นการอนุรักษ์ฐานการเกษตรให้คงอยู่ เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจพร้อมกับพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรให้มีคุณภาพต่อไป (สร้อยศักดิ์ อาสาสมัครพกิจ, 2540:41) ด้วยเหตุนี้โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นจึงถือกำเนิดขึ้นภายใต้การสนับสนุนและดูแลของสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลาและได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 โดยเกษตรกรในพื้นที่และชาวชุมชนเกาะยอเป็นผู้บริหารจัดการชมรม ดำเนินและกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเอง ซึ่งการดำเนินงานในบางส่วนนั้นไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่เนื่องจากการที่ต้องคอยหรือต้องทำตามที่หน่วยงานรัฐที่เป็นที่เลี้ยงแนะนำเท่านั้นและหน่วยงานอื่นที่ให้ความร่วมมือนั้นก็ไม่ได้ร่วมมือกันอย่างเต็มที่เพราะเกรงว่าจะก้าวล่วงงานของกันและกัน

อย่างไรก็ดีชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจึงควรเปิดกว้างกว่านี้โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่หรือสมาชิกจากกลุ่มอื่นที่มีความพร้อมได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานหรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมด้วยเพื่อเพิ่มความหลากหลายทั้งทางความคิดและความหลากหลายของพื้นที่ท่องเที่ยว รวมถึงความหลากหลายของกิจกรรมอื่นๆ อาทิเช่นพวกเขาของที่ระลึก หรือผู้ประกอบการรายย่อยต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ควรให้เอกชน หน่วยงานราชการอื่นและนักวิชาการจากสถาบันอื่นๆ ได้เข้ามาเป็นที่เลี้ยงคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาเพิ่มเติมในการดำเนินการบริหารงานของชมรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของชมรม

4.7.2 การออกแบบและวางแผนโครงการ (Project Design and Planning)

เนื่องด้วยโครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอมีรัฐเป็นที่เลี้ยงจึงทำให้ขาดองค์กรที่หลากหลายเข้ามาช่วยในการดำเนินงานเพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องหาแนวร่วมเพิ่มเติมหรือนำคนมาเป็นภาคีเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินการซึ่งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นดำเนินงานโดยมีการออกแบบและวางแผนการดำเนินงานเพียงช่วงต้นของโครงการเท่านั้นไม่ได้มีการวางแผนดำเนินงานระยะยาวหรือวางแผนงานเป็นระยะๆ ตามหลักการของการบริหารหรือการกระทำในเชิงรุก ข้อมูลต่างๆที่คาดหวังจะเกิดขึ้นในอนาคตหรือแผนระยะยาว 5 ปีนั้นก็ไม่ได้มีการจัดทำเป็นระบบเพื่อสนับสนุนการทำแผนงาน แผนอนาคตเป็นเพียงแนวความคิดที่สะท้อนชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนแต่ยังไม่มีการผนึกกำลังร่วมกัน ยังไม่มีการทำเป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นทางการ การดำเนินการหรือออกแบบวางแผนใดๆ นั้นหากต้องรอความเข้มแข็งของชมรมก็จะไม่ทันการในการดำเนินการจัดการ อย่างไรก็ตามการเตรียมการครั้งนี้เป็นไปตามการก่อตั้ง

ชมรม ซึ่งไม่ใช่เป็นการวางแผนในเชิงรุก ในด้านการจัดการพื้นที่แต่ก็มีแผนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการเตรียมความพร้อมด้านพื้นที่ดำเนินการ ความพร้อมด้านบุคลากรความพร้อมด้านการตลาดและดำเนินการให้เป็นจริง

4.7.2.1 ขั้นตอนการเตรียมการ โดยการเตรียมการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวเกษตร เกาะยอนนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมทั้งพื้นที่ เตรียมความพร้อมบุคลากรที่จะดำเนินงานและความพร้อมด้านการตลาด โดยการเตรียมการนั้นคนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมค้นหาเรียนรู้ และกำหนดโจทย์จากปัญหาของชุมชนตามแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Assessment and Planning) และชาวบ้านได้ร่วมกันคิดร่วมกันออกความเห็นในเวทีชาวบ้านที่สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดขึ้นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นความต้องการที่แท้จริงจากเกษตรกร ซึ่งในขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ให้คนเป็นศูนย์กลาง โดยองค์กรในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการได้ร่วมคิด ร่วมสร้างและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น สังคมดีและสิ่งแวดล้อมดีมีความยั่งยืน ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ นอกจากนี้การเตรียมการทำการท่องเที่ยวเกษตรนั้นถือได้ว่าเป็นการทำตามหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือ ดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว การตระหนักถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว รวมถึงการประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

- ความพร้อมด้านพื้นที่ดำเนินการ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบด้านความพร้อมของพื้นที่แล้วเห็นว่าพื้นที่ตำบลเกาะยอนนั้นมีความเหมาะสมทั้งทางบกและทางน้ำโดยไม่จำเป็นต้องไปปรับเปลี่ยนหรือดัดแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตเพื่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด เพียงแต่ปรับปรุงรายละเอียดและเพิ่มเติมบ้างบางส่วนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาโดยมิได้ทำให้สภาพความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตเดิมๆที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใดการ โดยพื้นที่ทางบกที่เด่นๆนั้นได้แก่การทำสวนสมรม สวนผลไม้อื่น ๆอันได้แก่ละสวนละมุด และการใช้โคระในการห่อผลจำปาอะขุ่นซึ่งเป็นวิถีชีวิตแต่ดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมานาน นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าที่เป็นอาชีพที่โดดเด่นของพื้นที่ซึ่งเป็นจุดที่สามารถนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังมีวัดต่างๆที่สำคัญ

รวมถึงสิ่งก่อสร้างและศาสนสถานที่สำคัญของพื้นที่ที่มีมาแต่โบราณ วิถีทัศน์ทางทะเลให้นักท่องเที่ยวได้ชมเพื่อความเพลิดเพลินนอกเหนือจากการท่องเที่ยวเกษตร

- ความพร้อมด้านบุคลากร บุคลากรถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งผลการดำเนินงานว่าจะสำเร็จหรือสามารถดำเนินการไปในทิศทางใดของการท่องเที่ยว การสร้างความพร้อมของผู้ดำเนินงานถือเป็นส่วนสำคัญอีกประการของการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในส่วนของการจัดการและผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีจุดยืนบนฐานของการจัดการอย่างยั่งยืนที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมชุมชนไว้ โดยหากมุ่งเน้นแต่รายได้ทางเศรษฐกิจผู้ดำเนินงานท่องเที่ยวอาจใช้วิธีการหลากหลายดึงนักท่องเที่ยวเพื่อให้เข้ามาท่องเที่ยว มีการจัดฉากต่างๆ เพื่อกระตุ้นกระแสท่องเที่ยว โดยไม่ได้ยึดหลักตามแนวทางที่ตั้งไว้ อาจเกิดปัญหาความล่มสลายของการท่องเที่ยวเกษตรได้ในอนาคต โดยการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรนั้นได้ทำการคัดเลือกแกนนำและคณะกรรมการมาดำเนินงาน มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตร โดยความร่วมมือของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้ เขต 1 ที่มาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร การวางแผนงานและพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ในรูปแบบต่างๆของการท่องเที่ยว

- ความพร้อมด้านการตลาด วิชชุตา ให้เจริญ (2546: 110) กล่าวไว้ว่า การตลาดธุรกิจใดๆ ก็ตาม คือ การทำให้สินค้าของตนเป็นที่นิยมของผู้บริโภค เพราะเมื่อสินค้าเป็นที่นิยมการซื้อหาและอัตราส่วนครองตลาดก็จะเพิ่มสูงขึ้นตามมา เราจึงมักพบเห็นหลากหลายวิธีการที่ธุรกิจนำมาใช้เพื่อกระจายสินค้าของตนไปสู่ผู้บริโภค หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้สินค้าของตนเดินทางไปหาผู้ซื้อให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ แต่ธุรกิจท่องเที่ยวมีลักษณะพิเศษตรงกันข้ามกับธุรกิจประเภทอื่นๆ ตรงที่ผู้ซื้อจะต้องเดินทางมาหาสินค้าหรือมาซื้อสินค้า ณแหล่งกำเนิดด้วยตัวของผู้ซื้อเอง สินค้าของธุรกิจท่องเที่ยวก็คือทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งทีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ส่วนผู้ซื้อ คือ นักท่องเที่ยวนั่นเอง การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงไม่ได้คำนึงด้านการตลาดมากสักเท่าใดเพราะไม่ได้ทำการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจหลัก แต่เป็นอาชีพเสริมที่รองรับการใช้วัตถุดิบจากอาชีพหลักที่มีอยู่แล้วอย่างไรก็ดีแม้ไม่ได้วางแผนพัฒนาด้านการตลาดไว้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนเหมือนธุรกิจทั่วไป แต่ก็ถือว่าเป็นจุดแข็งอีกประการของพื้นที่เกาะขอม เพราะการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นแสดงว่าต้องการเข้ามาศึกษาและสัมผัสขนบธรรมเนียมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่โดยพร้อมที่จะทำตามแนวทางที่ทางพื้นที่กำหนดไว้ เท่ากับเป็นกลไกที่คัดนักท่องเที่ยวที่ต้องการเที่ยวในแนวเชิงอนุรักษ์ให้เข้ามา

4.7.2.2 ขั้นตอนการดำเนินการ ภายหลังจากการออกแบบเตรียมความพร้อมของชุมชน พื้นที่และการตลาดแล้ว ในขั้นตอนของการดำเนินงานจึงเป็นเรื่องของการลงมือปฏิบัติจริงตามแผนงานที่ได้เตรียมไว้โดยเกษตรกรและคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการเองภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดจากนักวิชาการเกษตรของสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลาที่คอยเป็นที่ปรึกษาและให้คำปรึกษา

การออกแบบและวางแผนโครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นเป็นการออกแบบและวางแผนการดำเนินในระยะต้นหรือระยะเริ่มดำเนินโครงการเท่านั้น ซึ่งก็ดำเนินและปฏิบัติไปได้ด้วยดีแต่ไม่ได้มีแผนระยะกลาง ระยะยาวหรือแผนอนาคต 5 ปีที่เป็นรูปธรรมหรือแผนงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นทางการ และเนื่องจากรัฐเป็นที่เล็งจึงขาดความหลากหลายหรือขาดการช่วยเหลือจากองค์กรอื่น ทิศทางการดำเนินงานของชมรมจึงเป็นแบบค่อยๆเป็นไป ซึ่งไม่ทันกับวิถีโลกแต่ก็เป็นที่ไปในแนวทิศทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ดีควรมีการวางแผนงานเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเพื่อจะได้มีแนวทางในการดำเนินการจัดการไปอย่างมีทิศทางและควรจัดวางแผนเชิงรุกโดยไม่ต้องรอความเข้มแข็งของชมรม

4.7.3 บุคลากรของโครงการ (Project Personal)

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนี้ถือว่าดี มีผู้นำที่ดี มีความเข้มแข็ง แต่มีคณะกรรมการและสมาชิกที่เข้ามาดำเนินการอย่างแท้จริงนั้นเพียงไม่กี่คน ดังนั้นการจะดำเนินการขยายผลจึงต้องมีการสร้างคน และสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนเพื่อมาเป็นกำลังในการดำเนินกิจกรรมของชมรมให้ก้าวหน้า

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นเกิดขึ้น ภายใต้การดูแลของสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา ฉะนั้นคณะกรรมการส่วนใหญ่จึงมาจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเป็นหลัก แต่ก็ถือว่าดีว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถพอที่จะดำเนินการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเพราะการท่องเที่ยวเกษตรเน้นการกิจกรรมจากการเกษตรเป็นหลักในการดำเนินการท่องเที่ยว สมาชิกชมรมที่เป็นเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรเองก็ดำเนินวิถีชีวิตทางการเกษตรเป็นหลักอยู่แล้วจึงไม่เป็นเรื่องยุ่งยากหรือลำบากใจนักที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สั่งสมมาให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชุมชน ซึ่งเจ้าของสวนชมรมที่เป็นสวนผสมปลูกผลไม้หลากหลายชนิดนั้นก็เป็นประธานชมรมไม่ผล และเป็นแกนนำหลักที่สำคัญคนหนึ่งของชมรม สามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการทำสวนผสม การสาธิตการแต่งแต่งต่อยอดตองกิ่งและสาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพให้แก่ักท่องเที่ยวโดยเป็นผู้บรรยายกิจกรรมต่างๆ ในสวนของตนด้วยตนเอง นอกจากนี้กิจกรรมเด่นอีกอย่างของพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนี้คือ การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง ซึ่งเจ้าของกระชังที่เป็นจุดท่องเที่ยวหลักอีกจุดนั้นได้รับการคัดเลือกให้เป็นรอง

ประธานชมรม และยังเป็นประธานชมรมประมงและชมรมเรือหางยาวของเกาะซึ่งรองประธานท่านนี้ถือได้ว่าแก่นนำหลักที่สำคัญในการดำเนินการและจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม โดยคุณได้จากการที่เป็นผู้ประสานงานกับองค์กรของรัฐในการดำเนินงานด้านต่างๆของชมรม เป็นผู้ที่ดำเนินการรับการจองจากนักท่องเที่ยว เป็นผู้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมแก่ผู้ที่สนใจต้องการข้อมูลเรื่องการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำชมและบรรยายการเลี้ยงปลากระชัง การชมการกัญไชนั่งไชนอนและวิถีธรรมชาติด้วยตนเอง กรรมการอีกท่านเป็นปราชญ์ชาวบ้านเป็นประธานสภาวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็ได้มาทำหน้าที่มีคุณเทศก์ท้องถิ่นและได้รับการอบรมการนำเที่ยวจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตภาคใต้ เขต1 สงขลา จากที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านมีความรู้ในขนบธรรมเนียม ประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่แล้วทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้ด้านนี้ให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีและจากอุปนิสัยที่สนุกสนาน ชอบการพบปะผู้คนทำให้สามารถนำนักท่องเที่ยวลงพื้นที่ได้ มีการนำหนังตะลุงมาร้องรำในขณะนำนักท่องเที่ยวลงพื้นที่สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยวและเกิดความเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้คณะกรรมการสำคัญท่านอื่นที่ร่วมกันบริหารนั้นส่วนหนึ่งก็เป็นประธานจากชมรมต่างๆอันได้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ประธานชมรมทอผ้ากลุ่มราชวดี ประธานชมรมผู้ค้าหนังปลาเป็นต้น และยังมีข้าราชการในพื้นที่อันได้แก่ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียนในท้องถิ่นยังมาเป็นการให้คำปรึกษาและร่วมดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมด้วย ส่วนประธานชมรมการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมนั้นเป็นนักธุรกิจที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีมุมมองที่สามารถนำชมรมให้ดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสม มีการออกไปพบปะสังคมนอกและประชุมสัมมนาหน่วยงานราชการของจังหวัดอยู่เป็นประจำ จึงถือได้ว่าเป็นตัวแทนสำคัญของชมรมในการไปประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชมรม นอกเหนือจากที่ได้ประชาสัมพันธ์อยู่แล้ว

แต่อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมเจริญก้าวหน้าขึ้นควรต้องมีการเพิ่มบุคลากรและเพิ่มศักยภาพของชมรมโดยการเปิดโอกาสให้บุคลากรอื่นๆในท้องถิ่นนอกเหนือจากสมาชิกของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเกาะขอมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ทั้งยังเปิดโอกาสให้ส่วนอื่นๆและกระชังปลาอื่นๆในพื้นที่ที่มีความพร้อมได้เข้าร่วมและเปิดกว้างให้กลุ่มอื่นๆของท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกชมรม เพื่อที่จะทำให้ชมรมได้มีกำลังคนเพิ่มขึ้น นับว่าเป็นการขยายผลและเพิ่มองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้มากขึ้นด้วย

4.7.4 การดำเนินงานของโครงการ (Project Operation)

คณะกรรมการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นได้มีการดำเนินงานไปตามแผนงานที่ได้วางไว้ในระยะเริ่มแรก แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ไม่มีการบรรจุลงในแผนของการท่องเที่ยวของจังหวัด จึงทำให้เกิดภาวะชะงักงันของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวอย่างไม่ต่อเนื่อง

การดำเนินงานของชมรมท่องเที่ยวเกษตรนั้นเริ่มต้นจากการไปศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวเกษตรในพื้นที่ของจังหวัดอื่นอันได้แก่นครปฐม สมุทรสงคราม เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นมีโครงสร้างการจัดการด้านการเกษตรคล้ายคลึงกับพื้นที่เกาะยอ ซึ่งทำให้เกษตรกรสามารถมองเห็นภาพและสามารถดูเป็นตัวอย่างเพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับพื้นที่ของตนได้ การได้ไปศึกษาดูงานนั้นถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ พัฒนาทักษะและยกระดับการรับรู้ของเกษตรกรและเป็นการชักนำคนในชุมชนให้ออกไปเรียนรู้ประสบการณ์จริงจากชุมชนตัวอย่างอื่นที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว การเรียนรู้จากของจริงเป็นการช่วยเพิ่มพูนด้านความคิดและเพิ่มความสามารถในการดำเนินการบริหารจัดการ โครงการของตัวเอง โครงการท่องเที่ยวเกษตรมีหน้าที่และหลักในการดำเนินงานคือ 1) บริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรตำบลเกาะยอให้เป็นไปอย่างมีระบบ 2) รวบรวมข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการท่องเที่ยวของตำบลเกาะยอเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว 3) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่โครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวตลอดจนการต้อนรับและสร้างทัศนคติที่ดีแก่นักท่องเที่ยวและชุมชนในตำบลเกาะยอ ร่วมส่วนราชการในท้องถิ่น และ 4) ประสานงานกับนักท่องเที่ยวและส่วนราชการ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวตลอดจนควบคุมดูแลให้การทำงานแต่ละจุดดำเนินไปได้ด้วยดี

โดยรายการเที่ยวนั้นมี 2 รายการคือ รายการที่ 1 ใช้เวลาครึ่งวัน นั่งเรือหางยาวชมทิวทัศน์ธรรมชาติและวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ขึ้นฝั่งสักการะศาลเจ้าไต่ก้ง และชม/ชิมจำปาตะขุน การจักสานโคระห่อผลจำปาตะขุน รายการที่ 2 ใช้เวลาครึ่งวัน โดยนักท่องเที่ยวเลือกชม 3 จุด คือ สวนสมรม ผ้าทอเกาะยอ สาหร่ายผมนาง วัดท้ายขอ ปลากระพงในกระชัง จำปาตะขุน/ศาลเจ้าไต่ก้ง สวนสมเด็จพระเจ้าเกาะยอและสวนละมุด

การดำเนินการนำเที่ยวนั้นแรกเริ่มเมื่อนักท่องเที่ยวติดต่อทำการจองวันเที่ยวและกำหนดวันเรียบร้อยแล้วนั้นทางคณะกรรมการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชมรมจะทำการประชุมก่อนวันที่นักท่องเที่ยวจะลงมาพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมของการนำเที่ยวและจัดแบ่งงานกันทำตามสายงานที่ได้จัดแบ่งไว้และในวันนี้นักท่องเที่ยวมา ก็ได้ประสานงานกับทางองค์กรท้องถิ่น เพื่อเชิญข้าราชการปกครองในท้องถิ่นมาเป็นประธานหรือมาเป็นคณะกรรมการร่วมกันต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ในฐานะที่เป็นเจ้าบ้าน การนำนักท่องเที่ยวลงพื้นที่นั้นจะมีมีวัตถุประสงค์ท้องถิ่นเป็น

ผู้ดูแลนักท่องเที่ยวตลอดรายการนำลงพื้นที่และส่งต่อไปให้กับเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวดำเนินรายการนำเที่ยวต่อไปโดยตัวมัคคุเทศก์เองก็ยังคงดูแลอยู่ด้วยเพื่ออำนวยความสะดวกและบริการความช่วยเหลือต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว

ซึ่งในการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวเกษตรในทุกขั้นตอนและการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นนั้น คณะกรรมการและสมาชิกชมรมเป็นผู้จัดการทุกอย่างด้วยตัวเองทุกขั้นตอนและถือได้ว่าการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นนี้บรรลุผลตามเป้าหมาย แต่ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องและขาดการประสานงานที่ดีรวมถึงไม่ได้มีการวางแผนงานในระยะยาวประกอบกับเจอปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ซึ่งผลกระทบทำให้นักท่องเที่ยวขาดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องทั้งๆ ที่ในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงไม่ได้มีปัญหาในเรื่องความไม่สงบ ด้วยเหตุนี้จึงควรประชาสัมพันธ์ให้โลกภายนอกได้รับทราบว่ามีพื้นที่ไม่ได้มีปัญหาสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้เหมือนแต่ก่อน

4.7.5 การบริหารและติดตามโครงการ (Project Management /Monitoring)

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมจัดการบริหาร โครงการไปได้ด้วยดีแต่ขาดการประเมินผลอย่างเป็นทางการซึ่งการทำงานที่ขาดการตรวจสอบและประเมินผลนั้นจะทำให้ขาดความเข้มแข็งและขาดข้อมูลสำคัญที่จะนำมาปรับปรุงและพัฒนาชมรมให้ดำเนินงานไปได้ดีขึ้น

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรนั้นนับได้ว่าการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมสามารถดำเนินการได้เพียงส่วนหนึ่งกล่าวคือการวางรูปแบบการท่องเที่ยวและการจัดการในโครงสร้างหลักๆ มาจากองค์กรภายนอก โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพียงการพิจารณาร่วมกันตัดสินใจในข้อเสนอที่มีให้เลือกร่วมกันและร่วมรับผลประโยชน์แต่การประเมินติดตามผลของการดำเนินงานนั้นในทางปฏิบัติยังปฏิบัติได้ไม่เป็นทางการนัก ยังขาดการประเมินผลจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่แต่ด้านตัวคณะกรรมการเองก็ติดตามประเมินผลโดยการพูดคุยกันในที่ประชุมบ้างตามวาระและโอกาสอันควร ส่วนการบริหารจัดการของเจ้าของสวนนั้นก็สามารถทำได้คือได้จัดเตรียมพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ มีจุดสาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพ มีการสาธิตและบรรยายกิจกรรมภายในสวนของตนมีการนำชมสวนและทำกิจกรรมภายในสวนร่วมกับนักท่องเที่ยวมีการจัดมุมพักผ่อนที่มีน้ำชากาแฟเครื่องดื่มต่างๆ ไว้บริการรับนักท่องเที่ยวพร้อมทั้งจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์จากสวนและจากชมรมไม้ผลและยังมีการจัดสร้างห้องน้ำไว้บริการนักท่องเที่ยวด้วย ซึ่งராไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเกษตรต้องมีการบริหารจัดการที่ดีจากบุคคล 3 กลุ่มอันได้แก่ เจ้าของสวน ผู้จัดนำเที่ยวรวมถึงมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยวโดยบุคคลทั้ง 3 กลุ่มมีแนวทางบริหารจัดการดังนี้คือ 1) เจ้าของสวนต้อง จัดเตรียมสถานที่นำชม ควรเป็นเส้นทางรอบ หากมีมุมสาธิตควร

จัดเจ้าหน้าที่เตรียมสาธิตให้ชม และควรมีมัคคุเทศก์นำชมสวน เพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้อง แก่นักท่องเที่ยว จัดมุมสถานที่พักผ่อน มุมบริการอาหารและเครื่องดื่ม มุมจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ ของที่ระลึกด้วย ทั้งของสวนและของเพื่อนบ้านใกล้เคียง (เพื่อกระจายรายได้) พร้อมราคาที่ชัดเจน จัดเตรียมอุปกรณ์ทิ้งขยะ โดยแยกขยะเปียก ขยะแห้ง และมีการจัดห้องสุขาที่สะอาด 2) ผู้ประกอบการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ต้องรอบรู้สถานที่สวนนั้นอย่างละเอียด เพื่อให้ข้อมูล การตัดสินใจและการเตรียมตัวแก่นักท่องเที่ยวได้ และรู้ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามในการเที่ยวสวน เกษตร และถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจก่อนเดินทาง หลังจากการนำชมควรหาเวลาให้ นักท่องเที่ยวมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประมาณ 10 – 20 นาที ระหว่างการเดินทางกลับหรือ เป็นการประเมินผลการชมสวนนั้นๆเพื่อนำไปปรับปรุงได้ และ3) การเตรียมตัวของนักท่องเที่ยว ต้องมีการเตรียมตัวเดินทางและเตรียมอุปกรณ์ของผู้จัดรายการแนะนำและปฏิบัติตาม ข้อแนะนำและข้อห้ามของแต่ละสถานที่ เพราะต้นไม้และธรรมชาติรอบด้านนั้นมีความเปราะบาง มี โอกาสติดเชื้อจากผู้ไปเยือนได้ ในทำนองเดียวกันหากนักท่องเที่ยวบางคนภูมิแพ้ต่อยาฆ่าแมลงง่าย ต้องระมัดระวังในบางช่วงที่เจ้าของสวนฉีดยาป้องกันแมลงและเชื้อราที่สามารถทำลายต้นไม้ได้ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวที่ไปเยือนมีสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาด สวยงาม แต่อย่างไรก็ดีการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนับว่ามีปัญหาด้านการตลาด กล่าวคือ ตลาดการท่องเที่ยวของชมรมยังไม่กว้างเท่าที่ควรยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากมายเพราะเป็น การดำเนินงานตามเศรษฐกิจพอเพียงและตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงค่อยเป็นค่อยไป ผู้ประกอบการนำเที่ยวหรือบริษัททัวร์จึงยังไม่รู้จักหรือให้ความเชื่อมั่น โดยศูนย์ประสานงานการ ท่องเที่ยวเกษตร (2544:50) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตรว่า บริษัททัวร์นับได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการ ท่องเที่ยวเกษตรเป็นอย่างมากเพราะจะเป็นผู้ตัดสินใจในการพานักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมแหล่ง ท่องเที่ยวเกษตรของเราได้ปีหรือเดือนละกี่ครั้งแต่ละครั้งจะมีนักท่องเที่ยวประมาณกี่คน เพราะฉะนั้นถ้าเราสามารถทำให้นักคลกลุ่มนี้เกิดความเชื่อมั่นหรือแน่ใจว่าแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ของเราหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรของเราเป็นสิ่งที่น่าสนใจ หรือดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวของ เขาได้ เขาก็จะพานักท่องเที่ยวเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวของเรา เขาก็จะมีเทคนิค วิธีการในการหว่าน ล้อมหรือกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากมาดู อยากมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวของเรา ภายหลัง การดำเนินงานแล้วการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนควรต้องมีการสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน การประเมินงานนั้นจะทำให้ได้รับรู้ถึงปัญหา อุปสรรคและวิธีการแก้ไขปัญหา เพื่อจะได้นำมาใช้ ในการวางแผนและพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป แต่ทางชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนยังมีได้ปฏิบัติหรือทำ อย่างจริงจังในชั้นตอนนี้ โดยมากทำเพียงแค่พูดคุยกันเองในกลุ่มสมาชิกบางคนแต่ไม่ได้มีการ

ประเมินผลอย่างเป็นทางการและไม่ได้มีการประเมินผลจากนักท่องเที่ยวว่ามีความพึงพอใจหรือไม่ พึงพอใจอย่างไร มีความคิดเห็นว่าจะปรับปรุงหรือขึ้นชอบอะไรในการได้มาเยี่ยมชมพื้นที่เกษตร เพื่อที่จะได้หาจุดด้อย จุดแข็งเพิ่มเติมจากที่เป็นอยู่และนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยมากในที่ประชุม ซึ่งจะประชุมกันเพียงเดือนละครั้ง วาระการประชุมก็จะเป็นเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่เข้ามาท่องเที่ยวและผลสรุปก็คือได้แต่รอคอยคูสถานการณ์ต่อไป และเป็นวาระว่าจะปรับปรุงหรือพัฒนาอะไรเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ วาระการประชุมหรือติดตามงานที่ทำมาไม่ค่อยได้ปฏิบัติเท่าใด แต่ในขณะที่รอคูสถานการณ์นั้นคณะกรรมการก็มีได้หยุดเฉย ยังคงดำเนินงานไปเรื่อยๆ ยังคงมีการประชุมประจำเดือนอยู่ตลอด ทางเจ้าของพื้นที่ที่เป็นจุดท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นสวนสมรมหรือจุดดูปลาพะงในกระชังก็ยังคงปรับปรุงและปรับแต่งพื้นที่อยู่เสมอเพื่อความเหมาะสม โดยจุดท่องเที่ยวทางน้ำ นอกจากล่องเรือชมวิวทิวทัศน์ เยี่ยมชมคูการเลี้ยงปลาพะงในกระชังและชมการกู่ไชนั่งไชนอนแล้วปัจจุบันได้พัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวโดยดำเนินการทำโฮมสเตย์หรือที่พักกลางน้ำขึ้นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาค้างคืนและสัมผัสชีวิตท่ามกลางธรรมชาติอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นการดำเนินการทำโฮมสเตย์นั้นวิษุตา ให้เจริญ อ่างใน ภราดร พัทธวิเชียร (2546 :27) ซึ่งได้กล่าวถึงการดำเนินการทำโฮมสเตย์ว่า การท่องเที่ยวเปรียบเหมือนดาบสองคมคือมีทั้งคุณและโทษชุมชนควรระลึกละอู่เสมอว่าอาชีพหลักของชุมชนคือ การกสิกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในชุมชน ส่วนการท่องเที่ยวเป็นตัวเสริมรายได้เท่านั้น เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนการท่องเที่ยวก็ไม่ได้ช่วยทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น ซึ่งการดำเนินการทำโฮมสเตย์ของผู้ประกอบการในขณะนี้ยังเป็นเพียงจุดเริ่มต้น ซึ่งคงต้องระวังในเรื่องของวิธีการดำเนินงานและปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นมาหากดำเนินการไม่ถูกต้องหรือไม่ดำเนินการตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและหรือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการใช้พื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งจะเป็นเรื่องของกฎหมายการใช้พื้นที่ชายฝั่งที่ผู้ประกอบการ โฮมสเตย์กลางน้ำต้องศึกษาแต่อย่างไรก็ดีแม้ว่าปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่น้อยเพราะผลกระทบจากสถานการณ์ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่ก็ถือได้ว่าการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอยเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเป็นการดำเนินการไปอย่างเศรษฐกิจพอเพียงค่อยเป็นค่อยไปและการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเกษตรนั้นก็ถือว่าเป็นเพียงอาชีพเสริมของเกษตรกรที่จัดตั้งชมรมขึ้นเพื่อเสริมรายได้ให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่น โดยนำทรัพยากรทางการเกษตรที่มีอยู่แล้วมาทำให้เกิดประโยชน์เพิ่มมากขึ้นแต่อาชีพหลักยังคงเป็นการดำเนินวิถีชีวิตทางการเกษตรและการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวไม่มากนักนับว่าเป็นผลดีอีกประการคือทรัพยากรที่มีอยู่ไม่ซ้ำและวิถีชีวิตคนในท้องถิ่นไม่โดนกระทบมากจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือก่อให้เกิดผลกระทบอันไม่พึงประสงค์ใดแก่คนในชุมชน

อย่างไรก็ดีการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นจำเป็นต้องมีการตรวจสอบผลการดำเนินการและประเมินออกมาอย่างเป็นทางการเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาและปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้นและเจริญก้าวหน้าไปในทิศทางที่ดีขึ้น

4.7.6 การบริหารเงินโครงการ (Project Financial Management)

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นงบประมาณส่วนใหญ่ที่ได้มาดำเนินการนั้นมาจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา และงบประมาณสมทบบางส่วนมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ซึ่งในส่วนนี้ขาดการประสานแผนงบประมาณทำให้ขาดการสร้างตลาดการท่องเที่ยว

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเป็นชมรมที่ดำเนินการโดยเกษตรกรในชุมชน โดยมีการคัดสรรและจัดตั้งคณะกรรมการชมรมขึ้นเพื่อดูแลและบริหารจัดการชมรมในเรื่องต่างๆ รวมถึงการเงินของชมรมโดยงบประมาณส่วนแรกที่ได้มาดำเนินการกิจกรรมของชมรมนั้นมาจากสำนักงานเกษตรจังหวัดและมีส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลมาสมทบแต่รายได้อื่นๆที่ได้มาเพื่อนำมาบริหารจัดการโครงการนั้นมาจากเงินชมรมที่เป็นรายได้ที่มาจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรรายรับและรายจ่ายในส่วนนี้คณะกรรมการชมรมมีอำนาจในการบริหารอย่างเต็มที่โดยพิจารณา การใช้จ่ายเงินและตรวจสอบการจัดการการเงินอย่างสม่ำเสมอโดยจะอยู่ในวาระการประชุมประจำเดือนทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอแต่มีเงินอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นเงินงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐที่ส่งเสริมให้ดำเนินการการท่องเที่ยวเกษตร เงินในส่วนนี้จะถูกตั้งขึ้นและกำหนดให้ใช้จ่ายไปตามแบบแผนที่จัดตั้งไว้ อาทิเช่นการปรับปรุงตกแต่งชมรม สถานที่จอดรถ สร้างห้องน้ำ ถังเก็บน้ำ ทำเทียบเรือ ทางเดินเข้าชมป่าชายเลนป้ายชมรม ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว ตามจุดท่องเที่ยว ป้ายบอกจุดท่องเที่ยว เป็นต้นโดยงบประมาณในส่วนนี้เจ้าหน้าที่เกษตรจะเป็นคนคอยดูแลและให้คำปรึกษาอยู่ตลอด เพื่อที่จะได้ปฏิบัติและทำตามแบบแผนที่ได้จัดวางไว้ ซึ่งสิ่งก่อสร้างบางอย่างนั้นไม่มีความจำเป็นต่อพื้นที่และในบางส่วนเช่นการประชาสัมพันธ์เพื่อหาตลาดซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นก็ไม่ได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่วนนี้

การบริหารจัดการเงินโครงการนั้นนอกจากงบประมาณที่ได้ให้เพื่อจัดตั้งชมรมควรมีเพื่อการประชาสัมพันธ์ด้วย เพราะโครงการเกิดขึ้นแต่ไม่มีการประชาสัมพันธ์ก็จะไม่มีผู้คนรับทราบว่ามีการดำเนินการอะไรเกิดขึ้น หรือทำกิจกรรมอะไรอยู่ ด้านการก่อสร้างต่างๆ ซึ่งได้บรรจุลงในแผนการก่อสร้างนั้นบางอย่างที่ไม่จำเป็นก็ไม่ควรทำเพราะสิ้นเปลืองงบประมาณและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดที่เหมาะสมต่อพื้นที่แต่ควรนำงบประมาณส่วนนั้นไปทำประโยชน์หรือทำในสิ่งที่ชมรมต้องการแต่ขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชมรมมากกว่า

4.7.7 บริบทในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ (Project Control)

การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรในพื้นที่ตำบลเกาะยอนั้น เป็นการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรในพื้นที่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร โดยเกษตรกรดำเนินวิถีชีวิตในอาชีพของตนไปตามปกติเป็นหลัก ต่อเมื่อมีนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาจึงได้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางการเกษตรขึ้น ซึ่งในช่วงที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่นั้นก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาหรือสร้างความเดือดร้อนใดให้กับคนในท้องถิ่นที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมท่องเที่ยวเกษตร

การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นก็ได้สร้างผลกระทบใดอันไม่พึงใจแก่ชาวชุมชน ชาวชุมชนก็ยังคงวิถีชีวิตของตนไปตามปกติมิได้มีการต่อต้านหรือขัดขวางไม่ให้มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตร แต่ในปัจจุบันพื้นที่ในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางภาครัฐกิจและการท่องเที่ยวไปทั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมถึงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอด้วยก็ตาม จึงทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม เรียนรู้และดูงานของชมรมน้อยมากและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรมยังคงดำเนินต่อไป

ในปัจจุบันการเดินทางเข้ามาสู่พื้นที่ตำบลเกาะยอนั้นยังคงสะดวกมากยิ่งขึ้นเพราะได้มีการก่อสร้างสะพานติณสูลานนท์เพิ่มขึ้นเป็นสะพานคู่รวมถึงการขยายเพิ่มช่องทางจราจรเสร็จสิ้น ทำให้ถนนกว้างขวาง การสัญจรไปมาสะดวกและปลอดภัยขึ้นกว่าเดิม

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม ถือได้ว่าเกาะขอมมีปัจจัยหลายอย่างที่มีสภาพเอื้อให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม แต่ในช่วงที่ลงไปทำการศึกษาดูงานที่ชมรมท่องเที่ยวเกษตรได้เจอผลกระทบจากการระบาดของโรคซาร์และต่อเนื่องมาถึงปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เกิดภาวะซังกันของการท่องเที่ยวแต่อย่างไรก็ดีชมรมการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมนั้นไม่ได้หยุดนิ่งเพียงแค่นั้น แต่ได้พยายามที่จะพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ท่องเที่ยวให้มีสภาพที่น่าสนใจและน่าท่องเที่ยวต่อไปเรื่อยๆ โดยผู้วิจัยทำวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม 2) เพื่อศึกษาถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังอภิปรายผลโดยจากการศึกษาทำให้เห็นว่า

5.1 อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม ถือได้ว่าพื้นที่ตำบลเกาะขอมมีปัจจัยหลายประการที่เอื้อให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเกษตร และทำให้การท่องเที่ยวเกษตรสามารถดำเนินการไปได้เรื่อยๆตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเกษตรมีศักยภาพ อันได้แก่ ทุนทางบุคคล ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจและทุนภายนอก

5.1.1 ทุนทางบุคคล

ชุมชนเกาะขอมนับว่าโชคดีที่มีปัจเจกบุคคลที่สำคัญต่อท้องถิ่นหลายคนซึ่งบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลที่มีศักยภาพและความสามารถที่น่าพาชุมชนและทำให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนอยู่ได้ โดยบุคคลเหล่านี้ได้มาร่วมกันดำเนินงานบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมซึ่งส่งผลให้

การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมมีศักยภาพในการดำเนินงานในระดับหนึ่ง แม้ว่าคณะกรรมการในชมรมจะเป็นบุคคลในระดับที่มีความสำคัญในท้องถิ่นและเป็นคนเก่าคนแก่ที่มีอายุในระดับหนึ่งที่ชาวชุมชนให้ความนับถือแต่ก็สามารถลงมาดำเนินการและดำเนินงานร่วมกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชนที่มีหัวก้าวหน้าและยอมรับในสิ่งใหม่ๆ ของนวัตกรรมของโลกได้โดยไม่มีปัญหาซึ่งก็ส่งผลดีต่อชุมชนและส่งผลในเชิงบวกต่อการดำเนินงานและจัดการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม บุคลากรในชมรมที่เป็นแกนนำสำคัญในชมรมนั้นมีทั้งข้าราชการครูที่เกษียณอายุแล้วได้รับตำแหน่งเกษตรกรดีเด่นในชุมชน ประธานสภาวัฒนธรรมท้องถิ่นผู้ทำการฟื้นฟูและอนุรักษ์รักษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหาย รองประธานสภาวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนในชุมชน และในคณะกรรมการชุดแรกนั้นยังรวมถึงอดีตกำนันดีเด่น ผู้ซึ่งได้ตำแหน่งนักปกครองและนักพัฒนาท้องถิ่นดีเด่นอีกตำแหน่งด้วย นอกจากนี้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถที่เข้ามาดำเนินการนั้นมีทั้งนักธุรกิจหัวก้าวหน้าที่มีความสามารถนำชมรมให้ดำเนินงานไปได้ในทิศทางที่เหมาะสม ทั้งยังเป็นตัวแทนของชุมชนในการประสานงานกับหน่วยงานของจังหวัด ได้เข้าประชุมในระดับสำคัญๆ ของจังหวัดอยู่เสมอและรับนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดมาปฏิบัติในหลายโครงการ ยังมีประธานชมรมต่างๆ อันได้แก่กลุ่มประมงและเรือหางยาว ซึ่งเป็นนับว่าเป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลังกล้าทำและกล้าลองในสิ่งใหม่ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินตามชีวิตตนเอง ซึ่งนอกจากจะกล้าคิด กล้าทำในสิ่งใหม่ๆ แล้วยังพัฒนาตัวเองอยู่เสมอโดยเข้าร่วมกับสมาพันธ์ประมงพื้นบ้าน เพื่อติดตามข่าวสารและการร่วมกันแก้ปัญหาหน้าเสียหายหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมในทะเลสาบสงขลา และศึกษาหาความก้าวหน้าเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรอยู่เสมอ ซึ่งเห็นได้จากการที่นอกจากทำการเพาะเลี้ยงปลากระพงในกระชังและนำชมการท่องเที่ยวทางน้ำที่รวมถึงการชมการเลี้ยงปลากระพงในกระชังยังพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวเกษตรที่มีอยู่โดยทำที่พักค้างคืนหรือโฮมสเตย์กลางน้ำโดยใช้ที่พักสำหรับใช้เฝ้าปลากระพงที่มีอยู่แล้วเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตที่ลึกซึ้งขึ้นและได้ร่วมเลี้ยงปลาให้อาหารและได้ร่วมกู่ไชนั่งไชนอน เพราะสิ่งเหล่านี้นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปที่มามาก ไม่ได้ชมเพราะต้องทำตอนเช้ามืด หรือมาสายจนพลาดการชม

การดำเนินงานการท่องเที่ยวเกษตรหรือการดำเนินงานในกิจกรรมใดๆ ก็ตามหากการทำงานไม่มีความสามัคคีหรือไม่มีการร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมก็ไม่สามารถทำให้กิจกรรมนั้นๆ ดำเนินการไปได้ด้วยดี และบุคลากรที่ดำเนินงานนั้นมีเพียงประธานที่มีความรู้ ความสามารถแต่ขาดทีมงานที่มีความรู้หรือมีความสามารถก็ไม่สามารถดำเนินงานไปจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมมีทั้งผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและคณะกรรมการที่มีศักยภาพในการดำเนินงาน จึงทำให้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมสามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดีและสามารถดำเนินงานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งหากการ

ท้องที่ชาวโคสามารถเป็นไปตามแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ก็จะสามารถคงไว้หรืออนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้โดยเกิดผลกระทบน้อยที่สุดและยั่งยืนไปถึงอนุชนรุ่นหลัง

5.1.2 ทูทางวัฒนธรรม

พื้นที่ตำบลเกาะยอเป็นพื้นที่เก่าแก่ที่คนได้เข้าอาศัยตั้งรกรากมาเป็นเวลานาน จึงมีการตั้งสมวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆที่สำคัญๆไว้ที่ไม่เหมือนชุมชนอื่นๆได้แก่ ประเพณีลอยแพ ที่ทำก่อนวันสงกรานต์เพื่อลอยเคราะห์ลอยทุกข์ลอยโศกไป ประเพณีขึ้นเขากูฎี ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชาเพื่อได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้พ่อสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ (พระสงฆ์ผู้ซึ่งนำศาสนาพุทธมาสู่ชาวเกาะยอ) นอกจากนี้ชาวเกาะยอยังมีวิถีชีวิตที่มีอาชีพเป็นเกษตรกรทำสวนผลไม้มาแต่ดั้งเดิมซึ่งผลไม้ที่นิยมปลูกนั้นมีทั้งกระท้อน ละมุด จำปอะคะขนุน ส้มโอ ลองกอง เป็นต้น ต้นไม้บางต้นในเกาะก็มีอายุเก่าแก่เป็นสิบๆปี ปลูกมาตั้งแต่สมัยรุ่นปู่รุ่นย่า สวนผลไม้ตกทอดมายังรุ่นลูกหลานให้ได้เก็บเกี่ยวผลและดำเนินการทำสวนผลไม้ การห่อผลไม้ก็เป็น วัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวเกาะยอ ซึ่งวัสดุที่ใช้ห่อผลไม้ นั้นเรียกว่า “โคระ” เป็นใบมะพร้าวที่สานขึ้นเป็นตะกร้อมาห่อผลจำปอะคะขนุน แม้ในปัจจุบันอาจมีการใช้กระดาษหรือถุงพลาสติกบ้างในการนำไปห่อผลไม้ก็ตามจึงทำให้มีท้องถิ่นนี้มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองและอนุรักษ์ไว้มิให้วัฒนธรรมนี้สูญหายไป

สภาวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นชมรมหนึ่งของชาวเกาะที่มีหน้าที่เป็นผู้ที่รื้อฟื้นและอนุรักษ์ ประเพณีเก่าแก่ที่สำคัญๆไว้ไม่ให้สูญหาย นอกจากนี้หากเข้ามาภายในตัวเกาะจะได้ยินเสียงทอผ้า ดังมาเป็นระยะๆ โดยสตรีหมู่บ้านหากไม่ไปทำงานนอกเกาะ โดยมากก็จะมื่ออาชีพทอผ้า ซึ่งการทอผ้าของชาวเกาะยอนั้น ได้มีหน่วยงานต่างๆ ของรัฐเข้ามาจัดการ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงตนและครอบครัวได้ ผ้าทอเกาะยอนับได้ว่าขึ้นชื่อและโดดเด่นจนได้เป็นสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลของจังหวัดสงขลา ทำให้ใครก็ตามที่ได้แวะพื้นที่เกาะยอนั้น ต้องหาซื้อทอเกาะยอมาเป็นของที่ระลึกหรือเป็นของฝาก นอกจากนี้กลุ่มโรงเรียนในตัวเกาะเองก็ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ผ้าทอ โดยให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนได้ร่วมการใช้โดยตัดเป็นเสื้อใส่ทุกวันศุกร์ ซึ่งทำให้พื้นที่นี้โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นและแปลกตาแก่ผู้พบเห็น

5.1.3 ทูทางทรัพยากร

ทรัพยากรในพื้นที่ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตาม โดยเกาะขอมมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเกาะเพียงเกาะเดียว ที่ตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลาตอนล่าง สภาพภูมิทัศน์โดยรอบของเกาะจึงเป็นทะเลสาบที่มีความสวยงาม มีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังนับได้ว่ายังไม่เสียหายมากนักแม้เคยเจอผลกระทบจากการเกิดน้ำเสียในทะเลสาบสงขลาเมื่อหลายปีก่อนในพื้นที่เองก็มีความงามของต้นไม้ที่เป็นสวนต่างๆ มีการถนนสายวัฒนธรรมขึ้นจากการจัดการของชาวชุมชนในพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปชมหรือเที่ยวตามจุดต่างๆที่เป็นจุดท่องเที่ยวของเกาะ และในพื้นที่เกาะขอมเองก็มีอาชีพที่โดดเด่นของเกาะอันได้แก่

การทำสวนสมรม สวนผลไม้ละมุด(สวา) จำปาตะขุน กระท้อน การทำประมงพื้นบ้าน ไชนั้ง ไชนอน และการเพาะเลี้ยงปลากะพงในกระชังกลางทะเลสาบสงขลา ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเลี้ยงปลากะพงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยก็ได้ นอกจากนี้พื้นที่เกาะขอมยังมีผลไม้ที่หวานอร่อย ซึ่งเป็นจุดเด่นอีกอย่างของทรัพยากรในท้องถิ่น และในทะเลยังสาหร่ายผมนางที่กินได้ยาก แต่สามารถหากินได้ในพื้นที่ตำบลเกาะขอม โดยนำมาทำยาเพื่อรับประทานเป็นที่ถูกปากแก่ผู้ที่ได้ชิม ซึ่งหากพิจารณาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตรแล้วนั้นพื้นที่เกาะขอมมีศักยภาพทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตร เป็นอย่างยิ่งเพียงเปิดกว้างไม่จำกัดสมาชิกแก่เพียงสมาชิกจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเกาะขอม นอกจากนี้การเปิดกว้างของชมรมยังส่งเสริมถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่ไม่ใช่มีเพียงประชากรเพียงกลุ่มเดียวที่จัดการการท่องเที่ยวแต่ยังกระจายรายได้ออกสู่ชุมชนหรือประชากรกลุ่มอื่นของชุมชนอย่างแท้จริง

5.1.4 ทูทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตคนในชุมชนเกาะขอมแล้วเห็นได้ว่าชาวเกาะขอมไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจเท่าไรนัก ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการดำรงชีวิตตามวิถีที่เป็นอยู่ ดำเนินอาชีพตามวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมานาน ขยันมากก็ได้มากขยันน้อยก็ไม่พอ ซึ่งอาชีพหลักๆในชุมชนนั้นได้แก่การทำสวน ทำประมง และการทอผ้า โดยอาชีพเหล่านี้ก็สามารถเลี้ยงชีวิตให้คนในชุมชนได้โดยไม่จำเป็นต้องดิ้นรนออกไปหางานทำนอกเกาะ และไม่ได้สร้างปัญหาความยากจนให้กับคนในชุมชน แม้ว่าคนรุ่นใหม่ส่วนหนึ่งก็ออกไปศึกษาเล่าเรียนนอกเกาะและทำงาน

หรือประกอบอาชีพตามคนในเมืองก็ตาม แต่ก็มีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เมื่อเกษียณอายุจากการทำงานนอกเกาะก็กลับมาสู่วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ทำกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ และคนบางกลุ่มที่ทำงานนอกเกาะและทำงานภายในเกาะควบคู่ไปด้วยเพราะมีทุนดั้งเดิม ที่บรรพบุรุษทำมาให้อยู่แล้ว การก่อตั้งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นก็เป็นการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนอยู่และยังเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชาวท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพอยู่ในเกาะให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากทรัพยากรที่ตนมีอยู่

5.1.5 ทุนภายนอก

การรวมตัวกันเพื่อตั้งเป็นชมรมต่างๆในท้องถิ่นนั้นเป็นผลดีต่อการก่อตั้งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ เพราะได้นำทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรท้องถิ่นที่ได้รวบรวมแล้วมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ขึ้น โดยมีหน่วยงานจากภายนอกชุมชนมาให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและให้งบประมาณในการดำเนินงาน โดยองค์กรภายนอกที่สามารถให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนได้นั้นรอบพื้นที่เกาะยอมีทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐอันได้แก่ มหาวิทยาลัยทักษิณ

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ซึ่งสามารถให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ ในท้องถิ่นและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรได้ และยังมีหน่วยงานของรัฐต่างๆ ที่เข้ามาทำงานและปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยออยู่ในความสนับสนุนและดูแลสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา ภายใต้การปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตร อำเภอเมืองสงขลา และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลเกาะยอ โดยในช่วงที่ก่อตั้งชมรมนั้นนักวิชาการเกษตรที่รับผิดชอบและดูแลเรื่องการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นได้ช่วยเหลือในทุกๆด้านไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษา หาข้อมูล การดูแลประสานงานไปยังองค์กรต่างๆของรัฐ ถ้าหากว่าสามารถดึงหน่วยงานของรัฐอื่น องค์กรเอกชนอื่น ให้มาเป็นพี่เลี้ยงและดูแลให้คำปรึกษาชมรมได้นั้นยิ่งนับได้ว่าจะเป็นประโยชน์และเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการชมรม ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

ทุนเหล่านี้สามารถส่งเสริมชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอให้สามารถดำเนินการและพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอให้ดำเนินการไปได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและแนวการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แม้ว่าการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจะเกิดปัญหาผลกระทบจากความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ แต่การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอก็ยังคงดำเนินงานต่อไปเรื่อยๆ และพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ

5.2 สรุปผลการวิจัย

เกาะขอมเป็นชุมชนที่เป็นเกาะขนาดเล็กเพียงเกาะเดียว ในทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีระยะห่างจากตัวจังหวัดทางน้ำประมาณ 6 กิโลเมตร และทางบกประมาณ 14 กิโลเมตร มีสถานะเป็นตำบล ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนและทำประมง การทำสวนไม่นิยมปลูกผลไม้ชนิดเดียวในสวนแต่นิยมปลูกผลไม้หลายอย่างในสวน ซึ่งจะเรียกว่า สวนสมรม โดยภายในสวนจะมีทั้งละมุด ลองกอง ส้มโอ กระท้อน จำปาตะขบ เป็นต้น ผลไม้ในเกาะขอมจะมีชื่อเสียงในเรื่องรสชาติของความหวานอร่อย และยังมีการใช้โคระ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่มีมาแต่โบราณทำด้วยใบมะพร้าวมาสานเป็นตะกร้อยาวใช้ห่อผลจำปาตะขบซึ่งนับว่าเป็นการอนุรักษ์ของเก่าให้ยังคงอยู่ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีใช้ถุงพลาสติกหรือกระดาษมาห่อหุ้มแทนแล้วก็ตาม อาชีพที่ทำเป็นอันดับ 2 รองจากการทำสวนได้แก่การทำประมง โดยการทำประมงนั้นมีการทำ 2 แบบ คือการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังซึ่งนับได้ว่าที่เกาะขอมมีการเลี้ยงปลากะพงมากที่สุดในประเทศไทย และการประมงทั่วไป เช่น วางอวน ไช่นั่ง ไชนอน นอกจากนี้ก็มีอาชีพทอผ้าที่ทำกันในครัวเรือนและมาเป็นอันดับ 3 ของชาวเกาะขอมซึ่งผืนผ้าที่ทอได้ยังได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล (Otop) ของจังหวัดและเป็นผ้าประจำจังหวัดสงขลาโดยมีลายที่เป็นลายดั้งเดิมได้รับพระราชทานนามมาจากพระเจ้าอยู่หัววชิราลงกรที่ 4 คือ ลายราชวัติ นอกจากนี้ยังมีลวดลายที่ขึ้นชื่อและนิยมทออัน ได้แก่ ลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุล เป็นต้น

เกาะขอมเป็นเกาะที่นับได้ว่าอุดมสมบูรณ์ มีทัศนียภาพรอบเกาะเป็นทะเลสาบสวยงาม มีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ครบครันทั้งไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ โดยเฉพาะเรื่องน้ำมีทั้งประปาท้องถิ่นและประปาสวนภูมิภาค บ่อน้ำโยกและบ่อน้ำตามบ้านเรือนที่ใช้กันมาตั้งแต่ดั้งเดิมด้านการคมนาคมก็มีถนนทั้งถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเสริมเหล็กที่ใช้เดินทางไปได้รอบเกาะ การเดินทางระหว่างฝั่งกับเกาะก็เดินทางได้สะดวก เพราะมีสะพานติณสูลานนท์ที่ปัจจุบันได้สร้างขยายเพิ่มเป็น 2 สะพานคู่ขนานกันและทางหลวงแผ่นดินที่ขยายรองรับการจราจร ทำให้การจราจรคล่องตัวยิ่งขึ้น ด้านประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูไว้โดยสภาวัฒนธรรมท้องถิ่นและเกิดถนนสายวัฒนธรรมที่ทำให้เกาะขอมเป็นเกาะที่น่าเข้ามาเยี่ยมชมเพิ่มขึ้น จากความพร้อมของพื้นที่และผลพวงจากนโยบายของรัฐที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเกษตรและต้องการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่การเกษตรเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาการว่างงานของคนในชนบทที่ประสบปัญหาจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้ รวมถึงกระจายรายได้แก่เกษตรกรในชนบทจึงเกิดโครงการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมขึ้นในปี พ.ศ.2543 โดยสำนักงานการเกษตรจังหวัดสงขลาในนามของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

เป็นผู้ประสานและดำเนินการ โดยได้งบประมาณสนับสนุนตามมาตรการส่งเสริมการพัฒนาชนบท และชุมชน (มพช.) และดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ได้เลือกพื้นที่เกาะยอเป็นพื้นที่ดำเนินการ และเล็งเห็นว่าพื้นที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั่วปรู้อักอยู่แล้ว แต่รูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วสร้างรายได้เฉพาะผู้ที่มีร้านค้าริมฝั่งถนนเท่านั้น มิได้ไปถึงเกษตรกรหรือคนในชุมชนอื่นๆ จึงควรให้คนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเกษตรกรและวิถีชีวิตคนในพื้นที่ด้วย นักวิชาการเกษตรได้เข้าไปจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Assessment and Planning) มีการจัดเวทีชาวบ้านหลายครั้ง เพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมคิดในการวางแผนพัฒนาด้านการเกษตรของตนเองนอกจากนี้ยังได้เงินงบประมาณสนับสนุนอีกส่วนหนึ่งจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอเพื่อที่จะไปศึกษาดูงานด้านการเกษตรที่จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดนครปฐม โดยหลังจากกลับมาจากการดูงานให้ชาวบ้านได้ร่วมกันคิด และวางแผนว่าจะทำการท่องเที่ยวเกษตรหรือไม่ อย่างไร และได้ผลสรุปว่าจะทำการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ หลังจากนั้นก็ร่วมกันระดมความคิด ช่วยกันคัดเลือกคณะกรรมการคัดเลือกพื้นที่ที่จะทำการท่องเที่ยว ช่วยกันวางแผนการท่องเที่ยวว่าจะจัดอย่างร่วมกันระดมความคิด ช่วยกันคัดเลือกคณะกรรมการ คัดเลือกพื้นที่ที่จะทำการท่องเที่ยวช่วยกันวางแผนการท่องเที่ยวการแบ่งปันผลประโยชน์ เป็นต้น โดยมีนักวิชาการเกษตรจากสำนักงานเกษตรคอยเป็นที่ปรึกษาดูแลให้ และเชิญทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวแก่สมาชิกชมรม พร้อมทั้งอบรมมัคคุเทศก์ให้กับสมาชิกชมรมที่มีความสามารถ ทั้งยังจัดทำป้ายชมรมติดทางเข้าหมู่บ้าน ป้ายจุดท่องเที่ยวพร้อมข้อมูลแต่ละจุด รวมถึงปรับแต่งสถานที่ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทางลงเรือให้นักท่องเที่ยวลงเรือได้สะดวก

ทำทางสำหรับเดินเข้าชมป่าชายเลนสร้างห้องน้ำสร้างห้องน้ำพร้อมถังสำรองน้ำสำหรับบริการให้นักท่องเที่ยว ทำที่จอดรถรองรับรถใหญ่ โดยงบประมาณที่ได้มานี้ได้ถูกจัดสรรขึ้นเพื่อการเหล่านี้ทั้งที่ในความเป็นจริง บางอย่างไม่มีความจำเป็นต้องใช้หรือต้องมีเพราะพื้นที่ไม่มีความลำบากในเรื่องนั้นตัวอย่างเช่น ถังสำรองน้ำในพื้นที่เกาะยอไม่มีความจำเป็นต้องมีถังสำรองน้ำ เพราะไม่มีการขาดแคลนเรื่องการใช้น้ำแต่ อย่างไรก็ดีต้องทำเพราะเป็นแผนที่ได้บรรจุไว้ว่าต้องทำ ซึ่งในส่วนนี้น่าจะมีการปรับเปลี่ยนแผนงานได้ไม่ใช่โดนบังคับหรือกำหนดกฎเกณฑ์ตายตัวว่าต้องทำตามจึงจะเข้าหลักการที่วางไว้ของการจัดการท่องเที่ยวเกษตรของหน่วยงานที่ดูแล งบประมาณที่สร้างในสิ่งที่ไม่จำเป็นน่าจะทำอย่างอื่นที่เกิดประโยชน์กว่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นข้อดีของการต้องดำเนินงานตามแผนงานของหน่วยงานที่เลี้ยงและไม่เป็นการให้สิทธิในการมีอำนาจตัดสินใจของชมรมในการบริหารงบประมาณที่ได้รับมา แต่ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร

การดำเนินการนำเที่ยว การบริหารรายได้-รายจ่ายของชมรม คณะกรรมการชมรมมีอำนาจและสิทธิในการดำเนินงานเต็มที่ โดยส่วนราชการที่เป็นที่เลี้ยงไม่เข้ามาเกี่ยวข้องแต่จะคอยดูแลให้คำปรึกษา

ในส่วนของการก่อตั้งชมรมและการคัดเลือกคณะกรรมการนั้นคณะกรรมการชุดแรกได้เริ่มดำเนินงานในปี พ.ศ.2543 มีประธานชมรมเป็นปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ซึ่งทำให้มีการประสานงานและความสัมพันธ์อันดีในการร่วมดำเนินงานระหว่างหน่วยงานราชการนอกท้องถิ่นและหน่วยงานราชการองค์กรท้องถิ่น การดำเนินงานช่วงแรกนั้นดำเนินการไปได้ด้วยดี มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวชมมากมาย สร้างรายได้อันน่าพึงพอใจให้กับชมรม จนกระทั่งเกิดวิกฤต โรคซาร์ระบาด ทำให้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเกิดผลกระทบ นักท่องเที่ยวเข้ามา น้อยและต่อเนื่องมาถึงความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ทำให้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเกิดภาวะชะงักงัน และรอคู่สถานการณ์ต่อไป แต่คณะกรรมการชมรม ยังคงดำเนินการกันต่อ มีการประชุมกันตามปกติทุกเดือน เดือนละครั้ง ตามวันและเวลาที่เหมาะสม มีการทำป้ายแสดงจุดท่องเที่ยวของชมรมเพิ่มตามจุดท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ผู้ประกอบการแต่ละจุดก็ได้สร้างหรือปรับปรุงพื้นที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น เช่นสวนสมรมได้สร้างศาลาตามรูปแบบที่ทาง ททท. กำหนดให้แต่ปรับปรุงเพิ่มตามสภาพภูมิอากาศไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวข้างหน้าสวน โดยใช้เป็นสถานที่ขายผลไม้จากสวนและจากสมาชิกกลุ่มไม้ผล มีน้ำชากาแฟ ขนมขายเพื่อไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการทานนอกเหนือจากการได้มาชิมผลไม้จากสวน ผู้ประกอบการประมงก็ทำโฮมสเตย์ขึ้น โดยจัดให้พักในที่พักกลางทะเลสาบสงขลา โดยมีแนวคิดให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสใกล้ชิดกับทะเลสาบสงขลาและกระชังปลา ได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงอย่างแท้จริง ได้ชิมปลาที่ตกขึ้นมาสดๆ กลุ่มแม่บ้านเกษตรก็สร้างศาลาสาธิตการทอผ้า และวางขายผ้าทอ รวมถึงของที่ระลึกอื่นๆ เป็นต้น และในปี พ.ศ. 2546 ประธานซึ่งเป็นปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลได้ย้ายไปประจำการที่อื่น จึงทำให้ชมรมต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างคณะกรรมการใหม่ โดยประธานคนใหม่เป็นนักธุรกิจใจในท้องถิ่น มีความเป็นผู้นำ แต่มีภารกิจมากมายทั้งจากธุรกิจที่ดำเนินงานอยู่และงานชุมชนที่เป็นตัวแทนหลักในการประสานงานกับจังหวัด ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาให้กับชมรมเท่าที่ควร แต่ก็ได้รองประธานชมรมที่เป็นชาวประมง เลี้ยงปลากระพงในกระชัง มีความสามารถในการประสานงานกลุ่ม และทุ่มเวลาให้กับชมรมได้เต็มที่ เป็นตัวแทนคอยดำเนินงานต่างๆแทนประธานชมรม โดยถือว่าประธานชมรมเป็นตัวแทนประสานงานภายนอกเพราะเดินทางออกภายนอกพบปะผู้คนภายนอกเป็นประจำ รองประธานเป็นผู้ประสานงานภายใน และวิถีชีวิตโดยทั่วไปของสมาชิกก็อยู่ในพื้นที่อยู่แล้วและดำเนินวิถีชีวิตเกษตรกร ชาวประมงหรือหัตถกรรมทอผ้าไปตามปกติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุมีผลรวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ส่วนปลัดองค์การบริหาร

ส่วนตำบลคนใหม่ที่ย้ายมาประจำการแทน ทางคณะกรรมการชมรมเชิญเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชมรม ซึ่งไม่ค่อยมีบทบาทในการดำเนินงานชมรม นอกจากทางชมรมเชิญมาเข้าประชุมหรือเชิญมาร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว ก็ให้ความร่วมมือด้วยดีหรือเมื่อทางชมรมมีการร้องขอมาก็จะดำเนินการส่วนนั้นให้ตามอัธยาศัย ในส่วนนี้อาจมีสาเหตุมาจากเป็นข้าราชการย้ายมาใหม่ไม่ได้มีส่วนรู้เห็นหรือก่อตั้งชมรมมาตั้งแต่แรกจึงไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทได้มาก ประกอบกับมองว่าเป็นงานของสำนักงานเกษตร ผลงานที่เกิดขึ้นเป็นของสำนักงานเกษตรจึงไม่อยากจะเข้าไปก้าวล่วงเนื้องาน ทำให้ดูเหมือนว่าเกิดการแปลกแยกและไม่มีการประสานความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ระหว่างหน่วยงานราชการที่เลี้ยงกับหน่วยงานองค์กรท้องถิ่นของรัฐ

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ทางชมรมได้คัดเลือกจุดท่องเที่ยวที่ถือว่าดีที่สุดและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมชมรม โดยจุดท่องเที่ยวเกษตรแต่ละจุดนั้นเป็นจุดท่องเที่ยวที่ชาวชุมชนประกอบอาชีพอยู่แล้ว เพียงแต่ปรับแต่งเพิ่มเติมให้น่าดูยิ่งขึ้นเพื่อใช้รองรับนักท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งทางบกและทางน้ำ โดยทางบกเน้นที่สวนสมรม ซึ่งเป็นสวนผลไม้ที่เกษตรกรในพื้นที่ปลูกไม้ผลต่างๆผสมกันไปอันได้แก่ ลองกอง ส้มโอ จำปาตะขบ กระท้อน เป็นต้น โดยเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ได้ใช้ปุ๋ยชีวภาพในการบำรุงพันธุ์พืช จึงใช้จุดนี้เป็นจุดสาธิตเพิ่มเติมให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบถึงกรรมวิธีในการทำปุ๋ยชีวภาพ นอกเหนือจากการชมการตัดแต่งกิ่ง ต่อยอด ตอนกิ่งและห่อผลไม้ซึ่งกิจกรรมนี้ได้ให้นักท่องเที่ยวได้ลองทำด้วยเช่นกัน แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบคือการได้ชิมผลไม้ที่ออกในฤดูกาลนั้นๆซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวซื้อกลับไปอีกจำนวนมาก นอกจากนี้ทาง ททท.ได้แนะนำให้เจ้าของสวนปรับปรุงและสร้างเพิ่มเติมคือ ห้องน้ำที่ไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ศาลาดูรับนักท่องเที่ยว และเก้าอี้นั่งพักตามจุดต่างๆ ที่ใช้ชมการสาธิตซึ่งได้แนะนำให้วางไว้ตามโคนต้นไม้เพื่อการสัมผัสกับธรรมชาติ แต่ทางเจ้าของสวนเห็นว่าจะทำให้ต้นไม้ตายเพราะจะไปทับดินตรงโคนต้นไม้ให้แน่นเกินไปจึงปรับให้ไปนั่งชมในศาลาที่ได้สร้างขึ้นไว้อยู่แล้วกลางสวนและใช้ศาลานี้เป็นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวและใช้สาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพ หลังจากที่ได้ดำเนินการท่องเที่ยวเกษตรมาแล้วระยะหนึ่งทางเจ้าของสวนจึงได้มีการสร้างศาลาดูรับนักท่องเที่ยวขึ้นใหม่ซึ่งศาลานี้สร้างตรงหน้าทางเข้าสวนมีวัตถุประสงค์ไว้วางขายผลไม้จากสวน ของที่ระลึกต่างๆ รวมถึงขนมขบเคี้ยวเพิ่มเติมจากที่ใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยว น้ำชา กาแฟ โดยการสร้างตามแปลนที่ทาง ททท.ได้ออกแบบไว้ให้แต่ได้ปรับปรุงแบบเพิ่มเพื่อความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ส่วนการท่องเที่ยวทางน้ำ เน้นที่การชมการเพาะเลี้ยงปลาในกระชังและการกักไซ่นั่ง ไซนอน ซึ่งในส่วนนี้ทางชมรมประมงได้จัดหาสมาชิกมาเป็นกลุ่มเรือหางยาวและปรับแต่งทำความสะอาดเรือที่ใช้ในการเดินทางไปมาระหว่างเพิงที่ปักเพื่อใช้เฝ้าปลากระพงในกระชังกลางทะเลกับฝั่ง มาเป็นเรือต้อนรับนักท่องเที่ยว และหาเสื้อชูชีพมาไว้เป็นอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในการเดินทาง แต่ในช่วงที่ไม่มี

นักท่องเที่ยวก็ดำเนินวิถีชีวิตของตนไปตามปรกติ ใช้เรือออกไปให้อาหารปลา กล้วยน้ำ ไซนอน และไปเพิงกลางทะเลเพื่อไปเฝ้าปลากะพงในกระชัง หลังจากที่ดำเนินการท่องเที่ยวทางน้ำไปได้ระยะหนึ่งทางผู้ประกอบการประมงก็ได้แนวความคิดที่จะทำโฮมสเตย์ โดยให้ไปพักในเพิงที่ปักกลางทะเลที่ได้สร้างไว้แล้ว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงของพื้นที่นี้อย่างแท้จริง โดยนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสให้อาหารปลาในกระชัง กล้วยน้ำ ไซนอน ที่ปักเอาไว้กลางทะเล เพราะโดยปกตินักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวจะพลาดชมการกล้วยน้ำ ไซนอนซึ่งจะต้องทำตั้งแต่เช้า ในส่วนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่นี้นับได้ว่ายังมีส่วนที่ได้เข้าร่วมเพียงไม่กี่ส่วนซึ่งทำให้ไม่เกิดการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น ซึ่งตรงนี้ทำให้ทางทท.มองว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่มากพอ มีการดำเนินงานเพียงกลุ่มเดียวและยังไม่มีศักยภาพพอที่จะนำไปบรรจุลงในแผนท่องเที่ยว ควรดึงส่วนต่างๆให้มาร่วมให้มากกว่านี้และสับเปลี่ยนหมุนเวียนให้นักท่องเที่ยวไปเพื่อความเหมาะสม

การจัดการนำเที่ยว ชุมรมได้มีส่วนร่วมในการจัดการทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการขายรายการท่องเที่ยวรวมถึงร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งได้แผนการจ้ดนำเที่ยวดังนี้ รายการที่ 1 ใช้เวลาครึ่งวัน นั่งเรือหางยาว ชมทิวทัศน์ธรรมชาติและวิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้าน ขึ้นฝั่งสักการะศาลเจ้าไต่กิ่ง ชมและชิม จำปาอะขนุน การจักสานโคระห่อผลจำปาอะขนุน คิดคนละ 300 บาท รายการที่ 2 ใช้เวลาครึ่งโดยให้นักท่องเที่ยวเลือกชมได้ 3 จุดดังนี้จุดที่ 1 สวมสมรม จุดที่ 2 ผ้าทอเกาะยอ จุดที่ 3 สาหร่ายผมนาง จุดที่ 4 วัดท้ายยอ จุดที่ 5 ปลากะพงขาวในกระชัง จุดที่ 6 จำปาอะขนุน/ศาลเจ้าไต่กิ่ง จุดที่ 7 สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ จุดที่ 8 สวนละมุด โดยคิดจุดละ 25 บาท ค่าผู้นำชม 20 บาท ค่าบำรุงชมรม 20 บาท ถ้าจะกินข้าวยาบายหรือขนมจิ้นก็คิดเพิ่มคนละ 30 บาท โดยเมื่อนักท่องเที่ยวมาจะนำไปที่ชมรมท่องเที่ยวเกษตรก่อนเพื่อแนะนำท้องถิ่น พร้อมทั้งให้ความรู้ต่างๆรวมถึงข้อจำกัดต่างของนักท่องเที่ยวก่อนจะลงไปยังพื้นที่ท่องเที่ยว ระหว่างนำเที่ยวก็จะมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ผ่านการอบรมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคอยแนะนำให้ความรู้เพิ่มเติม แต่ในด้านการติดต่อเพื่อขอข้อมูลหรือจะทำการจองการท่องเที่ยวเกษตรกลับไม่สามารถติดต่อผู้ประกอบการได้โดยตรงแต่ให้ติดต่อไปยังสำนักงานเกษตรหรือทางองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งท้ายสุดทางเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ให้ติดต่อไปคณะกรรมการชมรมผู้รับผิดชอบโดยตรง

การจัดการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทางชมรมได้มีการแจ้งให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้ทราบเมื่อมีนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวเพื่อที่จะได้นำสินค้ามาวางจำหน่ายขาย อย่างเช่น ผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ขนม อาหารท้องถิ่น สาหร่ายผมนางเป็นต้นซึ่งชาวบ้านเหล่านี้

เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวมาเขาก็จะกลับไปขายยังตลาดที่เขาอยู่เป็นประจำและในระหว่างเที่ยวก็จะมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ผ่านการอบรมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาคอยดูแลและให้ความรู้ต่างๆ แต่เมื่อนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวก็จะเกิดปัญหาคือไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ต้องอาศัยล่ามหรือมัคคุเทศก์ที่มากับกลุ่มนักท่องเที่ยว ทำให้ไม่สามารถดูแลและให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ และยังทำให้เกิดความเหินห่างระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกษตร ด้านที่จอตลอดทางชมรมได้ปรับแต่งสถานที่ซึ่งกว้างขวางสามารถจอตลอดใหญ่ได้อย่างสะดวกสบาย มีห้องน้ำที่สะอาดไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว

การบริหารการตลาด การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ชมรมท่องเที่ยวเกษตรมองว่าตัวเองเป็นเกษตรกรเป็นชาวประมงไม่มีความรู้ด้านการตลาด จึงไม่ได้เน้นการจัดการด้านการตลาดเท่าที่ควร แต่จะดำเนินงานไปเรื่อยๆ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและไม่ได้เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยว แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาโดยทั่วไปก็จะเป็นกลุ่มข้าราชการ นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา กลุ่มชมรมชาวบ้านจากพื้นที่อื่น นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาก็จะเป็นชาวมาเลเซีย เป็นส่วนใหญ่ สำหรับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ก็ไม่มีมากมีเพียงแผ่นพับที่ทางสำนักงานเกษตร และองค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำไว้ให้ และยังมีเวปไซค์แนะนำท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ คือ <http://kohyaw.songkhla.net> และ <http://www.kohyor.thaigov.net> แต่ไม่มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันแต่อย่างใด

นอกจากนี้พื้นที่ตำบลเกาะยอยังมีทุนดีอันได้แก่ ทุนทางบุคคล ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจและทุนภายนอก ซึ่งทุนเหล่านี้ส่งเสริมให้การจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและได้เปรียบพื้นที่อื่นๆ ในหลายพื้นที่โดยทุนทางบุคคลนั้นไม่ว่าจะเป็นประธานชมรม หรือคณะกรรมการชมรม ล้วนมีความสามารถและมีความพร้อมเพียงพอในการดำเนินกิจกรรมชมรมและสามารถทำให้ชมรมดำเนินต่อไปได้ด้วยดี

ทุนทางวัฒนธรรมนั้นทางตำบลเกาะยอก็ได้มีวัฒนธรรมที่เก่าแก่หลายอย่างแม้บางอย่างถูกลูกหลานลืมเลือนแต่ก็ได้มีสภาวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รื้อฟื้นและอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้ตัวคนในชุมชนเองก็ได้อนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของการทำสวนไว้โดยการอนุรักษ์การใช้โคระไว้เพื่อใช้ห่อผลจำปาตะขุน เป็นต้น

ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ก็นับว่าเกาะยอมีทรัพยากรที่ดีในระดับหนึ่งที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอสามารถนำทุนนี้มาเป็นจุดขายอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวเกษตรซึ่งชาว

เกาะยอเองคงต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของคนไว้ให้ยาวนานเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้และได้เห็นอยู่

ทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเศรษฐกิจชาวเกาะยอของชาวเกาะยอนั้นมิได้ฝืดเคืองหรืออืดคัดคับแค้น โดยชาวเกาะยอนั้นโดยมากขยันมากก็ได้มาขยันน้อยก็ได้ไม่น้อย ซึ่งทำให้ไม่จำเป็นต้องออกไปอาศัยภายนอกเกาะและไปประกอบอาชีพอื่นๆที่นอกเหนือจากที่มีอยู่ในเกาะไม่จำเป็นต้องทิ้งถิ่นฐานเพื่อออกไปหางานทำ

ทุนภายนอก ซึ่งได้รับการส่งเสริมและดูแลจากสำนักเกษตรจังหวัดโดยศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเกาะยอ ทำให้ชมรมเองเมื่อมีปัญหาสามารถปรึกษาได้ แต่หากว่าชมรมเปิดกว้างกว่านี้ โดยเชิญหน่วยงานของรัฐหน่วยอื่น องค์กรเอกชนอื่นๆเข้ามาเป็นที่เลี้ยงเพิ่มเติมจะยิ่งทำให้ชมรมเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังใช้หลักคิด 7 ประเด็น คือ 1) ฐานคิดโครงการ (Project Concept) 2) การออกแบบและวางแผนโครงการ (Project Design and Planning) 3) บุคลากรของโครงการ (Project Personal) 4) การดำเนินงานของโครงการ (Project Operation) 5) การบริหารและติดตามโครงการ (Project Management /Monitoring) 6) การบริหารเงินโครงการ (Project Financial Management) 7) บริบทในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ (Project Control) มาใช้ในการวิเคราะห์โครงการท่องเที่ยวเกษตรดังนี้

1. ฐานคิดโครงการ (Project Concept) โครงการท่องเที่ยวเกษตรมีฐานคิดจากการที่รัฐต้องการกระจายรายได้ลงไปยังชุมชน ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารแต่มีรัฐเป็นที่เลี้ยงซึ่งส่งผลให้เกิดการผูกขาด สมาชิกก็มีเพียงจากกลุ่มที่รัฐจัดตั้งเท่านั้นและยังเกิดการฟุ้งฟิง ทำให้การดำเนินการบางอย่างไม่สะดวกและไม่เกิดผลที่ต้องการอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้จึงควรเปิดกว้างชมรมมากกว่านี้ โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่หรือสมาชิกจากกลุ่มอื่นที่มีความพร้อมได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานหรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมด้วยเพื่อเพิ่มความหลากหลายทั้งทางความคิดและความหลากหลายของพื้นที่ท่องเที่ยวรวมถึงความหลากหลายของกิจกรรมอื่นๆ อาทิเช่น พักขาของที่ระลึก หรือผู้ประกอบการรายย่อยอื่นๆ เป็นต้น นอกจากนี้ควรให้เอกชน หน่วยงานราชการอื่นและนักวิชาการจากสถาบันอื่นๆได้เข้ามาเป็นที่เลี้ยงคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาเพิ่มเติมในการดำเนินการบริหารงานของชมรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานของชมรมของชมรม

2. การออกแบบและวางแผนโครงการ (Project Design and Planning) เนื่องด้วยชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมมีรัฐเป็นที่เลี้ยงทำให้มีเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้นที่สามารถเข้าไปดูแล การดำเนินงานตามแผนงานนั้นถือว่าสามารถดำเนินได้บรรลุผลแต่เป็นการดำเนินงานเพียงช่วงเริ่มต้นโครงการเท่านั้นแต่ไม่ได้มีการวางแผนงานในระยะยาว ซึ่งแผนงานในอนาคต 5 ปีนั้นมีได้เป็นรูปเป็นร่างหรือมีลายลักษณ์อักษรที่เป็นทางการว่าจะทำเป็นเพียงแนวคิดที่จะทำเท่านั้น การดำเนินงานในเบื้องต้นนั้นสามารถเตรียมความพร้อมในด้านต่างเหล่านี้ได้ดี อันได้แก่ความพร้อมด้านพื้นที่ความพร้อมด้านบุคลากร ความพร้อมด้านตลาด และสามารถเริ่มดำเนินการได้ดี

3. บุคลากรของโครงการ (Project Personal) ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมถือว่ามีความรู้ผู้นำที่ดี มีความเข้มแข็ง มีคณะกรรมการที่มีความสามารถในการดำเนินการแต่มีเพียงไม่กี่คน ซึ่งถือว่าขาดกำลังพลในการดำเนินกลยุทธ์ ดังนั้น การจะดำเนินการขยายผลจึงต้องมีการสร้างคนเพิ่ม และสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนเพื่อมาเป็นกำลังในการดำเนินกิจกรรมของชมรมให้ก้าวหน้าซึ่งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมนั้นต้องเปิดกว้างมากกว่านี้ เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนหรือกลุ่มชมรมอื่นๆได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดำเนินการชมรมมากกว่านี้

4. การดำเนินงานของโครงการ (Project Operation) คณะกรรมการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมนั้นได้มีการดำเนินงานไปตามแผนงานที่ได้วางไว้ในระยะเริ่มแรกแต่ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี จึงไม่มีการบรรจุลงในแผนของการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โลกภายนอกไม่รู้จักชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ดีการดำเนินการบริหารจัดการชมรมนั้นยังคงดำเนินการและพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ และสามารถดำเนินงานในช่วงแรกได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงแต่ขาดการวางแผนงานในอนาคตและขาดการประสานกับองค์กรอื่นจึงทำให้ไม่มีภาคีอื่นใดมาช่วงส่งเสริมและสนับสนุน แม้ว่าปัจจุบันกำลังประสบปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ในความเป็นจริงแล้วปัญหาเหล่านั้นมิได้เกิดในพื้นที่ชมรม ฉะนั้นการท่องเที่ยวเกษตรจึงควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อเปิดตัวให้สังคมได้รับทราบความปลอดภัยและรับทราบถึงการดำเนินกิจกรรมของชมรมว่ายังคงดำเนินการอยู่

5. การบริหารและติดตามโครงการ (Project Management /Monitoring) ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมจัดการบริหารโครงการไปได้ด้วยดีแต่ขาดการประเมินผลอย่างเป็นทางการซึ่งการทำงานที่ขาดการตรวจสอบและประเมินผลนั้นจะทำให้ขาดความเข้มแข็งและขาดข้อมูลสำคัญๆที่จะ

นำมาปรับปรุงและพัฒนาชมรม การตรวจสอบและประเมินผลนั้นต้องทำเป็นทางการมิใช่แค่เพียงพูดคุยกันแต่มีได้ลงลึกอย่างจริงจัง

6. การบริหารเงินโครงการ (Project Financial Management) ชมรมท่องเที่ยวเกษตรได้งบประมาณหลักมาจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลาและงบสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ การบริหารเงินนั้นจึงถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตที่หน่วยงานกำหนดเท่านั้น ส่วนเงินรายได้ชมรมอื่นๆก็มาจากการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเงินรายได้ส่วนนี้คณะกรรมการมีสิทธิในการใช้จ่ายอย่างเต็มที่

7. บริบทในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ (Project Control) การดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นเป็นการดำเนินงานเพื่อชุมชนและคนในชุมชนเองก็ดำเนินการบริหารจัดการเอง ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบใดๆในวิถีชีวิตของชุมชน จึงไม่มีบริบทใดที่ทำให้เกิดความระคายเคืองต่อการดำเนินงานของชมรม และปัจจุบันมีการสร้างสะพานติณสูลานนท์เพิ่มอีก 1 สะพานและขยายช่องการจราจรทำให้การเดินทางไปสู่ตำบลเกาะยอสะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้น

5.3 ปัญหาและอุปสรรค

จากการสัมภาษณ์ทำให้ได้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ ดังนี้

1. การขาดงบประมาณมาสนับสนุนกิจกรรมที่นอกเหนือจากการก่อสร้างต่างๆหรือจัดทำป้ายต่างๆ
2. การประชาสัมพันธ์ ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง
3. การตลาด ขาดการวางแผนการตลาดอย่างธุรกิจประเภทอื่นทั้งนี้การท่องเที่ยวเกษตรนั้นเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจึงดำเนินงานไปตามแนววิถีความเป็นอยู่ที่ดำเนินอยู่
4. การสื่อสาร ไม่สามารถ สื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวได้
5. บุคลากร มีผู้ดำเนินการอย่างจริงจังไม่กี่คน และบุคลากรที่ร่วมดำเนินการตั้งแต่ก่อตั้งเป็นข้าราชการไม่สามารถทำงานต่อเนื่องได้เนื่องจากมีการโยกย้ายไปและคนใหม่ที่มาก็ไม่ได้เข้าร่วมอย่างจริงจังด้วยมองว่าเป็นงานของอีกหน่วยงานและเกรงว่าจะเป็นการก้าวถอย ทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานมีน้อย

6. ขาดความต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เริ่มจากเกิดผลกระทบจากโรคซาร์ และต่อเนื่องมาจนถึงปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้นักท่องเที่ยวยกเลิกการเดินทางที่จะเข้ามาเที่ยว และนักท่องเที่ยวจองมาแล้วแต่มาน้อยกว่าจำนวนที่จอง ทำให้ของที่เตรียมไว้ต้อนรับเหลือ

7. ไม่ได้มีการดำเนินการวางแผนระยะยาว แต่ดำเนินงานไปตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมมีความยั่งยืนและสามารถดำเนินงานไปได้เรื่อยๆ

5.4 แนวทางแก้ไขปัญหา

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ให้เพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ โดยแผนพับที่ ทำให้เพิ่มภาษาอังกฤษและภาษามลายู และนำไปแจกจ่ายให้มากกว่าเดิม
2. ทำสถิตินักท่องเที่ยวเพื่อจะรู้ถึงกลุ่มเป้าหมายและฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวเข้ามามาก
3. ประเมินผลหรือสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเพื่อจะได้นำมาปรับปรุง
4. เพิ่มศักยภาพของชมรมโดยการเปิดกว้างให้สวนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมให้มากกว่านี้เพื่อความหลากหลายและความเข้มแข็งของชมรม เมื่อนักท่องเที่ยวติดต่อจองเพื่อจะมาเที่ยว ให้โอนจำนวนเงินตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาไว้ก่อน เพื่อป้องกันปัญหานักท่องเที่ยวมาไม่ตรงกับจำนวนที่จอง

แผนอนาคต 5 ปีของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมนั้นไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ชัดเจนเพราะไม่ได้มีการวางแผนระยะยาวแต่คาดการณ์ว่า ในอนาคตจะให้นักเรียนในชุมชนได้ฝึกเป็นมัคคุเทศก์น้อย นำนักท่องเที่ยวเที่ยวชม นอกจากนี้มีการทำโฮมสเตย์กลางทะเลสาบสงขลาโดยให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปพักในที่พักกลางทะเลเพื่อได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างแท้จริง และอาจมีการให้นักท่องเที่ยวจอร์จไว้ที่ชมรมและนั่งรถรางหรือรถลากไปเที่ยวชมการท่องเที่ยวเกษตรเพื่อลดปัญหาารถใหญ่ที่ไม่สามารถเข้าไปได้ในบางจุดรวมถึงกิ่งไม้จากสวนหรือสายไฟที่โยงมาจากบ้านไปยังทะเล

5.5 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.5.1 ด้านการประชาสัมพันธ์

- ทำแผ่นพับเพิ่มเติมเป็นภาษาอังกฤษและภาษามลายู
- ประสานความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีชื่อเสียงเพื่อจัดทำเอกสารหรือแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์ชมรมประสานงานกับบริษัททัวร์เพื่อให้มีการจัดแผนท่องเที่ยวบรรจุลงในโปรแกรมการท่องเที่ยวของแต่ละบริษัทและควรจัดเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นหรือเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆของจังหวัดเพื่อเพิ่มความหลากหลายโดยประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ
- ประชาสัมพันธ์เทศกาลหรืองานเทศกาลต่างที่จัดขึ้นในจังหวัดอันได้แก่ เทศกาลผลไม้ของเกาะ งานวันเกษตร งานฤดูร้อนหรืองานประจำปีของจังหวัดร่วมกับการท่องเที่ยวเกษตร เกษะขอเพื่อแนะนำโครงการการท่องเที่ยวเกษตรแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในงานนั้นๆได้รู้จักชมรมท่องเที่ยวเกษตรและเข้ามาเที่ยวชม
- ปรับปรุงเว็บไซต์ที่มีอยู่ให้เป็นปัจจุบันและปรับเปลี่ยนสถานที่หรือเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้สะดวก
- แจกจ่าย/วางแผ่นพับตามจุดประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัด

5.5.2 ด้านการประเมินและติดตามผล

- ควรมีการประเมินผลและมีการตรวจสอบผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวเกษตรอย่างสม่ำเสมอ
- ทำสถิตินักท่องเที่ยวเพื่อเก็บข้อมูลและทราบช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและประเภทของนักท่องเที่ยว

5.5.3 ด้านการมีส่วนร่วม

- เปิดโอกาสให้กลุ่มอื่นหรือสวนอื่นๆได้เข้ามาเป็นสมาชิกชมรมเพื่อเพิ่มศักยภาพและความหลากหลายในการจัดการการท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง
- จัดอบรมภาคทฤษฎีน้อยโดยให้เด็กนักเรียนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร

5.5.4 ด้านงบประมาณ

- สร้างเครือข่ายโดยดึงองค์กรอื่นมาเป็นภาคีเพื่อเพิ่มงบประมาณในการจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการชมรม

5.5.5 ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- จัดทำแผนพับให้ความรู้ในเรื่องของการทำปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง เพื่อกระจายองค์ความรู้สู่ชุมชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ
- เพิ่มทักษะและความรู้ในการประชาสัมพันธ์และการตลาดให้กับคณะกรรมการชมรม โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยซึ่งในจังหวัดสงขลามีถึง 3 มหาวิทยาลัยอันได้แก่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต หาดใหญ่ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลามาให้ความรู้และเชิญเป็นที่ปรึกษาของชมรมเพื่อเป็นสร้างเครือข่ายการทำงาน

ตารางที่ 5.1 แสดงข้อเสนอแนะและองค์กรที่ควรมาเกี่ยวข้อง

หัวข้อ	องค์กรที่เกี่ยวข้อง	
	องค์กรรัฐ	องค์กรเอกชน
1.ด้านการประชาสัมพันธ์ -ทำแผนพับเป็นภาษาอื่นเช่น ภาษาอังกฤษ ภาษามลายู	-ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี (สนง.เกษตร)	-
-ประสานงานกับองค์กรอื่นเพื่อขอความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์โดยการทำแผนพับร่วมกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นหรือการท่องเที่ยวเทศกาลอื่นๆ เช่นเทศกาลผลไม้ของตำบล งานวันเกษตร งานฤดูร้อน/งานประจำจังหวัดเป็นต้น	-ททท -สนง.เกษตร -สนง.จังหวัด -อบต.	-บริษัทท่องเที่ยว

ตารางที่ 5.1 แสดงข้อเสนอแนะและองค์กรที่ควรมาเกี่ยวข้อง (ต่อ)

หัวข้อ	องค์กรที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
	องค์กรรัฐ	องค์กรเอกชน
-ปรับปรุงเว็บไซต์ที่มีอยู่ให้เป็นปัจจุบันและสถานที่หรือเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้สะดวก	-สนง.จังหวัด -อบต	-
-แจกจ่าย/วางแผ่นพับตามจุดประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวของจังหวัด	-ททท. - สนง.จังหวัด	-บริษัทท่องเที่ยว
2. ด้านการประเมินและติดตามผล - ประเมินผลงานที่ทางชมรมท่องเที่ยวเกษตรดำเนินงาน	- มหาวิทยาลัยของรัฐ	-
3.ด้านการมีส่วนร่วม - จัดอบรมมัคคุเทศก์น้อยเพื่อเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว	- โรงเรียนในชุมชน -ททท.	-
4. ด้านงบประมาณ -สร้างเครือข่ายโดยดึงองค์กรอื่นมาเป็นภาคีเพื่อเพิ่มงบประมาณในการจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการชมรม	-มหาวิทยาลัยของรัฐ -หน่วยงานอื่นๆของรัฐ	-
5. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -ทำแผ่นพับให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ หรือ การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง		
-เพิ่มความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดให้สมาชิกชมรม	-มหาวิทยาลัยของรัฐ	-

5.6 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.4.1 ควรทำการศึกษาถึงผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เพื่อหาแนวทางป้องกัน แก้ไข และดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอที่เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

5.4.2 ควรทำการศึกษาจิตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่เกษตร เพื่อนำเสนอแนวทางการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาต่อไป

5.3.3 ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ เพื่อความร่วมมือกันอย่างแท้จริงของชุมชน

5.3.4 ควรทำการศึกษาการทำเรื่อง โสมสเด็จของพื้นที่เกาะยอเพื่อศึกษาถึงผลดี ผลเสียหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ทะเลสาบสงขลาต่อไป

5.3.5 ควรทำการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ เพื่อรับทราบข้อดีข้อของตนเองและเพิ่มศักยภาพของชมรมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ศูนย์กรณีศึกษา 4436900 SHEV/M

ศศ.ม. (สิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ทศนีย์ อินทรสุขศรี วท.บ., ศศ.ม. (พัฒนาสังคม),
ปฐพี มอนซอน ศ.ม.บ., ศศ.ม.(สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา), M.O.H

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวแต่การเติบโตของอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเสื่อมโทรมลง จึงมีนักวิชาการด้านต่างๆ ได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามารถไปด้วยกันได้ ท้ายสุดได้เกิดแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขึ้น โดยมีหลักการที่สำคัญคือ คำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ คำนึงถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยและสุขอนามัย คำนึงถึงการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประเทศไทยก็ได้ขานรับ แนวความคิดนี้มาดำเนินการกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเกษตรถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ให้จัดตั้งโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เกษตรภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้มาตรการส่งเสริมการพัฒนา

ชนบทและชุมชน(มพช.) อันเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้องแห่งประเทศไทย กรมวิชาการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวเมืองไทยเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างรายได้ จากในประเทศและจากต่างประเทศให้แก่ชนบทและชุมชนเกษตร ทั้งยังสนับสนุนการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนและเกิดการจ้างงานโดยการท่องเที่ยวเกษตรนั้นเป็นการผสมผสานระหว่าง การนำวิถีการดำเนินชีวิตชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของชาวชนบท รูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตร ที่มีความหลากหลายในรูปแบบดั้งเดิม ไปจนถึงการพัฒนาสู่แนวหน้าร่วมกับทัศนียภาพของธรรมชาติอันสวยงามมาจัดให้มีระบบ การบริหารจัดการโดยเกษตรกรหรือชุมชนเกษตรและเปิด โอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัส เรียนรู้ เยี่ยมชมกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม การเกษตร ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและประสบการณ์ โดยยึดหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของ ระบบนิเวศ เป็นการอนุรักษ์ฐานการเกษตรให้คงอยู่ เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจ พร้อมกับพัฒนาพื้นที่ทางเกษตรให้มีคุณภาพต่อไป

เกาะขอยเป็นจุดท่องเที่ยวจุดหนึ่งที่เป็นแหล่งทัศนศึกษาและดูงานที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวเกษตรของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยอาชีพที่โดดเด่นทางการเกษตร ของพื้นที่เกาะขอยนั้นได้แก่การทำสวนสมรม ซึ่งเป็นสวนผสมที่มีการปลูกผลไม้หลายชนิดในพื้นที่ เดียวกันและยังมีการใช้โคระ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้านที่ใช้ในการห่อผลไม้จำปาตะ ขนุน อันเป็นวัฒนธรรมที่ยังมีการอนุรักษ์ไว้ ทั้งยังมีการทำประมงโดยการเลี้ยงปลากระพงในกระชัง ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งเลี้ยงปลากระพงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ และยังมีการทำประมงทั่วไปตามวิถี ชาวบ้าน เช่นการทำไชนั้ง ไชนอน นอกจากนี้ยังมีอาชีพหัตถกรรมที่โดดเด่นและมีชื่อเสียง มาแต่อดีต อันได้แก่ การทอผ้า ซึ่งผ้าทอเกาะขอยนั้นนับได้ว่าขึ้นชื่อจนได้เป็นสินค้า 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล ของจังหวัดสงขลา โดยลายผ้าที่มีชื่อเสียงโดดเด่นนั้นได้แก่ลายราชวดี ซึ่งลายนี้ได้รับ พระราชทานนามมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 สมัยที่เสด็จประพาสหัวเมืองทาง ใต้

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบว่าพื้นที่ตำบลเกาะขอย เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรที่มีค่า ทั้งทางการเกษตรวัฒนธรรมและมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สำคัญที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้และ เป็นทุนที่สนับสนุนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอย ดังนั้นจึงเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้วิจัย อยากทำการศึกษา เพื่อศึกษาว่าชุมชนมีแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- 1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

3. วิธีการศึกษา

ศึกษาจากแนวความคิดการท่องเที่ยวเกษตรอย่างมีระบบของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยพิจารณาจากพื้นที่ของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ อ.เมือง จ. สงขลา ซึ่งประกอบด้วย 9 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านอ่าวทราย หมู่ที่ 2 บ้านดิน หมู่ที่ 3 บ้านนอก หมู่ที่ 4 บ้านสวนเรียน หมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร หมู่ที่ 6 บ้านโนบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านป่าโหนด หมู่ที่ 8 บ้านท้ายเสาและหมู่ที่ 9 บ้านสวนใหม่ หนึ่งเนื่องจากบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษาก็เกิดเหตุการณ์ปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจังหวัดใกล้เคียงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลเกาะยอ จึงทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องนักท่องเที่ยว เพราะมีนักท่องเที่ยวลงไปในพื้นที่น้อยมาก จึงได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการวิจัยโดยใช้เฉพาะมุมมองของผู้ประกอบการ 12 คนและเจ้าหน้าที่จากองค์กรของรัฐ 4 คนอันได้แก่นักวิชาการเกษตรจากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา นักวิชาการเกษตรจากสำนักเกษตรจังหวัด ข้าราชการปกครองจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1 สงขลา

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative)

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

4.1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในส่วนของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต (Participant as observer) ซึ่งแนวทางของการสังเกตนี้ใช้แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและแนวคิดการท่องเที่ยวเกษตรมาเป็นแนวทางในการสังเกต โดยจะทำการสังเกตในส่วนของบริบทชุมชน ประวัติ/สภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตร แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว

4.1.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interviews)

โดยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ซึ่งให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในการดำเนินงาน

- ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกษตร 12 คนจากสมาชิกชมรมและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบโดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่องของบริบท/สถานการณ์การท่องเที่ยว แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตร การมีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหาร/จัดการ ปัญหา อุปสรรคและอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมในอีก 5 ปีข้างหน้า

- เจ้าหน้าที่จากองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ นักวิชาการเกษตรจากเกษตรอำเภอเมืองสงขลา 1 คน นักวิชาการเกษตรจากเกษตรจังหวัดสงขลา 1 คน ข้าราชการปกครองจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอม 1 คน และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 1 คน โดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่องของแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร การมีส่วนร่วมของชุมชน ปัญหา อุปสรรคและอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมในอีก 5 ปีข้างหน้า

- มัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 คน โดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่อง การเตรียมนักท่องเที่ยว การนำลงพื้นที่ ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview)

โดยจะทำการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ ผู้รู้ และผู้อาศัยอยู่ในชุมชนมานานมากกว่า 10 ปี นอกจากนี้บางท่านยังเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

- ประชาชนในพื้นที่อันได้แก่ผู้อาวุโส ผู้รู้ในชุมชนทั้งชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 18 ปี โดยจะทำการสัมภาษณ์ในเรื่องของบริบทชุมชนอันได้แก่ ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกาะขอม ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน การเพิ่มของจำนวนประชากรและสาธารณูปโภค การพัฒนาชุมชนเกาะขอมตามนโยบายของรัฐ วิถีชีวิตของคนในชุมชน ปัญหาที่เกิดในชุมชน รวมถึงประวัติ/สถานการณ์ท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม ความพร้อมของสถานที่/ชุมชน และอนาคตการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม โดยการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ชาวชุมชนที่นั่งพักผ่อนตามศาลาอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ตามศาลาร้านค้าที่ขายของในท้องถิ่นและตามบ้านเรือนที่ชาวชุมชนนั่งพักผ่อนและคุยกันอยู่ โดยแต่ละครั้งจะมีผู้ร่วมให้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มประมาณ 3-5 คน

- ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเกษตร ในเรื่องของประวัติ/สถานการณ์ท่องเที่ยวเกษตร แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเกษตร การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร/จัดการ ปัญหาอุปสรรคและอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยมีผู้ร่วมให้ทำการสัมภาษณ์กลุ่ม 5 คนเวลาที่สมาชิกนัดเจอกันเพื่อพูดคุยในเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตร

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ทำการศึกษาจากเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์รวมถึงงานวิจัยต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ

5. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1) แบบสังเกตโดยการใช้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

- บริบทชุมชนโดยใช้เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมาของการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมรวมถึงทุนต่างๆที่มีในพื้นที่ตำบลเกาะขอม
- ประวัติ/สถานการณ์การท่องเที่ยวเกษตร เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาในการก่อตั้งชมรมรวมถึงศึกษาสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- ความพร้อมของสถานที่/ชุมชนเพื่อศึกษาถึงความพร้อมและความสามารถในการดำเนินการและบริหารจัดการของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการและบริหารจัดการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- การมีส่วนร่วมในการบริหาร/จัดการ เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- ปัญหาและอุปสรรค เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

2) แบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีประเด็นคำถามดังนี้

- ประวัติ/สถานการณ์การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมเพื่อศึกษาถึงความเป็นมาในการก่อตั้งชมรมรวมถึงศึกษาสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม
- แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการและบริหารจัดการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม

- การมีส่วนร่วมในการบริหาร/จัดการเพื่อศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- การเตรียมนักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการเตรียมนักท่องเที่ยว โดยรวมถึงการให้ข้อมูลในการปฏิบัติตัวแก่นักท่องเที่ยวก่อนการลงพื้นที่ท่องเที่ยว
- ปัญหาและอุปสรรค เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- อนาคตการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอในอีก 5 ปีข้างหน้า เพื่อศึกษาถึงแผนการดำเนินงานและรูปแบบการดำเนินงานในอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

3) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยมีประเด็นคำถามดังนี้

- ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกาะยอ เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อศึกษาถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อทราบถึงทุนของพื้นที่
- การเพิ่มของจำนวนประชากรและสาธารณูปโภค เพื่อศึกษาถึงการเติบโตและการขยายตัวของชุมชน และทราบถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ในชุมชน
- การพัฒนาชุมชนเกาะยอตามนโยบายของรัฐ เพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์และสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชน
- วิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อศึกษาถึงแนวทางในการดำเนินชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของคนในชุมชน
- ปัญหาที่เกิดในชุมชน เพื่อศึกษาถึงปัญหาหรือภาวะความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในชุมชน
- ประวัติ/สภาพการณ์การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาในการก่อตั้งชมรมรวมถึงศึกษาสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการและบริหารจัดการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- การมีส่วนร่วมในการบริหาร/จัดการเพื่อศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ
- ปัญหาและอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

- อนาคตการจัดการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอนอีก 5 ปีข้างหน้าเพื่อศึกษาถึงแผนการดำเนินงานและรูปแบบการดำเนินงานในอนาคตของการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารจากแนวความคิดพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรวมถึงแนวความคิดท่องเที่ยวเกษตรมาวิเคราะห์ประกอบกันกับผลการศึกษาที่ได้มาจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่มและอื่นๆ ที่ได้ตรวจสอบข้อมูลมาแล้ว เพื่อเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์(Descriptive Analysis) ซึ่งการวิเคราะห์จะใช้หลัก 7 ประการได้แก่ ฐานคิดโครงการ (Project) การออกแบบและวางแผนโครงการ (Project Design and Planning) บุคลากรของโครงการ (Project Personal) การดำเนินงานของโครงการ (Project Operation) การบริหารและติดตามโครงการ(Project Management/Monitoring) การบริหารเงินโครงการ(Project Financial Management) และบริบทในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ(Project Control)

ผลการศึกษา

เกาะขอนเป็นชุมชนที่เป็นเกาะขนาดเล็กเพียงเกาะเดียว ในทะเลสาบสงขลาตอนล่าง โดยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีระยะห่างจากตัวจังหวัดทางน้ำประมาณ 6 กิโลเมตร และทางบกประมาณ 14 กิโลเมตร มีสถานะเป็นตำบล ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนและทำประมง การทำสวนไม่นิยมปลูกผลไม้ชนิดเดียวในสวนแต่นิยมปลูกผลไม้หลายอย่างในสวน ซึ่งจะเรียกว่า สวนสมรม โดยภายในสวนจะมีทั้งละมุด ลองกอง ส้มโอ กระท้อน จำปาตะขบ เป็นต้น ผลไม้ในเกาะขอนจะมีชื่อเสียงในเรื่องรสชาติของความหวานอร่อย อาชีพที่ทำเป็นอันดับ 2 รองจากการทำสวนได้แก่ การทำประมง โดยการทำประมงนั้นมีการทำ 2 แบบ คือ การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง ซึ่งนับได้ว่าที่เกาะขอนมีการเลี้ยงปลากะพงมากที่สุดในประเทศไทย และการประมงทั่วไป เช่น วางอวน ไซนั่ง ไซนอน นอกจากนี้ก็มีอาชีพทอผ้าที่ทำกันในครัวเรือนและมาเป็นอันดับ 3 ของชาวเกาะขอน ซึ่งผืนผ้าที่ทอได้ยังได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล (Otop) ของจังหวัดและเป็นผ้าประจำจังหวัดสงขลา จึงถือได้ว่าเป็นเกาะที่มีความสมบูรณ์ มีระบบสาธารณสุขูปโภคและสาธารณูปการที่ครบครันทั้งไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การคมนาคม

ก็มีถนน ทั้งถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเสริมเหล็กที่ใช้เดินทางไปได้รอบเกาะ มีสะพานดินสู่ลานนันทที่ใช้เดินทางระหว่างฝั่งกับเกาะ ด้านประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูไว้โดยสภาวัฒนธรรมท้องถิ่นและเกิดถนนสายวัฒนธรรมที่ทำให้เกาะขายเป็นเกาะที่น่าเข้ามาเยี่ยมชมเพิ่มขึ้น

จากความพร้อมของพื้นที่และผลพวงจากนโยบายของรัฐที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเกษตรและต้องการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรจึงเกิดโครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขื่อนในปี พ.ศ. 2543 โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา ในนามของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เป็นผู้ประสานและดำเนินการ โดยได้งบประมาณสนับสนุนตามมาตรการส่งเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) และดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ นักวิชาการเกษตรได้เข้าไปจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Assessment and Planning) และนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรในพื้นที่ตำบลเกาะขื่อนลงความเห็นกันที่จะร่วมกันจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขื่อน โดยร่วมกันระดมความคิดคัดเลือกคณะกรรมการคัดเลือกพื้นที่ที่จะทำการท่องเที่ยวและวางแผนการท่องเที่ยว โดยมีนักวิชาการเกษตรจากสำนักงานเกษตรเป็นที่เล็งดูแล เชิญเจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้เขต 1 สงขลา มาเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวพร้อมทั้งอบรมมัคคุเทศก์ให้กับสมาชิกชมรม และจัดทำป้ายชมรมติดทางเข้าหมู่บ้าน ป้ายจุดท่องเที่ยวพร้อมข้อมูลแต่ละจุด รวมถึงปรับแต่งสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อความเหมาะสม

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขื่อนก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2543 โดยคณะกรรมการชุดแรก มีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขื่อนเป็นประธานชมรม ทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการนอกท้องถิ่นและหน่วยงานราชการในองค์กรท้องถิ่นเป็นไปด้วยดี การดำเนินงานช่วงแรกมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวมากมาย สร้างรายได้อันน่าพึงพอใจให้กับชมรม จนกระทั่งเกิดวิกฤตโรคซาร์ระบาด ทำให้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขื่อนเกิดผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวเข้ามาน้อยและต่อเนื่องมาถึงความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ทำให้การท่องเที่ยวเกษตรเกาะขื่อนเกิดภาวะชะงักงันและรอคอยสถานการณ์ต่อไป แต่อย่างไรก็ดีชมรมยังดำเนินการกันต่อ ยังคงมีประชุมกันตามปกติทุกเดือน เดือนละครั้ง ตามวันและเวลาที่เหมาะสม ทั้งยังได้ทำป้ายแสดงจุดท่องเที่ยวของชมรมเพิ่มตามจุดท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ผู้ประกอบการแต่ละจุดก็ได้สร้างหรือปรับปรุงพื้นที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น เช่นสวนสมรม ได้สร้างศาลาต้อนรับนักท่องเที่ยวไว้หน้าสวนตามรูปแบบที่ทาง ททท. กำหนดให้แต่ปรับปรุงเพิ่มตามสภาพภูมิอากาศ โดยใช้เป็นสถานที่ขายผลไม้

จากสวนและจากสมาชิกกลุ่มไม้ผล มีน้ำซากาแฟ ขนมาขาย ผู้ประกอบการประมงก็ทำโฮมสเตย์ขึ้น โดยจัดให้พักในที่พักกลางทะเลสาบสงขลา โดยมีแนวคิดให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสใกล้ชิดกับทะเลสาบสงขลาและกระชังปลา ได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงอย่างแท้จริง ได้ชิมปลาที่ตกขึ้นมาสดๆ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรก็สร้างศาลาสาธิตการทอดผ้า และวางขายผ้าทอ รวมถึงของที่ระลึกอื่นๆ เป็นต้น

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ทางชมรมได้คัดเลือกจุดท่องเที่ยวที่ถือว่าดีที่สุด และมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมชมรม โดยจุดท่องเที่ยวเกษตรแต่ละจุดนั้นเป็นจุดท่องเที่ยวที่ชาวชุมชนประกอบอาชีพอยู่แล้ว เพียงแต่ปรับแต่งเพิ่มเติม การท่องเที่ยวมีทางบกและทางน้ำ โดยทางบก เน้นที่สวนสมรมซึ่งเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ได้ใช้ปัญหาในการบำรุงพันธุ์พืช จึงใช้จุดนี้เป็นจุดสาธิตเพิ่มเติมให้กับนักท่องเที่ยว แต่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบคือ การได้ชิมผลไม้ที่ออกในฤดูกาลนั้นๆ ส่วนการท่องเที่ยวทางน้ำ เน้นที่การชมการเพาะเลี้ยงปลาในกระชังและการกัญชงไชนอน ซึ่งสมาชิกกลุ่มเรือหางยาวได้ปรับแต่งทำความสะอาดเรือที่ใช้ในการเดินทางไปมาระหว่างเพิงที่ปักเพื่อใช้เฝ้าปลากะพงในกระชังกลางทะเลกับฝั่งมาเป็นเรือท่องเที่ยว โดยมีเสื้อชูชีพไว้เพื่อความปลอดภัยในการเดินทางทางน้ำ

การจัดการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทางชมรมได้มีการแจ้งให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้ทราบ เมื่อมีนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยว เพื่อที่จะได้นำสินค้ามาวางขายระหว่างเที่ยวก็จะมีมีคฤหบดีท้องถิ่นมาคอยดูแลและให้ความรู้ต่างๆ แต่จะประสบปัญหาไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ ต้องอาศัยมีคฤหบดีที่มากับกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่จอร์จสามารถจอร์จใหญ่ได้และมีห้องน้ำที่สะอาดไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว

การบริหารการตลาด การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ชมรมท่องเที่ยวเกษตรมองว่าตัวเองเป็นเกษตรกรเป็นชาวประมงไม่มีความรู้ด้านการตลาด จึงไม่ได้เน้นการจัดการด้านการตลาด แต่จะดำเนินงานไปเรื่อยๆตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ก็มีเพียงแผ่นพับที่ทางสำนักงานเกษตรและองค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำไว้ให้ เว็บไซต์แนะนำท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ คือ <http://kohyor.songkhla.net> และ <http://www.kohyor.thaigov.net> แต่ไม่มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันแต่อย่างใด

นอกจากนี้พื้นที่ตำบลเกาะยอยังมีทุนด้านต่างๆที่ส่งเสริมให้การจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีอันได้แก่

1. ทูทางบุคคล ซึ่งไม่ว่าจะเป็นประธานชมรม รองประธานชมรมและคณะกรรมการชมรม ล้วนมีความสามารถและมีความพรอมในการดำเนินกิจกรรมชมรม จึงทำให้ชมรมดำเนินกิจกรรมไปได้ด้วยดี

2. ทูทางวัฒนธรรม ซึ่งตำบลเกาะยอมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่หลายอย่างแม้บางอย่างถูกลูกหลานลืมเลือนแต่ก็ได้มีสภาวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รื้อฟื้นและอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้ตัวคนในชุมชนเองก็ได้อนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของการทำสวนไว้โดยการอนุรักษ์การใช้โคระไว้เพื่อใช้ห่อผลจำปาตะขุน การทอผ้าที่ลูกหลานในชุมชนได้สืบทอดในอาชีพเป็นต้น

3. ทูทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนับได้ว่าเกาะยอมีทรัพยากรที่ดีในระดับหนึ่ง มีวิว ทิวทัศน์สวยงามมี อากาศที่บริสุทธิ์จึงทำให้ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอสามารถนำมาเป็นจุดขายได้ ซึ่งข้อนี้ชาวเกาะยอเองคงต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของตนเอาไว้ให้ยาวนานเพื่อให้ยังยืนถึงอนุชนรุ่นหลัง

4. ทูทางเศรษฐกิจ ซึ่งเศรษฐกิจชาวเกาะยอของชาวเกาะยอนั้นมิได้ฝืดเคืองหรืออืดคับแคบ ขยับมากก็ได้มากขยับน้อยก็ได้น้อย จึงทำให้ไม่จำเป็นต้องออกไปอาศัยภายนอกเกาะและไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่มีอยู่ในเกาะและไม่จำเป็นต้องทิ้งถิ่นฐานเพื่อออกไปหางานทำภายนอก

5. ทูภายนอก ซึ่งได้รับการส่งเสริมและดูแลจากสำนักเกษตรจังหวัดโดยศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเกาะยอ ทำให้ชมรมเองเมื่อมีปัญหาสามารถปรึกษาได้ แต่หากว่าชมรมเปิดกว้างกว่านี้ โดยเชิญหน่วยงานของรัฐหน่วยงานอื่น องค์กรเอกชนอื่นๆเข้ามาเป็นที่เลี้ยงเพิ่มเติมจะยิ่งทำให้ชมรมเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังใช้หลักคิด 7 ประเด็น มาใช้ในการวิเคราะห์โครงการท่องเที่ยวเกษตรดังนี้

1. ฐานคิดโครงการ (Project Concept)

โครงการท่องเที่ยวเกษตรมีฐานคิดจากการที่รัฐต้องการกระจายรายได้ลงไปยังชุมชนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารแต่รัฐเป็นที่เลี้ยงซึ่งส่งผลให้เกิดการผูกขาด สมาชิกก็มีเพียงจากกลุ่มที่รัฐจัดตั้งเท่านั้นและยังเกิดการพึ่งพิง ทำให้การดำเนินการบางอย่างไม่สะดวกและไม่เกิดผลที่ต้องการอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้จึงควรเปิดกว้างชมรมโดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่หรือสมาชิกจากกลุ่มอื่นที่มีความพรอมได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมด้วยเพื่อเพิ่มความหลากหลายทั้งทางความคิดและความหลากหลายของพื้นที่ท่องเที่ยวรวมถึงความหลากหลายของกิจกรรมอื่นๆ อาทิเช่น พักขาของที่ระลึก หรือผู้ประกอบการรายย่อยอื่นๆเป็นต้น นอกจากนี้ควรให้เอกชน หน่วยงาน

ราชการอื่นและนักวิชาการจากสถาบันอื่นๆ ได้เข้ามาเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือให้คำปรึกษาเพิ่มเติมในการดำเนินการบริหารงานของชมรมเพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานของชมรมของชมรม

2. การออกแบบและวางแผนโครงการ (Project Design and Planning)

เนื่องด้วยชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมมีรัฐเป็นที่เลี้ยงทำให้มีเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้นเข้าไปดูแล การดำเนินงานตามแผนนั้นถือว่าการดำเนินงานที่สำเร็จเพียงช่วงเริ่มต้นโครงการ แต่ไม่ได้วางแผนงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรในระยะยาว แผนงานอนาคต 5 ปีก็เป็นเพียงแนวความคิดที่จะทำเท่านั้น

3. บุคลากรของโครงการ (Project Personal)

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมถือว่ามีความดี มีความเข้มแข็งมีคณะกรรมการที่มีความสามารถในการดำเนินการแต่มีเพียงไม่กี่คนซึ่งถือว่าขาดกำลังพลในการดำเนินกลยุทธ์ ดังนั้นชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมต้องเปิดกว้างมากกว่านี้ เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนหรือกลุ่มชมรมอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดำเนินการชมรม

4. การดำเนินงานของโครงการ (Project Operation)

คณะกรรมการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมได้มีการดำเนินงานไปตามแผนงานที่ได้วางไว้ในระยะเริ่มแรก แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี จึงไม่มีการบรรจุลงในแผนของการท่องเที่ยวของจังหวัด การดำเนินการบริหารจัดการสามารถดำเนินงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แต่ขาดการวางแผนในอนาคตและขาดการประสานกับองค์กรอื่นจึงทำให้ไม่มีภาคีอื่นใดมาช่วยส่งเสริมและสนับสนุน

5. การบริหารและติดตามโครงการ (Project Management/Monitory)

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมจัดการบริหารโครงการไปได้ด้วยดีแต่ขาดการประเมินผลอย่างเป็นทางการซึ่งการทำงานที่ขาดการตรวจสอบและประเมินผลนั้นจะทำให้ขาดความเข้มแข็งและขาดข้อมูลสำคัญที่จะนำมาปรับปรุงและพัฒนาชมรม

6. การบริหารเงินโครงการ (Project Financial Management)

ชมรมท่องเที่ยวเกษตรได้งบประมาณหลักมาจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา และงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอม การบริหารเงินนั้นจึงถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตที่หน่วยงานกำหนดเท่านั้น ส่วนเงินรายได้อื่นๆ ก็มาจากการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เกษตร เงินรายได้ส่วนนี้คณะกรรมการมีสิทธิในการใช้จ่ายอย่างเต็มที่

7. บริบทในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อโครงการ (Project Control)

การดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมนั้นเป็นการดำเนินงานเพื่อชุมชนและคนในชุมชนเองก็ดำเนินการบริหารจัดการเอง ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบใดๆ ในวิถีชีวิต

ของชุมชน จึงไม่มีบริบทใดที่ทำให้เกิดความระคายเคืองต่อการดำเนินงานของชมรม และปัจจุบันมีการสร้างสะพานดินสุสานนท์เพิ่มอีก 1 สะพานและขยายช่องการจราจรทำให้การเดินทางไปสู่ตำบลเกาะยอสะดวกและปลอดภัยยิ่งขึ้นด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอนั้นได้แก่การ

1. ขาดงบประมาณมาสนับสนุนกิจกรรมที่นอกเหนือจากการก่อสร้างต่าง ๆ หรือจัดทำป้ายต่างๆ
2. การขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง
3. การขาดการวางแผนการตลาดอย่างธุรกิจประเภทอื่นทั้งนี้การท่องเที่ยวเกษตรนั้นเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจึงดำเนินงานไปตามแนววิถีความเป็นอยู่ที่ดำเนินอยู่
4. การที่ไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวได้
5. บุคลากรที่ดำเนินงานนั้นก็ยังมีเพียงไม่กี่คนและบุคลากรที่ช่วยกันก่อตั้งชมรมนั้นเป็นข้าราชการประจำ ซึ่งไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องเพราะต้องโยกย้ายไปตามฤดูกาลและคนใหม่ที่มาก็ไม่ได้เข้าร่วมอย่างจริงจังด้วยเกรงว่าเป็นงานของอีกหน่วยงานและจะเป็นการก้าวก่ายทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานมีน้อย
6. ขาดความต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เริ่มจากเกิดผลกระทบจากโรคร้าย และต่อเนื่องมาจนถึงปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้นักท่องเที่ยวยกเลิกการเดินทางที่จะเข้ามาเที่ยว และนักท่องเที่ยวจองมาแล้วแต่มาน้อยกว่าจำนวนที่จอง ทำให้ของที่เตรียมไว้ต้อนรับเหลือ
7. ไม่ได้มีการดำเนินการวางแผนระยะยาว แต่ดำเนินงานไปตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้การท่องเที่ยวเกษตรมีความยั่งยืนและสามารถดำเนินงานไปได้เรื่อยๆ

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1 ด้านการประชาสัมพันธ์

- แผ่นพับเพิ่มเติมเป็นภาษาอังกฤษและภาษามลายู โดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือ ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้เขต 1 สงขลา และสำนักงานจังหวัดสงขลา
- ประสานความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีชื่อเสียงเพื่อจัดทำเอกสารหรือแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์ชมรมประสานงานกับบริษัททัวร์เพื่อให้มีการจัดแผนท่องเที่ยวบรรจุลงไป ในโปรแกรมการท่องเที่ยวของแต่ละบริษัทและควรจัดเส้นทางกรท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยว

อื่นหรือเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆของจังหวัดเพื่อเพิ่มความหลากหลายโดยประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆโดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้เขต 1 สงขลา สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอและองค์กรเอกชนที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ บริษัทท่องเที่ยวต่างๆ

- ประชาสัมพันธ์เทศกาลหรืองานเทศกาลต่างที่จัดขึ้นในจังหวัดอันได้แก่ เทศกาลผลไม้ของเกาะ งานวันเกษตร งานฤดูร้อนหรืองานประจำปีของจังหวัดร่วมกับการท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอเพื่อแนะนำโครงการการท่องเที่ยวเกษตรแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในงานนั้นๆได้รู้จักชมรมท่องเที่ยวเกษตรและเข้ามาเที่ยวชมโดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้เขต 1 สงขลา สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ

- ปรับปรุงเว็บไซต์ที่มีอยู่ให้เป็นปัจจุบันและปรับเปลี่ยนสถานที่หรือเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้สะดวก โดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ สำนักงานจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ

- แจกจ่าย/วางแผนพับตามจุดประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัด โดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ การสำนักงานจังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้เขต 1 สงขลาและ องค์กรเอกชนที่ประสานความร่วมมือได้แก่ บริษัทท่องเที่ยว

7.2 ด้านการประเมินและติดตามผล

- ควรมีการประเมินผลและมีการตรวจสอบผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวเกษตรอย่างสม่ำเสมอ โดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ

- ทำสถิตินักท่องเที่ยวเพื่อเก็บข้อมูลและทราบช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและประเภทของนักท่องเที่ยว

7.3 ด้านการมีส่วนร่วม

- เปิดโอกาสให้กลุ่มอื่นหรือสวนอื่นๆได้เข้ามาเป็นสมาชิกชมรมเพื่อเพิ่มศักยภาพและความหลากหลายในการจัดการการท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง

- จัดอบรมมัคคุเทศก์น้อยโดยให้เด็กนักเรียนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเกษตร โดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้เขต 1 สงขลา และ โรงเรียนในชุมชน

7.4 ด้านงบประมาณ

- สร้างเครือข่ายโดยดึงองค์กรอื่นมาเป็นภาคีเพื่อเพิ่มงบประมาณในการจัดการและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการชมรมโดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ

7.5 ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- จัดทำแผ่นพับให้ความรู้ในเรื่องของการทำปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง เพื่อกระจายองค์ความรู้สู่ชุมชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ โดยองค์กรของรัฐที่ควรประสานความร่วมมือได้แก่ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเกาะขอม สำนักงานเกษตรจังหวัด

- เพิ่มทักษะและความรู้ในการประชาสัมพันธ์และการตลาดให้กับคณะกรรมการชมรม โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยซึ่งในจังหวัดสงขลามีถึง 3 มหาวิทยาลัยอันได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต หาดใหญ่ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลามาให้ความรู้และเชิญเป็นที่ปรึกษาของชมรมเพื่อเป็นสร้างเครือข่ายการทำงาน

8. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ควรทำการศึกษาถึงผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เพื่อหาแนวทางป้องกัน แก้ไข และดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมที่เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

8.2 ควรทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่เกษตรเพื่อนำเสนอแนวทางการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาต่อไป

8.3 ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอมเพื่อความร่วมมือกันอย่างแท้จริงของชุมชน

8.4 ควรทำการศึกษาการทำเรื่องโฮมสเตย์ของพื้นที่เกาะขอมเพื่อศึกษาถึงผลดี ผลเสียหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ทะเลสาบสงขลาต่อไป

8.5 ควรทำการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมพื้นที่ท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม เพื่อรับทราบข้อดีข้อเสียของตนเองและเพิ่มศักยภาพของชมรมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

THE MANAGEMENT GUIDELINES OF KOHYOR'S AGRO TOURISM.
MUANG DISTRICT SONGKHLA PROVINCE

YANEEKORN THAMMACHOT 4436900 SHEV/M

M.A. (ENVIRONMAL)

THESIS ADVISORS: TASSANEE INDRASUKHSRI B.Sc, MA (SOCIAL DEVELOPMENT), PUSATEE MONZON M.A.(SOCIOLOGY), M.O.H.

EXECUTIVE SUMMARY

1. Introduction

The growth of the tourism industry is very important to Thailand, but this growth also brings about increasing pollution and the depreciation of some tourist attractions. For this reason, attempts have been made to maintain the country's ability to conserve natural resources and at the same time continue to promote tourist attractions. The government's policy on tourism for the past years has been geared towards more and more sustainable tourism development, with emphasis on community participation, safety of tourists and natural resource preservation. The term "eco-tourism" has been widely used to describe a form of tourism in natural areas that is based on knowledge about, and responsibility towards, the ecological system of the area. The local people have to participate with the tourists by providing them with education, experience, and information about the environment and local culture preservation and the tourism industry in Thailand has responded well to this movement.

Agro-tourism is a sustainable type of tourism. Together with the project entitled "Thai Tour Thai," the agricultural tourism attraction development was established under the approval of the cabinet on 8th August, 2000. Agro-tourism is based on the local and community development policy, which is a coordination between the Tourism Authority of Thailand, the Department of Agriculture and the Department of Agricultural Extension and Cooperatives, and the Ministry of Agriculture and Cooperatives. One of the objectives of the project is to support and

encourage Thai people to travel in the country, which can help increase the income of the local people and agricultural communities as tourists from in and outside the country visiting the areas. Other objectives of the project include encouraging sustainable eco-tourism and raising the rate of employment in the local areas.

Koh Yor is one of the agricultural tourist attractions that observers interested in agricultural tourism both from Thailand and other countries frequently visit. The major agricultural occupation of the village inhabitants is “Somrom Gardening:” growing various kinds of fruit in the same area. “Kroh” is a traditional way of wrapping “Jampada” (a kind of jackfruit), which is the local’s cultural heritage and is practiced still today. Famous for its method of feeding sea bass in floating baskets (krachung), Koh Yor has the biggest sea bass farming industry in Thailand. Other methods widely employed by the local people include catching fish with fish traps in different types of placement (Sai Nung and Sai Non). In addition to this, woven cotton from this island is also renowned. It has now become one of the Koh Yor’s well-known products in the O-TOP Project or One Tambon One Product in Songkhla. The woven cotton’s pattern, with the highest reputation, is Rachawat, which was graciously conferred to the local people by his majesty King Rama the 4th during his visit to the southern provinces.

Koh Yor is rich with natural resources. The community's culture, traditions, and way of life have been passed on for several generations. This cultural heritage and the natural resources of Koh Yor are crucial for the promotion of tourism in the area, and have also served as a springboard for the researcher’s intellectual curiosity concerning how the agricultural tourism management in Koh Yor has been conducted; thus, the project for the present research.

2. Objectives

- 1.2.1 To study the current situation of agricultural tourism in Koh Yor.
- 1.2.2 To study the administration of agricultural tourism in Koh Yor.
- 1.2.3 To study problems and obstacles as well as to propose some recommendations pertaining to Koh Yor agricultural tourism management.

3. Scope of the Research

This research is based on the Study of the Systematic Agricultural Tourism by Thailand Institute of Scientific and Technological Research, focusing on nine villages in Koh Yor, Muang District, Songkla Province. The nine villages are: Mu 1: Bann Auo Sai, Mu 2: Bann Teen, Mu 3: Bann Nok, Mu 4: Bann Saun Rian,

Mu 5: Bann Tha Sai, Mu 6: Bann Nai Bann, Mu 7: Bann Pa Nhod., Mu 8: Bann Tai Sau, Mu 9: Bann Suan Mai . Because of the high threat of terrorist attacks and high levels of ongoing violence in these regions in the three southern provinces of Thailand, including Koh Yor territory, tourists have recently shown hesitation to travel in the area. The major limitation at the beginning of the study was the extraordinarily low number of tourists. As a result, the main focus of the research was then shifted, and emphasis was placed only on the point of view of 12 entrepreneurs and four government officials. The government officials are comprised of an agricultural expert from Muang District's Agricultural Extension Office (Songkhla), an agricultural expert from the Provincial Agricultural Extension office, a government official from the Koh Yor Sub-District Administration Organization and an officer from the Southern Bureau, District 1, Songkhla Province of the Tourism Authority of Thailand.

4. Materials and Methods

The present study is a qualitative research, and the following methods are employed:

4.1 Primary Data

4.1.1 Participant Observation

Based on the Sustainable Development, Sustainable Tourism and Agro-Tourism policies, the researcher participated in the focused community as an observer. Attention was placed specifically on the current situation and history of agricultural tourism in Koh Yor and the Koh Yor Agro-Tourism Management.

4.1.2 Interviews

Part 1 In-Depth Interviews

In-depth interviews were carried out with key informants who are involved in the management of the agro-tourism in Koh Yor. These informants also include government officials who acted as consultants to the management.

- Twelve agro-tourism entrepreneurs who were members of the association and other stakeholders involved in agro-tourism. The topics of the interviews concerned the current tourism situation, agro-tourism management policies, their participation in tourism management, the problems and obstacles of the agro-tourism, and the future of agro-tourism in the next 5 years.

- Four government officials: an agricultural expert from Muang District's Agricultural Extension Office (Songkhla), an agricultural expert from the Provincial Agricultural Extension office, a government official from Koh Yor Sub-District Administration Organization and an officer from Southern Bureau, District 1, Songkhla Province of the Tourism Authority of Thailand. The topics of the interviews

were in regards to the current tourism situation, agro-tourism management policies, villagers' participation in tourism management, problems and obstacles, and the future of agricultural tourism in the next 5 years.

- Two local tour guides. The topics of the interviews concerned preparations for tourist visits, introducing tourist attractions, the readiness of tourist attractions, problems, obstacles, and suggestions concerning agro-tourism.

Part 2 Group Interviews

Local residents who had stayed in the community for more than ten years, including those who were responsible for the agro-tourism management in Koh Yor.

- The local residents, for example elders and well-informed people—both men and women above 18 years old. The local residents were divided into three to five people per group for each interview, and the interviews took place in the community's areas for relaxing, such as the reading pavilion, local grocery shops and some homes in the villages. The interview topics concerned aspects of the community, such as the first groups of people settling down in Koh Yor, environmental resources, the increasing population and the public utilities, community development following the policies of the state, ways of life, problems in the community, the history of the current situation pertaining to agro-tourism in the area, the readiness of the villages of Koh Yor as tourist attractions, and the future of the agricultural tourism in Koh Yor.

- The agricultural tourism entrepreneurs. The topics of the interviews included the history and the current situation of the agro-tourism, the agricultural tourism management, the participation of the community in the management, problems, obstacles, and the future of agricultural tourism in the next 5 years. Each group of informants consisted of 5 people, and the interviews were conducted during meetings for the discussion of agricultural tourism.

4.2 Secondary Data

Data were also collected from the documents, journals, and print media, including research within the country and that from foreign countries.

5. Main Themes for Data analysis

1) Based on The sustainable Development, Sustainable Tourism and Agro-Tourism policies, The participant observations focused on the following topics:

- The contexts of the Koh Yor community: Through these contexts, the overview of the community could be studied, which included the history of the settlement on the island.

- The history and current agro-tourism situations in Koh Yor: This information was used as a means to study how the Koh Yor Agricultural Tourism Club was first established, and the current situation pertaining to agricultural tourism in Koh Yor.

- The preparedness of the tourist attractions in Koh Yor and of the community: This helped indicate how the people in the community were ready to capably administer the work of the Agricultural Tourism.

- The management of Koh Yor 's agro-tourism project: the study of the club 's management showed how the activities were conducted as well as how the club was organized.

- The participation in the management of the Koh Yor Agricultural Tourism Club: This was to determine how much cooperation the club received from the people in the community.

- Problems and obstacles: The problems and obstacles in the implementation of the project also helped indicate the performance of the club.

2) The topics of the in-dept interview comprised the following:

- The history and current agro-tourism situations in Koh Yor: This information helped the researcher trace the background of the establishment of the Koh Yor Agricultural Tourism Club, as well as record the current situations pertaining to the agricultural tourism in Koh Yor.

- The management of the Koh Yor's agro-tourism project: The description of the project's management showed the activities were conducted as well as how the club was organized.

- The participation in the management of the Koh Yor Agricultural Tourism Club: The cooperation of the people in the community with the club was also recorded from the in-dept interviews.

- The preparations for tourists: This information was attained in order for the researcher to analyze how tourists were accommodated, which included the information that was provided to tourists prior to visiting the areas.

- Problems and obstacles: The interview topics also included the problems and obstacles in the implementation of the project so that information about the club's plans for future activities could be obtained.

- The future of Koh Yor's agro-tourism in the next 5 years: The interviewees were asked to speculate about the future of the project so that information about the club's plans for future activities could be obtained.

3) The foci of the group interview questions were as follow:

- The history of the settlement on Koh Yor: This was to help the researcher trace the history of the Koh Yor community.
- The community's resources and environment: The island's resources were discussed so that its natural assets could be determined.
- The increase in population and the improvement of public utilities: Koh Yor's rising population and the advancement and availability of its utilities were recorded.
- The development of the community of Koh Yor according to state's policies: This was to help the researcher determine the current conditions and situations of the community of Koh Yor.
- The way of life of the people in Koh Yor: Through this, the information about the traditions and culture of the people in Koh Yor could be obtained.
- The problem in the community: The interviews also focused on the community's problem, so that the hardships that the people encountered could be determined.
- The history and current agro-tourism situations in Koh Yor: This information showed the background of the establishment of the Koh Yor Agricultural Tourism Club, and the current situations related to the agricultural tourism in Koh Yor.
- The management of Koh Yor's agro-tourism project: The information about the management of the project indicated its activities and its organization.
- The participation in the management of the Koh Yor Agricultural Tourism Club: The group interviews also focused on how the community participation in the activities and the management of the club.
- Problems and obstacles: This information helped indicated the problems of the implementation of the Koh Yor agro- tourism project.
- The future of Koh Yor agro-tourism in the next 5 years: Finally the interviews also focused on the plans for future activities for Koh Yor agro-tourism and how they will be implemented.

6. Data Analysis

The data analysis of the participant observation, in-depth interviews, group interviews, and other additional data for the present research was carried out based on the Sustainable Development, Sustainable Tourism, and Agro-tourism theories. The

data were evaluated, analyzed, and synthesized using the descriptive analysis system, which is comprised of 7 factors, as follows:

1. Project Concept
2. Project Design and Planning
3. Project Personnel
4. Project Operation
5. Project Management and Monitoring
6. Project Financial Management
7. Project Control

Results

Koh Yor is the only island in the lower part of Songkhla lake. It is located in the southwest part of Muang district, Songkhla. The island is approximately 6 kilometers from the center of the province by sea, and approximately 14 kilometers on land. The Island's administrative status is a Tambon of Songkhla province. Fruit plantation is the primary occupation of most Koh Yor dwellers, followed by fish farming and weaving traditional cloths. The gardeners do “Somrom Gardening” by growing various kinds of fruits in the same area, such as sapodilla, longgan, pomelo, santol, and jampada (a kind of jackfruit). The island’s fruit is famous for its good taste. Koh Yor is completely equipped with all infrastructure and public utilities, such as the electricity, water supply, telephone. There is an asphalt ring road with where tourists can witness the way of life of the local folks. After the opening of Tinsulanon Bridge, which connected Koh Yor with the mainland, transportation has been more convenient, resulting in the increased significance as tourist attractions.

The Koh Yor Agro-Tourism Project was established in 2000 as a result of the villagers’ cooperation. Tourism was developed in Koh Yor in order to increase the income of the local people, which will be truly beneficial for the community, and it is supported by the Department of Agricultural promotion, Tambon Administrative Office and the Tourism Authority of Thailand. Local residents joined forces to form the Koh Yor Agricultural Tourism Club, which is responsible for managing and developing all tourism affairs in the area with a budget from the rural development and the community policy.

The Agricultural Technology Center of the Songkhla Agricultural Bureau played an important role as the cooperative center between the local people and different organizations. The local people were encouraged to participate in the tourism industry (Participatory Assessment and Planning) and were taken to observe

others agricultural tourist attractions. They participated in meetings, helped select the board of committee as well as tourist attraction areas. Agricultural experts from the agricultural office supervised the operations and officers from the Tourism Authority in Southern office district 1 (Songkhla) were invited to give lectures on the agro-tourism and train club members to be tour guides. The club sign was put up at the entrance to the village, and signs for tourists, traveling information in each area, and tourist attractions were prepared to attract tourists to the area.

Koh Yor Agricultural Tourism Club was established in 2000 with the permanent secretary of Tambon Administrative Office as the first committee's chairman. This created good cooperation between internal and external organizations. The earliest successful operation of the club was to attract tourists to the area, and the local community obtained a satisfactory income from many Thai and foreign tourists. The work of the club was thwarted, however, by the SARS infection crisis and the high threat of terrorist attacks in the southern border provinces. Agricultural tourism in Koh Yor then "became frozen" and it was difficult to predict its future. Despite this, the members of the club are not without hope. They still conduct monthly meetings and constantly maintain their tourist attractions, such as the welcoming pavilion for tourists in front of a "Somrom" garden, according to the Tourism Authority of Thailand policies. The pavilion is used as a shop selling produce from the garden, beverages and local snacks. Fish-farmers show fish breeding (white silver grunt) in the net (basket?) and seafood manufacturing. Home-stay services are also available. Agricultural housekeepers set up pavilions where they demonstrate cloth weaving and sell cloth and other souvenirs.

Tourist attractions were chosen from the best places in the community and because of the people's readiness to join the activities of the club. Each tourist attraction in Koh Yor was an authentic site for agricultural activities of the community, with some slight adjustment. These attractions are available both on land and in the sea. On land, emphasis is placed on the Somrom gardens with demonstrations of how organic fertilizer can be used to nourish plants. The tourists' favorite activity, however, is tasting seasonal fruit from the gardens. In the sea, emphasis is placed on fish farming in floating baskets and setting fish traps (Sai nung, Sai non). Long-tail motor boats are adjusted to be used for serving tourists with life jackets for the safety of traveling in the sea.

New arrival tourists have been introduced to the Koh Yor Agricultural Tourism Association for general information and limitations prior to their trips, and the tourists are accompanied by local tour guides for further information. To book a trip to Koh Yor, tourists can contact the Agricultural Office Center, the Koh Yor Sub-district Administration Organization, or contact the agro-tourism committee directly.

Before tourists arrive in the area, the committee members notify the community to prepare goods for sale. Tour guides lead groups of tourists to each sub-community and act as an interpreter between the villages and tourists. Spacious parking lots and clean restrooms are available to accommodate tourists.

The members of the community in Koh Yor regard themselves as farmers and fish farmers, so they are not skilled in marketing. They operate on the basis of the sufficient economics and sustainable tourism development. Only leaflets made by agricultural experts and from Sub-district Administration Organization are available. The websites for the agro-tourism project in Koh Yor are: <http://kohyaw.songkhla.net> and <http://www.kohyor.thaigov.net>. Unfortunately, none of the websites is updated regularly.

Koh Yor is equipped with integrated resources supporting the agricultural tourism activities in the area. These resources are:

1. Personnel Resources

The chairperson, vice-chairperson and committee members are capable and eager to administer the association efficiently.

2. Cultural Asset

The community's old culture and tradition have been passed down for several generations. Importantly, a campaign for the preservative tourism was in place after it was conducted or tested in the cultural route areas. When some traditions are forgotten, the Council of Cultural Locality Affairs will help promote and maintain them, such as the Jampada wrapping method and cotton weaving.

3. Natural Resources Asset

Koh Yor is enriched with natural resources, which are its strong point for tourism. These resources should be maintained so that its beauty will remain.

4. Economical Asset

The local inhabitants' economy is sufficient. They do not need to abandon their hometown to earn their living.

5. Outsider Asset

The Koh Yor community is supported by the Agricultural Expertise Office whose officers act as consultants for problems concerning agro-tourism. The club will be able to make more progress; however, should other organizations both from government and private sections are encouraged to join and coach the local community in order to enhance their operations.

Seven concepts were also employed in the analysis of the Koh Yor Agricultural Tourism, as follows:

1. Project Concept

The agricultural tourism plan aims at developing the tourism industry and creating additional income for local communities. Local residents joined forces to form Koh Yor Agricultural Tourism Club under the guidance of the government. However, group members were originally selected by the state, creating too much dependency upon the state. This is the reason why other stakeholders in the area or members from other agro-tourism groups—such as representatives of souvenir shops and other small business entrepreneurs—should be encouraged to attend the club so that a variety of ideas, places, and activities can be created. In addition, representatives from the private sections, government, and other related organizations should be invited to assist in promoting agro-tourism by giving advice concerning its management so that its efficiency can be raised.

2. Project Design and Planning

The Koh Yor Agricultural Tourism Club is currently under the guidance of the state, and it is still at its early stage of the entire project. There is, however, no official long-term project planning, and the 5-year future plan is still only a concept until nowadays.

3. Project Personnel

The Koh Yor Agricultural Tourism Club has good leadership and quality committee members, but the number of these members is limited. For this reason, other stakeholders in the area or members from other agro-tourism groups should be encouraged to join the association/club/group so that a variety of places and activities can be obtained.

4. Project Operation

The committee's operation carried out according to their plan at the beginning. Unfortunately, there was insufficient communication among the members and other organizations, and it was found that Koh Yor was not included in the provincial tourism plan. Efficient tourism plans and cooperation from others are highly needed in order to assure a higher level of participation and support.

5. Project Management/Monitoring

Despite the Koh Yor agricultural tourism club's good performance, there was no official evaluation of their operations. This may eventually lead to the inability to develop and improve the club and its future activities.

6. Project Financial Management

The Koh Yor Agricultural Tourism Club receives its budget from the Agricultural expertise from Provincial Agricultural Extension office and Koh Yor Sub-district Administration Organization. The work for the association is, as a result, constrained by the strict and limited use of the budget—e.g. money is allocated to only certain activities. The club only has the freedom to use the money that they earn through the agricultural tourism activities.

7. Project Control

The activities for Koh Yor agro-tourism are carried out for the community by the community, and these activities do not affect greatly the common way of life of the local people. Therefore, the project has encountered no opposition toward it that would interrupt the operations of the club. After the opening of Tinsulanon Bridge which connected Koh Yor with the shores, transportation to the island is even more convenient, leading to more development and safety.

The problems and obstacles in the agricultural tourism in Koh Yor are as follows:

1. Lack of budget to support activities other than fundamental construction work and putting up public signs.
2. Lack of continuous and serious public relations
3. Lack of marketing skills for professional tourism development
4. Lack of language skills to communicate with the foreign tourists
5. Lack of permanent officers to handle and manage the club. At present, there is only the officers from the state who can not work continuously as they are periodically assigned to relocate to a new location.
6. Unstable number of tourists. This is due to the outbreak of SARS infection and the southern terrorist attacks, causing many tourists to avoid visiting the area.
7. Lack of long-term planning for the project. The people in Koh Yor operate on a day by day basis as they attempt to follow the notion of sufficiency economy.

7. The suggestion from the research

7.1 Public Relations

- Creating leaflets advertising Koh Yor in English and Malay with the cooperation of the Southern Bureau, District 1, Songkla Province of The Tourism Authority of Thailand and the Provincial Songkhla Office.

- Coordinating with Southern Bureau, District 1, Songkla Province of the Tourism Authority of Thailand, officers at other tourist attractions, Provincial Agricultural Extension Office, Provincial Songkhla Office, Koh Yor Sub-District Administration Organization and other private sections such as travel agencies to incorporate Koh Yor into their travel plans.

- Coordinating with Southern Bureau, District 1, Songkhla Province of the Tourism Authority of Thailand, Provincial Agricultural Extension Office, Provincial Songkhla Office and Koh Yor Sub-District Administration Organization to advertise local festivals to the public such as fruit festivals, agricultural festivals, summer festivals and the provincial annual trade fairs.

- Updating contact information and other necessary information in the Koh Yor websites regularly, with the cooperation from the Provincial Songkhla Office and Koh Yor Sub-District Administration Organization.

- Distributing leaflets to the Provincial Information Center, coordinating with Bureau, District 1, Songkhla Province of the Tourism Authority of Thailand, Provincial Songkhla Office and other private sections such as travel agencies.

7.2 Evaluation and Follow up

- Evaluating the performance of the agro-tourism activities regularly, with the assistance of the local state university.

- Having statistics concerning the number of tourists, travel periods, and tourist classification.

7.3 Participation

- Encouraging other stakeholders to join the club to enhance the efficiency and varieties of the agro-tourism management in Koh Yor and to help create additional income to the community.

- Cooperating with Bureau, District 1, Songkhla Province of the Tourism Authority of Thailand to train students in the community for youth tour-guide programs.

7.4 Budget

- Creating networks with other organizations—such as the state university—and inviting them to participate in the association in order to increase budget and enhance the efficiency to the management.

7.5 Knowledge Exchange

- Providing other organizations and tourists with information leaflets about Koh Yor, e.g. organic fertilizer and sea bass farming in floating baskets. Cooperation from state organizations, such as Koh Yor Technology Center and the Agricultural Provincial Songkhla Office should also be encouraged.

- Organizing seminars for the association/club/group members regarding public relations and marketing strategies. Lecturers can be invited from three Songkhla province universities: Prince of Songkhla University (Had Yai), Taksin University and Rajapak Songkhla University. These lecturers may also act as advisers to the association; thus, creating additional networks for the organization.

8. Suggested Future Research

8.1 Study of both the negative and positive impact of agro-tourism on the community in order to improve the agro-tourism management in Koh Yor as well as to protect and bring life-long benefits to the people in Koh Yor.

8.2 Study of the potentials and problems of each tourist attraction in the area in order to find ways to improve the Koh Yor agro-tourism and be able to cope with future problems.

8.3 Study of the community's participation in the Koh Yor ago-tourism project in order to increase cooperation from all stakeholders.

8.4 Study of negative and positive impacts of having home stay services on the Songkhla Lake.

8.5 Study of tourists' comments concerning their trips to Koh Yor in order to gain recommendations for enhancing the efficiency of the agro-tourism in the island.

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2538). สถานการณ์แนวโน้มการท่องเที่ยวไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____.(2539). วิธีการจัดทำสถิติทางการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- _____.(2540). ททท.วางแผนงานท่องเที่ยว 2541 – 2542 ดึงความสนใจทั่วโลกมูปีท่องเที่ยว
ไทย2541-2542 /Amazing Thailand 1998-1999. ธุรกิจท่องเที่ยว(2)
- _____. (2543). แผนแม่บทอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- _____. ททท.ประกาศยุทธศาสตร์ปี 2546 สร้างไทยเป็นมหานครแห่งการท่องเที่ยว.
www.subuy.com/ttt/news/20021/20021224pkp05.html. :ฝ่ายยุทธศาสตร์"ททท."ปีเพาะ
ห่ม 3 พันล.หนุนเที่ยวไทย <http://www.bangkokbiznews.com/2003/02/04/mar/index.php>
- กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.(2541). โครงการท่องเที่ยวเกษตร ปีท่องเที่ยว
ไทย 2541-2542. (อัครา)
- กองสถิติและการวิจัยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2542).สรุปผลค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยวระหว่างปี
2540. กรุงเทพมหานคร:เอกสาร โรเนียวเผยแพร่ของกองสถิติและการวิจัย.
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวและกีฬา. (2540). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและให้เกิด
ศักยภาพในการแข่งขันในยุคของการค้าเสรี. กองกรรมการ สำนักเลขาธิการวุฒิสภาพ.
(ม.ป.ท.)
- โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ. (2541). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำ :
แผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์(เชียงใหม่). บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์. (2543). การจัดการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: คณะ
เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดร.ชนี เอมพันธ์ .(2544). เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาการจัดการการวางแผนการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์.คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพ.
- เถาว์วัลย์ นันทาทิวัฒน์. (2520). หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรเดช ฉายอรุณ. เอกสารประกอบการนำเสนอการถอดบทเรียนจากผลการประเมินและการสร้าง
ข้อเสนอแนะต่อทิศทางในอนาคตของ HPL จังหวัด. (ม.ป.ท.)
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2543). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม.
ขอนแก่น:คลังนานาวิทยา.

- นริศรา สรณเสาวภาคย์. (2545). การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็น
ที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรกรรม. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์
ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ. (2538). พฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาว
ไทย. เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ไทย.
- บัญญัติ แก้วส่อง.(2537). การวางแผนงานสาธารณสุขสุข. ขอนแก่น:ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข
คณะสาธารณสุขศาสตร์
- บุญจง ขาวสิทธิวงศ์. (2541). คำศัพท์ ชื่อและคำย่อด้านสิ่งแวดล้อม (อังกฤษ-ไทย).กรุงเทพมหานคร:
ที พี เอ็นเพลส.
- ปาริชาติ วัลย์เสถียรและคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรหมเมธ นาคมทอง. (2539). พัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน ครั้งที่ 2. เอกสาร
ประกอบการสัมมนา. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร.
- ภาวิณี เวชสิทธิ์นรกิจ. (2543). ศักยภาพและปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่.
ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ยุริพรรณ แสนใจยา. (2545). แนวทางการพัฒนาไร้อาสุวิรุฬห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการจัดการอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รามศรี พรหมชาติ. (2545). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร:
กรณีศึกษา บ้านโป่ง ตำบลบ้านไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่ง กาญจนวิโรจน์. (2542). แผนการท่องเที่ยวปี2000. จุลสารการท่องเที่ยว. 18(3)หน้า5.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544). เกษตรสัญจร. อนุสารอ.ส.ท.10 (พฤษภาคม) หน้า120-121.
- _____. (2544). ท่องเที่ยวยั่งยืน(ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. อนุสารอ.ส.ท. 42
(พฤศจิกายน) หน้า118-119.
- _____. (2544). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (อัคราณา).

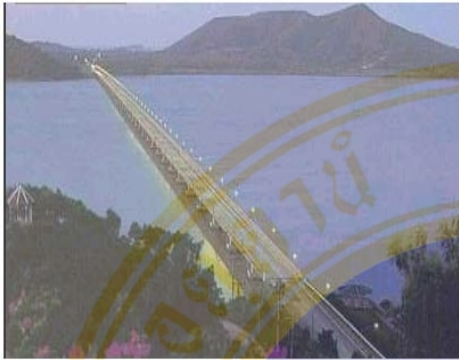
- _____. (2545). เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (อัครา).
- วรพล วัฒนเหลืออรุณ.(2544). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. (2538). ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว. 2 (เมษายน-มิถุนายน):42-45.
- ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543). เอกสารการประชุมสัมมนาวิชาการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตร ภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเชิงเกษตร. (อัครา).
- _____. (2544). เอกสารโครงการไทยเที่ยวไทยและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายใต้มาตรฐาน มพช. (โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร). (อัครา).
- ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตรจังหวัดน่าน. (2544). คู่มือการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. น่าน : สำนักงานเกษตร.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. การท่องเที่ยวไทยวิสัยทัศน์ 2555. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทของการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. (2540). เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). ร่างนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- _____. (2540). รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ.
- _____. (2543). ร่างรายงานขั้นสุดท้ายการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ.
- _____. (2544). การศึกษาโครงการการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร(Agrotourism). กรุงเทพฯ: ฝ่ายบริการอุตสาหกรรมและที่ปรึกษา.

- สร้อยสวัสดิ์ อาสาสมัครพกิจ. (2540). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม(Agrotourism).จุลสารการท่องเที่ยว.16(1) (มกราคม-มีนาคม)หน้า41-44.
- เสาวลักษณ์ นวเจริญกุล. (2541). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. ปรินญาสังคมศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานเกษตรจังหวัด. (2544). เอกสารโครงการท่องเที่ยวเกษตรเกาะขอม. (อัดสำเนา).
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2543). เอกสารในการประชุม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเศรษฐกิจพอเพียง. (อัดสำเนา).
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขอม. แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเกาะขอม : มปป.
- อกิน ระพีพัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ในกรณีมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภการพิมพ์.
- อร สีแพร. (2543). ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง. ปรินญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิตสาขาการวางแผนภาคบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศ.(2544). การจัดการด้านการสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร:กรณีศึกษา อ.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร. ปรินญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว . 21(4) ตุลาคม – ธันวาคม หน้า 38-39.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เอกสารกำหนดการประชุมเพื่อเตรียมการจัดทำแผนการตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทย 48 (ภาคใต้) 24 พฤศจิกายน 2546 ณ โรงแรมเจบีหาดใหญ่ สงขลา. (อัดสำเนา)
- Chaiyant Luangdee.(2001).The Ecotourism management of Ban Khroket Tambon Playphongphang Amphoe Amphawa Samutsongkhram Province. Thesis master of Arts (Rural Development Studies),Faculty of Graduate studies, Mahidol University
- Holinhoji, Jurgen H. (1996). A new Concept of Tourism insight. Germany: Institute for Scientific Cooperation.
- John McCormick. (1989). Reclaiming Paradise, Bloomington : Indiana University Press.

- Murphy, PE (1994). *Tourism and Sustainable development in W. The obald (ED). Global Tourism: The next decade. Oxford : Butterworth-Heinemann.*
- Ornanong Ruechalit .(2002). The community participant in Eco-tourism management Phromlok waterfall. Thesis master of Arts (Rural Development Studies), Faculty of Graduate studies, Mahidol University.
- Pennapa Hongthong. (2001). Thailand to Champion 'East Way'. The Nation. 22 November 2001, 10.
- Ree, W.E. (1989). *Defining Sustainable Development. CHS Research Bolletin. Vancouver. BC: The university of British Columbia.*
- Rural Tourism A new source of farm income for asian farmers. (<http://agnet.org/library/article/ac1998b.html>).
- Shirley Elber. (1992). Beyond the Green Harizon, Principle for sustainable Tourism. Sorrey: World Wide Found For Nature(WWF).
- WHO/UNICEF.(1978). Report of the International Conference on Primary Health Care. New York: N.P. Press.

ประมวลภาพวิถีชีวิตชาวเกาะยอ

สะพานติณสูลานนท์ที่ใช้เป็นทางข้ามจากฝั่งสู่เกาะยอ

เกาะยอ

ทะเลสาบรอบๆ เกาะยอ

ถนนภายในเกาะ

บ้านเรือนชาวบ้านแบบดั้งเดิม

บ้านเรือนแบบปัจจุบัน

บ้านจัดสรร

ที่พักในเกาะ

ร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์

ร้านกาแฟยามเช้า

ร้านขายสินค้าพื้นเมือง

อาหารทะเลตากแห้ง

กระชังปลาะพงกลางทะเลสาบสงขลา

เรือเดินทางระหว่างกระชัง-ฝั่ง

อาหารปลาะพง (ปลาสด)

กี่ทอผ้า

การทอผ้าในครัวเรือน

เด็กนักเรียนแต่งชุดนักเรียนที่ตัดด้วยผ้าทอเกาะยอ

สวนสมรม (ปลูกผลไม้อากหลายอย่างในสวนเดียว)

สวนสมรม (ปลูกผลไม้อากหลายอย่างในสวนเดียว)

สวนกระท้อน

สวนละมุด

ต้นละมุด(สวา)

ผลละมุด (สวา)

การห่อโคกระที่ผลจำปาตะขบูน

จำปาตะขบูน

บรรยากาศตลาดนัดยามเช้า

ตลาดนัดเช้า

ผักท้องถิ่น

เต้าคั่ว

ข้าวต้ม

ขนมป้า

ขนมคนที

ขนมลูกโดน

ต้มสามเหลี่ยม ขนมเทียน

ขนมดู

ต้มสามเหลี่ยมย่าง

การท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

ป้ายชื่อชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

ป้ายแสดงแผนที่ท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

ที่ทำการชมรมท่องเที่ยวเกษตรเกาะยอ

ทางเดินชมป่าโกงกางหน้าชมรม

ป้ายแสดงรายละเอียดวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน

ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยวประมงพื้นบ้าน

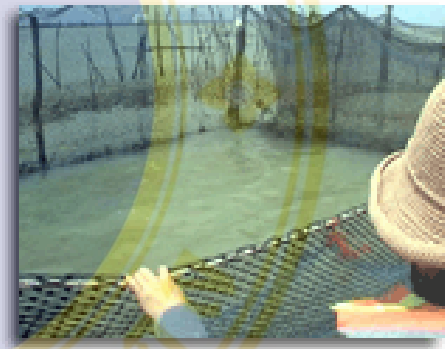
ไช้ดักจับปลา

นั่งเรือชมกู่ไชนั่งไชนอน

กระชังปลาพะพงกลางทะเลสาบสงขลา

กระชังปลาและไช้กลางทะเลสาบสงขลา

ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยวสวนจำปาตะ

ป้ายแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับจำปาตะขนุน

ผลจำปาตะขนุน

นักท่องเที่ยวมาชม/ชิมผลจำปาตะขนุน

การใช้กระท่อผลจำปาตะขนุน

ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยวศาลเจ้าไต้ก๋ง

ป้ายแสดงประวัติศาลเจ้าไต้ก๋ง

ศาลเจ้าไต้ก๋ง

บ่อน้ำโรงพระ บ่อน้ำโบราณ

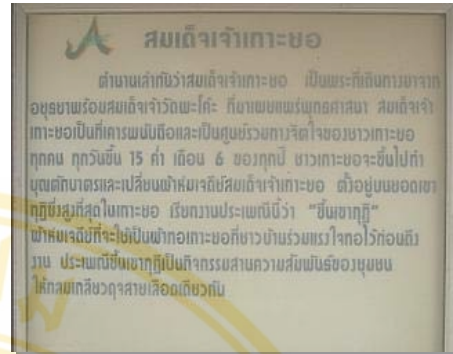
ป้ายแสดงรายละเอียดวัดท้ายยอด

กุฎิแบบเรือนไทย

ป้ายแสดงจุดท่องเที่ยวส้มดีเจ้าเกาะขอม

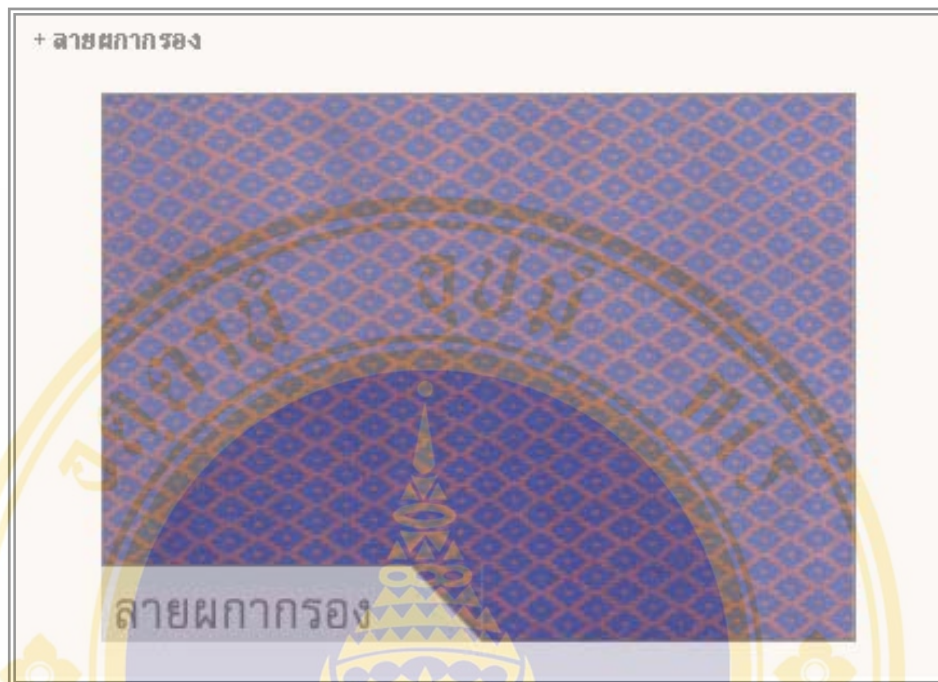

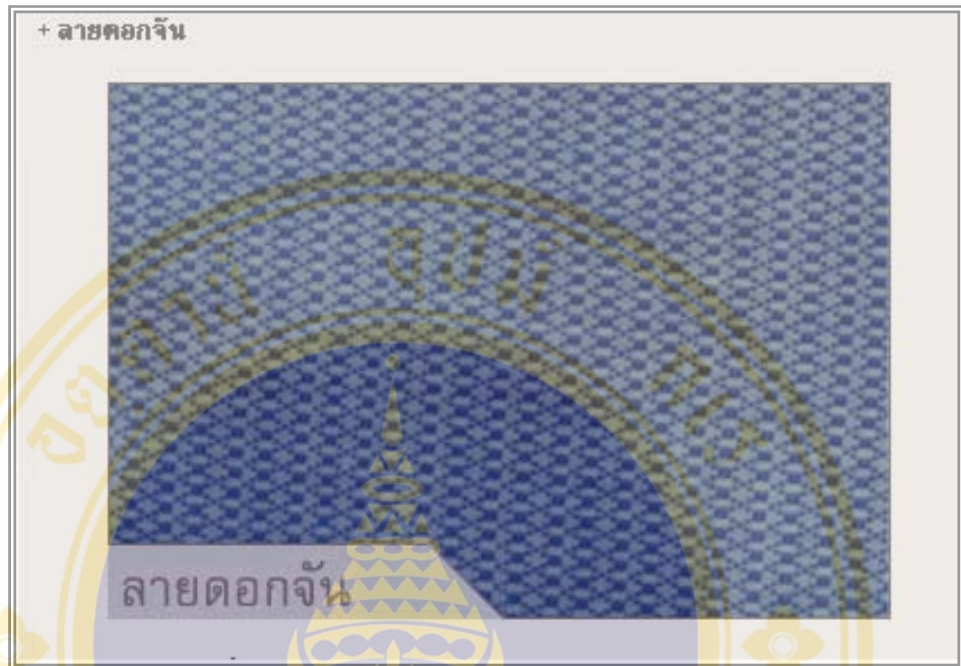
ป้ายแสดงรายละเอียดส้มดีเจ้าเกาะขอม

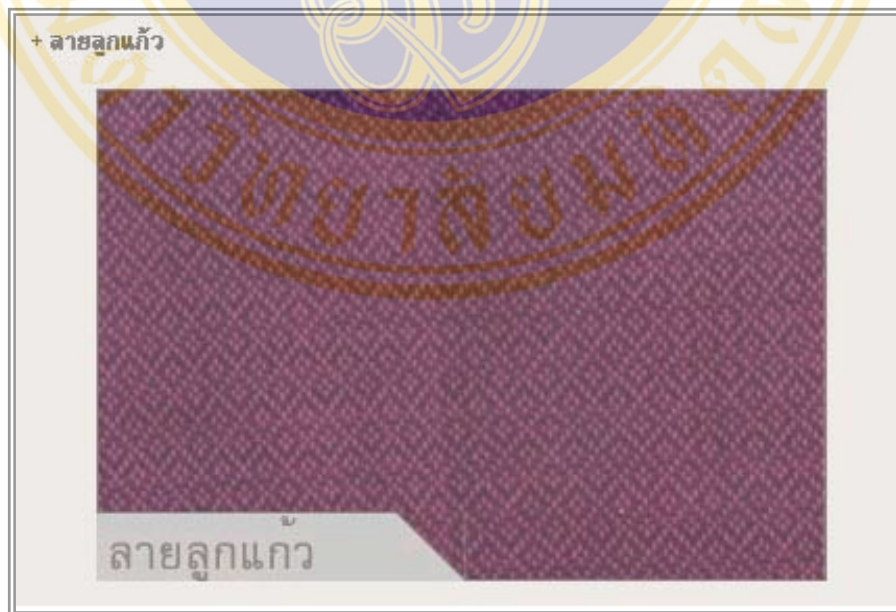
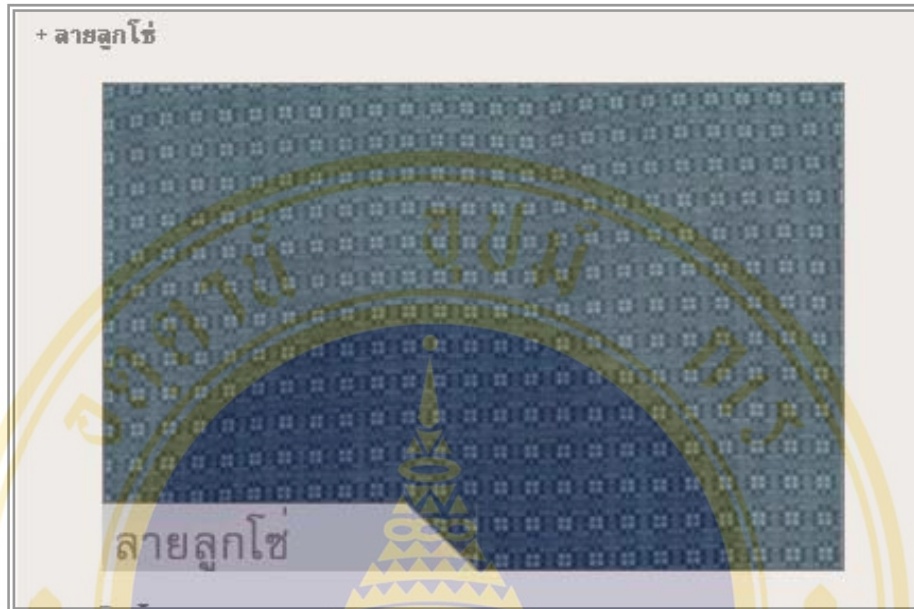
ผ้าทอเกาะยอหลายตางๆ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาว ญาณีกรณ์ ธรรมโชติ
วัน เดือน ปีเกิด	3 กุมภาพันธ์ 2515
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 2533 - 2537 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาจีน) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2544 - 2549 สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม
ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน	บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด : สาขาลุมพินี อาคารลุมพินีทาวเวอร์ (ชั้น37)1168 / 2 ถนนพระราม 4 แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10220 ตำแหน่ง : หัวหน้าหน่วย
ที่อยู่ปัจจุบัน	66 / 9 หมู่บ้าน โนเบิลธารางามวงศ์วาน ต.บางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัด นนทบุรี